
3 1761 07141869 3

MINNEN

UR

SVERIGES NYARE HISTORIA

SAMLADE OCH UTGIFNA

AF

B. VON SCHINKEL

Öfverste, f. d. Adjutant hos Konung CARL XIV JOHAN.

TOLFTE DELEN

CARL JOHAN OCH HANS TID

(1828—1844.)

FÖRFATTAD

AF

OSCAR ALIN

Docent i Statskunskap vid Upsala Universitet.

FÖRRA AFDELNINGEN

(1828—1835.)

UPSALA

VICTOR ROOS.

STOCKHOLM, IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI, 1881.

Förord.

Det arbete, hvars förra afdelning härmed lemnas i allmänhetens händer, är ämnadt att utgöra tolfte och sista delen af det verk, som bär titeln »*Minnen ur Sveriges nyare historia*» och har öfversten m. m. B. von Schinkels upoffrande nit för kännedomen om vår nyare historia att tacka för sin tillvaro.

Det har varit min afsigt att i denna afdelning företrädesvis behandla de i politiskt afseende mera betydelsefulla frågor, som förevoro vid riksdagarne 1828—30 och 1834—35 och att dermed lemna ett bidrag till Sveriges konstitutionela historia under senare delen af Carl Johans regering. En del af andra mera vigtiga frågor, som vid dessa riksdagar voro föremål för öfverläggningar och beslut, torde komma att beröras i den öfversigt af Sveriges inre utveckling under senare delen af Carl Johans tid, som är ämnad att intagas i denna dels senare afdelning, hvilken för öfrigt hufvudsakligen kommer att innehålla en teckning af de vigtigare tilldragelserna vid 1840—41 års riksdag.

Den källa, som jag vid utarbetandet af denna afdelning förnämligast anlitat, är naturligtvis de tryckta riksdagshandlingarna. För öfrigt har jag, såsom synes af de i noterna lemnade hänvisningarna, begagnat Schinkelska samlingen och en del andra källor.

Upsala i mars 1881.

Oscar Alin.

INNEHÅLL.

Carl Johan och hans tid.

(1828—35.)

Riksdagen 1828—30.

Riksdagen 1834—35.

Bilagor.

CARL JOHAN OCH HANS TID.

(1828—1835.)

Riksdagen 1828—30.

»Uti ett statsskick, der nationens ombud blott sammankomma efter mellantider af fem år, måste samhällets utveckling, verldshändelsernas lopp och förgängligheten af menskliga verk göra dessa sammankomster så mycket vigtigare än uti länder, der representationen årligen sammanträder, som en längre tidrymd hunnit medföra flere förändringar i det gamla landet, utbilda högre och klarare insigter uti de unga sinnena och hopa ärenden till afgörande för framtida framsteg på förbättringarnas svårbeträdda bana. Af ännu mera ökad vigt blifva dessa sammanträden under en tid, då de för menskligheten dyrbaraste grundsatser stå upp i strid emot hvarandra, ifriga och nitfulla, icke nöjda med, att vågskålarne väga jemt på sanningens våg.»

Dessa ord, med hvilka landtmarskalken öppnade ridderskapets och adelns öfverläggningar vid 1840 års riksdag, kunna väl tjena att inleda en teckning af några drag från den politiska strid, som upfyller senare delen af Carl Johans regeringstid. Att en strid sådan som denna upstod, är icke egnadt att väcka förvåning: den är oundviklig i alla länder med fri författning, innan lagen och häfden ovedersägligen

utstakat de konstitutionela makternas råmärken, och föga kunde man vänta, att den i Sverige skulle vara utkämpad med det, att 1809 års statsskick infördes. Det är väl sant, att dettas skapare hade vid sitt arbete en rik erfarenhet att lita till: de kände af historien vådorna af ständernas envälde ej mindre än dem, som medföljde konungamaktens, och dessa senare hade de äfven personligen lärt känna. De kände de båda ytterligheterna, och det ålåg dem att göra försöket att emellan dessa utstaka en ny väg för det svenska statslifvets utveckling. De löste sin svåra uppgift på ett sätt, som är värdt beundran, och en tacksam efterverld må med omsorg vårda deras verk. Men ingen kan med fog begära, att de skulle kunna förutse alla de fall, för hvilka lagbestämmelser varit nödvändiga, att de skulle kunna så noggrant afväga maktförhållandena, så otvetydigt affatta stadgandena, att ingen sammanstötning emellan de motsatta makterna varit möjlig. Allra minst kunde de förebygga, att traditionerna från enväldets eller från ståndsväldets dagar skulle lefva upp under det nya statsskicket och söka att, hvar på sitt sätt, göra sig detsamma till godo. Att så skulle ske, ligger allt för mycket i de menskliga sakernas natur, för att det skulle kunnat undvikas. Väl kom ej striden emellan de båda motsatta åsigterna genast till utbrott, men förebuden dertill framträdde dock tydligt redan vid den riksdag, då Carl Johan emottog konungakronan, och vid den följande var den början.

Men den bittra striden emellan konung Carl Johans regering och hennes motståndare fördes ej blott på det rent politiska området. Den var tillika en episod ur den allmänna striden emellan dem, som fast hålla på det bestående och ej medgifva förändringar deruti, innan det nyas företräde är till fullo bevisadt, och dem, som med insigt af, att samhällslifvets utveckling kräfver institutionernas och lagarnes förändring, yrka på fortgående reformer, dervid understödde eller pådrifne af dem, som rata det gamla derföre, att det är gammalt, och fordra det nya derföre, att det är nytt. Den utpräglade konservativa karakteren hos Carl Johans styrelse stod i viss mån

i öfverensstämmelse med den anda, som i allmänhet vid denna tid besjälade Europas regeringar, men den sammanhängde äfven med andra förhållanden. Af egen erfarenhet visste Carl Johan, att det icke går lika lätt att upbygga det nya som att nedrifva det gamla, och de uprepade våldsamma omstörtningar, hvartill han i sitt hemland varit vittne, hade hos honom födt en djup motvilja mot hvarje rörelse, som upträdde emot regeringen eller ej af henne leddes. Upfödd och utvecklad under förhållanden, som voro väsentligen olika det lands, hvars konung han blef, och städse i saknad af förmågan att fullt förstå sitt nya fosterlands språk, kunde han aldrig rätt intränga i andan af Sveriges lagar, inrättningar och seder. Han såg derföre de svenska förhållandena nog mycket med franska ögon, och som han tillika var ytterst känslig för kritik och genom sin lefnads händelser blifvit i hög grad misstänksam, så var han alltför benägen att äfven i temligen oskadliga yttringar af oppositionsanda eller reformnit spåra planer till farliga omhvälfningar. Hans rådgifvare voro åter till stor del sådane, som antingen tillhörde den gamla konservativa stammen eller hade utgått ur dess skola, och som redan i följd deraf voro föga benägne att gå de liberala sträfvandena till mötes. Det nya statsskicket respekterade de väl, men fans någon möjlighet att ur dess bestämmelser draga en slutsats till förmån för regeringsmaktens utvidgning, så drogs den eller fick den dragas[1]), och behöfdes för detta ändamål

---

[1]) Ett exempel må här anföras. Då konungen den 24 oktober 1828 förordnade statsrådet C. J. af Nordin att tills vidare förvalta öfverståthållare-embetet, fäste yngsta statsrådet, grefve G. af Ugglas upmärksamheten derpå, att denna utnämning komme i strid med § 34 R. F., som stadgade, att statsrådsembetet »må icke af någon tillika med andra civila embeten beklädas». Statssekreteraren och statsrådets öfrige ledamöter yttrade, att nämda § hittills varit så tillämpad, att något hinder icke deraf ansetts upkomma för en statsrådsledamot att någon tid förestå ett annat civilt embete, äfvensom någon anmärkning mot de flere gånger statsrådsledamöter lemnade så beskaffade uppdrag af konst.-utskottet eller ständerna icke blifvit fram-

finter, påminnande om den gamla riksdagstaktiken, så kunde det väl hända, att de anlitades.

Fans således i regeringens skaplynne åtskilligt, som kunde vara egnadt att framkalla det bittra klandret och de hetsiga angreppen, så visade sig å andra sidan den unga oppositionen ofta nog vara af den art, att den i mycket syntes berättiga regeringens konservativa hållning: liksom yrvaken rusade den fram, klandrade likt och olikt och tycktes nära nog betrakta regeringen såsom en fiendtlig makt, hvars åtgärder voro förkastliga endast derföre, att de voro regeringens. Utan att så noga beräkna vare sig sitt mål eller sina medel, framkastade den omogna idéer, som väl kunde synas mera egnade att oroa än att förbättra, och förde ofta sina anmärkningar till torgs med en bitterhet och hätskhet, som icke stodo i något rimligt förhållande till deras verkliga halt. Att personliga förhållanden härtill bidrogo är otvifvelaktigt; men en orsak, bland andra, till den hetsighet hvarmed striden fördes, torde äfven få sökas i den långa tidrymd, som regeringsformen bestämt emellan hvarje riksdag: missnöjena fingo härigenom tillfälle att hopa sig och utvecklas vida mer, än eljest kunnat vara möjligt.

förd. De medgåfvo dock, att olika begrepp om rätta förståndet af paragrafen kunde förekomma och anledning äfven vara till den tolkning, hvarå grefve af Ugglas fäst uppmärksamhet. Konungen åter kunde ej förstå berörde § så, som skulle den hindra honom att på någon kortare tid förordna en statsrådsledamot att förvalta ett ledigt högre civilt embete, och kunde ej heller, till skada för det allmänna bästa, fråntaga sig en rättighet, som vore helgad genom bruket. Det kunde t. ex. hända, att vid en eldsvåda öfverståthållaren, som å embetets vägnar vore skyldig att närvara, blefve skadad; skulle konungen ej då hafva rätt att förordna någon bland de händelsevis närvarande statsråden att i hans ställe leda eldsläckningsarbetet? Som emellertid grefve af Ugglas' yttrande visat, att den ifrågavarande paragrafen vore föremål för olika tolkning, ville konungen till riksdagen framställa proposition om dess förtydligande. Se statsrådsprot. för den 24 okt. 1828. — Statsrådet Nordin innehade sedan öfverståthållare-embetet i nära två års tid (till 7 oktober 1830).

Det var med en delvis förändrad statsrådspersonal, som konungen mötte den andra lagtima riksdagen efter 1809. Men den förnämste af de män, som efter sista riksdagen deribland inträdt, fans ej vidare der: grefve G. F. af Wirsén hade redan den 9 dec. 1827 skördats af döden. Hans plats intogs i jan. 1828 af friherre Carl Johan af Nordin, brorson till den bekante biskopen och statsmannen C. G. af Nordin. Född 1785, hade han börjat sin bana vid lifgardet till häst, men lemnat krigstjensten redan 1809. I de politiska angelägenheterna deltog han först som riksdagsman vid 1815, 1818 och 1823 årens riksdagar och fick såsom ledamot af statsutskottet tillfälle att sätta sig in i de finansiela frågorna. Det lär ock varit der, som han blef bemärkt af Wirsén, på hvars förord han 1824 blef ordförande i den kommission, som tillsattes för att utreda allmänna magasinsinrättningens affärer. Följande år, 1825, utnämdes han till statssekreterare vid krigsexpeditionen, och det var från denna plats han efter Wirséns död kallades att intaga statsrådstaburetten (16 jan. 1828). Begåfvad »med godt hufvud och förslagen i små saker» hade han vid sig lyckats fästa ej ringa förhoppningar. Hans erfarenhet i riksdagsärendena gjorde honom särskildt lämplig för det uppdrag, han lär hafva erhållit, att vid det stundande riksmötet disciplinera och sammanhålla regeringens parti[1]).

Samma dag frih. Nordin utnämdes till statsråd, erhöll grefve Rudolf Cederström sitt afsked. Tre veckor derefter (6 febr. 1828) inkallades i statsrådet direktören vid nya ostindiska kompaniet, fullmäktigen i riksgäldskontoret, grosshandlaren Hans Niclas Schwan, den förste ofrälse man, som der haft plats. Han var chef för ett af hufvudstadens anseddaste handelshus, egde erkända insigter i finansväsendet och hade dessutom såsom borgareståndets talman vid fyra riksdagar — deribland revolutionsriksdagen 1809 — vunnit förtjent

[1]) Jfr Biogr. Lexikon X, s. 99 ff.; Minnestal i Frimurarelogen i Stockholm, s. 48 ff.; C. F. Palmstierna, Berättelser ur Carl Otto Palmstiernas lefnad, s. 75; B. v. Schinkels anteckningar.

anseende såsom en allvarlig, rättskaffens och kraftfull man. Han tvekade länge att utbyta sin oberoende ställning mot det äfventyrliga rådgifvarekallet, men gaf omsider vika för konungens önskan, som enligt en uppgift ifrigt understöddes af kronprinsen, hvilken ansåg det enligt grundlagens anda och bokstaf tillbörligt, att äfven ofrälse män fingo plats inom konseljen[1].

Ännu en personalförändring inom statsrådet egde rum under förra delen af 1828, då den gamle grefve A. F. SKJÖLDEBRAND den 26 mars lemnade sin plats åt öfversten grefve G. AF UGGLAS, en af landets rikaste magnater. Son till den från Gustavianska tiden ryktbare SAMUEL AF UGGLAS, hade han likasom friherre NORDIN under sina första mannaår tjenat vid lifgardet till häst och sedan såsom riksdagsman deltagit i det politiska lifvet. Vid 1823 års riksdag hade han varit ordförande i statsutskottet. Redbar och fosterländskt sinnad, skall han mera af pligtkänsla än af böjelse mottagit plats i statsrådet, der han hvarken lär hafva utöfvat eller eftersträfvat något större inflytande[2].

Förutom desse herrar utgjordes konungens råd af justitiestatsministern grefve F. GYLLENBORG, utrikes statsministern grefve G. AF WETTERSTEDT, hvilken i juni 1824 efterträdt grefve ENGESTRÖM, grefvarne M. ROSENBLAD, A. G. MÖRNER och C. A. LÖWENHIELM samt hofkansleren D. VON SCHULZENHEIM, på denna plats grefve WETTERSTEDTS efterträdare.

Vid sin afgång från statssekreterareplatsen vid krigsexpeditionen lär friherre NORDIN till sin efterträdare hafva föreslagit t. f. revisionssekreteraren, förste expeditionssekreteraren JOHAN NORDENFALK. Denne blef ock den 27 febr. 1828 förordnad att tills vidare förvalta embetet och utnämdes den 17 sept. s. å. till dess ordinarie innehafvare. Han var då en ung man — 31 år —, men »ett ljust och redigt förstånd, lätt och hastig uppfattning, mycken

[1]) Jfr Biogr. Lex. XIV, s. 128 ff. Uppgiften om kronprinsens ställning till frågan om SCHWANS inträde i statsrådet är hemtad ur B. VON SCHINKELS anteckningar.

[2]) Jfr Minnestal i Frimurarelogen i Stockholm, s. 182 ff.

arbetsförmåga och en mer än vanlig förmåga att uttrycka sig» gjorde honom lämplig för hans vigtiga plats[1]). De strängt konstitutionela åsigter, han medförde i konseljen, gjorde dock, att han ej länge kom att der qvarstanna.

De öfriga statssekreterareplatserna innehades fortfarande af samme män, som vid föregående riksdag hade förvaltat dem: M. G. Danckwardt vid kammarexpeditionen, A. C. af Kullberg vid ecklesiastikexpeditionen och C. D. Skogman — som 1824 blifvit ordinarie statssekreterare — vid finansexpeditionen. Deremot hade generaladjutanten för armén, grefve Magnus Björnstjerna — såsom det påstås, i följd af Nordins inflytande — den 10 april 1828 erhållit afsked, för att såsom svensk minister afgå till London, och samma dag fått till efterträdare grefve Magnus Brahe, hvars politiska inflytande under denna riksdag började framträda.

Såsom vid föregående riksdag var det inom riddarhuset och bondeståndet, som oppositionen egentligen hade sitt säte, men på intetdera hållet utgjorde den majoritet. Bristen på skicklig ledning gjorde ock, att dess styrka var mindre, än den kunnat vara. Sedan grefve Schwerin lemnat dess led, för att i förening med regeringen och såsom statsutskottets ordförande egna all sin kraft åt realisationens genomförande, skulle friherre C. H. Anckarsvärd vara det oppositionela partiets chef, men denne visade sig ingalunda vara platsen vuxen. Han var i hög grad äregirig, men ärelystnaden synes hafva varit af den art, att den snarast torde kunna kallas personlig fåfänga, och han tyckes icke hafva varit medveten af, att en partichefs första pligt är att låta sin person träda tillbaka för den sak han vill vinna. Häri ligger väl en hufvudsaklig förklaringsgrund till, att Carl Henrik Anckarsvärd saknade förmågan att ordna och leda sitt parti och gifva dess sträfvanden hållning och styrka. Den obestridliga talang, han besatt såsom talare, kunde ej ersätta denna brist[2]). Vid hans sida stod

---

[1]) Jfr Biogr. Lex., Ny följd, VII, s. 378 ff.

[2]) Skarpt, men så vidt vi kunna finna, rättvist, karakterise-

en man, som, om hans enskilda förhållanden varit andra än de voro, kunnat för regeringen blifva vida farligare. Det var öfverstelöjtnanten GUSTAF HIERTA, en i hög grad begåfvad och särskildt på det finansiela området kunnig man. Han lär 1828 hafva varit i fråga till statssekreterare efter NORDIN, men den förtviflade beskaffenheten af hans affärer skall hafva gjort, att underhandlingen afbröts, och HIERTA slöt sig fortfarande till oppositionen[1]. Bland öfrige mera bemärkte medlemmar af detta parti må här nämnas grefvarne DAVID FRÖLICH och C. F. HORN, samt professor P. G. CEDERSCHIÖLD. Dit torde dock numera ej obetingadt kunnat räknas den kunskapsrike och karaktärsfaste J. A. VON HARTMANSDORFF, ehuru han ännu i åtskilliga frågor kämpade för det oppositionela partiets åsigter. Bland husets mest framstående ledamöter för öfrigt voro — förutom dem af regeringens medlemmar, som der hade plats — grefvarne G. LAGERBJELKE, riksståthållaren

rades ANCKARSVÄRD af en bland sina bittraste politiske motståndare, sedan han den 26 oktober 1829 på riddarhuset förklarat sig ej vidare kunna deltaga i riksdagens förhandlingar: »Mer än en gång», heter det, »har det förekommit oss, som skulle frih. ANCKARSVÄRD lägga någon mera vigt på sin personlighet, än skäligen kan densamma tillerkännas och än offentliga personer, som hunnit att i kontakten med verlden och hennes förhållanden afnöta de skarpa kanterna, vanligen låta påskina. — — Visst har friherren talang, det kan icke nekas, men huruvida med denna talang äro förknippade de egenskaper, som bilda statsmannen, vare sig ställd inom förvaltningen eller folkrepresentationen, det kan högligen betviflas. Synnerligen har man, ända från början af friherrens politiska bana, tyckt sig sakna det lugn, det öfvervägande af sakernas verkliga förhållanden, den orubbligt fästade blick på ett uphinneligt mål och detta tålmodiga och konseqventa verkande i riktningen ditåt, som icke få saknas hos den offentlige mannen, hvilken gör anspråk på förtroende och medverkan af sina samtida». Se tidningen »DEN OBJUDNE GÄSTEN», n:o 47.

[1]) Jfr Biogr. Lex., N. F., V, s. 252 ff., VII, 379; J. F. AF LUNDBLADS anteckningar rörande Sveriges historia efter 1809 (manuskript i Kongl. Biblioteket); samt B. VON SCHINKELS anteckningar.

i Norge B. von Platen och landshöfdingen i Skaraborgs län Arvid Posse, landshöfdingen på Gotland frih. Jacob Cederström, öfversten J. P. Lefrén, brukspatronen Wollrath Tham, kammarherren B. Rosenblad, o. a.

Inom bondeståndet fördes oppositionens talan förnämligast af de framstående bönderna Anders Danielsson från Elfsborgs län, nu såsom förut partiets egentlige ledare inom detta stånd, J. J. Rutberg från Norrbottens län, Nils Månsson i Skumparp från Malmöhus län, Casper Wijkman från Upsala län m. fl. På motsatta sidan voro, utom talmännen, Nils Strindlund och förre talmannen Lars Olsson de förnämste. Oppositionen var här, såsom också öppet anmärktes under debatterna, för det mesta ett troget eko af riddarhusets.

Hvad angår de öfriga stånden, så lyste preståndet genom en rik samling af utmärkte män. Upsala universitet hade sändt Erik Gustaf Geijer, vetenskapsakademien Gabriel Poppius, nu president i kommersekollegium. Bland biskoparne voro Esaias Tegnér, C. F. af Wingård och J. O. Wallin[1]), och bland ståndets öfrige ledamöter märktes prostarne N. J. Anjou, H. O. Holmström, J. M. Svedelius, C. I. Heurlin, C. E. Hallström och komminister C. F. Dahlgren, af hvilka de båda sistnämde ansågos stå det oppositionela partiet nära.

Till de mera framstående inom borgareståndet hörde, utom talmansplatsernas innehafvare, grosshandlaren C. J. Ekerman och bryggaren D. Helsingius, båda från Stockholm och åtminstone i vissa frågor tillhörande oppositionen. På motsatta sidan åter stod bland andre den utmärkte representanten, kommerserådet B. H. Santesson från Göteborg.

I enlighet med riksdagsbeslutet 1823 utblåstes riksdagen med sedvanliga ceremonier den 4 nov. 1828. Samma dag utnämde konungen till landtmarskalk grefve Carl de Geer. Minnet från den föregående riksdagen af hvad

[1]) Wallin var ordensbiskop och bär i protokollen alltid biskopstiteln.

detta förtroende innebar lär hafva gjort, att denne nu undanbad sig utmärkelsen[1]); men konungen, som kände att det sätt, hvarpå han då fört klubban, förvärfvat honom ståndets odelade högaktning och förtroende, lyckades, ehuru med svårighet, förmå honom att äfven denna gång emottaga densamma. I presteståndet intogs enligt riksdagsordningens föreskrift ordförandestolen af erkebiskopen, CARL VON ROSENSTEIN. Vice talman blef den kraftfulle och inflytelserike biskopen i Göteborgs stift C. F. AF WINGÅRD. Till talman i borgareståndet utnämdes borgmästaren i Sundsvall, lagmannen dr JONAS ULLBERG, en man med skarpt hufvud och stor erfarenhet i allmänna värf. Det samma var, ehuru kanske ej i lika hög grad, förhållandet med vice talmannen, fullmäktigen för Falu bergslag, lagmannen JEAN NOREUS. — Talman i bondeståndet blef JOHAN LONGBERG från Gefleborgs län, förut ifrig medlem af oppositionen, men nu en af regeringens mest nitiske och pålitlige anhängare. Till hans ställföreträdare utsågs förre vice talmannen, JON JONSSON från Blekinge. Den vigtiga sekreterareplatsen i detta stånd anförtroddes åt häradshöfding J. J. BERGSTRÖM, som väl motsvarade regeringens förtroende.

Det dröjde halfannan vecka efter riksdagens utblåsning, innan den högtidligen öppnades på rikssalen, och först derefter togo de egentliga öfverläggningarna sin början. Den första fråga, som på riddarhuset kom under diskussion, rörde en ledamots representationsrätt. Förhållandet var, att generalintendenten F. D'ORCHIMONT uttagit inträdespollett såsom representant för sin 1812 enligt § 37 R. F. adlade fader, majoren D'ORCHIMONTS ätt. Väl var han sin faders yngre son, och den äldre brodern lefde ännu, men han stödde sina anspråk derpå, att denne, såsom sjelf under faderns lifstid adlad, representerade en annan ätt, hvadan faderns adelskap öfvergått på honom såsom den näst äldste sonen. Frågan föranledde långvariga debatter och afgjordes slutligen så, att de nämda anspråken ogillades[2]).

---

[1]) B. VON SCHINKELS anteckningar.

[2]) Vid denna riksdag antogs ett tillägg till § 37 R. F. af

En likartad utgång fick den fråga, som i borgareståndet väcktes rörande fullmäktigen för Vadstena, Askersund och Sigtuna, apotekaren P. U. HULDBERGS representationsrätt. Denne, som 1820 erhållit burskap i Vadstena, hade 1824 flyttat derifrån till Stockholm och der blifvit mantalsskrifven, utan att dock afsäga sig sin burskapsrätt i förstnämda stad och fortfarande betalande sina utskylder såsom borgare derstädes. Med 21 röster mot 17 förklarades han, såsom icke bosatt i Vadstena, obehörig att för denna stad utöfva representationsrätt, och ståndet begärde hos Kongl. Maj:t, att befallning skulle utgå till vederbörande om nytt val. Detta skedde med den utgång, att HULDBERG ånyo blef vald. Äfven detta val blef dock af ståndet ogilladt, hvarpå de ifrågavarande städerna anhöllo om tillstånd att för denna riksdag underlåta att sända någon representant. Det sätt, hvarpå denna valbarhetsfråga afgjordes, gaf borgmästaren M. E. RICHERT anledning att hemställa, att samma grundsats måtte tillämpas på kommerserådet SANTESSON, som, ehuru ej mantalsskrifven i Göteborg, blifvit utsedd till representant för denna stad. Denna fråga fick emellertid en annan utgång: SANTESSON behöll sin plats inom ståndet[1]).

---

följande lydelse: »Om genom arf adligt stånd tillfaller den, som redan blifvit deruti sjelf upphöjd — — upphöre hans eget adelskap, så framt detta icke är af högre värdighet, i hvilken händelse stamfaderns adelskap öfvergår till närmaste slägtgren».

[1]) Dessa tvistefrågor föranledde konstitutionsutskottet att framställa följande förslag till ändring af mom. 5 § 14 R. O.: »Ingen må för städerna till riksdagsman utses, som ej minst tre år varit magistratsperson eller *mantals- och skattskrifven* borgare i staden». Detta förslag förklarades hvilande till grundlagsenlig behandling vid nästa riksdag, dock först efter votering i förstärkt K. U. mellan K. U:s nu nämda förslag och ett af borgareståndet antaget, enligt hvilket momentet skulle hafva följande lydelse: »Ingen annan må för städerna till riksdagsman utses än den, som minst tre år varit magistratsperson eller borgare i staden och är derstädes mantals- och skattskrifven, samt, derest han ej är tjenstgörande magistratsperson, borgerlig näring

Vid granskningen af böndernas fullmakter anmärktes, att vice häradshöfdingen CASPER WIJKMAN, såsom egentligen ståndsperson, möjligen kunde anses obehörig som riksdagsfullmäktig inom bondeståndet. Denna fråga föranledde väl hvarken då eller inom ståndet till någon åtgärd; men deremot väcktes, sedan riksdagen pågått öfver ett år, i december 1829, fråga om att WIJKMAN, som i sina yngre år varit furir vid Svea artilleriregemente, måtte, »såsom den, hvilken ordinarie tjenst i riket innehaft», uteslutas ur ståndet. Som mannen i fråga var en af oppositionens främste medlemmar, blef häraf en partisak, som dock drog så ut på tiden, att den ej, innan riksdagen var till ända, hann slutligen afgöras, och WIJKMAN behöll sin plats i ståndet till riksdagens slut.

Någon dylik fråga uppstod icke i presteståndet, men fullmaktsgranskningen gaf dock anledning till en temligen liflig diskussion. Flere af ståndets ledamöter — skarpast biskop WALLIN — uttalade sitt ogillande af, att Upsala universitet i stället för två representanter sändt endast *en*, likasom deraf, att endast professorer och ej tillika universitetets öfrige lärare och tjenstemän fått deltaga i valet. Ståndet beslöt emellertid att låta vid universitetets åtgärd bero[1]).

I första plenum, som hölls efter riksdagens öppnande på rikssalen, företogs bänkmansvalet på riddarhuset. Det synes hafva varit oppositionens mening att söka få det upskjutet, till dess en annan fråga varit under

---

idkar.» Se K. U:s mem. n:ris 31, 38, 48 och 78. — Det ifrågavarande förslaget blef vid följande riksdag förkastadt.

[1]) Förslag väcktes sedan af konstitutionsutskottet, att § 13 R. O. skulle så förtydligas, att universiteten skulle vara skyldiga att sända *en* representant, men hafva rätt att sända *två*, och att jemte konsistorii ledamöter de ordinarie adjunkterna skulle hafva rätt att deltaga i valet. Detta förslag antogs som hvilande, men blef 1834 förkastadt. Vid 1840—41 års riksdag fick paragrafen den lydelse, som sedan gällde till år 1866.

behandling[1]), men af någon anledning gjordes ej ens något försök dertill. Denna fråga rörde, hvilken riddarhus-ordning skulle anses vara den lagligen gällande. Förhållandet var, att vid slutet af föregående riksdag hade adeln antagit en ny riddarhusordning, som den 4 dec. 1823 hade inlemnats till Kongl. Maj:t för erhållande af dess sanktion[2]). Härpå svarade Kongl. Maj:t med att den 18 i samma månad godkänna vissa paragrafer, men icke de öfriga, hvilkas granskning ej medhunnits. Adeln anhöll då i skrifvelse af den 21 dec., att Kongl. Maj:t antingen skulle lemna sin sanktion åt hela det nya förslaget eller ock låta allt blifva vid riddarhusordningen af 1818. Kongl. Maj:t fann emellertid ej skäl att åt denna anhållan lemna bifall, utan befalde den 2 juni 1824, »att riddarhusordningen, sådan den under den 18 dec. 1823 blifvit gillad» — d. v. s. riddarhusordningen af 1818 med *en del* af de ändringar, som adeln 1823 beslutit — »skulle till allmän efterrättelse genom trycket utfärdas», hvarom ridderskapet och adeln vid innevarande riksdag underrättades genom ett kongl. bref af den 8 nov. 1828.

Emot detta onekligen högst anmärkningsvärda sätt att sanktionera en af ståndet antagen stadga riktade sig nu oppositionen med hela sin styrka. Anfallet öppnades den 18 nov. af grefve FRÖLICH, som förklarade sin åsigt vara,

---

[1]) Se grefve FRÖLICHS yttrande den 17 nov. (Prot. I, 89 f.), och 18 nov. (Prot. I, s. 101); jfr tidningen »NYA ARGUS» för den 19 och 22 Nov. 1828.

[2]) Bland nyheterna i denna riddarhusordning var afskaffandet af bänkmansvalen, hvarigenom man ville vinna, att de i § 41 R. O. nämde embetsmän skildes från hvarje formligt inflytande på utskottsvalen. Det hade nemligen på riddarhuset varit sed, att nämde embetsmän deltagit i bänkmansvalen och kunnat väljas till bänkmän. Först vid 1823 års riksdag yrkades (af grefve SCHWERIN), att ett motsatt förfaringssätt skulle iakttagas. Valen försiggingo emellertid på vanligt sätt, men ingen af de ifrågavarande embetsmännen valdes. Vid nu ifrågavarande riksdag anhöll grefve WETTERSTEDT, att han och de med honom likstälde ej vid dessa val skulle komma i fråga.

att i följd af det oformliga sätt, hvarpå 1823 års riddarhusordning tillkommit, den af 1818 skulle anses såsom den enda lagligen gällande. Det fortsattes af friherre Anckarsvärd, som i ett ljungande anförande riktade sig mot regeringens hela karakter. »Tiden, mine herrar», yttrade han, »har äfven hos oss sina tecken. För den, som märker och bedömer dessa tecken, blir det icke svårt att finna de stora förändringar, som sedan 1809 föregått i ministèrens sätt att behandla rikets ständer. Tryckfriheten, grundlagsvidrigt aflockad, under oupfylda löften om dess återställande; vägrad redovisning af allmänna medel; protester emot sådana rikets ständers beslut, der deras ensamma beslutande rätt är obestridlig; verkställigheten åsidosatt, då besluten någon gång ej vunnit styrelsens tycke; den offentliga åklagaremaktens tystnad, då rikets ständer eller någon af deras fördelningar blifvit i allmänna blad på det grymmaste smädade, under indragningsmaktens allt för godtyckliga ömtålighet vid yttrandet af det minsta tvifvel om styrelsens egen ofelbarhet; föga eller intet afseende ofta fäst vid rikets ständers önskningar; en egenmäktig grundlagstolkning i anseende till riksståndens mest omisskänneliga rättigheter: sådana äro hos oss tidens tecken, mine herrar! och under dessa innefattas äfven den af styrelsen, tvärt emot ridderskapets och adelns beslut, oss påtrugade riddarhusordning. — Händelsen», fortfor han, »är här som annorstädes, att folken hasta i sin fart å bildningens bana, under det styrelserna stillastående föreställa sig, att det är omöjligt uphinna dem. Derifrån denna bristande uppmärksamhet å folkens fordringar och behof, derifrån detta maktens förlitande på sina egna krafter. Derifrån detta höga språk, som påkallar och fordrar lydnaden såsom följd af blotta viljan, utan afseende på, om denna vilja stöder sig å lagenliga och erkända former eller icke. — Den senast utfärdade riddarhusordningen har», tillade han, »jemte annat äfven den olyckan att uti ingressen innebära en allt för talande *osanning*, då der läses, att det är på ridderskapets och adelns underdåniga anhållan Kongl. Maj:t gillat och stadfäst denna riddarhus-

ordning sådan den nu är utfärdad.» — Han slutade med att under sina anhängares bifallsrop förklara sig anse 1818 års riddarhusordning vara den enda gällande och begärde derå proposition.

I öfverensstämmelse med desse herrars åsigt om det oformliga sätt, hvarpå riddarhusordningen blifvit utfärdad, yttrade sig ej blott den rena oppositionens män, utan ock friherre LUDVIG BOIJE, A. VON HARTMANSDORFF, grefve VON SCHWERIN m. fl. Motsidans främste talare var kontrasignanten af riddarhusordningen, grefve WETTERSTEDT, om hvilkens anförande oppositionen lärer hafva yttrat, att man ej gerna kunde tänka sig ett bättre försvar för en dålig sak. Slutet blef, att landtmarskalken vägrade att framställa den proposition, friherre ANCKARSVÄRD yrkat, och vid anstäld votering förklarade sig ståndet med 198 röster mot 126 icke yrka denna proposition, hvarpå Kongl. Maj:ts skrifvelse rörande riddarhusordningen lades till handlingarna[1]).

I sitt ofvannämda anförande hade grefve WETTERSTEDT endast hållit sig till formfrågan och ej ingått på bemötande af friherre ANCKARSVÄRDS utfall mot regeringen i allmänhet. Vid protokollsjusteringen den 28 nov. upptog han denna del af oppositionschefens yttrande till besvarande. »Då en representant», yttrade han, »framträder för att i ett särskildt fall yttra sitt missnöje öfver en af styrelsen vidtagen åtgärd och derjemte begagnar detta tillfälle för att under korta, till en del ej gissbara rubriker hopa anklagelse på anklagelse mot denna styrelses organ och ansvarige rådgifvare, så bör han väl icke anse dessa ännu obevista tillmälen för annat, än en honom frivilligt älagd förbindelse att inför konung och folk, på den väg grundlagen bjuder, ådagalägga dessa upgifters sannfärdighet. Eller vore det representanten förbehållet att fritt utkasta förvillande angifvelser ibland allmänheten, att undergräfva dess förtroende till dem, som handla i styrelsens namn eller närmast omgifva densamma? Nej, den rätt-

---

[1]) Ridd. o. Ad. Prot. I. 101—191; jfr 495—518.

sinnighet, som utgör grundämnet i det svenska folklynnet, försmår genast att anse en så anarkisk villomening för vilkoret af riksdagsmanna-yttranderätten. Det är således denna förbindelse att bevisa, som friherre Anckarsvärd sig åtagit, och jag förväntar derför af honom en fullständig utveckling af dessa tidens tecken han omnämner, grundad på tydliga, klara bevis, ej på allmänna betraktelser, och på en deraf följande och yrkad ansvarighet för de öfverbevista, olagligt och egenmäktigt handlande personerna. — Äfven jag instämmer med friherre Anckarsvärd, att tiden hos oss har sina tecken, men de äro icke endast hopade på den ena sidan. Om de *menlösa tider* upphört, hvarom herr friherren talar, så har åtminstone deras betydelse försvunnit ej hos den ena statsmakten allena. Nej, dessa tecken uppenbara sig äfven i yttrade läror, för hvilkas tillämpning, om de möjligen kunde vinna något burskap, sjelfve deras yrkare skulle studsa; läror, som under granna ord att befästa samhällets grundval, skulle i verkligheten upplösa det till dess innersta sammansättning; i läror, hvartill mönstren införskrifvas utifrån och som oftast förlora på efterapningen; i försök att inkräkta på konungamaktens lagliga rättigheter genom egenmäktiga tolkningar af grundlagarnes tvifvelaktiga ord; i detta höga, afgörande språk som utesluter all annan pröfning än sin egen; i denna blindhet för den ringaste förtjenst å styrelsens sida; i denna skarpt väpnade syn för dess ringaste misstag. — — — Jag uppmanar å nyo herr friherre Anckarsvärd att på lagenligt sätt fullborda den tafla, ehuru mörk den än må blifva, hvaraf han nu endast uppdragit den första teckningen. Först då skall han kunna kräfva ett odeladt förtroende i det målsmanskap han synes hafva sig åtagit. Först då skola de stränga ord, som blifvit nyttjade, ej tungt hvila öfver obevisade anklagelser eller ej som förgiftade pilar återvända mot den som dem riktat.»

Härpå svarade frih. Anckarsvärd med ett häftigt utfall mot styrelsens reaktionära tendenser och slutade nu med att förklara, att det vore »anledning till anmärkning mot konungens rådgifvare, i synnerhet mot den, som kontra-

signerat den nya riddarhusordningen». Nu följde åter en hetsig debatt, delvis af ganska personlig art; men saken var ej ens härmed slut, utan upptogs å nyo vid protokollsjusteringen den 6 febr. 1829, då äfven grefve FRÖLICH anmälde en anmärkningsanledning mot grefve WETTERSTEDT, såsom kontrasignant af 1823 års riddarhusordning[1]).

[1]) Ridd. och Ad. Prot. I, 467—93. XI. 188—214. Så väl denna, som den af frih. ANCKARSVÄRD anmälda anmärkningen blef af konstitutionsutskottet ogillad, hufvudsakligen emedan »riddarhusordningen icke skäligen kunde benämnas *lag* i ordets egentliga bemärkelse, helst för dess stiftande, ändring eller uphäfvande medståndens samverkan icke erfordrades. Denna författning utgjorde deremot, enligt utskottets omdöme, en för riddarhuset och adeln enskildt gällande reglementarisk stadga, hvarå regeringsformens 87 § saknade all bokstaflig tillämpning; men hvilken stadga ridderskapet och adeln sjelfmant, till en början ovilkorligen, underkastat Kongl. Maj:ts nådiga sanktion, och som följaktligen, i likhet med andra reglementariska författningar, kunde af konungen partielt antagas, ogillas eller upskjutas, åtminstone såvidt det helas sammanhang derigenom ej förrycktes och nya eller ändrade föreskrifter icke, mot ståndets önskan, tillades». Med afseende på det förevarande särskilda fallet tillkomme, *att* ridderskapet och adeln vid förslagets inlemnande icke gjort något förbehåll mot det partiela antagandet; *att* intet nytt, af ståndet ej gilladt, stadgande blifvit till införande i riddarhusordningen tillstyrkt; *att* ståndet, innan dess protest afgafs, redan i viss måtto medelst remiss af konungens skrifvelse, icke till riddarhusutskottets utlåtande, men i ändamål af redaktion, godkänt uteslutandet af åtskilliga paragrafer mot bibehållande af de äldre; samt ändtligen, *att* konungens rådgifvare desto mindre egt anledning att tillstyrka Kongl. Maj:t uphäfvandet af dess förra nådiga beslut, som, enligt hvad ridderskapet och adeln äfven medgifvit, de sanktionerade paragraferna endast innefattade obetydliga afvikelser från motsvarande paragrafer i 1818 års riddarhusordning. Se K.-U:s mem. N:o 8. Jfr R. o. Ad. Prot. XXXIII: s. 105—134. — Det förslag till ny riddarhusordning, som vid denna riksdag antogs, inlemnades till K. M:t med anhållan om sanktion å förslaget *i dess helhet*, och denna blef också den 19 dec. 1829 meddelad. R. o. Ad. Prot. XLI: 325, LIV: 109 f.

Emellertid hade det sätt, hvarpå frågan om riddarhusordningens gällande kraft blifvit afgjord, gifvit friherre Anckarsvärd anledning till en ny demonstration. Sedan det visat sig, att regeringens lista vid utskottsvalen blifvit den segrande, och att friherren, som önskat inkomma i statsutskottet[1]) i stället blifvit insatt i bankoutskottet, förklarade han den 22 nov., att som de i § 41 R. O. nämde tjenstemän tillåtits deltaga i bänkmansvalen och i följd deraf på utskottsvalen utöfvat inflytande, hvadan alla utskottstillsättningarna måste betraktas såsom olagliga, så afsade han sig den plats i bankoutskottet, som blifvit honom anvisad. Hans exempel följdes af grefve Frölich och flere andre bland dem af oppositionen, som blifvit i utskotten invalde[2]). Följden häraf var naturligtvis, att inflytandet inom utskotten så mycket mera uteslutande tillhörde regeringens parti, hvilket äfven inom de öfriga stånden hade bestämt valen.

Förutom i det sätt, hvarpå frågan om riddarhusordningen blifvit behandlad, fann oppositionen äfven i ett par andra vid förra riksdagen behandlade lagfrågor anledning att beskylla regeringen för egenmäktighet och rätthafveri. Den ena rörde formen för tillsättandet af notarier i bondeståndet. Desse hade hittills, i likhet med sekreteraren, tillsatts af konungen. Vid 1823 års riksdag hade emellertid ständerna (12 maj) ingått till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, hvari de förklarade sin åsigt vara, att bondeståndets rätt att genom eget val tillsätta sin kanslibetjening, undantagandes sekreteraren, vore genom § 24 R. O. uttryckligen medgifven, hvarföre de anhöllo, att vid följande riksdagar detta stånd måtte få obehindradt utöfva denna rätt och således sjelft tillsätta sina notarier[3]). Kongl. Maj:t

[1]) Rörande grefve Schwerins förhållande till frågan om Anckarsvärds och G. Hiertas inväljande i statsutskottet, se Askelöfs minnesord öfver grefve F. B. v. Schwerin (aftryck ur »Svenska Minerva» för 1834), s. 26 f.

[2]) R. o. Ad. Prot. I: 245—8.

[3]) Se härom v. Schinkel, Minnen, T. XI, förf. af J. Hellstenius, s. 31 f.

kunde dock ej dela åsigten om att paragrafen vore tydlig och klar, och framstälde derföre vid denna riksdags början proposition till dess förtydligande i den riktning, som ständerna ansågo vara den rätta; men medgaf på samma gång, att bondeståndet denna och följande riksdag — d. v. s. till dess frågan blifvit i enlighet med formen för grundlagsförklaringar afgjord — skulle ega att genom eget val utse notarier. Regeringen gaf således i sak efter, men vidhöll fortfarande riktigheten af sin förra uppfattning. Propositionen tillstyrktes af konstitutionsutskottet, »under erkännande af den visa omsorg, hvarmed Kongl. Maj:t åt dess samtycke till rikets ständers framställning gifvit en strängt konstitutionel form»; men framkallade den 9 jan. 1829 på riddarhuset en lång och varm diskussion — ej mindre än 65 särskilda yttranden afgåfvos —, hvarunder såväl utskottet som regeringen fingo upbära skarpt klander af en mängd talare, hvilka ansågo den ifrågavarande grundlagsändringen fullkomligt obehöflig, alldenstund paragrafen redan förut vore tydlig nog. Utskottets utlåtande blef också med 105 röster mot 101 återremitteradt[1]). Då frågan tre månader derefter (6 april) åter förekom till behandling, uppstod ånyo en långvarig debatt, som ändtligen slutade dermed, att adeln med 147 röster mot 102 antog förslaget som hvilande[2]). Samma beslut hade utan diskussion fattats af de öfriga stånden — äfven af bondeståndet, hvilket utan tvifvel berodde derpå, att frågan förekom sjelfva julafton, då ledarne af oppositionen voro hemresta. Det återstod dem vid återkomsten endast att reservera sig.

Den andra frågan rörde vidden af statsrevisorernas granskningsrätt. Vid föregående riksdag hade ständerna beslutit, att alla medel och kassor, utan undantag, hvilka genom allmänna bidrag tillkommit, hädanefter skulle af rikets ständer eller deras revisorer granskas. Tillika hade de förklarat, att den i § 68 R. O. intagna bestämmelsen, att revisorerne skulle sammanträda så ofta, »att hvarje re-

---

[1]) K. M:ts Prop. N:o 9. Konst.-Utsk:s Mem. N:o 2. R. o. Ad. Prot. IX: 171—277.

[2]) Konst.-Utsk:s Mem. N:o 5. R. o. Ad. Prot. XIX: 215—268.

vision må kunna omfatta tvenne års afslutade räkenskaper», endast stadgade, huru långt revisorerna voro skyldige att gå, men icke inskränkte deras rättighet att utsträcka granskningen till statsverkets förvaltning i allmänhet, så vidt tiden medgåfve. I öfverensstämmelse med dessa grundsatser var ock den instruktion för statsrevisorerna affattad, som vid nämda riksdag beslöts. I en utförligt motiverad och i ganska skarp ton hållen skrifvelse af den 4 dec. 1823 hade emellertid Kongl. Maj:t förklarat:

att Kongl. Maj:t under närvarande förhållanden icke medgåfve rikets ständer eller deras revisorer någon granskningsrätt öfver andra kassor och räkenskaper, än hittills brukligt varit, med tillägg af de i kongl. skrifvelsen den 28 febr. 1823 uppräknade tullverkets, militæboställs-, krigsmanshus- och serafimergillets från allmänna bidrag härrörande fonder och räkenskaper;

att Kongl. Maj:t icke erkände omfånget för denna granskning lagligen kunna utsträckas, vid hvarje revision, utöfver två års afslutade räkenskaper; och

att Kongl. Maj:t icke kunde gilla och derföre ej till vederbörandes efterrättelse utfärda den af rikets ständer föreslagna nya instruktionen för statsrevisorerna, utan ansåge instruktionen af den 10 juni 1812 fortfarande vara gällande[1]).

Detta oaktadt finner man i 1827 års statsrevisorers berättelse om statsverkets granskning den förklaringen, att de, jemte instruktionen af 1812, »hade i afseende på revisorernas fordran af redovisning från de förvaltande verken följt den anvisning, som blifvit gifven i riksens ständers år 1823 till Kongl. Maj:t öfverlemnade, men icke af Kongl. Maj:t antagna instruktion för riksens ständers revisorer, i

[1]) Se Kongl. Maj:ts nådiga svar till rikets ständer på deras underdåniga skrifvelser af den 18 sept., 10 och 17 nov. Gifvet Stockholms slott den 4 dec. 1823 (Bih. till Rikståndens Prot. 1823, I, 2: 157—173). Rörande denna frågas föregående behandling finnas uppgifter hos v. Schinkel, Minnen ur Sveriges nyare historia, T. XI, förf. af J. Hellstenius, s. 34—37.

hvad anginge deras befattning med statsverket, så vidt den af Kongl. Maj:t inskränkta granskningsrätten sådant medgifvit»[1]). Denna förklaring gaf statskontoret anledning att i sitt utlåtande om revisorernas berättelse anmärka, att »i statskontorets tanke borde riksens ständers revisorer ej mera än hvilken annan publik auktoritet som helst såsom grund för sitt handlingssätt kunna åberopa andra lagar än dem, som i behörig ordning blifvit antagna och promulgerade. Att revisorerna, utöfver hvad sådana gällande lagar föreskrefvo, sträckt sitt nit till verkställande af hvad de vetat sina principaler dessutom hafva tänkt och åsyftat, kunde visserligen anses såsom berömligt nit i förhållande till dessa principaler, men nitet och skyldigheten å ena sidan, utgångna från riksstånden och dess kommitterade, hade å andra sidan en gräns uti rättigheten att handla i förhållande till riksstyrelsen; — en rättighet, som ej kunde grundas på annat än af Kongl. Maj:t och riksens ständer gemensamt stadgade föreskrifter, hvilka svårligen kunde hemtas ur en instruktion, som af Kongl. Maj:t ej blifvit antagen. Men hvarken i denna instruktion eller de i detta afseende gällande lagar igenfunnes någon riksens ständers revisorer lemnad rätt att »fordra redovisning af de förvaltande verken»[2]).

Detta statskontorets yttrande föranledde friherre ANCKARSVÄRD — såsom bekant, en af 1827 års revisorer — att i plenum den 15 dec. 1828 förklara, att »rikets ständers värdighet aldrig blifvit till den grad nedsatt», som genom statskontorets ifrågavarande utlåtande, och att på samma gång fästa uppmärksamheten på nödvändigheten att utfärda en ny instruktion för revisorerna[3]). Formliga motioner i detta syfte väcktes samma dag af grefve FRÖLICH

[1]) Rikets ständers revisorers år 1827 afgifna berättelse angående samma år verkstäld granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning, s. 1.

[2]) Statskontorets underd. utlåtande med anledning af 1827 års revisorers berättelse, s. 199.

[3]) R. o. Ad. Prot. V: 101—3.

och herr VON HARTMANSDORFF och föranledde ett meddelande af grefve WETTERSTEDT, att ständerna hade att från regeringen motse ett förslag, hvaraf man kunde hoppas biläggning af den långvariga tvisten i detta ämne[1]. Detta förslag afgafs den 22 januari 1829, och tillmötesgick i så måtto ständernas förut framstälda fordringar, att det medgafs att *alla* allmänna fonder och kassor finge af revisorerna granskas. Deremot hade regeringen vidhållit, att granskningen ej finge sträckas utöfver de två år, hvilkas »afslutade räkenskaper» revisionen enligt § 68 R. O. »må kunna» omfatta[2], och häremot riktade vid remissdebatten den 9 februari 1829 A. VON HARTMANSDORFF, grefve J. H. GYLLENBORG, G. HIERTA, friherre ANCKARSVÄRD m. fl. sina anmärkningar, medan så väl de båda sistnämde som andre talare förklarade det oformligt, att regeringen i en dylik fråga framstälde förslag till ständerna, likasom om dessa befunno sig i ett sådant omyndighetstillstånd, att de skulle sakna förmåga att sjelfva uppgöra detsamma[3]. Sistnämda åsigt upptogs i bondeståndet af ANDERS DANIELSSON, som dref den ända derhän, att han — i ett anförande, som äfven för öfrigt starkt påminte om hvad HIERTA och ANCKARSVÄRD på riddarhuset yttrat, — »på den grund, att meddelande af instruktion för deras revisorer tillhörde ständerna allena», bestred all pröfning af det kongliga förslaget och föreslog, att intet annat skulle vid saken åtgöras, än att statsutskottet skulle anmodas att inkomma med förslag till de förändringar i den 1823 beslutna instruktionen i afseende på benämningar å allmänna verk och kassor, som »sedermera inträffade omständigheter» (d. v. s. K. M:ts nu gjorda medgifvande) föranledde, men utan all annan afvikelse från denna instruktion, hvilken »jag», såsom orden föllo, »anser vara den hittills gällande, ehuru K. M:t i nåder vägrat att densamma gilla, hvilket emot de här anförda grunder ej kan medföra någon verkan».

---

[1]) R. o. Ad. Prot. V: 107 f., 185 f.

[2]) K. M:ts nåd. skrifvelse N:o 45 (Bih. t. Rikksst. Prot. I: 2).

[3]) R. o. Ad. Prot. XII: 15—80.

Häri instämde CASPER WIJKMAN, NILS MÅNSSON, J. J. RUTBERG m. fl., medan åter i ett följande plenum PETER ANDERSSON från Hallands län, med hvilken en mängd af ståndets ledamöter förenade sig, uppläste en skrift, hvari han utförligt bemötte ANDERS DANIELSSONS yttrande[1]). — Först inemot riksdagens slut blef denna sak afgjord.

Likasom denna fråga var äfven den om offentlighet vid riksståndens öfverläggningar ett arf från närmast föregående riksdagar[2]). Beslut derom fattades vid detta riksmöte först af bondeståndet, och de deraf föranledda reglementariska föreskrifterna intogos i ståndets ordningsstadga. På riddarhuset väcktes motion derom af grefve FRÖLICH, i presteståndet af professor HASSELROTH och i borgareståndet, som redan vid föregående riksdag beslutit offentligheten, af borgmästaren RICHERT. I hufvudsaken var frågan redan utagerad och diskussionerna rörde nästan uteslutande de vilkor, hvarunder åhörares närvaro skulle medgifvas. Riddarhusutskottet, till hvilket adeln remitterade frågan, hemstälde, att främmande personers närvaro vid öfverläggningarna måtte medgifvas och att de deraf föranledda föreskrifterna endast skulle intagas i ordningsstadgan. Grefve MAGNUS BRAHE, som då frågan förekom, tillfälligtvis innehade landtmarskalkens plats, ansåg emellertid, att ett tillägg till riddarhusordningen — och således kunglig sanktion å beslutet — erfordrades, och nekade att under annan förutsättning framställa proposition, hvilken vägran af konstitutionsutskottet godkändes. Adeln beslöt derpå, den 16 mars 1829, — dock med den betydliga minoriteten af 155 nej mot 190 ja —, att offentlighet vid öfverläggningarna skulle medgifvas under förbehåll, att icke allenast ett stadgande derom borde i

---

[1]) En annan ledamot anmärkte spetsigt, »det han trodde, att ANDERS DANIELSSON för litet sett på den skrift, som af honom i ämnet blifvit inlemnad, och att, om han bättre öfvertänkt densamma, han säkerligen icke framkommit med den». Bondest. Prot. IV: 4—10, 70—96.

[2]) Om denna frågas föregående behandling se v. SCHINKEL, Minnen, T. XI, förf. af J. HELLSTENIUS, s. 37—44.

riddarhusordningen intagas, utan ock att sättet, vilkoren och verkställigheten af offentligheten skulle sedermera bestämmas (genom tillägg till ordningsstadgan och en lag, innefattande nödiga straffbestämmelser för de förbrytelser, hvilka af åhörarne kunde begås). Så skedde: i den riddarhusordning, som vid denna riksdag af adeln antogs och af K. M:t stadfästes den 19 dec. 1829, intogs en bestämmelse om offentligheten. Och sedan äfven borgareståndet (2 mars 1829) och preståndet (30 mars 1829) beslutit tillåta åhörares närvaro — presterna dock med förklaring, att saknaden af ett rymligt sessionsrum ännu hindrade beslutets verkställighet — antogs af alla fyra stånden en »lag för åhörare vid riksens ständers sammanträden», hvilken af K. M:t stadfästes den 1 mars 1830[1]).

Hade diskussionerna angående denna fråga hufvudsakligen rört formsaker, så framkallade en annan publicitetsfråga mera betydande öfverläggningar. Bland de grundlagsfrågor, som från föregående riksdag hvilade till afgörande, var en, som rörde afskaffandet af indragningsmakten (mom. 8, § 4 af 1812 års Tryckfrihetsförordning). Förslaget förekom den 23 febr. 1829 i borgareståndet och blef der enhälligt bifallet. I preståndet åter voro meningarna mycket delade, och frågan framkallade der en intressant debatt (26 febr.). Den märkligaste af talarne *mot* förslaget var Erik Gustaf Geijer. Man ginge, yttrade han, genom den föreslagna förändringen ett nytt och vådligt experiment till mötes. »Verkan af 1812 års tryckfrihetslag med indragningsmakt öfver tidningarna är känd och redan länge pröfvad; verkan af samma lag, *utan* denna makt, är okänd, opröfvad, och måste vara det, då lagens uppkomst i sitt närvarande skick och med närvarande rättegångssätt var samtidig med indragningsmaktens uppkomst. Hvad den redan kända erfarenheten beträffar, så vågar jag påstå att den, långt ifrån att vara nedslå-

---

[1]) R. o. Ad. Prot. I, 227 ff., XI: 7 ff., XVI: 307 ff., XLVIII: 33, LIV: 109 f.; Prest. Prot. I: 503 f., III: 523 ff.; Borgarest. Prot. I: 238, II: 69 ff.; Bondest. Prot. IX: 284 ff.

ende, tvärtom är i hög grad tillfredsställande. Med denna enda milda tygel mot yttranderättens missbruk hos det slags författare, som lättast, vidsträcktast och vådligast kunna missbruka den, har i Sverige alltsedan 1812, d. v. s. i sjutton års tid, tryckfriheten, för öfrigt orubbad och oafbruten, fortlefvat och verkat till nationens upplysning, en ålder som den i nittonde seklet, England och Nordamerika undantagna, föga uppnått i något annat land. — — — Skulle väl detta resultat ej vara värdt den ringaste uppmärksamhet? Blott vara värdt att bortkasta? Man ropar mot godtycke! Likasom det ej vore en ren omöjlighet eller en ren orimlighet att utesluta ett efter moraliska eller politiska grunder pröfvande godtycke från bedömandet och behandlingen af missbruk och brott af så tusenfaldig skepnad som tryckfrihetens, — hvilka ingen mensklig lags bokstaf, vore det äfven den visaste, den klyftigaste, den utförligaste, är mäktig att fullt omfatta, bestämma och träffa — — Jag påstår ej, att den närvarande indragningsmakten är det bästa korrektiv, som kunnat uttänkas, ehuru det måste förefalla besynnerligt, att dess motståndare i samma andedrägt anklaga detta korrektiv att vara alltför lätt och illusoriskt och alltför hårdt och våldsamt, hvaraf man snarast skulle vilja draga den slutsats, att det i sjelfva verket vore ingendera. Men att det är ett korrektiv, är i alla fall säkert och skulle säkrast upptäckas vid korrektivets upphäfvande; hvarföre jag ock alldeles afstyrker dess borttagande, tills man föreslår ett bättre och tjenligare. — Jag vet», slutade han, »att den, som afgifver en sådan röst, öfverlemnar sitt namn till pris åt smädelsen för dagen. Mitt — sådant det är — står till tjenst.»

Bland andre, som yttrade sig i samma riktning, var biskop Wingård. Motsidans skäl åter sammanfattades af doktor J. Svedelius på följande sätt: »Jag röstar för indragningsmaktens upphäfvande, emedan den strider emot andan af vår konstitution, som fordrar en fri yttranderätt; emedan den, ehuru efter konungs och ständers gemensamma beslut, icke tillkommit i grundlagsenlig form och blifvit bibehållen äfven sedan de tillfälliga omständigheter

upphört, som påkallade dess stiftande: emedan den beröfvar tidningsutgifvaren de beneficia juris, hvilka honom såsom medborgare tillkomma; emedan den är fautive till sin natur, då den försätter regeringen i en viss nödvändighet att akta på lättsinnighetens eller obetänksamhetens framställningar, hvilka först derigenom vinna en uppmärksamhet hos allmänheten, som de hvarken förtjena eller eljest skulle vinna; slutligen emedan den så lätt eluderas till sin kraft och verkan, då den försätter regeringen i en strid med individen, ur hvilken den senare utgår segrande, enär tidningen under en föga förändrad titel genast ånyo utgifves och sålunda konungens okränkbara majestät komprometteras.» De förnämste talarne i denna anda voro för öfrigt biskop WALLIN, prosten ANJOU och komminister DAHLGREN, hvilkas mening vid omröstningen segrade, dock med endast *en* rösts öfvervigt[1]).

Samma dag förekom frågan i bondeståndet och föranledde äfven der en mycket liflig diskussion. Det liberala partiets ledare, ANDERS DANIELSSON, RUTBERG, WIJKMAN och NILS MÅNSSON uppträdde alla med långa anföranden, som hufvudsakligen gingo ut på att prisa tryckfrihetens välsignelser och hvilkas ton var sådan, som om tryckfrihetens vara eller icke vara berodde på det hvilande förslagets öde; de lyckades också att till den grad kollra bort en och annan bland ståndets ledamöter, att t. ex. en bland dem, på samma gång han förklarade sig instämma med NILS MÅNSSON, uttalade sin önskan, »att vi som hittills måtte bibehållas vid tryckfriheten»! NILS MÅNSSONS tal som, i olikhet med vanliga förhållandet inom detta stånd, icke var på förhand skriftligen uppsatt och måtte hafva blifvit framfördt med synnerlig värma och kraft, tillvann sig stor uppmärksamhet så inom som utom ståndet, hvarför vi anse oss böra anföra åtminstone slutet deraf. »Antingen en regent är god eller ond», yttrade han, »äro tidningarna nyttiga och nödvändiga, i förra fallet att genom kungörande af hans bedrifter och omsorger för landet göra

---

[1]) Prestest. Prot. II: 726—70.

honom mera känd och älskad af folket, och i senare att gifva honom upplysning om folkets tänkesätt. Samma casus är det med embetsmän. Hvar och en bör vara angelägen om att på det noggrannaste uppfylla sina pligter. När så sker, så njuter den redlige och duglige embetsmannen rättvisa af tidningarna. Om han skulle af svaghet fela, så kan han af tidningarna erhålla tillrättavisning och äfven deraf lära sig handla bättre. De missbruk åter, som kunna af tidningarna utöfvas, äro alltför obetydliga mot det stora allmänna gagnet af desamma. Korrektiv deremot böra finnas. Men jag tror, att rikets ständer icke böra tillåta svenske hofkansleren att utöfva någon indragningsmakt öfver tidningarna, så länge icke svenska folket kan bibringas samma tro om hofkansleren, som påfven genom munkarne inbillar katolikerna, att påfven eger infallibilité, d. v. s. aldrig kan fela i sitt omdöme. Förr än så sker, att folket får en sådan tro om hofkanslerens infallibilité, förr, säger jag, har det icke något skäl med sig, att han skall ega rättighet att draga in tidningarna. Då i verldens begynnelse Gud skapade himmel och jord, sade han allra först: varde ljus! — ty han såg, att ljuset var det första elementet och det, hvaraf menniskan hade största behof. Han, ljusets fader, sände sin enfödde son till menniskoslägtets frälsning — och denne verldens frälsare sade till folket: vandren i ljuset, medan I hafven ljuset, att mörkret icke må omfatta eder! — Vi hafva hört, att konungen i Frankrike nyss sagt till sitt parlament: Jag hafver lossat alla de band som fjettrat tryckfriheten och hindrat upplysningen (?). Låtom oss sjelfve», tillade talaren fintligt, »icke hindra vår store konung att lossa dessa band! Vi böra tro, att han sjelf vill det, men han kan icke följa denna sin böjelse, om vi sjelfve nu icke medgifva indragningsmaktens upphörande».[1]).

---

[1]) De sista orden i yttrandet bemöttes i ett följande plenum på följande sätt af NILS HÅKANSSON från Kronobergs län: »Jag tror icke, att indragningsmakten, då den endast har för afsigt att inställa utgifvandet af periodiska skrifter, hvilka äro vådliga för allmän säkerhet eller utan skäl och

Talet lär hafva gjort på de närvarande ett sådant intryck, att »månge med tårar i ögonen gingo derifrån»; och väl må man medgifva att emot sådana vältalighetsblomster måste f. d. talmannen LARS OLSSONS, vice talmannen JON JONSSONS och andres mera på sak gående anföranden förefalla torra och matta. Voteringen — före hvilken NILS MÅNSSON, såsom det heter i protokollet, »med stark röst utropade, att den som lägger *ja*, han tillåter, och den som lägger *nej*, han hindrar Kongl. Maj:t att afskaffa indragningsmakten» — utföll emellertid så, att ståndet med 64 nej mot 44 ja beslöt att förkasta det förevarande förslaget[1]). Detta resultat af voteringen väckte stor öfverraskning och hos oppositionspartiet så mycket större harm, som frågan härmed var för denna riksdag fallen: det bifall till förslaget, som riddarhuset några dagar senare (2 mars) gaf, betydde nu mera intet. Man beslöt att brännmärka dem, som genom sina röster bidragit till utgången. Detta skulle ske genom att alle, som röstat för indragningsmaktens afskaffande, reserverade sig mot det fattade beslutet. Så skedde: vid följande plenum uppstod den ene efter den andre och anmälde till protokollet sin reservation, till dess reservanternas antal slutligen uppgick till 57. Då vid protokollets justering ytterligare tre reservanter anmäldes, och hela antalet af bondeståndets ledamöter var 108, är det tydligt, att åtskillige af dem, som röstat mot förslaget, blifvit skrämde eller ock af något annat skäl sökt att genom reservation dölja det sätt hvarpå

---

bevis förnärmande personlig rätt eller af en fortfarande smädlig egenskap, innefattar någon anledning att såsom motskäl åberopa Gud Faders och Gud Sons i den Heliga Skrift förekommande ord om ljuset och dess flere ändamål; men jag tror, att indragningsmakten, långt ifrån att hindra spridandet af det eviga oförgängliga ljuset, snarare kan sägas ämnadt till att utsläcka, som det äfven i Bibeln säges: Hin ondes glödande skott, eller det ljus som utgår, då Hin förkläder sig till ljusens engel.» Bondest. Prot. IV: 442 f.

[1]) Bondest. Prot. IV: 267—325.

de röstat[1]). Äfven utomståndet framkallade harmen öfver utgången en demonstration, bestående deri, att en »medborgerlig middag» af medlemmar bland oppositionen anordnades för NILS MÅNSSON och dem af bondeståndets ledamöter, som i frågan om indragningsmakten slutit sig till hans åsigter. Hedersgästens skål föreslogs af friherre C. H. ANCKARSVÄRD. Middagen lär varit besökt af omkring 300 personer och fick en ytterligare demonstrativ karakter derigenom, att regeringen fann lämpligt att låta förbjuda första gardets musikcorps att enligt aftal utföra taffelmusiken![2])

Förutom förslaget om indragningsmaktens afskaffande voro flere andra vigtiga grundlagsfrågor hvilande från sista riksdagen. Vi meddela deras öde i den ordning, hvari de i konstitutionsutskottets memorial n:o 3 följa på hvarandra. Den första rörde upphäfvandet af konungens rätt att med två röster deltaga i högsta domstolens beslut och i sammanhang dermed införandet af en ny form för lagförklaringars afgifvande: man ville nämligen afskaffa den oformligheten, att konungen skulle i sådana mål kunna öfverröstas af högsta domstolens ledamöter, och att genom riksdagens instämmande med högsta domstolens pluralitet en lagförklaring kunde komma till stånd emot konungens vilja. Enligt det hvilande förslaget skulle under tiden mellan riksdagarne alla frågor om lagförklaringar »afgöras» i högsta domstolen, men besluten anmälas hos konungen i statsrådet, som egde att gilla eller afslå den af högsta domstolen gifna lagförklaringen. Tillika föreslogs den nyheten, att om ständerna inom de fyra första månaderna af den efter en lagförklarings utfärdande följande riksdagen icke ogillat densamma, skulle den framgent fortfara att vara gällande. Denna konungens proposition, från början afstyrkt af statsrådets samtlige ledamöter, likasom af 1823 års konstitutionsutskott, bekämpades

---

[1]) Bondest. Prot. IV: 344—56, 434—445.

[2]) Se tidningen NYA ARGUS för den 18 mars 1829.

ur olika synpunkter af så väl regeringens som oppositionens anhängare och förkastades af alla fyra stånden[1].

Samma öde rönte Kongl. Maj:ts likaledes af 1823 års konstitutionsutskott afstyrkta proposition om opinionsnämdens afskaffande. Diskussionen i frågan saknade allt intresse utom i presteståndet, der lysande anföranden afgåfvos: af Tegnér och Wallin för, af J. Svedelius, Geijer m. fl. mot det kongliga förslaget.

Med anledning af det vid 1823 års riksdag tillsatta särskilda utskottets betänkande om ny reglering af styrelseverken hade förslag till ändring af en mängd grundlagsparagrafer antagits som hvilande. De flesta och vigtigaste rörde ny organisation af statsrådet i samma riktning, som den, hvilken 1840 blef gällande[2], och i sammanhang dermed afskaffandet af rikets allmänna ären-

---

[1]) Förslaget om förändrad form för lagförklaringar uptogs redan vid denna riksdag ånyo genom en kongl. proposition af den 11 september 1829. Som emellertid en del af anmärkningarna mot det gamla förslaget hade föranledts deraf, att den tid, inom hvilken ständerna skulle uttala sitt ogillande, hade bestämts till endast fyra månader, så föreslogs nu, att preskriptionstiden skulle utsträckas till hela riksdagen. Konstitutionsutskottets tillstyrkande utlåtande godkändes af bondeståndet, men återremitterades af de öfriga, hvilka alla ansågo att, om förslaget skulle antagas, borde — till förekommande deraf, att någon emellan riksdagarne gifven lagförklaring skulle kunna undfalla ständernas uppmärksamhet och sålunda utan deras pröfning iklädas egenskap af lag — äfven bestämmas, att Kongl. Maj:t vid början af hvarje riksdag skulle meddela ständerna, hvilka lagförklaringar sedan sista riksdagen afgifvits. Dessa uttalanden föranledde en ny kongl. proposition af d. 5 dec. 1829 om ett dylikt tillägg till § 88 R. F., hvarpå hela förslaget af alla stånden antogs som hvilande.

[2]) Statsrådet skulle enligt detta förslag utgöras af 14 ledamöter: en justitie statsminister, en statsminister för utrikes ärendena och 12 statsråd, af hvilka 6 skulle vara föredragande och med undantag af justitiekanslern (föredragande för grundlags- och justitieärenden) bära titeln af ministrar. Af de 6 konsultativa statsråden skulle ett kallas hofkansler.

dens beredning. Dessas öde blef, att af alla fyra stånden förkastas.

Bland de vigtigare af de hvilande grundlagsförslagen var äfven det, som afsåg att aflägsna den bekanta uppenbara motsägelse i regeringsformens föreskrifter om grundlagsfrågors behandling, som hade uppkommit derigenom att man, då § 56 R. F. vid 1815 års riksdag erhöll ett tillägg rörande behandlingen af dylika frågor i allmänhet, försummade att till enlighet dermed ändra stadgandena i § 81 angående handläggningen af kongl. propositioner i sådana frågor. Det hvilande förslaget afsåg att, utan ändring i sistnämda stadganden, i § 81 inflicka det nya momentet af § 56 så ändradt, att dess bestämmelser endast skulle gälla de grundlagsändringar, som *konstitutionsutskottet* föreslagit. Till en del på grund af redaktionsfel blef emellertid förslaget af tvänne stånd (adeln och bondeståndet) förkastadt, hvarföre konstitutionsutskottet ansåg sig böra åter upptaga detsamma något modifieradt. Det blef med ifver anfallet af oppositionen, som deri såg ett otillbörligt försök att utvidga konstitutionsutskottets makt, och i borgareståndet lyckades genomdrifva, att utskottets betänkande återremitterades. Som emellertid de öfriga stånden antogo förslaget att hvila till nästa riksdag, funno borgarne slutligen skäligt att med dem instämma.

Af de från 1823 års riksdag hvilande förslag, som afsågo att inom de ofrälse stånden inrymma ombud för hittills orepresenterade klasser, lyckades man att — i borgareståndet dock endast med två rösters majoritet — genomdrifva, att representanter för bergsbruken skulle erhålla plats bland borgarne. Deremot förkastades (af borgareståndet) det förslag, enligt hvilket ofrälse manufakturister och fabriksidkare på landet skulle erhålla representationsrätt i borgareståndet, äfvensom (af bondeståndet) förslaget att bereda frälsehemmansegare plats i bondeståndet. Det sistämda upptogs dock vid denna riksdag ånyo och förklarades åter hvilande. För öfrigt lyckades väl en del af de hvilande förslagen till ändring i grundlagarne att

erhålla gällande kraft, men intet deribland var af någon större vigt[1]).

Redan af denna korta öfversigt af sättet för de hvilande grundlagsfrågornas afgörande visar det sig, att det i allmänhet ej var på deras område, som de båda motsatta partierna mätte sina krafter. Så mycket mera tycktes detta komma att blifva förhållandet vid behandlingen af frågan om statsregleringen.

I Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof, slutade utgiftsstaten med en summa af 8,879,700 rdr bco, hvilken enligt K. M:ts beräkning med 525,609 rdr bco öfversköt den summa, hvartill de årliga utgifterna vid näst föregående riksdag blifvit faststälda. I verkligheten var dock den öfverskjutande siffran större, ty Kongl. Maj:t begärde utom nämda summa t. ex. till landtstatens lönereglering omkring 150,000 rdr bco årligen att till nästa riksdag utgå af öfverskotten på statsverkets inkomster. Tillökningen kom hufvudsakligen på 2:dra (civil- och landtstaterna), 3:dje (landtförsvaret), 8:de (allmänna och extra

---

1) I sina »Anteckningar från våra ståndsriksdagar» (II, s. 12) uppgifver Dalman (och förmodligen efter honom Bäckström i sin fortsättning af »C. G. Starbäcks berättelser ur svenska historien», XXII: 476), att ständerna vid denna riksdag skulle hafva antagit ett förslag, enligt hvilket »samfäld omröstning skulle ega rum. d. v. s. utan afseende på stånd, äfven inom förstärkta utskott samt riksståndens nämder». Denna uppgift är så mycket mera ogrundad, som samfäld omröstning i nämda delegationer hade, enligt grundlagarnes stadganden, egt rum allt sedan 1809. Möjligen grundar den sig på ett missförstånd af betydelsen af de *redaktionsförändringar,* som vid denna riksdag gjordes i de paragrafer, der det talades om omröstningssättet i förstärkta utskott och nämder. Då det ursprungligen hade hetat, t. ex. i § 56 R. F.: »hvilka genom samfäld, icke efter stånd, anstäld omröstning» etc., så togos nu orden: »icke efter stånd» bort såsom obehöfliga, sedan år 1823 blifvit bestämdt, att i *intet* utskott skulle röstas ståndsvis.

utgifter) och 10:de (sjöförsvaret) hufvudtitlarne [1]). Statsinkomsterna beräknades till 7,171,470 rdr bco [2]), hvadan den brist, som behöfde genom allmän bevillning fyllas, skulle utgöra 1,708,320 rdr bco [3]). I särskild proposition af den 27 febr. 1829 begärdes sedan ett årligt anslag af

---

[1]) Tillökningen på de särskilda hufvudtitlarne synes af följande tabell (skillingar och runstycken icke upptagna):

1823.	Rdr B:co	1828.	Rdr B:co
1:sta H.-T. (hofvet).	738,549	1:sta H.-T. (hofvet).	748,500
2:dra H.-T. (civil- o. landtstat.).	1,813,808	2:dra H.-T. (civil- o. landtstat.).	1,959,500
3:dje H.-T. (landtförsvaret)[deraf 133,333 att utgå af öfverskotten på statsinkomsterna].	3,205,663	3:dje H.-T. (landtförsvaret).	3,386,100
4:de H.-T. (klereciet o. lärov.).	403,614	4:de H.-T. (klereciet o. lärov.).	407,400
5:te H.-T. (skön konst).	26,487	5:te H.-T. (skön konst).	30,500
6:te H.-T. (milda stiftelser).	115,751	6:te H.-T. (milda stiftelser).	116,400
7:de H.-T. (pensionsstaten).	51,000	7:de H.-T. (pensionsstaten).	56,000
8:de H.-T. (allm. o. extra utg.).	417,872	8:de H.-T. (allm. o. extra utg.).	527,800
9:de H.-T. (åkerbruket, handeln o. näringarna).	113,389	9:de H.-T. (åkerbruket, handeln o. näringarna).	133,600
10:de H.-T. (sjöförsvaret) [deraf 100,000 att utgå af öfverskotten på statsinkomsterna].	1,139,025	10:de H.-T. (sjöförsvaret).	1,225,900
allm. indragningsstaten	288,894	allm. indragningsstaten	288,000

[2]) Deraf de ordinarie inkomsterna till 3,749,470, sjötullsmedlen till 2,200,000 och bränvinsafgiften till 460,000 rdr bco.

[3]) I 1823 års stat, der motsvarande inkomsttitlar beräknades till 6,467,857, utgjorde denna brist 1,653,500 rdr bco.

60,000 rdr bco för undervisningsverken, deraf för elementarläroverken 42,000 rdr[1]).

Utom hvad för de löpande utgifterna föreslogs, begärde Kongl. Maj:t till försvarsanstalternas iståndsättande ett särskildt anslag för en gång af 3,591,000 rdr bco — 2,951,000 för försvarsverket till lands[2]) och 640,000 för försvarsverket till sjös[3]) — att under fem års tid utgå, och föreslog ständerna att till detta ändamål »bevilja räntebärande statsobligationer» å nämda summa.

Den ifrågavarande propositionen, daterad den 13 nov. 1828. aflemnades till stånden den 15 nov., men kunde ej tryckt utdelas bland deras medlemmar förr än i början af december. En följd häraf var, att den debatt som på riddarhuset eljest sannolikt hade upstått vid remissen till statsutskottet, nu förekom först två veckor derefter eller senare. Rätt bitande anmärkningar mot propositionen gjordes den 4 dec. af häradshöfding Arvid Ribbing[4]) och den 8 dec. af brukspatron Wollrath Tham[5]). De förra bemöttes den 17 dec. med skärpa hufvudsakligen af grefve Arvid Posse[6]), de senare — som förnämligast rörde förslaget till lönereglering för indelta armén och den i sammanhang dermed proponerade indragningen af befälets indelta räntor och större delen af dess boställen — gåfvo den 22 december anledning till en liflig debatt rörande 3:dje hufvudtiteln i allmänhet och särskildt det ifrågavarande löneregleringsförslaget, som skarpt kritiserades förnämligast af friherre C. O. Palmstierna, medan friherre

---

[1]) Kongl. Maj:ts prop. n:o 59.

[2]) Deraf för artilleriets iståndsättande och gevärs- och bevärings-förrådets komplettering 995,000, till utredningsdepartementet 991,000 och till fortifikationsdepartementet 775,000 rdr bco.

[3]) Deraf till nybygnad af ångfartyg för skärgårdsflottans behof 240,000 och till nybygnad af två fregatter 284,000 rdr bco.

[4]) R. o. Ad. Prot. II: 223—242.

[5]) R. o. Ad. Prot. III: 79—101.

[6]) R. o. Ad. Prot. VI: 206—259.

Nordin, grefve Brahe m. fl. sökte bevisa dess ändamålsenlighet. Det var under denna diskussion, som grefve Frölich råkade fälla följande uttryck: »Då vi beskåda östern finna vi der en stor stat, med hvilken vi fordom ofta kämpat om väldet, hafva vuxit i krafter, icke allenast öfver oss, utan snart öfver hela Europa. Det lärer icke behöfva komma mycket i betraktande, huruvida vi emot denna makt skulle kunna göra en resistance . . .» Här afbröts talaren af en storm af ovilja, som äfven under fortsättningen af hans anförande uprepade gånger gaf sig häftiga uttryck, och en mängd af de följande talarne uttalade skarpt sitt ogillande af hans osvenska yttrande[1]).

Dagen derpå föreföll på riddarhuset ett annat i hög grad egendomligt upträde. Grefve Horn hade den 12 december väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om förslag till ny skjutsinrättning, fotadt på det nu varande skjutsningsbesvärets uphörande. Han hade deri med den största häftighet vändt sig särskildt mot kungsskjutsen och de oordningar, som vid dess utgörande plägade förekomma, ett »förhållande», yttrade han, »så barbariskt, så våldsamt, att det omöjligen kunnat i någon lag föreskrifvas; också saknas alltifrån våldgästningens tider intill våra dagar något stadgande i denna del», och motionären förklarade sig hafva med bekymmer sett, huru »ett så laglöst tillstånd» kunnat så länge fortfara[2]). Såsom var att vänta, framkallade dessa uttryck under remissdebatten den 23 december en mängd skarpa genmälen, af hvilka det märkligaste var det, som afgafs af grefve Arvid Posse, hvilken efter att hafva vederlagt grefve Horns påstående, att kungsskjutsen saknade stöd af lag, »högtidligen» förklarade sig ogilla motionärens ofvan anförda yttranden och uttalade den önskan, att ett sådant framställningssätt aldrig mer måtte på riddarhuset begagnas. »Ganska många yttrade härtill sitt bifall», heter det, och dessutom förklarade sig särskildt 25 ledamöter instämma med talaren. Men här-

---

[1]) R. o. Ad. Prot. VII: 5—150.

[2]) R. o. Ad. Prot. IV: 32—46.

med var det ej slut. Sedan diskussionen en stund fortsatts, med ett enda undantag i samma anda, upträdde grefve JACOB DE LA GARDIE med förklaring, att grefve HORNS uttryck, att »skjutsen af vår konung och dess familj vore barbarisk och laglös, en lemning från våldgästningens och barbariets tider» fordrade ett öppet ogillande, hvarföre han anhöll, att ridderskapet och adeln antingen måtte förklara sig med honom instämma, eller ock att ett papper måtte framläggas, der hvar och en som ogillade uttrycken i motionen egde tillfälle att sådant anmäla. »Från flere ställen i salen ropades: Vi anmäla oss alle — alle!» hvarpå 87 ledamöter läto till protokollet anteckna, att de instämde med grefve DE LA GARDIE. Bullret, som upkom, då alle desse herrar gingo fram till landtmarskalksbordet för att låta anteckna sig, var så starkt, att friherre ANCKARSVÄRD, som under tiden hade ordet, två gånger måste afbryta sitt anförande, och hela scenen väckte hos månge af husets ledamöter en ovilja, som bland annat gaf sig luft i en af friherre LUDVIG BOIJE framstäld fråga, huruvida de, som ej ville deltaga i anteckningen, skulle betraktas som »illasinnade medborgare», medan herr VON HARTMANSDORFF betecknade hela uppträdet såsom en »procession till landtmarskalksbordet för att anteckna sig på en lista liksom vid ett sjukbesök»[1]).

---

[1]) R. o. Ad. Prot. VII: 265—319. — Detta uppträde fick ett efterspel vid protokollsjusteringen den 30 mars 1829. Grefve HORN hade under diskussionen den 23 dec. lemnat en upprörande skildring af en scen, som skulle tilldragit sig vid Litslena gästgifvaregård under en kungsskjuts 1818, då folk och hästar skulle blifvit slagna blodiga af gardister i konungens följe o. s. v. Med anledning af denna berättelse anstälde landshöfdingen i Upsala län, friherre FOCK, undersökningar, hvilka föranledde en rapport af kronofogden inom det fögderi, der händelsen skulle hafva tilldragit sig. Denna rapport innehöll, att någon dylik händelse ej vore kronobetjeningen i orten bekant, och friherre FOCK ansåg sig derför »tvungen förklara den uppgifna händelsen för icke passerad», hvarpå grefve HORN med berättigad förtrytelse genmälte: »det är på ett annat ställe jag skall

Vi hafva ansett oss böra lemna en teckning af detta upträde för att dermed gifva ett bidrag till kännedomen om den ton, som vid denna riksdag rådde på riddarhuset, och återgå nu till frågan om statsregleringen.

Den 9 januari 1829 började oppositionen på riddarhuset och i bondeståndet sin hufvudattack i denna fråga. Utgående från § 109 R. F., enligt hvilken konungen, såvida riksdagen ej inom fyra månader från dagen för statsverkspropositionens aflemnande — här således senast den 14 mars — »någon ny bevillning till bestämdt belopp sig åtagit», egde rätt att åtskilja ständerna och låta den förra bevillningen utgå till nästa riksdag; och påpekande den omständigheten, att i följd af ökade tullinkomster den 1823 faststälda bevillningssumman lemnade ett årligt öfverskott af omkring 1,000,000 rdr bco, föreslog herr GUSTAF HIERTA i ett af bittra insinuationer mot regeringen uppfyldt anförande, att statsutskottet skulle åläggas *att* senast den 15 januari inkomma med sitt betänkande öfver statsverkets inkomster — de ordinarie beräknade till det belopp, som statskontoret i sin underdåniga skrifvelse om statsverkets styrelse och förvaltning uppgifvit såsom medelberäkning, inkomsten af stora sjötullen åter beräknad till hvad den under åren 1824, 25 och 26 i medeltal gifvit —; och *att* senast den 1 februari inkomma med utgiftsbetänkandet, hvari 1823 års statsreglering skulle antagas som grund, endast med tillökning af det anslag Kongl. Maj:t nu begärt för fångars skjuts och underhåll; — samt *att* den statsbristsumma, hvilken genom allmän bevillning skulle fyllas, måtte bestämmas precis till det belopp, som utgjorde skilnaden mellan utgiftssumman i 1823 års statsreglering och summan af inkomsterna, beräknade så, som talaren nu föreslagit. Meningen var — såsom också öppet sades — att, sedan de utgifter blifvit beslutna, som »till de nu-

---

besvara sådana tillvitelser, om jag dertill finner mig befogad; dock anser jag ett sådant tillmäle, som friherre FOCK tillåtit sig, icke förtjena något svar». R. o. Ad. Prot. XVIII: 389—395.

varande statsinrättningarnas tarfliga underhåll nödvändigast erfordrades», och en bevillningssumma summariskt antagits, låta bifallet till de anslag, som regeringen begärt till de öfriga behofvens fyllande, bero på det sätt, hvarpå hon visade sig tillmötesgå de fordringar, som ständerna å sin sida kunde komma att framställa. Lyckades man ej sålunda genast tvinga regeringen till medgifvanden, så torde man dock ansett sig kunna vinna, att hon inom kort skulle nödgas att för behofvens fyllande sammankalla en urtima riksdag, vid hvilken oppositionen räknade på att vara starkare än nu och bättre kunna sörja för utskottens sammansättning[1]).

I planen ingick, att bondeståndet, der ANDERS DANIELSSON väckte samma förslag som HIERTAS här ofvan meddelade, skulle samtidigt med eller omedelbart efter dennes anförande genom en deputation uppträda på riddarhuset och inbjuda adeln att förena sig i det framstälda förslaget. Detta gick dock icke efter uträkning. Visserligen hade ANDERS DANIELSSON varit nog omtänksam att på förhand uppsätta förslag till protokollsutdrag i frågan och yrkade ifrigt på, att en deputation skulle ofördröjligen afgå dermed, men sekreteraren förklarade, att han, som vore ansvarig för protokollet, ej utan föregående granskning kunde underskrifva det ifrågavarande »utdraget», och med anledning häraf beslöts, sedan ståndet förklarat sig i frågan om sjelfva inbjudningen dela ANDERS DANIELSSONS åsigt, att med verkställigheten skulle anstå till nästa plenum[2]). Innan detta hölls (15 jan.), hade HIERTAS förslag redan förevarit till afgörande på riddarhuset. Der förekom nämligen frågan ånyo redan den 12 januari, då motionärens anförande bemöttes af BERNHARD ROSENBLAD, WOLLRATH THAM och med synnerlig skärpa af den ständigt slagfärdige friherre JACOB CEDERSTRÖM. Emellertid hade hr HIERTA funnit skäl att afstå från hufvudsaken i sitt yrkande, nämligen att adeln

---

[1]) Ad. Prot. IX: 160—171. Jfr »DEN OBJUDNE GÄSTEN» för den 7 mars 1829.

[2]) Bondest. Prot. III: 450—465.

skulle förena sig om hans förslag rörande de ifrågavarande betänkandenas innehåll, men vidhöll sin begäran om anmodan till utskottet att inom viss tid med dem inkomma, dock så modifierad, att inkomstbetänkandet skulle inlemnas den 24 januari, utgiftsbetänkandet den 10 februari. Då hans sålunda modifierade förslag understöddes af statsutskottets ordförande, grefve SCHWERIN, behöfver det ej väcka synnerlig förundran, att det i voteringen segrade med 153 röster mot 137[1]).

Emellertid hade friherre ANCKARSVÄRD i hufvudsak uptagit HIERTAS ursprungliga förslag, som i följd deraf åter förekom till öfverläggning den 15 januari. Af de då upträdande talarne yttrade sig ingen mer än den nye motionären sjelf för förslaget och, sedan landtmarskalken förklarat sig ej kunna derå framställa proposition till bifall, blef det endast såsom ett uttryck af friherre ANCKARSVÄRDS enskilda tankar till statsutskottet remitteradt[2]).

Under diskussionen härom hade ifrån bondeståndet den deputation anländt, hvilken skulle inbjuda adeln att förena sig i det beslut, som detta stånd, enligt hvad ofvan är nämdt, den 9 januari hade fattat. Ej ens från oppositionens sida kunde det nu bli tal om obetingadt instämmande häri, utan grefve HORN, som denna gång ledde attacken, inskränkte sig till att föreslå (26 jan.), att adeln måtte »förklara statsutskottet ridderskapets och adelns önskan, att statsutskottet måtte vid inkomst- och utgiftsbetänkandenas författande fästa det afseende å hedervärda bondeståndets beslut rörande statsregleringens uppgörande, som kunde förenas med statsutskottets grundlagsenliga pligt». Äfven å detta förslag fann sig emellertid landtmarskalken böra neka proposition, och adeln godkände hans vägran med 278 röster mot 102[3]). Då, såsom var att vänta, bondeståndets inbjudning ej heller af preste- och borgareständen mottogs

---

[1]) R. o. Ad. Prot. IX, 321—398.

[2]) R. o. Ad. Prot. X, 19—62.

[3]) R. o. Ad. Prot. X, 277—322.

med bifall, var oppositionens plan i verkligheten helt och hållet tillintetgjord.

Några dagar derefter, den 29 januari, afgafs statsutskottets inkomstbetänkande[1]). Statsverkets årliga in-

[1]) Med utgiftsbetänkandena dröjde det deremot, tills man kommit ett stycke in uti april, och detta gaf oppositionen en kär anledning att påpeka, att dess den 9 januari väckta förslag varit väl berättigade: den 16 mars föreslog friherre Anckarsvärd på riddarhuset och den 19 mars Anders Danielsson i bondeståndet, att statsutskottet måtte föreläggas att ofördröjligen inkomma med »de betänkanden, som hade statsregleringen till föremål». Förslaget saknade nu, då fyra månader af riksdagen redan förflutit, helt och hållet den betydelse det haft, då det första gången väcktes, och vi nämna det endast med anledning af de yttranden det föranledde i bondeståndet. Der anmärktes nämligen i skarpa ordalag öfverensstämmelsen mellan den Danielssonska och den Anckarsvärdska motionen, i det Nils Strindlund fann det icke vara »någon heder för bondeståndet, att dess protokoll voro lika med ridderskapets och adelns», medan Nils Håkansson anmärkte, huruledes det i »bondeståndet under denna riksdag blifvit något högst vanligt att se, huru nästan allt hvad riddarhusets opposition kunde framalstra i anmärkningsväg, förut eller efteråt, allt som ärendena kunnat förekomma, genom den ene eller andre också meddelats och sökt att genomdrifvas i bondeståndet, med hvilket man icke vore så nogräknad, om något konstitutionsvidrigt deri stundom skulle inblandas; och mången gång skulle man vara frestad att tro, att budbäraren icke genomläst hvad han framburit. Det vore sårande för nationalrepresentationen och förödmjukande för den enskilde representanten att så gång på gång låna sig till kastboll åt den adliga oppositionen. Hade motionären öfvertänkt hvart den adliga oppositionsandan syftade? Vore man viss på, att icke »under liberalismens larf dolde sig en ånyo upprörd aristokratism och stundom äfven den enskilda hämdkänslan? Hade denna opposition vunnit i anseende och förtroende genom tilloppet och förstärkningen af finansierer utan finanser (Hierta) och af ynglingar, som i skriket öfver allt, som stode i sammanhang med styrelsens åtgärder, trodde sig visa prof på fosterlandskänsla och ådagalägga en käckhet, som talaren önskade, att de icke måtte sakna på slagfältet» o. s. v. Bondest. prot. IV, 709--724. Emellertid bifölls förslaget så väl i bondeståndet som hos adeln.

komster beräknades deri till en summa af 7,016,600 rdr bco[1], hvilken således med 154,870 rdr bco understeg den summa, hvartill K. M:t i sin proposition beräknat dem. Mot detta betänkande gjordes inom stånden åtskilliga anmärkningar, hufvudsakligen att inkomsterna blifvit allt för lågt beräknade, en anmärkning, som eget nog framstäldes af båda de motsatta partiernas talare: å ena sidan ville man undvika, att statsbristsumman skulle blifva allt för stor, å den andra sökte man förebygga, att betydliga öfverskott skulle uppstå. Betänkandet blef också i sin helhet eller i vissa delar af alla stånden återremitteradt (februari)[2]. I det nya utlåtande, som utskottet afgaf den 28 mars, hade det också funnit sig föranlåtet att beräkna sjötullsmedlen till 2,100,000 rdr bco; men som adeln och bondeståndet ansågo dem enligt K. M:ts proposition böra uptagas till 2,200,000, måste denna fråga afgöras genom votering i förstärkt statsutskott, der den större summan segrade (1 juli)[3].

Som emellertid så väl detta beslut, som det om bränvinsmedlens beräkning fattades, innan grunderna för tull- och bränvinsbevillningen voro bestämda, och förändringar i både tulltaxan och bränvinsbrännings-förordningen sedan beslötos, så måste kort före riksdagens slut beräkningen af nu ifrågavarande inkomsttitlar göras om. Tullmedlen uptogos nu till 2,411,000 och bränvinsmedlen till 545,000 rdr bco, hvadan hela summan af statsverkets beräknade

---

[1]) De ordinarie inkomsterna beräknades till ung. 3,859,100, de e. o. till 3,057,500 (deraf tullen till 1,950,000 och bränvinsafgiften till 460,000) och restantierna (en inkomsttitel, som vid denna riksdag för första gången upptogs) till ungefär 100,000 rdr bco.

[2]) Statsutsk. mem. N:o 54. R. o. Ad. Prot. XIII: 268—345; Prestest. Prot. II: 521—590; Borgarest. Prot. I: 843—907; Bondest. Prot. IV: 198—231, 326—331.

[3]) Statsutsk. utl. N:o 123 och 157. R. o. Ad. Prot. XXI: 48—59, 159 ff; XXII: 3 ff. XXVIII: 50—58; Prestest. Prot. IV: 445—489, VI: 174—180; Borgarest. Prot. II: 660—707, III: 718—721; Bondest. Prot. V: 528—583, 605—629, VI: 350—352. Stats-Utsk. Mem. n:o 192.

inkomster från och med 1831, med undantag af allmänna bevillningen (hvaraf till statsverkets ordinarie utgifter anslogos 1,727,200 rdr bco), utgjorde 7,409,000 rdr bco[1]).

Bland frågor, som under diskussionen om inkomstbetänkandet kommo på tal, bör särskildt nämnas en, som sedermera tidt och ofta gifvit anledning till heta strider, nämligen den om konungens makt öfver de ordinarie statsinkomsterna. Med anledning af förslag om borttagande af mantalspenningarna, lagmans- och häradshöfdingeräntan samt salpetergärden, förfäktades nämligen från den oppositionela sidan med stor ifver och under åberopande af § 57 R. F. den åsigten, att konungens sanktion af beslut i dylika frågor vore obehöflig, och bondeståndet yrkade till och med, att talmannens proposition på salpetergärdens afskaffande skulle formuleras i enlighet med denna åsigt. I följd häraf fick konstitutionsutskottet tillfälle att uttala sig i frågan, och som det förklarade den yrkade propositionen grundlagsstridig, så var frågan för denna gång förfallen. Hvad angår de inkomsttitlar, hvilkas borttagande var ifrågasatt, så beslöto adeln och bondeståndet salpetergärdens afskaffande, och denna mening segrade (1 juli) vid votering i förstärkt statsutskott. Detta beslut bifölls af K. M:t (11 sept.) med vilkor, att motsvarande belopp i penningar (124,000 rdr bco) skulle anvisas såsom årligt anslag och att, i händelse detta anslag framdeles skulle indragas eller nedsättas, salpetergärden ånyo skulle vidtaga och utgå på sätt ditintills egt rum[2]).

Innan statsutskottets utlåtanden om statsverkets ordinarie utgifter inkommit till stånden, behandlades der en anslagsfråga, som var en af de vigtigaste vid denna riksdag, — den om nytt understöd åt Göta kanal. Som bekant hade ständerna 1823 gifvit de anslag, som då be-

---

[1]) Riksdagsbeslutet §§ 7 och 33.

[2]) Se R. o. Ad. Prot. XXI: 175—244, XXII: 3—35, 46—60. Bondest. Prot. V: 534—569, 570—583, 605—614, VI: 3—8. Konst.-Utsk. Mem. N:o 27. Bondest. Prot. VI: 350—352. Stats-Utsk. Mem. N:o 192. K. M:ts skrifvelse N:o 80. Exped.-Utsk. förslag till skrifvelse N:o 410.

gärts, endast under uttrycklig förklaring, att detta skulle vara det yttersta, som staten till kanalbygnadens fortsättande komme att bestå bolaget[1]. Nu såsom förut hade emellertid de gifna anslagen visat sig otillräckliga, och kanaldirektionen hade funnit sig nödsakad att ingå till K. M:t med begäran om proposition till rikets ständer om ytterligare understöd, nu af 807,594 rdr bco att utgå under åren 1829—31, och för den händelse att kanalen i följd af någon oförutsedd händelse ej förr än 1832 skulle hinna fullbordas, af ett särskildt anslag af 37,740 rdr, således tillsammans 845,334 rdr bco, hvaraf ett särskildt förskott af 100,000 rdr nu genast begärdes. K. M:t förklarade sig med bekymmer erfara, »hurusom betydliga tillskott af allmänna medel ännu vore af nöden för kanalbygnadens slutliga fullbordan; men då fördelarne af ifrågavarande stora företag hufvudsakligen berodde på hela planens fullkomliga utförande och frukten af dertill redan använda summor följaktligen skulle till större delen gå förlorad, i händelse arbetet nu för bristande tillgångar måste afbrytas», och då K. M:t tillika vore »öfvertygad, att Göta kanal i framtiden borde blifva af väsentlig nytta, ej mindre för rikets handel och näringar, än för dess försvar vid ett möjligen inträffande krig», så fann sig K. M:t »ej kunna tveka att till rikets ständers bifall öfverlemna kanalbolagets anhållan om ytterligare understöd — och dervid särskildt fästa deras uppmärksamhet på angelägenheten, att frågan om de 100,000 rdr, som nu genast förskottsvis erfordrades, blefve, oberoende af hufvudsaken, till skyndsam pröfning företagen och afgjord»[2].

Denna proposition remitterades till stats- och bankoutskotten. Dessas finansberedning tillstyrkte, att bolaget skulle erhålla 100,000 rdr bco, dock icke som förskott, utan som lån emot en af kanaldirektionen afgifven förbindelse, att derest riksens ständer vid denna riksdag icke skulle anse sig kunna bevilja kanalen något anslag, summan

[1]) Se 1823 års riksdags beslut § 14. Jfr v. Schinkel, Minnen, T. XI, förf. af J. Hellstenius, s. 80.
[2]) K. M:ts propos. N:o 38, gifven 10 dec. 1828.

skulle återbetalas och att kanaldirektionen skulle såsom säkerhet för lånet ställa kanalverkets effekter och förråd af alla slag. Utskottens pluralitet var emellertid af annan mening: på den grund att större eller mindre anslag till Göta kanal eller andra dylika, statsbehofven underordnade, utgifter icke borde komma i fråga förr, än tillgångar blifvit anvisade till de egentliga statsbehofven, tillstyrkte de, att all fråga om understöd åt Göta kanal måtte upskjutas, intill dess statsregleringen blifvit upgjord och frågan kunde i sin helhet behandlas (14 mars). Detta utlåtande åtföljdes af en mängd reservationer[1]) och framkallade inom stånden synnerligen lifliga debatter, framför allt på riddarhuset, der det föredrogs den 26 mars. Debatten öppnades af kanalens upphofsman, grefve BALTZAR VON PLATEN, som i denna fråga kämpade sin sista strid för det stora, fosterländska verket. Han började med en kort framställning af frågans historia, redogjorde för sättet för utförandet, medgaf att missräkningar i afseende på kostnaden egt rum, men framhöll på samma gång genom slående exempel omöjligheten att i afseende på ett arbete af denna art och omfattning förekomma sådana, vederlade med klara sifferuppgifter de gjorda anmärkningarna mot företagets gagn och fortsatte derpå: »Jag ber eder om förlåtelse, att jag så länge uppehållit eder med vidlyftiga detaljer: men den som förtroendet satt till väktare, måste äfven svara och redogöra för sin befattning. Jag vet väl, att saken i mig saknar mycket, att mera skicklighet och en större förmåga skulle vara önskvärd; men jag har gjort hvad jag kunnat; jag har ej trängt mig till platsen. Mer än 30 år äro förnötta under ej vanliga mödor, bekymmer och omsorger för det stora ändamålet, för östra och vestra hafvens sammanbindning. Jag vill icke uttrötta eder, M. H., med vidare beskrifning af denna idé, som jag ännu en gång påminner icke var min, utan Svea folks och konungars; men den dag kommer, då man skall säga, att den, som uppoffrade mer än en half lifstid för detta mål och för-

---

[1]) Bib. t. Rikst. Prot. IV: 1, s. 467—477.

sakade en kanske lyckligare enskild ställning, om han än stundom misstagit sig till följd af menskligbetens allmänna lott, kunde likväl icke misstaga sig på målet i det hela. Efterverlden må vittna. Jag är öfvertygad, att då ingen af oss, som nu intaga detta rum, mera finnas på jorden, skola de, som komma efter oss, lugnt och med tacksamhet bedöma våra handlingar. Med lugn skall jag ock möta deras dom, väl vetande, att de skola finna fel i min förmåga, ej i viljan. Men nu äro vi här allesammans satte till väktare. Vi stå på den punkt att genom ett i sig sjelft obetydligt beslut afgöra, huruvida forntidens förhoppningar och nutidens bemödanden en dag skola bära frukt; huruvida vi för efterverlden skola visa oss såsom ett modigt och ihärdigt folk, hvilket gått tillväga på ett förfädren värdigt sätt. Vi stå äfven på den punkt att kunna aflägsna oss från målet eller komma till ett motsatt slut, som är gjordt med så litet, att jag försäkrar, om ej den inre öfvertygelsen härom upmanat mig, skulle jag icke i dag hafva upträdt för att yttra ett ord till kanalens fördel. Men sedan vi fullbordat 47 slussar i alla lägen, sedan vi framfört kanalen genom bottenlösa kärr och mossar, öfver betydliga höjder; sedan detta allt lyckats oss och erfarenheten redan visat, att vi hafva makt öfver föremålen; är det väl möjligt att vi, med större tillgångar än då vi började, skulle stanna och afbryta, sedan nio tiondedelar af arbetet redan äro färdiga, för att sjelfve bortkasta de redan köpta fördelarne eller åtminstone fördröja dem.» Efter att skarpt hafva bemött de rykten, som i sista stunden blifvit utspridda för att hindra anslagets beviljande, tillade han: »Jag slutar med att bedja om förlåtelse för den vidlyftighet jag nyttjat och att aflägga min tacksägelse för den uppmärksamhet ridderskapet och adeln behagat egna mig. Vi stå nu inför samtid och efterverld för att besluta öfver ett företag, som varit föremål för våra förfäders önskningar och hvaraf våra barn skola skörda frukterna. På vårt beslut beror, huruvida det en gång om oss skall sägas, att vi ombytt hvad man kallat ett förhastadt företag mot ett förhastadt omdöme. Jag kan icke öfvertygas, att 1809

års ständer förhastade sig i beslutet om Göta kanal; må än vara, att de eldades af en lifligare känsla än vi. Men är det för det kanalen är årsbarn med revolutionen, som den nu skall påtryckas en stämpel af *enskild* och *onyttig?* Jag vågar tro, att likasom den store Gustaf I hade allmän nytta till hufvudföremål för sina företag, så skall ock dess idé, *Göta kanal,* med den nytta hon stiftar, en dag blifva den varaktigaste minnesvård öfver den slocknade Vasastammens omtanke för landets förkofran. Jag anhåller således om återremiss af utskottens förevarande utlåtande».

»Månge yttrade härtill sitt bifall», säger protokollet, och en diskussion följde, som helt och hållet upptog så väl för- som eftermiddagsplenum. Bland dem som delade grefve PLATENS åsigter var äfven GUSTAF HIERTA, såsom vanligt i denna fråga skiljande sig från sin vän friherre ANCKARSVÅRD, hvilken i ett utförligt yttrande med vanlig talang anförde allt. som kunde sägas mot det begärda bidraget. Slutet blef, att grefve PLATENS mening segrade med 206 röster mot 146[1]). Samma dag fattades liknande beslut med 23 röster mot 20 af borgareståndet, der kommerserådet SANTESSONS yttrande torde hafva fält utslaget[2]) och med stor pluralitet i bondeståndet[3]). I preståndet, der talmannen, erkebiskop VON ROSENSTEIN —

[1]) Ridd. o. A. Prot. XVIII: 6—188.

[2]) Borgarest. Prot. II: 318—360.

[3]) Bondest. Prot. IV: 684—709. Under diskussionen tillät sig der CASPER WIJKMAN följande oblyga yttrande: »För lån torde så mycket mindre någon nöjaktig säkerhet kunna lemnas, som, efter hvad vi allmänt känna, kanalverket befinner sig i konkurstillstånd. Jag kan således icke heller ur denna synpunkt medgifva något understöd af det allmänna; och då företaget egentligen tillhörer enskilda personer, så må det äfven ankomma på dem att efter bästa förmåga fortsätta och fullborda detsamma, utan att staten vidare deri inblandas. Då jag dessutom för min enskilda del redan förut velat uplåta Göta kanal till fideikommiss åt Hans Excellence Herr Grefve PLATEN och hans efterkommande, så måste fideikommisstagaren sig dermed åtnöja, så länge belåningsrätt icke är honom medgifven». L. c. sid. 704.

ungdomsvän till grefve PLATEN och för öfrigt en af dem, som vid 1809 års riksdag bragt kanalfrågan å bane — utan tvifvel använde sitt inflytande till sakens framgång, var frågan före redan den 23 mars. En mängd utmärkta yttranden afgåfvos för den ifrågasatta hjelpen, det kraftigaste af GEIJER, som slutade med följande ord: »Den, som stående på brädden af Göta kanal, nu blott genom några tusen alnar skild från hafvet, kan rösta för stillastående eller för ett uppskof, som blir detsamma som ett stillastående, som kan vilja bortkasta alla de millioner riket på detta storverk bekostat, utan att genom dess nu så nära fullbordan öppna den enda möjlighet, som pröfvar verket; den synes mig tänka hvarken på det förflutna eller på det tillkommande, utan endast på det närvarande och på ögonblickets passioner». Återremiss blef också här besluten[1]).

Ett par dagar innan detta preseståndets beslut fattades, hade statsutskottet fått emottaga en handling, afsedd att, ej mindre än återremissen, bringa det på andra tankar i den förevarande frågan. Det var en af kanaldirektionen med anledning af utskottets utlåtande af den 14 mars upsatt och till Kongl. Maj:t inlemnad skrift, hvari den yttrade, att »den handläggning och utveckling förskottsfrågan hos rikets ständer till dato erhållit, aflägsnat allt hopp om anslag så tidigt, att det dermed afsedda gagn kunde vinnas», och att, då direktionen befunne sig utan alla tillgångar, det endast återstode den att anmäla dessa förhållanden för Kongl. Maj:t och att, under åberopande af sin förut å bolagets vägnar yttrade öfvertygelse om de olägenheter, som blefve oundvikliga följder af blott ett enda års afbrott i kanalarbetet, nu särskildt nämna sig vara nödsakad att genast afskeda verkets tjenstemän och sådane private arbetare, som i följd af hoppet om anslag till arbetets fortsättning blifvit bibehållne, äfvensom att afyttra verkets förråd och säljbara effekter till liqviderande af nämde personers aflöningsfordringar och andra

[1]) Prestest. Prot. III: 351—383.

till arbetets förberedande gjorda skulder; samt slutligen att upphäfva ingångna kontrakt om leveranser. Denna skrift remitterades af Kongl. Maj:t till statsutskottet, men förmådde lika litet som de under öfverläggningarna inom stånden afgifna yttrandena ändra utskottens mening: i det svar på återremissen, som afgafs den 8 april, förklarade de att, »som någon anmärkning icke ens blifvit gjord» vid det skäl, som legat till grund för deras förut afgifna utlåtande, så hade de ansett sig böra dervid förblifva[1]).

Detta utlåtande tände inom stånden striden på nytt. På riddarhuset voro nu som förut grefve PLATEN, sekunderad af G. HIERTA, och mot dem friherre ANCKARSVÄRD de förnämste talarne. »Jag skall», slutade den förstnämde sitt vältaliga anförande, »söka att verka för min sak, så länge Försynen ger mig krafter; ty här (med handen på hjertat) är min ledare, och der (han såg upp emot höjden) min domare. Jag vet, att jag talar för fäderneslandets sak, den jag skall försvara, så länge jag förmår, och när en gång mina krafter uphöra, upväckes väl någon i mitt ställe!» Den vördnadsvärde fosterlandsvännens hänförelse segrade äfven denna gång: med 235 röster mot 156 beslöt adeln (13 april) att »till förberedande åtgärder för fortsättningen af Göta kanal bevilja ett bidrag af 100,000 rdr bco att af riksgäldskontoret genast utlemnas under vilkor, att kanaldirektionen blifver Kongl. Maj:t och riksens ständer ansvarig för medlens användande till kanalarbetet och bolaget för deras återbetalning, på sätt rikets ständer framdeles må förordna»[2]).

Med ungefär samma röstpluraliteter som de, hvilka beslutit återremissen, fattades (13 och 18 april) samma beslut af borgare- och preståndenstånden[3]) och den något olika lydelse, som bondeståndets beslut (15 april) erhöll, betydde således intet[4]).

---

[1]) Bih. t. Rikst. Prot. IV: 2, s. 109 ff.

[2]) Ridd. o. Ad. Prot. XX: 172—257.

[3]) Prestest. Prot. IV: 206—244, 360—363; Borgarest. Prot. II: 573—600.

[4]) Bondeståndets beslut var formuleradt på följande sätt:

Sina utlåtanden om statsverkets ordinarie utgiftsstat afgaf statsutskottet den 10 april. Det hade på åtskilliga håll sökt nedpruta de anslag, som K. M:t begärt, hufvudsakligen dem, som äskats för mer eller mindre omfattande löneregleringar. Så hade det i sitt utlåtande om 2:dra hufvudtiteln hemstält, att för närvarande måtte upskjutas med den föreslagna allmänna regleringen af landtstats-tjenstemännens löner, och att man skulle in-

———

»Ståndet bifaller, att 100,000 rdr genast i låneväg utlemnas till Göta kanalbolag eller dess behörigen befullmäktigade ombud emot sådan skuldförbindelse och deruti innefattad säkerhet, som fullkomligen tryggar möjligheten af full återbetalning, under de vilkor och till den tid, som rikets ständer i sammanhang med utlåtandet om hufvudfrågan komma att bestämma». Bondest. Prot. V: 326. — Kanalens vedersakare funno i den tvetydiga ordalydelsen af ständernas beslut ett, såsom man kan förmoda, kärkommet tillfälle att nära en månad hindra dess verkställighet. Förhållandet var följande. Vid pröfningen af det förslag till förbindelse, som kanaldirektionen inlemnade, anmärkte riksgäldsfullmäktige, att denna förbindelse endast vore direktionens, och att bolagets betalningsansvar icke med detsamma erhölles, hvarför fullmäktige icke tilltrodde sig kunna utlemna den beviljade summan, utan anmälde förhållandet för statsutskottet med begäran om dess yttrande. Utskottet ingick då (23 april) till ständerna med ett förslag att, »fastän bolagets förbindelse till ansvarighet för medlens återbetalning ej hunne afgifvas» — enligt bolagsordningen kunde bolags-sammankomst hållas först 2 månader efter kallelses utfärdande — »Göta kanaldirektion måtte, jemlikt riksens ständers beslut, anses vara berättigad att mot aflemnande af en sådan förbindelse och qvitto, som den sjelf föreslagit, de beviljade 100,000 rdr bco nu genast lyfta». Detta förslag bifölls genast (24 april) af preståndet, men först den 4 maj och efter en temligen lång diskussion af adeln, medan borgareståndet (28 april) återremitterade utlåtandet och i följd deraf ej förr än den 11 maj kunde bifalla det framstälda förslaget. Bondeståndet ensamt fann för godt att »med ogillande af hvad statsutskottet hemstält godkänna fullmäktiges i riksgäldskontoret åsigt». Stats-Utsk. Mem. N:is 107 och 109; Prestest. Prot. IV: 444 f.; Ridd. o. Ad. Prot. XXIII: 17—55; Borgarest. Prot. II: 831—844, III: 132—142; Bondest. Prot. V: 629.

skränka sig till att delvis afhjelpa större brister, hvarigenom det anslag af ungefär 150,000 rdr bco årligen, som regeringen för detta ändamål begärt, kunde reduceras till 24,297 rdr. Äfven förslaget till lönereglering för indelta arméns befäl, enligt hvilket alla indelta militär-löner skulle till staten indragas och hela befälet förses med kontanta löner, ansåg sig utskottet böra afstyrka och föreslog i stället en så beskaffad lönereglering, att »de bättre lottade regementenas indelningar minskades för att bereda någon tillgång till de sämre lottades förbättring, samt att, der lokalen sådant medgåfve, omflyttning af boställen måtte ske till vinnande af mera öfverensstämmelse emellan deras godhet och motsvarande grader». För verkställande af en reglering enligt detta förslag erfordrades ett nytt årligt anslag af 24,167 rdr bco, medan K. M:t beräknat den föreslagna löneregleringen kräfva 63,263 rdr bco. Som emellertid utskottet vid sidan af dessa och andra nedsättningar ansett sig böra sätta vissa anslag — bland andra förslagsanslagen till post- och tullverken — högre, än Kongl. Maj:t hade gjort, och i staten uptagit vissa utgifter, som förut varit anordnade utom stat, så upgick dess utgiftssumma i alla fall till 8,890,640 rdr bco[1]). — Af de särskilda betänkandena föranledde i synnerhet de, som rörde 2:dra och 3:dje hufvudtitlarne, långa och lifliga öfverläggningar (maj) och blefvo af alla stånden återremitterade; samma öde rönte alla de öfriga hos adeln och de flesta i borgare- och bondestånden[2]).

Utskottets svar afgåfvos redan den 15 juli. Det vidhöll i allt väsentligt sina föregående yttranden, med undantag af det, som rörde sättet för löneregleringen inom indelta armén. Mot utskottets förslag hade bland annat

---

[1]) Stats-Utsk. Bet. N:o 124—153 (Bih. t. Riksst. Prot. IV: 2).

[2]) R. o. Ad. Prot. XXIV: 231—270, 273—394; XXV: 16—213; XXVI: 3—87, 101—104, 203—214; Prestest. Prot. V: 7—44, 66—74, 86—151, 273—355, 361—390, 399 f., 421—447; Borgarest. Prot. III: 268—321, 329—358, 360—391, 450—458; Bondest. Prot. VI: 121—186, 189—300, 308—349, 466—474.

blifvit anmärkt, att öfverflyttningen af räntor och boställen från ett regemente till ett annat skulle leda till total rubbning af indelningsverket och tillika blifva mycket svår, om icke omöjlig att verkställa, men på samma gång hade åtskillige ansett, att de mest vanlottade regementena borde erhålla nödiga tillskott i kontanter. I följd häraf föreslog utskottet nu (Utl. n:o 239), att löneregleringen måtte verkställas på det sättet, att med ett par undantag hvarje regemente skulle behålla de boställen och indelta räntor, hvilka dit räknades, men att de regementen, som egde tillgångar utöfver det belopp af lönevilkor, som för hvart och ett ansågs vara till fyllest — i allmänhet 37,370 rdr bco för hvarje infanteriregemente —, skulle till löneregleringsfonden afstå, hvad af *kontanta anslag* öfversköt denna summa, hvarjemte riksdagen skulle till regleringens genomförande bevilja ett årligt anslag, som utskottet nu ansåg böra bestämmas till 48,000 rdr bco. Då de inom stånden gjorda anmärkningarna äfven för öfrigt ansetts böra föranleda en och annan förhöjning, så upgick den utgiftssumma, som utskottet nu föreslog ständerna, till 8,949,194 rdr bco[1]).

De nya utlåtandena blefvo (sept. och okt.) af preste- och borgareständen med en del mindre väsentliga jemkningar bifallna. På riddarhuset åter nöjde man sig ej med att i så godt som alla punkter bifalla de anslag utöfver 1823 års stat, som utskottet föreslagit, utan beviljade i åtskilliga fall ytterligare betydliga förhöjningar, synnerligast på tredje hufvudtiteln, hvars talan förnämligast fördes af generaladjutanten för armén grefve MAGNUS BRAHE, i voteringarna understödd af aldrig svikande majoritetsmassor. I bondeståndet åter var förhållandet alldeles motsatt: der öppnades diskussionerna af oppositionens män med de mest ömkliga skildringar af nöden i landet och nödvändigheten att helt och hållet afslå alla förhöjningar; de svar härå, som från motsatta sidan i följande plenum afgåfvos, voro

[1]) Stats-Utsk. utlåtanden N:is 235—254 (Bih. t. Riksst. Prot. IV: 4).

skäligen matta, och vid voteringarna visade sig, att regeringens inflytande endast i en och annan fråga kunde göra sig gällande: de flesta förhöjningarna afslogos eller nedsattes, och 1823 års stat blef i många punkter bibehållen. Dessa ståndens skiljaktiga beslut föranledde en mängd voteringar i förstärkt statsutskott, hvarigenom visserligen många af de på riddarhuset beslutna förhöjningarna förkastades[1]), men den af statsutskottet senast föreslagna utgiftssumman blef i alla fall höjd med 63,000 rdr bco, och då härtill kom, att ett årligt anslag af 124,000 rdr bco — motsvarande den afskaffade salpetergärden — till salpeternäringens bedrifvande och upköp af salpeter upfördes på 8:de hufvudtiteln, steg den af ständerna beslutna summan af statsverkets ordinarie utgifter till 9,136,200 rdr bco[2]).

Att debatterna i statsregleringsfrågorna skulle lemna oppositionen rikliga tillfällen till utfall mot regeringssystemet

---

[1]) Bland dem som gingo igenom var beslutet om höjning af det af utskottet föreslagna anslaget till indelta arméns lönereglering, hvilket bestämdes till 66,000 rdr bco. (Förstärkta Stats-Utsk. Mem. N:o 316).

[2]) R. o. Ad. Prot. XLII: 51 ff., XLIII—XLV: 3 ff.; Prestest. Prot. IX: 257—442, 525—551; Borgarest. Prot. V: 309—22, 347—404, 424—41, 459—511, 527—561, 579—641; Bondest. Prot. VIII: 287—373, 390—413, 420—43, 450—503, 520—541, 598—608, 623—659; Stats-Utsk. Mem. N:is 297, 303, 304, 315; Förstärkta Stats-Utsk. Mem. N:is 313, 316, 325.

Utgiftssumman var på följande sätt fördelad (skillingar och runstycken icke uptagna):

1:a	hufvudtiteln	(hof- och slottsstaterna)	719,263
2:a	»	(civil- och landtstaterna)	2,056,417
3:e	»	(försvarsverket till lands)	3,274,486
4:e	»	(försvarsverket till sjös)	1,212,517
5:e	»	(vetenskap och skön konst) ...	27,085
6:e	»	(milda stiftelser)	119,198
7:e	»	(pensionsstaterna)	63,000
8:e	»	(allmänna och extra utgifter)	678,657
9:e	»	(åkerbruk, handel, näringar)...	134,348
10:e	»	(klereciet och läroverken)	544,307
Allmänna	indragningsstaten	....	306,217
		Summa	9,136,200

i dess helhet ligger i sakens natur. Hufvudattacken egde dock rum vid behandlingen af den famösa skeppshandelsfrågan och af den dermed i sammanhang stående dechargefrågan. Den förstnämda[1]) förekom till öfverläggning i stånden första gången i maj 1829.

Som bekant hade 1827 års statsrevisorer i följd af regeringens vägran att meddela dem alla för frågans bedömande erforderliga handlingar nödgats inskränka sin anmärkningslust till att lemna »några antydningar af de många oegentligheter och afvikelser från vedertagen och stadgad ordning, som hela denna förhandling företedde»[2]). Statsutskottet vid denna riksdag befann sig i viss mån i en annan ställning, och dess utlåtande i frågan (dat. 8 april 1829) lemnar också en uplysande öfversigt af hennes ekonomiska och administrativa sida. Utskottet hade funnit skäl att i allmänhet godkänna de förklaringar som statskontoret och förvaltningen af sjöärendena afgifvit med anledning af hvad revisorerna hade anmält, men anmärkte för egen del att, oaktadt det utskottet meddelade originalkontraktet rörande försäljningen af linieskeppet »Tapperheten» stadgade en försäljningssumma af 180,000 rdr hamb. bco och det, rörande försäljningen af fregatten »af Chapman», en summa af 20,000 pund sterling, kronan dock ej erhållit mera än 171,000 rdr hamb. bco för det förra och 19,000 pund sterling för det senare[3]). Då, såsom utskottet yttrade,

---

[1]) För denna frågas historik hänvisas till v. SCHINKEL, Minnen, T. XI, förf. af J. HELLSTENIUS. — I Upsala universitets bibliotek finnas anteckningar ur de officiela handlingarna rörande skeppshandeln af E. G. GEIJER.

[2]) v. SCHINKEL, Minnen, T. XI, förf. af J. HELLSTENIUS, s. 231.

[3]) Se om denna fråga anf. arb. s. 149—153. Om den upgift, som der och i andra arbeten förekommer, att olika köpesummor skulle intagits i originalkontrakten, vet emellertid statsutskottets utlåtande intet, utan meddelar såsom ofvan är antydt, att de exemplar af originalkontrakten, som blifvit detsamma tillstälda (och hvilka väl voro svenska kronans exemplar) stadgade såsom köpesummor resp. 180,000 rdr hamb. bco och 19,000 pund sterling. Olikheten egde

originalkontrakten ej innehöllo något förbehåll om försäljningsprovision och verkan af kontrakten ej kunde förringas af de förhandlingar, som före deras upprättande förefallit mellan grefve CEDERSTRÖM och hrr MICHAELSON & BENEDICKS, eller den omständigheten att, enligt K. M:ts tillkännagifvande uti de af K. M:t till statskontoret i ämnet aflåtna skrifvelser, de af grefve CEDERSTRÖM anmälda anbud å berörda fartyg (respektive 171,000 rdr hamb. bco och 19,000 pund sterling) funnits antagliga, kunde utesluta rättigheten för staten att blifva godtgjord de uti kontrakten slutligen bestämda pris, så ansåg sig utskottet böra föreslå ständerna att anhålla det »K. M:t täcktes besluta de åtgärder, genom hvilka staten måtte kunna af vederbörande utbekomma de återstående köpeskillingsbeloppen». Tillika anmälde utskottet, att revisorernas anmälan, *att* en transaktion af så mycken vigt blifvit updragen en konungens rådgifvare ensam, likasom de för utskottet ej förklarade omständigheter, *att* data af de handlingar, hvilka angingo den senare skeppshandeln, jemförda med hvarandra, ej öfverensstämde[1]); *att* handlingarnas hemlighållande blifvit anbefaldt; samt *att* vid återgången af den senare handeln icke allenast det i kontraktet utsatta vite ej kommit statsverket till godo, utan statsverket ock dessutom fått vidkännas en betydlig ersättning, blifvit till behörig handläggning i konstitutionsutskottet öfverlemnade. — Slutligen tillstyrkte utskottet att, om ständerna funne den nu lemnade utredningen nöjaktig, den af lilla kreditivet till liqvidation

---

rum emellan å ena sidan »normal- eller conceptkontraktet» rörande »Tapperheten» och statsrådsprotokollet af den 19 april 1825 rörande »af Chapman» (i hvilka försäljningssummorna voro uptagna till resp. 171,000 rdr hamb. bco och 19,000 pund sterling) och originalkontrakten, der motsvarande summor angåfvos som 180,000 rdr hamb. bco och 20,000 pund sterling. Denna olikhet var icke för statsutskottet bekant, då det afgaf sitt här ifrågavarande utlåtande, utan meddelades först af konstitutionsutskottet.

[1]) Bristen på öfverensstämmelse bestod deruti, att kontraktet uprättats den 1 juni, medan konungens befallning om handelns afslutande ej expedierats förr än den 14 juni.

af förlusten å hela denna handel lyftade summan 211,515 rdr 2 sk. bco (utgörande skilnaden mellan vinsten på den förra och förlusten på den senare handeln), måtte afskrifvas[1]).

Detta utlåtande blef endast af ett stånd, borgareståndet[2]), gilladt; alla de öfriga återremitterade detsamma. I presteståndet fattades detta beslut (15 maj) med 23 röster mot 17 och motiverades hufvudsakligen dermed, att, innan någon afskrifning beslötes, frågan om möjlighet af ersättning för den gjorda förlusten borde utredas[3]). Hos adeln föregicks återremissen — man kan knapt säga af en debatt, men — af upläsandet af skarpa yttranden af oppositionens koryféer. Början gjordes af AUGUST ANCKARSVÄRD och grefve HORN, hvarpå följde ett väl genomtänkt anförande af G. HIERTA och en dundrande straffpredikan af C. H. ANCKARSVÄRD. HIERTA vände sig hufvudsakligen mot upställningen af utskottets »ofullständiga eller vrängda betänkande»; med afseende på det slut, hvartill det kommit, anmärkte han, att det enda riktiga varit att föreslå ständerna att enligt § 30 R. O. »hos Kongl. Maj:t anmäla de anledningar, som förekommit att emot »vederbörande tjenstemän» i laglig ordning ansvar yrka». Vid motiveringen häraf begagnade han tillfället att mot regeringen utslunga en giftig insinuation af följande lydelse: »All annan behandling än att enligt § 30 R. O. till domstolarne öfverlemna att döma i saken är opassande för representationen, onyttig för land och folk. Den skulle kunna leda till den olyckliga följd, att styrelsen i framtiden måhända ansåge sig ega rätt att godtyckligt och egenmäktigt behandla rikets gods, tillhörigheter och skattemedel, i förlitande på de riksdagsmajoriteter hon möjligtvis under ett planmessigt utfördt korruptionssystem kunde lyckas att tillvinna sig, kanske till största delen medelst sjelfva de skattemedel man obarmhertigt utpressade af folket». I ej

[1]) Statsutskottets utlåtande N:o 101.

[2]) Borgarest. Prot. 7 maj (III: 56—63).

[3]) Prestest. Prot. V: 228—258.

mindre grad begagnade friherre ANCKARSVÄRD tillfället till skarpa utfall mot styrelsen. »Jag uprepar», yttrade han bland annat i sitt långa anförande, som uptager 26 sidor i det tryckta protokollet, »jag uprepar, att det är mig alldeles oförklarligt, att det utskott, som har sig updraget att reglera staten och att föreslå skattebördan, icke häpnat vid den omständighet, att de synbart rådande styrelsegrundsatserna hota att ohjelpligt undergräfva det allmänna välståndet genom den böjelse för handel och köpenskap, hvilken i förening med, lindrigast sagdt, en oförklarlig kallsinnighet för stadga och ordning i myntväsendet så bestämdt synes utgöra hufvuddraget uti vår styrelses karakter. — — Jag hade förestält mig, att ett rikets ständers statsutskott icke bort göra sig medverkande till sanningens och det verkliga förhållandets undanhållande från folkets ombud för att såmedelst bidraga att i det längsta dåra folket i anseende till begreppen om dess politiska ställning. Jag gör mig således till en pligt att öppet och oförtäckt förklara, det jag ingalunda tror, att handeln återgick derföre, att MICHAELSON & BENEDICKS begärde återgången. Jag är deremot öfvertygad, att hela orsaken till handelns återgång endast var en felaktig beräkning hos styrelsen å egande moralisk kraft att genomdrifva en förhandling, som, utan våldförande af folkrätt, af inga yttre omständigheter kunnat hindras. Jag tror, att styrelsen uti handelns återkallande vid detta tillfälle vidtog den enda utväg, hvarigenom landets sjelfständighet kunde upoffras, ty efter mitt begrepp hade det för svenska nationaläran varit oändligen mindre sårande, om några till handelshuset MICHAELSON & BENEDICKS försålda skepp af hvilken öfvermakt som helst blifvit tagna i öppna sjön, än att styrelsen af hotet skulle tvingas att på en gång ådagalägga en oförlåtlig okunnighet om europeiska politikens tillstånd och sin egen svaghet i förmåga att handla sjelfständigt i en sak, som ej var i minsta motsägelse med de antagna och stadgade begreppen om enskild, om allmän och om folk-rätt. — Den ena lasten är den andras moder, det ena felsteget är ofta blott en följd utaf ett föregående; svaghetens illa förstådda ut-

väg har ej sällan varit sveket, och jag frågar, huru mången tänkare i Sverige eller annorstädes varit vilseförd af den oundertecknade officiela artikel, hvilken för svenska folket framstälde en helt annan orsak till handelns återgång än den verkliga; och hvilken tänkande varelse kände ej förtrytelse, då rikets anseende och värdighet nyttjades såsom omslag till den åt MICHAELSON & BENEDICKS i anseende till handelns återgång beviljade plumpa ersättning, som, i stället att vittna om rikets anseende och värdighet, på det mest ojäfaktiga sätt på en gång ådagalade rådgifvarnes bristande skicklighet och svaghet i anseende till politiska beräkningar.»

På allt detta svarade regeringens anhängare så godt som intet, och då statsutskottets ordförande grefve SCHWERIN ändtligen tog ordet, började han med att begära — återremiss, hvilken också med 232 röster mot 94 beslöts. (14 maj). Oppositionens hetsiga anfall tycktes hafva helt och hållet förstummat hennes motståndare[1]).

Några dagar derefter, i plenum den 19 maj, hade emellertid deras tungors band lossats. Med anledning af de ytterligt skarpa uttryck, i hvilka friherre ANCKARSVÄRD hade tadlat grefve CEDERSTRÖMS åtgärd att utfärda köpekontrakt å skeppen till 5 procents högre belopp än kronan sig för desamma betingat, — en åtgärd hvilken han betecknat såsom »lindrigast sagdt kränkande för statens värdighet», alldenstund grefve CEDERSTRÖM dermed gjort sig skyldig »till uppförande af en falsk summa i ett köpekontrakt», i afsigt att gynna kommissionären på den verklige köparens bekostnad — uppträdde då general-amiralens kusin friherre JACOB CEDERSTRÖM och aflemnade till protokollet hrr MICHAELSON & BENEDICKS' qvittenser å dessa 5 procent[2]), anmärkande tillika orimligheten deri, »att ett

[1]) R. o. Ad. Prot. XXIV: 85—144.

[2]) Dessa qvittenser voro daterade samma dagar de resp. kontrakten afslötos och så formulerade, att hrr MICHAELSON & BENEDICKS erkände sig hafva af grefve CEDERSTRÖM emottagit resp. 9,000 rdr hamb. bco och 1,000 pund sterling »såsom af Hans Excellence oss tillerkänd provision». Ehuru

sådant handelshus som MICHAELSON & BENEDICKS skulle uti sin räkning till GOLDSMITH kunnat underlåta att uppgifva, att det såsom kommissionär upburit och qvitterat de ifrågavarande summorna. Grefvarne A. G. MÖRNER och WETTERSTEDT uppträdde derpå, hufvudsakligen vändande sig mot friherre ANCKARSVÄRDS anklagelser mot styrelsen i det hela, och en debatt uppstod, som varade omkring 3 timmar. Dess tyngdpunkt låg i grefve WETTERSTEDTS och friherre ANCKARSVÄRDS anföranden, båda af ovanlig längd och skärpa. Med anledning af att den förre framhållit de förtjenster om fäderneslandet, som fäste sig vid konungens namn, anmärkte den senare såsom oparlamentariskt, att »ministrarne såsom afvärjningsmedel nyttjade den heliga egid, som aldrig borde af dem begagnas, nämligen konungens namn och bedrifter samt höga personlighet», och han beklagade, att detta förhållande tvunge honom att ingå i ett svaromål, »som vore så mycket obehagligare, som det möjligen kunde tydas till syftningen att minska glansen af ett namn, som han värderade och vördade lika mycket som hvarje annan svensk medborgare». Sjelf gjorde han sig dock ögonblicket derefter skyldig till förebråelsen att indraga konungens person i debatten genom följande yttrande: »Samme talare har anmärkt, att jag motsagt mig sjelf, då jag förklarat mig tro, att ej något hinder mötte skeppshandelns afslutande och bestånd. I anledning deraf

---

meddelandet af dessa handlingar visserligen tryggade grefve CEDERSTRÖM mot hvarje misstanke att för egen del hafva sökt draga någon pekuniär fördel af handeln, så gaf det dock på samma gång hans motståndare ett vapen i händerna, som de icke försummade att använda. De meddelade handlingarna lemnade nämligen ett förut saknadt bevis derpå, att det icke var någon annan än han, som bar ansvaret för, att de summor, som enligt originalkontrakten skulle utbetalas, icke kommit kronan till godo, i det de ådagalade, att det var han, som beviljat den ifrågavarande provisionen, utan att någon handling kunde upvisas, hvarigenom han bemyndigats att göra ett sådant medgifvande. Jfr K.-U:s Mem. N:o 29, s. 27; Stats-Utsk. Utl. N:o 218, s. 479 f.; R. o. Ad. Prot. XLVIII: 266 f., 277 f.

får jag blott upprepa, att detta är min öfvertygelse, och att jag förr låtit hugga af min högra hand, än jag underskrifvit den ömkliga återgångsakten af skeppshandeln. Men jag kan härvid icke underlåta att yttra en aning om den tillfredsställelse vi skulle ega af att se statsrådets protokoll i detta ämne; ty jag tror icke utan anledning, att styrelsens öfverhufvud denna gång varit af helt andra tankar än dess rådgifvare. — — Fullkomligt erkännande uselheten af vår representations former, som knappast upfylla något af vilkoren för en representativ församling», fortfor han, »tror jag likväl icke, att representationen nedsjunkit till den grad af förnedring, att styrelsen vid ett tillfälle af så synbar förskingring af allmänna medel finge upbära endast komplimenter för de goda afsigterna med företaget, som totalt misslyckats. — — Jag har dessutom gjort mig till en helig lag, att så länge en enda skymt af den Gustavianska tidens godtycklighet finnes qvar i konungens konselj, min röst skall följa den, om ej för annat, åtminstone som varning och påminnelse om sans. Och jag beklagar, att jag å nyo vid detta tillfälle i sådant afseende finner mig af pligten upmanad att sluta med den anmälan, att det är anledning till anmärkning emot konungens rådgifvare, hvarom remiss begäres till konstitutionsutskottet, inför hvilket anledningen skall upgifvas[1])».

Medan på riddarhuset någon egentlig debatt kom till stånd först efter återremissen, så inträffade i bondeståndet, att utlåtandet återremitterades innan ens de yttranden, som skulle ligga till grund för detta beslut, hade blifvit afgifna! Förhållandet var följande. Då statsutskottets betänkande föredrogs (11 maj) voro de egentlige oppositionstalarne ej tillstädes. »Sekreteraren», heter det i protokollet, »började upläsa utlåtandet; hvarvid inom ståndet allmänt yttrades den önskan, att tiden icke skulle blifva uptagen med denna läsning såsom varande öfverflödig och ändamålslös, enär hvarje ledamot af ståndet erhållit ett tryckt exemplar» af den ifrågavarande handlingen. På talmannens härefter

---

[1]) R. o. Ad. Prot. XXIV: 150--230.

gjorda framställning beslöts »enhälligt», att upläsningen skulle sluta; hvarpå talmannen, då ingen anmälde sig att tala, frågade, om ståndet tilläte honom att framställa proposition på utlåtandet, hvilket medgafs. Propositionen på bifall, heter det, »besvarades allmänneligen med ja, utom det att 2 ledamöter ropade nej». Af desse begärde en — den sedan så bekante HANS JANSSON — votering, men medan sekreteraren var sysselsatt med upsättandet af voteringspropositionen, hunno de frånvarande återkomma. CASPER WIJKMAN förklarade genast, »att han med flere blifvit öfverrumplade vid behandlingen af ärendet, deruti utskottets betänkande bort uppläsas», och begärde han att före voteringen få yttra sig, hvaruti ANDERS DANIELSSON, NILS MÅNSSON och RUTBERG instämde. Talmannen förklarade emellertid, att som proposition med ståndets bifall redan vore framställd, kunde denna begäran ej bifallas, hvarföre skreds till votering som utföll med 39 röster för bifall, men 59 för återremiss! Derpå uplästes CASPER WIJKMANS och ANDERS DANIELSSONS kritiker af utskottets betänkande — den senares med starkt syskontycke af HIERTAS —, hvarefter den förre — likasom på riddarhuset friherre ANCKARSVÄRD — anmälde en anmärkningsanledning »mot de konungens rådgifvare som år 1825 deltagit i rådslagen»[1].

Statsutskottet återfick utlåtandet åtföljdt af omkring 30 mer eller mindre betydande anmärkningar. Innan det hann afgifva sitt svar, hade konstitutionsutskottets »memorial med utlåtande öfver framstälda anmärkningsanledningar i afseende på den så kallade skeppshandelsaffären» (dat. 23 maj), äfvensom samma utskotts »memorial med betänkande i följd af statsrådsprotokollens fullbordade granskning» (dat. 20 juni) afgifvits och af stånden behandlats. Rörande de anmärkningsanledningar angående skeppshandeln, som dels af statsutskottet, dels af enskilde riksdagsmän (C. H. ANCKARSVÄRD, C. F. HORN och CASPER WIJKMAN) blifvit anmälda, yttrade sig utskottet på följande sätt:

---

[1]) Bondest. Prot. VI: 36—57.

1:o) tillstyrkandet af handelstransaktionens updragande åt en enda embetsman, tillika konungens rådgifvare, med förbigående af vederbörande förvaltande verk (förvaltningen af sjöärendena), föranledde det till anmärkning enligt § 107 R. F. mot föredraganden och statsrådets i rådslagen derom deltagande ledamöter[1]);

2:o) anmärkningen, att någon instruktion för grefve CEDERSTRÖM icke varit utfärdad, kunde utskottet så mycket mindre godkänna, som en sådan verkligen innehölles i Kongl. Maj:ts till honom officielt meddelade föreskrifter, likasom i de gillade, statsrådsprotokollet bifogade, normalkontrakten;

3:o) hvad anginge erinran mot örlogsskeppens försäljning utan rikets ständers medverkan, så funnes intet grundlagsrum, som betoge konungen dispositionsrätten öfver statens *lösa* egendom, hvilken följaktligen syntes kunna lika med statsmedlen användas, då det nämligen ej skedde annorlunda än stadgadt blifvit, och utskottet saknade derföre skäl att denna anmärkningsanledning gilla, helst försvarsverkets af konungen beroende ändamålsenliga anordning bland annat fordrade, att ett försvarsvapen måtte obehindradt utbytas mot ett bättre;

4:o) hvad anginge frågan, huruvida statsrådets ledamöter i rådslagen om skeppsförsäljningen iakttagit rikets sannskyldiga nytta, så ansåg utskottet, att tillstyrkandet af den första handeln var instämmande med rikets gagn; deremot hade vid senare handeln den princip, enligt hvilken endast sådana skepp skulle säljas, som voro öfver 25 år gamla, blifvit frånträdd, och då detta skett förnämligast på grefve CEDERSTRÖMS tillstyrkan, hade utskottet trott sig pligtigt att mot honom tillämpa § 107 R. F. Att utsträcka denna anmärkning till statsrådets öfrige ledamöter och föredraganden hade utskottet »ej ansett sig befogadt, emedan desse dels i underdånighet hemstält, att öfver målet förvaltningens af sjöärendena underdåniga utlåtande

[1]) Instruktionen för förvaltningen af sjöärendena af den 2 nov. 1824 stadgade dennas rätt att låta bortsälja alla vid flottan kasserade effekter af alla slag, jemte fartyg.

måtte inhemtas, dels ock, i villrådigheten emellan de af befälhafvande amiralen emot försäljningen anförda betänkligheter och herr general-amiralens till vederläggning deraf framlagda skäl, utan tvifvel nödgats vid bristande egen sakkännedom tilldöma öfvervigten åt hvad flottans chef yttrat och tillika i egenskap af konungens ansvarige rådgifvare understödt»;

5:o) »anmärkningsanledningarna, som riktats mot förmenta politiska missräkningar och felsteg», heter det, »kunna af konstitutionsutskottet knapt uptagas, ännu mindre pröfvas, och allra minst fastställas. Utskottet inskränker sig således härvid blott till de allmänna reflexioner, att kabinettspolitiken är en probabilitetslära, icke en på absoluta vissheter bygd kunskap, samt att dessutom det ej vore ens tänkbart, att någon regering i verlden skulle underkasta sig en klart förutsedd eller sannolikt anad våda af osämja med främmande makter, om densamma borde för statens bästa undvikas»;

6:o) att de på fartygen »Tapperheten» och »af Chapman» förhyrda svenska besättningar icke underrättades om expeditionens bestämmelse, fann utskottet ej heller utgöra grundad anledning till anmärkning, då manskapets förhyrning icke var en följd af någon regeringens omedelbara »förfogning», utan blott skedde med hennes tillåtelse, otvunget och efter fritt beting;

7:o) rörande anmärkningen, att kontraktet om den senare skeppshandeln uprättats den 1 juni, medan konungens befallning om handelns afslutande expedierats först den 14 juni, uplyste utskottet, att jemlikt statsrådsprotokollet af den 31 maj 1825 Kongl. Maj:t gillat de den 14 juni daterade expeditionerna, hvadan i och med detsamma Kongl. Maj:t bifallit ett för den 1 juni dateradt, protokollet bifogadt, projekt till kontraktet om försäljningen;

8:o) beträffande den anmärkningen, att vid den senare handelstransaktionens återgång MICHAELSON & BENEDICKS ej allenast befriats från det utfästa vitet, utan ock erhållit en ganska betydlig kostnadsersättning, så ansåg sig utskottet ej böra meddela ett närmare detaljeradt omdöme

öfver de politiska bevekelsegrunder, som utan tvifvel föranledt statsrådets tillstyrkande häraf; »men med den fullt stadgade öfvertygelse, att enär staten sjelf genom befälets och besättningarnas återkommenderande till tjenstgöring lagt hinder för handelsexpeditionens verkställighet och sålunda, ehuru indirekt, upsagt kontraktet, det hade varit ett lika mycket mot statens värdighet stridande, som i rättsväg ringa framgång lofvande försök att lemna köparne obetäckta för deras utan eget vållande iråkade förluster», fann utskottet denna anmärkningsanledning böra förfalla;

9:o) vid besvarandet af anmärkningen mot tillstyrkt förhemligande af de handlingar, som rörde skeppshandeln och dess återgång, anmärkte utskottet, »att i hvarje lagbundet samhälle måste gifvas någon gräns för nygirighetens inträngande i det innersta af statslifvet, framför allt vid politisk beröring med främmande makter; och hvad närvarande fall särskildt beträffade, trodde utskottet sig kunna för anmärkningsanledningens underkännande antaga såsom till fyllest giltiga de enda skäl, att i den kritiska tidpunkten af skeppshandelns återgång en *hel* offentlighet skulle beredt eftertänkliga följder, och en *half* uplysning snarare förvillat och oroat än vägledt och lugnat allmänheten, samt att för öfrigt publiciteten icke blifvit egentligen vägrad, utan endast upskjuten, hvadan äfven 1827 års revisorer och nuvarande statsutskott erhållit kännedom af handlingarna i ämnet»;

10:o) anledningen till anmärkning mot de tvistiga ersättningsanspråkens hänskjutande under kompromiss kunde utskottet ej heller gilla: då saken förklarats vara af hemlig beskaffenhet och dess handläggning vid domstol skulle förutsatt publicitet, återstod nämligen ingen tjenligare utväg än denna;

11:o) vidkommande den anmärkningsanledningen, att grefve CEDERSTRÖMS »försummelse och afsteg» lemnats utan åtal och ansvar, så fann utskottet den ej kunna godkännas, då någon specielt kontrollerande eller något slags åklagare-befattning ej tillhörde konungens rådgifvare, medan deremot de konstitutionela kontrollerna å förvaltnin-

gen tillhörde ständernas revisorer och statsutskottet, hvilket senare jemväl redan tillstyrkt ständerna att anhålla om nödiga åtgärder för utfordrandet af de återstående köpeskillingsbeloppen:

12:o) då lilla kreditivet blifvit af ständerna anvisadt till högst vigtiga och angelägna behof, hvaribland ifrågavarande liqvidation måste räknas, ansåg utskottet anmärkningen mot dess anlitande desto hellre böra förfalla, som statsutskottet tillstyrkt den derå lyftade summans afskrifning;

13:o) då de öfriga anmärkningarna rörde förvaltnings- och verkställighetsåtgärder, tillkomme det ej konstitutionsutskottet att uptaga dem; och ville utskottet i afseende på de anmärkta olikheterna i de särskilda kontraktsexemplarens lydelse uplysa, att i conceptkontraktet om linieskeppet »Tapperheten» köpesumman vore utsatt till 171,000 rdr hamb. bco; att jemlikt statsrådsprotokollet den 19 april 1825 köpesumman för fregatten »af Chapman» blifvit bestämd till 19,000 pund sterling, och att i conceptkontraktet rörande den senare skeppshandeln orden »i och för fartygens utrustande» funnos utsatta[1]).

Att detta utlåtande, som temligen tydligt ådagalade utskottets benägenhet att hellre fria än fälla, ej skulle vara oppositionen behagligt, låg i sakens natur. Det föranledde också, då det den 18 juli föredrogs på riddarhuset, ytterst bittra yttranden, förnämligast af friherre Anckarsvärd och grefve Horn. Den förre, som i allmänhet tillvitade utskottet, att det »för sitt omdöme sällan trott sig behöfva någon annan vägledning, än föresatsen att åt maktens alla möjliga misstag lemna en hyllning utan undantag», vände sig särskildt mot dess yttrande om handlingarnas förhemligande och förklarade under åberopande af § 86 R. F. som sin åsigt, att statsrådet för denna rådgifvare-åtgärd ovilkorligen bort ställas inför riksrätt. Grefve Horn åter fann utskottet hafva handlat »med ett gränslöst åsidosät-

[1]) Konstitutionsutsk. mem. n:o 29. Jfr konstitutionsutsk. mem. n:o 36, s. 3—9. — Memorialet om skeppshandeln (n:o 29) var hufvudsakligen öfverensstämmande med det yttrande, som dr J. Svedelius den 20 maj afgaf i utskottet.

tande af sin egen, representationens och hela nationens värdighet», då det icke till pröfning uptagit den anmärkningen, att regeringen genom skeppshandelns beslutande hade »begått en handling rakt stridande mot den i Europa och bland alla civiliserade folkslag erkända stats- och folkrätten, som förbjöde den ena makten att *tillåta*, och ännu mer att sjelf ingå uppå utrustandet af krigsskepp, anvärfvandet af manskap eller uphandling af något slags krigsförnödenheter för en annan makts insurgerande undersåtars räkning». För öfrigt klandrade han — och, såsom det vill synas, med fog —, att utskottet endast mot grefve CEDERSTRÖM, och icke äfven mot statsrådets öfrige ledamöter riktat sin anmärkning, att principen om endast gamla skepps försäljande blifvit frånträdd genom beslutet om den senare skeppshandeln: utskottet borde, menade han, äfven med afseende på dem hafva gjort gällande sin i dechargebetänkandet uttalade åsigt, att »trovärdighet måste lemnas åt vederbörande lokal-auktoriteters och tjenstemäns af herr general-amiralen antingen obestridda eller svagt vederlagda omdömen och vitsord». På dessa och andra skäl yrkade han återremiss, men i enlighet med det förfaringssätt, som förut i liknande fall blifvit iakttaget, ansågs nu intet annat kunna vid saken åtgöras, än att memorialet lades till handlingarna med undantag af de båda punkter, hvari utskottet föreslagit tillämpning af § 107 R. F., hvilka, såsom uptagna i det s. k. dechargebetänkandet (n:o 36), skulle i sammanhang med dettas pröfning afgöras. Detta betänkande, till hvars behandling vi här nedan återkomma, föredrogs samma dag, men besluten om de ifrågavarande anmärkningarna hunno ej fattas förr än den 21 juli. Sedan oppositionens ledare[1]) förklarat sig ej ämna deltaga i

[1]) Bland desse räkna vi naturligtvis *icke* kapten FREDRIK LEONARD ROSENQVIST AF ÅKERSHULT, som äfven anmälde sig icke ämna deltaga i voteringen — sedan han förut begärt den! Denne man tyckes hafva varit oppositionens enfant perdu, och hans anföranden synas hafva blifvit lika litet aktade af vänner som af motståndare. Det var han, som väckte motionen om, att ständerna skulle anhålla, att drottningen före sin kröning måtte antaga lutherska läran.

voteringen — såsom HIERTA yttrade, emedan utskottet vid behandlingen af hela dechargefrågan missbrukat sitt förtroende till den grad, att han ej ville sudla sig med deltagande i beslutet — afgjordes med 109 röster mot 44, att anmärkningen mot statsrådets samtlige ledamöter med anledning af handelns updragande åt en enda embetsman skulle förfalla, hvaremot med 82 ja mot 70 nej beslöts, att den mot grefve CEDERSTRÖM anmärkta rådgifvare-åtgärden till den senare skeppshandeln skulle enligt § 107 R. F. hos K. M:t anmälas[1].

I afseende på den förra punkten hade borgare- och prestestånden redan fattat samma beslut som adeln (6 och 13 juli), och bondeståndet instämde den 10 aug. deruti med 60 röster mot 40. Rörande anmälan mot grefve CEDERSTRÖM hade borgareståndet (6 juli) med 33 röster mot 9 beslutit, att den skulle ske[2], hvaremot preståndet den 13 juli förklarat sig anse, att anmärkningen mot honom icke fordrade någon åtgärd, enär han redan från statsrådsembetet afträdt. I detta stånd hade professor MORÉN, i likhet med flere af talarne på riddarhuset, skarpt betonat, att af utskottet intet giltigt skäl blifvit anfördt, hvarföre grefve CEDERSTRÖM skulle ställas till ansvar ensam af flere rådgifvare, hvilka lika med honom tillstyrkt handeln, och att om statsrådet frikändes från ansvar, skulle äfven nämde rådgifvare frikännas, medan åter om han ställdes under § 107, skulle äfven statsrådet dit ställas: eljest ville det synas, som om grefve CEDERSTRÖM ensam blifvit utsedd till försoning för fleres förbrytelser. Bland dem, som biträdde denna mening, var äfven GEIJER, hvars yttrande utan tvifvel träffade sjelfva kärnpunkten af hela ansvarsfrågan. »Det hufvudsakliga i detta olyckliga ämne», yttrade han, »var tydligen den *rådgifvande åtgärden i allmänhet;* var tillstyrkandet af en transaktion såsom

---

[1]) Ridd. o. Ad. Prot. XXXIII: 206—286; XXXIV: 115—129; jfr T. XXXIII: 317—22, 332—5, 342 f., 351 f., 357 f., 365—7.

[2]) I följd af något förbiseende upgifver DALMAN (anf. arb. II: 37), och efter honom BÄCKSTRÖM (anf. arb. XXII: 372), att borgareståndet fattat ett alldeles motsatt beslut.

skeppshandeln under känslan af en politisk risk, som man ej var beredd att möta, äfven om den yppade sig i vådan af ett krig. Detta är den anmärkning som *bort* göras, och som icke *kan* göras, då det klander, den mot regeringen innebär, först blifvit yrkadt af intressen, som icke tillhöra och aldrig kunna tillhöra fäderneslandet. Såsom saken nu blifvit tagen, hafva rikets ständer förlorat ett tillfälle att genom tystnad vara vältaligare än genom alla ord»[1]. — Bondeståndet fattade den 10 aug. samma beslut som preseståndet, dock med uttryckligt tillägg, att »ståndet icke kunde gilla det mot grefve CEDERSTRÖM anmärkta förhållande»[2].

Kort efter slutbehandlingen af konstitutionsutskottets båda memorial, afgaf statsutskottet (augusti) sitt svar på de många anmärkningar, som mot dess första utlåtande i frågan blifvit gjorda. Det förklarade deri, att det vore under dess värdighet att ingå i särskildt besvarande af sådana anmärkningar, som att utskottet i denna fråga skulle handlat med likgiltighet för nationens väl och mot rättvisans föreskrifter; att utskottet skulle genom vrängda framställningar sökt missleda riksens ständer samt gjort sig medverkande till sanningens och det rätta förhållandets undandöljande för folkets ombud; att utskottet från sin bestämmelse af folkets ombud skulle hafva öfvergått till öfverskylande af styrelseåtgärdernas verkliga resultat o. s. v. På de faktiska anmärkningarna svarade det deremot punkt för punkt och slutade med att förklara, att det i allt väsentligt vidhölle sitt förut afgifna yttrande i frågan[3]. Utlåtandet godkändes af presterna (14 sept.) och borgarne (23 sept.); bönderna åter afslogo (21 sept.) med 61 rö-

---

[1]) GEIJERS åsigter om sättet för frågans behandling finnas utförligare utvecklade i hans reservation mot konstitutionsutskottets memorial n:o 29, meddelad bland bilagorna.

[2]) Se Borgarest. Prot. IV: 65—74, 76—98; Prestest. Prot. VII: 226—40; jfr VI: 313—317; Bondest. Prot. VII: 474 f.; jfr 426—8, 439—46, 450—52, 454—7, 458—72.

[3]) Statsutsk. Utl. n:o 218.

ster mot 20 utskottets hemställan om, att den på lilla kreditivet lyftade summan skulle afskrifvas, och förklarade, att riksgäldskontoret borde af statsverket för denna summa godtgöras[1], ett beslut hvari adeln (6 nov.) med 102 röster mot 70 instämde. Tillika beslöts på riddarhuset med 46 röster mot 25 att — förutom den af utskottet tillstyrkta och af alla stånden beslutna skrifvelsen om åtgärder för utbekommande af de återstående köpeskillingsbeloppen (resp. 9000 rdr hamb. bco och 1000 pund sterling) — anhållan hos Kongl. Maj:t borde göras om laglig undersökning »till utrönande deraf, genom hvems förvållande olikhet upkommit i köparens och säljarens kontrakt, samt att, om förlust härigenom blifvit statsverket tillskyndad, då mot den person, som denna olikhet vållat, anspråk måtte göras om ersättning för statens berörda förlust»[2]. De öfriga stånden inbjödos att deltaga i detta beslut[3]; och som borgareståndet med 20 röster mot 18 antog inbjudningen[4], stodo i denna fråga, likasom i den om afskrifning af den på lilla kreditivet lyftade summan, 2 stånd mot 2. Statsutskottet hemstälde (31 dec.), att adeln och bönderna i sistnämda fråga måtte förena sig med de båda

---

[1]) Prestest. Prot. IX: 195—203; Borgarest. Prot. V: 327—33; Bondest. Prot. VIII: 218—230.

[2]) Detta beslut gälde den olikheten emellan kontrakten rörande den *senare* skeppshandeln, att i säljarens exemplar stod att, i händelse kronan yrkade handelns återgång, vore hon skyldig att godtgöra sådana af herrar MICHAELSSON & BENEDICKS »*i och för fartygens utrustande*» gjorda utgifter, som af kontraktet varit en följd, hvaremot i köparens exemplar, de här kursiverade orden voro utelemnade. Ridd. o. Ad. Prot. XLVIII: 253—314.

[3]) Ridd. o. Ad. Prot. XLVIII: 315.

[4]) Borgarest. Prot. VI: 187—193. — Bonde- och presteståndet afslogo inbjudningen utan vare sig diskussion eller votering. Några dagar efter beslutets fattande anmäldes inom bondeståndet reservationer af HANS JANSSON, NILS MÅNSSON, ANDERS DANIELSSON m. fl. (Prot. IX: 465 f.) Inom presteståndet reserverade sig ej blott herrar HALLSTRÖM, DAHLGREN och HASSELROTH, utan äfven GEIJER, HEURLIN m. fl. (Prot. XI: 84 f.)

andra stånden, alldenstund de ersättningsanspråk, som möjligen skulle kunna göras, ej kunde riktas mot andre än konungens rådgifvare, hvilka emellertid redan erhållit decharge; och att genom särskildt statsanslag, som nu, sedan statsregleringen var fastständ, ej syntes kunna anskaffas annorlunda än genom ökad bevillning, bereda ersättning åt riksgäldskontoret, kunde utskottet ej finna lämpligt[1]. Denna utskottets inbjudning antogs af bondeståndet med 35 röster mot 20[2], och votering i förstärkt statsutskott behöfde derföre anställas endast om adelns ofvannämda beslut rörande underdånig skrifvelse om orsaken till olikheten i kontrakten. Voteringen egde rum den 10 febr. 1830, och adelns mening segrade med 86 röster mot 32[3].

Härmed voro förhandlingarna i den beryktade skeppshandelsfrågan vid denna riksdag afslutade. Såsom synes, hade oppositionen icke nöjt sig med att anmärka de många oformligheter, som vidlådde sakens utförande, utan tillika från de mest olika synpunkter angripit frågans politiska sida: medan friherre ANCKARSVÄRD förklarat regeringen brottslig derföre, att hon i strid med sin egen och rikets värdighet låtit en främmande makts hotelser förmå sig att afstå från en åtgärd, hvaremot hvarken enligt »enskild, allmän eller folk-rätt» något kunde anmärkas, hade grefve HORN, likasom i bondeståndet CASPER WIJKMAN, anmärkt, att regeringen genom beslutet om handelns företagande tillåtit sig en handling, som vore rakt stridande emot erkänd stats- och folkrätt. Å andra sidan finner man, att regeringens ledamöter under de många debatter, som frågan framkallade, sorgfälligt undveko att yttra sig i sjelfva saken och inskränkte sig till att besvara de anmärkningar af mera allmän natur, som i sammanhang med dennas behandling blifvit gjorda. Nu var det väl vid denna tid vanligt, att statsråden ej deltogo i dechargedebatterna, men förmodligen bidrog denna gång till deras tystnad farhågan för att ytterligare kompromettera sig genom yttranden,

[1] Statsutsk. mem. n:o 369.
[2] Bondest. Prot. X: 60—64.
[3] Först. Statsutsk. mem. n:o 399.

som, antingen de afsågo att försvara beslutet om handelns företagande eller beslutet om dess återgång, måste vara af lika ömtålig natur[1]. I alla fall var regeringens inflytande på den utgång, saken fick, säkerligen ej obetydligt; särskildt bör anmärkas, att det var dess parti, som hade bestämt utskottens sammansättning, och dessas yttranden åter lågo hufvudsakligen till grund för resultatet af de många öfverläggningarna i frågan.

De af ständerna fattade besluten, hvilka på intet sätt motsvarade hvad oppositionen med sina anmärkningar afsett, voro, såsom förut är nämdt, följande:

---

[1]) Man kan lätt förstå, med hvilka känslor de skulle mottaga det försvar, som svenske ministern i London, grefve MAGNUS BJÖRNSTJERNA den 21 juli egnade dem. Sedan proposition på 2:dra punkten i konstitutionsutskottets memorial n:o 36 var framställd och votering begärd, uppträdde han och yttrade efter några inledande ord: »Den politiska sidan af skeppshandeln är af särdeles vigt. Utan att ingå i afsigterna för skeppsförsäljningen, hvilka förmodligen voro att genom gamla skepps försäljande skaffa tillgångar till nyas byggande, ingick väl äfven deri den sekundära afsigt att, enligt den store CANNINGS system, taga de Sydamerikanska fristaterna under armarne, och då häremot ifrån de autokratiska makterna i norr och söder, öster och vester, gjordes föreställningar, som verkade till handelns återgång, hemställer jag, hvad upseende det skulle väcka utomlands, om vi stälde alle ledamöterna i konungens statsråd för deras tillstyrkande till nämda åtgärd under § 107 R. F. Blefve det icke en seger för autokratien och ett nederlag för de konstitutionele? Ferdinand i Spanien skulle säkert med glädje emottaga underrättelsen härom.» — »Härvid», heter det i protokollet, »afbröts grefve BJÖRNSTJERNA af Hans Exc. Herr Grefven och Landtmarskalken, som yttrade, att då någon öfverläggning i ämnet icke egt rum, Hans Exc. ej heller haft anledning inhemta Ridderskapets och Adelns tanke, huruvida densamma vore fulländad; och då den af Hans Exc. i saken framstälda proposition blifvit med ja och nej besvarad samt votering begärd, understälde Hans Exc., om icke grefve BJÖRNSTJERNA torde finna, att man genast borde skrida till voteringens anställande. — Grefve BJÖRNSTJERNA: Jag afstår med nöje från att vidare yttra mig.» — Ridd. o. Ad. Prot. XXXIV: 115 ff.

att den å lilla kreditivet till liqvidation af förlusten å hela affären lyftade summan, 211,515 rdr 2 sk. bco, skulle afskrifvas; *att* hos Kongl. Maj:t anhålla om sådana åtgärder, att staten måtte kunna af vederbörande utbekomma de återstående köpeskillingsbeloppen för linieskeppet »Tapperheten» och fregatten »af Chapman» (resp. 9000 rdr hamb. bco och 1000 pund sterl.); samt *att* hos Kongl. Maj:t anhålla om laglig undersökning till utrönande deraf, genom hvilkens förvållande olikhet upkommit i köparens och säljarens kontrakt, samt att, om förlust härigenom blifvit statsverket tillskyndad, då emot den person, som denna olikhet vållat, anspråk måtte göras om ersättning för denna förlust.

Den följd af egendomligheter, som allt ifrån början vidlådt denna affär, var emellertid ännu icke afslutad. Ej nog med att de båda förstnämda besluten icke expedierades, utan det sistnämda, hvilket, såsom ofvan är nämdt, gälde olikheten i kontrakten rörande den *senare* skeppshandeln, bortfuskades genom förvexling af fartygens namn, så att i stället för »Försigtigheten», »Camilla» och »Eurydice» sattes »Tapperheten» och »af Chapman»[1]), och resultatet af ständernas vidlyftiga öfverläggningar i ämnet visade sig sålunda endast i följande meningslösa skrifvelse:

»Hos Eders Konglig Majestät få riksens ständer härigenom i underdånighet anhålla, det laga undersökning må företagas till utrönande deraf, genom hvars förvållande olikhet upkommit i köparens och säljarens kontrakt rörande skeppet »Tapperheten» och fregatten »af Chapman», samt att, om förlust derigenom blifvit statsverket tillskyndad, då emot den person, som denna olikhet vållat, anspråk måtte göras på ersättning för statens berörda förlust.»

Denna skrifvelse blef efter riksdagens slut (7 april 1830) af K. M:t remitterad till justitiekanslersembetet.

---

[1]) Denna förvexling förekommer först i statsutskottets mem. n:o 369 (31 dec. 1829) och återfinnes så väl i dess mem. n:o 399 (10 febr. 1830) som i expeditionsutskottets förslag till skrifvelse n:o 404 (föredragen i stånden 26 febr. och 1 mars 1830). Alla dessa handlingar passerade de fyra stånden, utan att förvexlingen observerades eller påpekades!

Sedan derpå fyra i hufvudstaden qvarvarande ledamöter af den åtskilda riksdagens expeditionsutskott — bland dem utskottets ordförande, frih. JACOB CEDERSTRÖM[1]) — för K. M:t anmält misstaget med afseende på fartygens namn, anbefaldes (26 mars 1831) justitiekanslern att inkomma med yttrande, huruvida någon förlust genom olikheten i kontrakten om linieskeppet »Försigtigheten» och fregatterna »Camilla» och »Eurydice» blifvit kronan tillskyndad. Detta fann nämde embetsman icke vara förhållandet, hvarpå K. Maj:t den 21 maj 1831 beslöt, att frågan om ersättningstalans anställande i detta fall komme att nedläggas.

På samma sätt som namnförvexlingen blef äfven det ständernas beslut, som rörde frågan om de återstående köpeskillingarna för »Tapperheten» och »af Chapman», för K. M:t anmäldt.

»Som den åtgärd, hvarom riksens ständer beslutit anhålla, var af beskaffenhet att kunna utan en sådan anhållan af K. M:t företagas», så fann sig K. M:t, trots det oformliga sätt, hvarpå beslutet blifvit anmäldt, oförhindrad att uptaga frågan till pröfning och öfverlemnade den 11 dec. 1830 handlingarna i målet till justitiekanslern med updrag att emot vederbörande vid behörig domstol utföra talan om den ersättning, hvartill kronan kunde pröfvas vara lagligen berättigad. Af anledningar, som ej äro fullt utredda, lär emellertid rättegången blifvit upskjuten[2]), och efter grefve CEDERSTRÖMS död (den 1 juni 1833) afläts den 11 jan. 1834 till justitiekanslern en kunglig skrifvelse af innehåll, att K. M:t »af förekomna anledningar och efter inhemtade närmare uplysningar i ämnet» beslutit, att den förut anbefalda ersättningstalan i denna fråga skulle »inställas och förfalla»[3]).

[1]) Ridd. o. Ad. Prot. 1834, V: 61.

[2]) v. SCHINKEL, Minnen T. XI, förf. af J. HELLSTENIUS, s. 198. Upgiften att det bref från grefve CEDERSTRÖM till konungen, som der finnes meddeladt (s. 196 f.) och som skall hafva föranledt rättegångens upskjutande, var dateradt *1830*, måste bero på tryckfel.

[3]) Se om allt detta statsutskottets vid 1834 års riksdag afgifna utlåtande n:o 91. — Statsrådet lär hafva enhälligt afstyrkt sakens nedläggande. Ad. Prot. 1834, IX: 47.

Med anledning af en anmälan af 1832 års statsrevisorer uptogs frågan vid 1834 års riksdag, men i följd af hvad efter sista riksdagen i saken förefallit, ansåg sig statsutskottet förhindradt att rörande ersättningsfrågorna föreslå någon vidare rikets ständers åtgärd[1]); och stånden läto dervid bero. Deremot beslöts nu att expediera förra riksdagens beslut om förlustsummans afskrifning, och härmed var skeppshandelsfrågan ändtligen slutbehandlad. Det väsentliga samband, som eger rum emellan hennes slutliga resultat och det sätt, hvarpå 1829 års ständers beslut blefvo af deras egna förtroendemän behandlade, har föranledt oss att, med öfverskridande af den tidsgräns, som för detta kapitel är bestämd, följa hennes handläggning ända till slutet. Vi återgå nu till framställningen af dechargefrågans behandling vid 1828—30 års riksdag.

Förutom anmärkningarna rörande skeppshandeln blefvo ej mindre än 25 olika anmärkningsanledningar under denna riksdag remitterade till konstitutionsutskottet. Endast två af dessa fann utskottet kunna föranleda någon åtgärd och uptog dem bland de tre anmärkningar i det s. k. dechargebetänkandet (dat. 20 juni), hvilka icke rörde

---

[1]) Utskottets motiv lydde på följande sätt: »Då sålunda, enligt hvad af ofvanstående uplyst är, K. M:t låtit anställa ersättningstalan, utan att dertill vara föranledd af något rikets ständers, konungen i underdånighet meddeladt, beslut, och K. M:t sedermera af förekomna anledningar och efter inhemtade närmare uplysningar i ämnet funnit skäl att låta berörda ersättningstalan inställa och förfalla; så anser sig utskottet förhindradt att i detta ämne föreslå någon vidare rikets ständers åtgärd.» Härom yttrade brukspatron Wærn i borgareståndet den 2 juni 1834: »Hela denna sak, så i det hela som i dess delar, har varit på ett sådant sätt behandlad af styrelsen och vidare på så många sidor betraktad af ständerna samt omsider af hvar och en så klart genomskådad och insedd, att man nu mera gerna kan instämma i det resultat, som synes hafva utgjort statsutskottets syftemål; det nämligen, att styrelsen må erhålla ständernas undseende, under rättvis förmodan, att den icke mera vill synda på samma sätt, samt att saken dermed en gång må varda slut.» Prot. III: 519 f.

skeppshandelsfrågan. Dessa anmärkningar, alla enligt § 107 R. F., voro följande:

1:o) mot statsrådets ledamöter (utom grefve LÖWENHIELM, frånvarande, och föredragande statssekreteraren DANCKWARDT) derföre, att de tillstyrkt beslutet af den 22 dec. 1824 om indragning af tidningen »Conversationsbladet», hvars artiklar utskottet ej kunnat finna hafva varit hvarken smädliga eller af någon förledande och vådlig egenskap;

2:o) emot f. d. statssekreteraren LARS ARNELL [1]) såsom den der vid föredragningen af ett mål rörande afskrifning af ett lån å 4000 rdr ur passevolansfonden måste anses hafva försummat att begagna och meddela de af underordnade myndigheter lemnade upplysningar; hvarjemte mot honom anmärktes, att han i protokollet rörande ett annat mål försummat rätta en tvetydig redaktion;

3:o) emot förste expeditionssekreteraren PRINZENCREUTZ, emedan han såsom t. f. föredragande för ecklesiastikexpeditionen, utan att särskildt begära och afvakta Kongl. Maj:ts uttryckliga föreskrift, föredragit ett besvärsmål rörande ett kyrkohemman i Halland, oaktadt han visste, att kammarkollegium meddelat besvärshänvisning till kammarexpeditionen, likasom att tvisten om andra hälften af samma hemman blifvit, på sistnämda expeditions föredragning, afgjord på ett mot hans öfvertygelse stridande sätt.

Sedan utskottet meddelat de anmärkningar det funnit sig föranlåtet att göra, tillägger det: »Konstitutionsutskottet har nu fullgjort sin pligt att för rikets ständer tillkännagifva det anmärkta; och här, der utskottets befattning slutar, vidtager rikets ständers rätt att efter en högre nödvändighets kraf behandla det tillkännagifna. Då emellertid utskottet finner sig skyldigt att oförtäckt uttala sin på öf-

---

[1]) ARNELL, som den 10 dec. 1823 från att vara landshöfding i Halland blifvit tillförordnad och den 4 mars 1824 ordinarie statssekreterare för krigsärendena, hade i maj 1825 fått afsked från denna plats och nödgades i slutet af samma år för skuld rymma ur landet. Han vistades större delen af sitt återstående lif i Finland, der han dog 1856. Biogr. Lex., Ny följd, I: 218 f.

versigten af det hela grundade opinion, får utskottet med det sanningsenliga vittnesbörd, att i allmänhet konungens rådgifvare och föredragande troget och redligt bevakat konstitutionens och lagarnes helgd, fäderneslandets bästa och enskilde medborgares rätt, vördsamligen underställa detta betänkande rikets ständers pröfning, i ändamål tillika af den decharge, hvars egenskap och verkan i § 76 R. O. bestämmas.

Stödjande sig på 37:de och 60:de §§ R. O. samt på de från förra riksmötet lemnade prejudikat, får slutligen konstitutionsutskottet uplysningsvis anmäla några under protokollsgranskningen förekomna vigtigare omständigheter, dock med uttryckligt förklarande, att ingen anmärkning dervid kunnat eller bort göras.

Då jemlikt § 9 R. F. statsrådets ledamöter och föredragande äro förbundne att sina meningar till protokollet yttra, skulle utskottet önskat, att konungens rådgifvare, åtminstone i sådana frågor, som berott på tillämpning af grundlagarnes ordalydelse, *oftare framsagt och bestämdare utvecklat sina tankar*, såsom t. ex. när besluten fattades, dels angående föredragning i kommandoväg af rikets ständers underdåniga anhållan om sparsam förändring af munderingspersedlar[1]), dels rörande postmästaresysslors tillsättning genom Kongl. Maj:ts egna konstitutorial[2]) — hvarvid några motiv ej blifvit anförda —, samt då ett statsråd förordnades att tills vidare öfverståthållareembetet förrätta, vid hvilket tillfälle, med undantag af en ledamot, som ansåg § 34 R. F. böra tydas derhän, att andra civila embeten ej kunde, om äfven för kortare tid, utöfvas i förening med statsrådsembetet, föredraganden och öfrige närvarande rådgifvare utan positivt omdöme häröfver å ena sidan framstälde den dittills följda oanmärkta tillämp-

---

[1]) Jfr § 7 R. F.

[2]) Denna anmärkning afsåg dels, att tillsättningen skett direkt genom K. M:t, dels att den skett under en sådan form, att de utnämde tjenstemännen icke voro tryggade mot att utan ransakning och dom kunna afsättas. Jfr Ridd. o. Ad. Prot. XXXIII: 300.

ningen af berörda paragraf och å andra sidan erkände anledningen till en motsatt tolkning[1]).

Någon gång har utskottet trott sig i rådslagen inför Kongl. Maj:t uptäcka smärre *afvikelser från gällande rättsformer* med olika behandling af lika mål. Så befinnes, att statsrådet tillstyrkt eller ej afstyrkt autorisation för landshöfding att kalla borgmästare till personlig inställelse å landskansliet[2]), — stads förpligtande att åt en till ständig tjenstgöring i annan stad kommenderad officer betala inqvartering, oaktadt eljest i dylika mål rätteligen tillämpats inqvarteringsordningens föreskrift, att ingen må njuta inqvartering längre, än han å orten är tillstädes, — utnämnandet af en professor vid ett universitet utan förut till tjensten uprättadt förslag[3]), — samt tillåtelse för en kyrkoherde att under cessionstillståndet fortfara med embetets utöfning[4]), ett undantag från konkurslagen, som K. M:t likväl icke täckts i nåder medgifva.

Åtskilliga af *rikets ständer eller deras komiterade i underdånighet gjorda framställningar*, hvilka efter utskottets öfvertygelse ej inneburit något stridande mot konstitutionela principer eller mot rätts- och billighetsgrunder, synas hafva kunnat af konungens rådgifvare utan betänklighet understödjas. Såsom exempel på motsatsen må anföras frånstyrkandet af bifall till rikets ständers underdåniga petitioner om tre rusthållares intagande i hvarje beklädnads- och beväringsdirektion, dervid blott en statsrådets ledamot uttalat tillstyrkande mening, — om sättet för justitiekanslerns hörande öfver frågor angående dagblads indragning[5]), — om tullmedlens levererande i riksgäldskon-

---

1) Jfr sid. 3 not 1.

2) Jfr § 50 i Resolutionen på städernas besvär den 12 dec. 1734. Modée, Utdrag ur publique handlingar, II: 1203.

3) Jfr § 28 R. F.

4) Jfr Konkurslagen af den 13 juli 1818, kap. 4, § 10: »Hafver gäldenär tjenst i riket, då må han, intill dess dom öfver honom fallit, tjensten ej förrätta».

5) Ständerna hade begärt, att hans hörande skulle ske skriftligen, ej genom hans personliga inställelse i statsrådet. Se Ridd. o. Ad. Prot. XXXIII: 301.

toret och om disposition af strömrensningsanslaget, synnerligen för de norra provinserna[1]), — samt till rikets ständers revisorers i underdånighet anmälda begäran om delfående af statskontorets protokoll och handlingar utöfver den tid af tvänne år, hvars afslutade räkenskaper revisionen omfattade[2]).

Med hänsigt till *behandlingen af rikets ständers lagförslag* har utskottet inhemtat, att konungens rådgifvare frånstyrkt antagandet i 1:sta, 2:dra och 5:te punkterna af förslaget till vissa ändringar i författningarna om fast egendoms och lösörens utmätning och försäljning, äfvensom att konungens rådgifvare väl först tillstyrkt nådig sanktion å hela förslaget till ansvarighetslag för de af rikets ständer förordnade direktörer vid diskontkontoren i Göteborg och Malmö, men sedermera, enär denna sanktion på grund af 6:te paragrafens innehåll vägrades, tillstyrkt stadfästelse å förslaget med uteslutande af nämda paragraf; varande efter utskottets åsigt sådant partielt godkännande och förkastande af verkliga lagförslag icke förenligt med konstitutionela lagstiftningsprinciper»[3]).

Grundlagsenligheten af detta konstitutionsutskottets sätt att göra anmärkningar, utan att på samma gång hemställa om åtgärd enligt § 107 R. F., kan sättas i fråga[4]), och ännu mera lämpligheten af att under sådan form göra anmärkningar, som i sjelfva verket förefalla vida mer betydande än de, för hvilka den fullt lagliga formen blifvit nyttjad, — en omständighet, som också af flere talare anmärktes under debatterna.

Dessa togo sin början i borgareståndet, der memo-

---

[1]) Ständerna hade vid anslaget fäst det vilkor, att det, med vissa undantag, icke finge användas till annat, än strömrensningars befrämjande och lättade sjötransporters öppnande, »synnerligen i rikets norra provinser», men statsrådet hade tillstyrkt, att det skulle användas förnämligast i de sydligare orterna. Se R. o. Ad. Pr. XXXIII: 303.

[2]) Jfr § 68 R. O. enligt dess ursprungliga lydelse.

[3]) Jfr utskottets ofvan sid. 17 not 1 meddelade ytttrande om K. M:ts likartade sätt att gå till väga vid sanktionen af adelns förslag till riddarhusordning.

[4]) Jfr Svedelius, Om statsrådets ansvarighet, s. 461—473.

rialet föredrogs den 6 juli. Som det genast beslöts, att det skulle behandlas punktvis, var diskussionen på det hela utan synnerligt intresse. Af de tre här ofvan nämda anmärkningarna ansågos den första och den tredje böra förfalla; den andra återremitterades för erhållande af närmare uplysningar och rönte, då utskottet förklarade sig ej hafva sådana att meddela, samma öde som de öfriga (7 aug.). Då emellertid statsutskottet ännu ej afslutat revisionen af 1826 års räkenskaper, och då konstitutionsutskottet ännu icke inkommit med utlåtande öfver åtskilliga anmärkningsanledningar, som efter dechargebetänkandets afgifvande blifvit till detsamma remitterade, beslöts upskof med utlåtandet om den decharge, hvarom utskottet i sitt betänkande talat, och denna blef i följd häraf gifven först den 12 mars 1830[1].

I presteståndet föranledde betänkandet den 13 juli en intressant diskussion rörande formerna för utöfningen af konstitutionsutskottets anmärkningsrätt. Hvad angår de särskilda anmärkningspunkterna, så ansågos alla de tre ofvan nämda böra förfalla. Derpå afhandlades den frågan, huruvida på grund af de i utskottets memorial gjorda »särskilda anmälanden» en underdånig skrifvelse skulle till Kongl. M:t aflåtas. Rätt skarpa anmärkningar framstäldes dervid af professor MORÉN, som af utskottets yttrande drog den slutsats, att det trodde »grundlagen kunna och böra få eluderas, då det skedde *tills vidare*, samt rikets öfriga lagar kunna och böra få eluderas, då de kallades *rättsformer* och afvikelserna derifrån *smärre*». Slutet blef, att denna del af utskottets yttrande lades till handlingarna, hvarpå ståndet fann för godt att i afseende på det granskade lemna statsrådet och föredragande decharge[2].

I bondeståndet lyckades oppositionen den 17 juli genomdrifva, att betänkandet med 69 röster mot 39 återremitterades, såsom det hette, för erhållande af uplysning

---

1) Borgarest. Prot. IV: 49—65, 98—107; — K.-U:s mem. n:o 42; Borgarest. Prot. IV: 699—702; VII, 1182.
2) Prestest. Prot. VII: 177—226, 241—262.

om namnen på ledamöterna af statsrådet vid den tidpunkt, som två af de af utskottet gjorda anmärkningarna angingo[1]). Då frågan den 10 augusti åter företogs till behandling, var regeringens parti vederbörligen rustadt: åtskilliga skriftliga och en mängd muntliga anföranden afgåfvos i syfte att bevisa olämpligheten och till och med orimligheten af så väl konstitutionsutskottets som oppositionens anmärkningar[2]). Hvad det motsatta partiet angår, så uppehöll det

---

[1]) Såsom ett prof på den stil hvari oppositionens anföranden i detta stånd kunde hållas, må anföras följande utdrag af Casper Wijkmans yttrande under denna diskussion: »Att af mig och kanske de fleste i detta stånd begära ett fullständigt ådagaläggande af de grundsatser, som i styrelseväg borde följas, torde blifva en fordran utöfver billighetens gräns, och jag tror för min del, att svenska bondeståndets ombud fullgjort sin pligt, då han erinrat sina medbröder, huru vansklig svenska bondeståndets ställning är, huru våra hemmavarande bröder, tryckte af öfverdrifna skatter, på många ställen sucka öfver den utgift, som utgår till deras ombud, från hvilka de fruktansvärdt för denna riksdag icke heller komma att emottaga andra riksdagsresultat, än förhöjda skatter. Jag tror, att det svenska bondeståndets ombud, som ej förmått upgifva eller genomdrifva något förslag till förbättring i allmogens belägenhet, uppfyller sin pligt, då han i följd af stadgandet i regeringsformens 107 § fäster sina medbröders upmärksamhet på behofvet att under så beskaffade omständigheter i djupaste underdånighet begära, det Kgl. M:t i nåder täcktes kalla rådgifvare, hvilka kunde fullständigt uplysa om landets ställning och upgifva medlen att den förbättra». (Bondest. Prot. VII: 152). — I sanning: egendomliga skäl att begära aflägsnande af konungens rådgifvare!

[2]) Som ett motstycke till Casper Wijkmans i föregående not anförda yttrande må meddelas en del af Anders Janssons från Vesterås län anförande till regeringens förmån: »Är det till de olyckliga tider, när Sverige styrdes efter 1720 års regeringsform, man vill komma genom det ouphörliga klandret öfver regering, statsråd och föredragande? eller inbillar man oss, att det för konungens dyrbara person kan vara likgiltigt, huru de rådslag bedömas, hvilka han sjelf i nåder gillat? Månne ej hans majestäts egna personliga handlingar indirekt underkastas det bittra omdömet? Skola vi under ålderns dagar försvåra den älskade monarkens

sig, såsom var att vänta, hufvudsakligen vid skeppshandelsfrågan. Resultatet af de anmärkningar, som stodo i sammanhang med denna, hafva vi förut nämt; af de öfriga förklarades den, som rörde indragningen af »Conversationsbladet», likasom den, som var riktad mot ARNELL, böra förfalla, hvaremot den mot expeditionssekreteraren PRINZENCREUTZ godkändes med 59 ja mot 41 nej. Utskottets yttrande rörande decharge, äfvensom det angående de anmälda, s. k. »vigtigare omständigheter» lades till handlingarna[1]).

På riddarhuset förekom väl sjelfva dechargebetänkandet ej förr än den 18 juli, men i verkligheten började diskussionen i frågan redan dagen förut, då föredragningen af konstitutionsutskottets memorial rörande anmälda anmärkningsanledningar tog sin början. Debatterna öppnades af grefve HORN, som i ett vidlyftigt anförande med den yttersta hänsynslöshet kritiserade regeringens verksamhet inom alla områden, insinuerade att det var genom korruption, som hon lyckades undgå laga ansvar inför representationen, och uttalade som sin öfvertygelse, att »fosterlandets väl, för att icke säga dess frälsning från en hotande undergång», »statens fortfarande bestånd och nationens väl fordrade en ministèrförändring»[2]). Då följande dag dechargebetänkandet föredrogs, upträdde först professor CEDERSCHIÖLD och upläste en deremot afgifven reservation, som utskottet ej velat låta medfölja utlåtandet, och hvilken innehöll en klar och redig kritik af den form, hvari detta var

ömma landsfaderliga omsorger för sitt folks sanna väl? Han, som gjort så mycket för rikets ära och sjelfständighet! Nej, så kan ingen redlig svensk bonde tänka! Sveriges allmoge och Sveriges konung hafva varit oskiljaktiga i nitälskan för den lagbundna friheten, i gemensamt bemödande mot herrevälde och all skadlig öfverdrift». I detta anförande förenade sig samtlige fullmäktige från Kalmar län och Gotland och dessutom 20 andre ledamöter!

[1]) Bondest. Prot. VII: 145—178. — K.-U:s mem. n:o 43. — Bondest. Prot. VII: 423—474, 475—478.

[2]) Ridd. o. Ad. Prot. XXXIII: 4—32.

afgifvet[1]). Emot innehållet i detsamma riktade sig först friherre ANCKARSVÄRD, som ur en mängd synpunkter begärde återremiss, medan friherre JACOB CEDERSTRÖM från alldeles motsatt ståndpunkt yrkade ogillande af utskottets anmälanden och memorialets läggande till handlingarna. Efter den sistnämde upträdde GUSTAF HIERTA med ett anmärkningsvärdt anförande i samma anda som det grefve HORN dagen förut afgifvit, men med vida större talang affattadt. »I medvetandet af rena afsigter och en för fosterlandet allena brinnande kärlek», yttrade han, »går jag att söka utveckla de skäl, hvarpå jag grundar min öfvertygelse, att jag skulle handla mot konungens och rikets sannskyldiga väl, om jag ej sökte i min mån verka till en kraftyttring af representationen i afsigt att tillvägabringa styrelsegrundsatsernas skyndsamma förändrande medelst rådgifvande personalens ombyte.» Skälet var det tillstånd, hvari fosterlandet befunne sig, ett tillstånd af *moralisk försämring, ekonomisk vantrefnad och politisk svaghet*. »Och detta har», fortfor han, »blifvit beredt väsentligen under de sista 17 åren genom felaktiga, jag vågar säga, förstörande styrelsegrundsatser. Tryckfrihetens kränkning; myntväsendets fortfarande oreda; allmänna undervisningens försummande; nya lagbokens fördröjande; befordringssystemets lättfärdighet; den försämring bland domaremakten, som man tyckt sig i följd deraf förmärka; sträfvandet efter ökad makt genom ett större inflytande på de personliga förhållandena; den tydliga syftningen att gifva de förmögnare klasserna företrädet framför den till armodet lemnade förtjensten eller skickligheten; utbredandet af osvenska läror om blinda lydnadens stumma pligter och till nedsättning af representationens värdighet syftande åtgärder: allt detta har jag i 13 (?) år med tilltagande förvåning tyckt mig se utveckladt under mina ögon; och allt detta har i det innersta af min själ stadgat beslutet att begagna all den rätt af lagarne mig gifves att efter för-

[1]) Detta läsvärda yttrande finnes i Adelns protokoll, T. XXXIII, s. 296 ff.

måga strida för en bättre sakernas ordning. Men, M. H., jag har ej glömt och skall ej glömma, att den rätt lagarne gifva blott är svagt grundad på den moraliska vigten af styrelsens handlingar. — — — Jag öfvergår derföre till de föremål, som meddela mig nödig styrka att efter våra former fordra ansvar. Dertill hörer den ekonomiska vantrefnad och den politiska svaghet, som jag yttrat mig anse vara följder af styrelsens grundsatser. — — — Om man med ett lands ekonomiska kraft allenast förstår, att folket får lefva och föröka sig, att det får arbeta och handla nätt upp så mycket, som fordras för skatternas behöriga utgörande, då är visserligen mitt påstående obilligt, att närvarande styrelsegrundsatser vålla ekonomisk vantrefnad i vårt land. Men menas dermed, att landets krafter utvecklas under ett fritt, idogt och lönande näringslif; att de rikedomar, menniskorna utösa ur jordens sköte, obehindradt kunna användas till deras förkofran och trefnad; att vårt eget lands produkter på så förmånligt sätt begagnas, att behållningar vid våra byten med andra nationer beredas; och att kunskaper i näringar uplyfta folket i allmänhet till den ståndpunkt, att det kan täfla med andra folk i framalstring och afyttring; då är föga eller intet gjordt för landet.» Hvad rikets ständer under de sista 20 åren sökt göra för närings- och handelsfrihet hade förlamats genom de kunglige rådgifvarnes motstånd, utan att man dock sett desse söka genomföra andra principer till näringarnas och handelns främjande. Följden af denna brist på system hade blifvit: »ett sig ej lönande jordbruk; ett till ingen utveckling förmöget bergsbruk; en försummad skogsvård; några på lurendrejeri mera än på eget arbete grundade manufaktur- och fabriksnäringar; tröga afsättningsbruk och deraf följande lamhet i industriföretagen». Om det sålunda med skäl kunde påstås, att »ekonomisk vantrefnad» i landet vore rådande, och att styrelsens åtgärder dertill vore orsaken, så ville talaren visa, att landet äfven lede af politisk svaghet, så inre som yttre, och att denna äfven vore styrelsens fel. En förlamande söndring mellan styrelsen och rikets ständer hade vid 1823 års riksdag

tydligt visat sig i de vägrade sanktionerna och sättet hvarpå dels rikets ständer samfäldt, dels vissa stånd då behandlats. Föreningsförhållandena med Norge bevittnade, att 14 år snarare försvagat än stärkt rikenas förenade kraft, och besannade sålunda äfven talarens påstående om inre politisk svaghet. Den yttre åter visade sig enligt talarens åsigt alltför tydligt i våra handelstraktater; i skeppshandelsfrågan; i bristen på något bestämdt politiskt system, som afsåge att genom inbördes fördelars beredande uti handel och industri under fredens lugn fästa något stort intresse för landet hos de nationer, på hvilkas biträde vi naturligast borde förlita oss, om vår sjelfständighet skulle hotas. England, Nederländerna, Frankrike, hvad vore de nu mera för oss? I stället för bemödanden att sluta sig till de fria, de konstitutionelt styrda folken röjde sig hos styrelsen en lutning till de nationer, som regerades despotiskt; och hvad vigt detta kunde hafva för den inre friheten, vore lätt att inse. Om nu talarens framställningar vore sanna eller åtminstone sannolika, utgjorde de ej tillräckligt skäl att begära ministèrförändring? De fem af konstitutionsutskottet anmärkta punkterna vore af ringa betydenhet mot det resultat, hvartill man komme genom en granskning af förvaltningssystemet i det hela. »Men jag ber ridderskapet och adeln», yttrade talaren, »besinna, att vi ej ega annat juridiskt medel att befordra vårt moraliska syftemål; att beslutet är högst vigtigt, så väl för konungen och dess ätt, som för folket; att alltså vi böra gifva vika för nödvändigheten och begagna de få medel, oss äro lemnade. Och jag kan ej tro, att det skulle kunna undgå konungens upmärksamhet, att ridderskapet och adeln fattade ett beslut, som väl aldrig kunde anses allena vålladt af de anmärkta detaljerna, utan måste sökas i det behof, som vår känsla säger oss nu förefinnas af en ändring i rådgifvande personalen.» På dessa grunder yrkade han *bifall* till konstitutionsutskottets betänkande.

Detta tal, som med allt skäl väckte stor upmärksamhet, framkallade flere märkliga yttranden från motsatt sida. Ett var af kammarherren BERNHARD ROSENBLAD, som på

följande sätt sökte bemöta detsamma: »Tecken till samhällets vanmakt äro: när välståndet aftager, när folkets trefnad och välmåga försvinna, när folkmängden är i aftagande, när näringar och handel äro i aftynande: då aftager samhällets välmåga, då är det i vanmakt. När lagarne förlora sin kraft och oordningen träder i ordningens ställe, då är samhället i ett tillstånd af uplösning. Jag hemställer om dessa tecken äro för handen»; enligt officiela statistiska upgifter befunne sig folkmängden i jemn tillväxt, och under åren 1821—25 hade ökningen till och med varit ovanligt stark: skatterestantierna hade från 1821 varit i ständigt aftagande; trots tullafgifternas minskning hade inkomsten af tullen betydligt ökats: hvad anginge tryckfriheten, så hade indragningsmakten aldrig blifvit använd till den »sanna frihetens» inskränkning: oredan i myntväsendet berodde mera på riksdagen än på regeringen: att det nya lagverket blifvit fördröjdt, gåfve ej skäl att klaga öfver laglöshet: bättre vore att moget pröfva, än att för hastigt antaga det nya; beskyllningarna, att styrelsen sträfvade efter ökad makt genom personliga förhållanden till representationen, vore ogrundade; hvad åter anginge anklagelsen, att regeringen systematiskt sökte nedsätta representationens anseende, så kunde väl ej den grundas derpå, att hon icke blindt antoge allt, hvad ständerna föresloge; och med afseende på den nämda bristen på en ledande tanke i den yttre politiken, så funnes en sådan, nämligen den grundsats, som alltsedan 1812 orubbligt iakttagits, att, så vidt möjligt vore, undvika Sveriges deltagande i de större politiska händelserna och dess indragning i krig, hvars resultat ej kunde förutses. »Jag slutar», yttrade talaren, »med den erinran, att, då grundlagen stadgat, att de män, som omgifva konungen, skola efter samvete och pligt uppfylla sina skyldigheter, samt medgifvit folkets ombud rättighet att granska, huru desse män vårdat sig om rikets sannskyldiga nytta, om de med oväld, nit, skicklighet och drift upfylt sitt kall, så har grundlagen icke kunnat sätta någon auktoritet för att granska, huruvida rikets ständer afse rikets sannskyldiga nytta vid utöfningen af denna rät-

tighet; men historien, som talat om perioden från 1720 till 1772, som omtalat, huru det ena partiet dömde det andra på grund af enskildt hat och hämd, — historien skall ock för kommande slägten omtala, huruvida Sveriges representanter år 1829 med oväld, nit, skicklighet och drift afsågo rikets sannskyldiga nytta, då de gingo att upfylla sitt domarekall öfver konungens rådgifvare.»

På detta med bifallsrop mottagna anförande följde ett yttrande af öfverste LEFRÉN, hvilket, bland annat, till svar på hvad HIERTA sagt om den yttre politiken innehöll följande tänkvärda ord: »Hvad de yttre politiska förhållandena vidkommer, så ligger det ej i vårt nationallynne att skryta med oss sjelfva; vi hafva deltagit för länge och för allvarsamt i verldshändelserna för att ega detta lyte, men då fäderneslandets goda namn och rykte förnärmas, vika alla betänkligheter, och jag motsäger derföre herr HIERTAS påstående, att riket under 17 år sjunkit i anseende hos utländingen. Förhållandet är icke sådant; jag har både som enskild man och som representant haft kanske bättre tillfälle än mängden att i detta afseende inhemta kännedom om förhållandena, och jag anser för en pligt att förklara, att denna kännedom ingifvit mig en sann känsla af tillfredsställelse. Sverige kan icke begära att spela någon stor rol i politiken; men bland mindre makter finnes ingen, som i allmänhet är så aktad eller har så stor rätt att vara det, som Sverige».

Omedelbart derefter upträdde grefve[1]) GUSTAF LAGERBJELKE med ett lysande tal. »Mine herrar!» yttrade han, »i hvarje konstitutionelt samhälle är åliggandet att vara sin konungs rådgifvare, och det i ärenden af snart sagdt oändlig mångfald, ett ej mindre svårt än högvigtigt kall. Äfven med förutsättning af ett städse *undgånget materielt* ansvar, huru *oundgänglig* är icke den alldagliga, stundeliga *moraliska* ansvarigheten, att inför alla opinioner. i deras mångsidiga förbistring, inför alla intressen, i deras flerfal-

[1]) Ehuru 1821 utnämd till grefve, var LAGERBJELKE ej såsom sådan introducerad och kallas derföre i protokollen friherre.

diga, ofta rakt motsatta riktningar, ouphörligt svara både för sitt tal och sin tystnad, både för sina gerningar och sin begränsade verksamhet, för gissade härledningar och updagade följder, ja, ofta nog för sjelfva händelsernas oberäkneliga lopp och ödets möjliga vindskiften; sådan är desse rådgifvares säkerligen icke afundsvärda och dock ej sällan afundade bestämmelse. Huru de upfylt de pligter, som denna ålägger dem, är närvarande öfverläggnings föremål. Jag har dervid hört yttras, att man bör öfverskåda de rådgifvandes handlingssätt i dess sammanhang och styrelsesystemet i dess helhet. Jag delar denna åsigt och tror, att vid nagelfarandet med enstaka fakta sjelfva rättvisan lätt kunde äfventyra att urarta till obillighet. Såsom vägledning för detta allmänneligare öfverskådande har man uprullat nog mörkt beskuggade taflor, framställande skildringen af en mängd missförhållanden, af bekymmer och vantrefnad, af ett än stationärt, än tillbakaskridande samhällstillstånd. Hvar och en kan olika se, efter olika vald synpunkt. Men månne ej till dessa taflors naturlighet och fulländning ett vigtigt parti, ljussidan nämligen, saknas? Jag vill ej, helst efter hvad jag af de näst föregående talarne hört, försöka att framställa den; man kan vilsegå i det bländande skimret, likasom då man omhvärfves af alltför dystra skuggor. Brister vidlåda för öfrigt allt menniskoverk, och äfven inom det uplystaste samhälle finnes utrymme nog för oupfylda önskningar.

Om likväl ett långvarigt tillstånd af yttre fred och af inre lugn, af ordning och säkerhet, af omisskänneligen fortskridande odling, af tillfredsstälda, om just ej öfvermättade, behof, — om detta tillstånd, säger jag, näst högsta ledningens vishet, äfven måste bevittna en viss jemnhet och mogenhet i rådslagen, så tror jag, att skildringens båda sidor, till det minsta sagdt, böra motväga hvarandra. Öfvergår man nu från dessa allmänna förhållanden till de få särskilda fall, som i konstitutionsutskottets betänkande blifvit anmärkta, torde dessa på ett enda när, hvaröfver jag ålägger mig tystnad, befinnas af en mindre ingripande

vigt samt några deribland af en alldeles underordnad betydenhet.

Månne man ej utan våda att misstaga sig om grundlagens anda skulle kunna föreställa sig den så ofta omtvistade 107 § såsom ett slags Damokles-svärd, lågt sväfvande i luftrymden, ständigt hotande att nedfalla, men som nästan aldrig faller? Och just deri, så tror åtminstone jag, ligger dess verkliga moralkraft. Ty afklipptes utan oundgängligt behof, utan ögonskenligaste rättvisa den tråd, vid hvilken det är fäst, skulle det troligen ej falla på den, det varit ämnadt att träffa; det nedfölle overksamt till jorden; och åter upplyft med förslöad, kanske afbruten, spets blefve det möjligtvis kraftlöst för framtiden[1]).

Icke så egentligen med härledning från detta bildspråk, som jag ej bort mera förtydliga, icke heller utan all grund deraf, men förnämligast med afseende å hvad å ömse sidor blifvit i ämnet utredt och anfördt, vågar jag till ridderskapet och adeln hemställa, huruvida de flesta af de fall, som i konstitutionsutskottets betänkande finnas anmärkta, kunna vara i någon adeqvation med det resultat 107 § åsyftar? Icke att jag derföre klandrar utskottet, som upfylt sin lagenliga pligt, då det anmärkt; men jag tror det vi, på grund af en högre pröfningsrätt och en allmännare öfversigt, äfvenledes icke skulle motverka vår bestämmelse, om vi på *en* anmärkning när, som antyder sig sjelf[2]), anse de öfrigas syfte vara genom offentligheten tillräckligt uphunnet samt således medgifva, att de må förfalla.»

»Månge yttrade härtill sitt bifall», heter det i protokollet, och den följande talaren, Crusenstolpe, började sitt anförande med att tala om det bifall, som »så allmänt och så rättvist» kommit grefve Lagerbjelke till del.

---

[1]) Denna liknelse föranledde frih. Anckarsvärd att i ett följande plenum yttra, att han »kommit till den slutsats, att den svaga tråd, som fordom upbar detta svärd, genom 5 konstitutionsutskotts rastlösa bemödanden blifvit till den grad förstärkt, att dess styrka snart icke egde någon annan jemförlighet, än de försålda skeppens ankartåg».

[2]) Anmärkningen emot grefve Cederström.

Mot slutet af den långa debatten rörde sig öfverläggningen uteslutande om den frågan, huruvida betänkandet skulle afgöras i klump eller punktvis[1]), hvilket senare, i strid med oppositionens mening, beslöts med 106 röster mot 85, som röstade för, att hela betänkandet nu skulle återremitteras. Omedelbart efter voteringens slut fäste hr ROSENQVIST upmärksamheten på innehållet af § 38 riddarhusordningen, enligt hvilken i frågor, som personligen rörde någon riddarhusets ledamot, dennes skyldemän ej fingo deltaga i omröstningen; och som flere slägtingar till statsrådets ledamöter och föredragande nu voterat, yrkade han, att omröstningen ej skulle anses giltig förr, än det blifvit utrönt, huruvida resultatet kunnat blifva annat, om ej desse personer deltagit i voteringen. Med anledning af den långt framskridna tiden lades frågan på bordet, och adeln åtskildes kl. ½ 3 på morgonen.

Följande plenum, den 20 juli, uptogs helt och hållet af en het diskussion om frågan, huruvida § 38 riddarhusordningen hade bort tillämpas vid ofvan nämda votering eller icke. Det förra yrkades af oppositionen, det senare

---

[1]) Såsom ett prof på den hetsighet, hvarmed denna diskussion fördes, må anföras följande episod. Med anledning af ett yttrande af grefve BALTZAR VON PLATEN, ansåg sig grefve HORN böra uttala den förmodan, att »grefven gjort riddarhuset orätt, om han ansett en erinran af vår pligt behöflig för någon af husets ledamöter»; hvarpå grefve PLATEN genmälte, att han icke trodde sig på något vis trädt riddarhuset för när, och att han i fall sådant skett skulle vara den förste att erkänna det; »men då», tillade han, »fordras till mitt öfvertygande någon annans omdöme än grefve HORNS». Härpå svarade denne ordagrant: »Jag anhåller om ursäkt, att jag ytterligare uptager tiden: men jag nödgas erinra grefve VON PLATEN, att han nu icke talar från Kristianias torg, utan på svenska riddarhuset till en svensk riddersman». »Härvid hördes starka stampningar», heter det i protokollet. Prot. XXXIII: 465, 468 f. — Det är öfverflödigt att anmärka, att grefve HORN med sitt yttrande syftade på upträdena i Kristiania den 17 maj detta år. Se derom YNGVAR NIELSEN, Grev von Platens Statholderskab 1827—1829. Kristiania 1875.

af motpartiet, hvilket som skäl för sin åsigt anförde, att voteringen endast gält form, icke någon person. Denna åsigt var äfven landtmarskalkens, som förklarade sig ej kunna framställa proposition på tillämpningen af den ifrågavarande paragrafen: och med 135 röster mot 87 förklarade sig adeln ej yrka dylik proposition.

Den utgång, som den ifrågavarande »formfrågan» sålunda erhöll, framkallade hos oppositionen den häftigaste förbittring, och såsom förut är nämdt, förklarade i följande plenum (21 juli) flere bland dess medlemmar, att de icke ämnade deltaga i de blifvande voteringarna, frih. ANCKARSVÄRD med de orden, att han genom återremissens förnekande ansåge »den dyrbaraste af våra konstitutionela rättigheter kränkt», och att han skulle anse det för »ett nedstigande från sin politiska karakter, om han skulle ingå i omröstning öfver någon enda af utskottets isolerade anmärkningspunkter». På samma gång riktade han ett nytt, passioneradt anfall dels emot konstitutionsutskottet, dels emot konungens rådgifvare, och förklarade som sin öfvertygelse, att desse senare, »långt ifrån att arbeta på förbättringar, icke visat annan syftning, än att återföra samhället till den punkt, hvarpå man stod före 1809». Detta tal föranledde grefve ARVID POSSE att i ett märkligt anförande rikta sig emot oppositionens hela karakter. Efter några ord om, att en konstitutionel statsförfattning förutsatte tillvaron af en opposition, och att denna, om den vore ändamålsenlig, kunde vara af oberäknelig nytta, fortsatte han: »Första vilkoret för en nyttig opposition är, att den känner ett regeringssystem, om hvars gagnelighet för landet den är innerligen öfvertygad och för hvars antagande den derföre ifrar; men hvem är väl i tillfälle att kunna säga, hvarthän egentligen oppositionen vid denna riksdag syftar? Åtminstone har sådant för mig varit alldeles outgrundligt. — Först under denna öfverläggning har jag från den sidan hört framställas allmänna åsigter öfver orsakerna till vårt fäderneslands, efter oppositionens förmenande, dels stationära, dels återgångs-tillstånd, men man har begått de felen att icke vara oväldig och att genom öfverdrift van-

ställa sina upgifter. Jag bestrider friherre ANCKARSVÄRDS föregifvande, att landet är i vanmakt, och jag begriper icke, hvarföre man anstränger alla sina krafter för att inbilla nationen, att den är olycklig, då den icke är det. Deremot medger jag, att mycket i afseende på landets väl ännu återstår att önska: men obestridligt är, att långt ifrån att något tillstånd af återgång till ofördelaktiga förhållanden är för handen, hafva vi gått framåt till en bättre belägenhet, och orsakerna att vi icke hunnit längre, kunna icke utan orättvisa tillskrifvas styrelsen, ty de igenfinnas egentligen i en oformlig representation, i ett vacklande myntväsende, i ojemn fördelning af skatterna och till ganska betydlig del uti svenska folkets lynne att — må begagnandet af detta ordspråk förlåtas mig — icke vilja rätta munnen efter matsäcken. Hvilket af dessa missförhållanden kan man väl tillskrifva styrelsen? Utan de allra största skäl bör icke styrelsen begagna initiativet i fråga om representationsförändring, ty dess afsigter skola i sådant fall misskännas, och framgången af styrelsens försök är mer än oviss. I närvarande stund handlar man rättare, om man fäster egen och medrepresentanters upmärksamhet på, hvad oss tillkommer att göra, än om man, såsom friherre ANCKARSVÄRD, söker hvälfva skulden från sig på styrelsen. — I frågan om myntväsendet hafva vi hört konungens rådgifvare tala för och medverka till dess reglerande på ett sätt, som hufvudsakligen öfverensstämmer med oppositionens åsigter, och således borde de åtminstone från den sidan varit i detta fall fredade från klander. Hvad åter angår skatterna, så kunna de icke minskas, och äro ej heller för stora, då man jemför deras belopp med riket på det hela; men de äro tryckande för jordbruket derföre, att denna näring ensam utgör en alltför stor del deraf. Att i detta hänseende åstadkomma nödig jemkning, möter stora och många hinder; men äfven om de skulle kunna undanrödjas, hur vill man begära, att styrelsen skall föreslå de ordinarie och oföränderliga skatternas förminskning, så länge den har att strida mot en opposition, som utan märkbar urskilning voterar *nej* till alla anslag, antingen de äro för rikets väl

oundvikliga eller icke? Det är oppositionens, icke styrelsens fel, att någon fråga om de ordinarie skatternas förminskning icke kan med hopp om framgång väckas.

I åtskilliga grenar af administrationen har väl oppositionen föreslagit förändringar; men dessa hafva till en del hufvudsakligen varit öfverensstämmande med styrelsens tillkännagifna grundsatser, och hade således icke bort till mångens förvillande om styrelsens åsigter iklädas oppositionsdrägten. Andra förslag åter hafva varit grundade på sofismer eller ock teorier, välljudande men otillämpliga. Skulle man likväl vilja medgifva, att ett eller annat godt förslag af oppositionen primitift blifvit upgjordt — hvarpå jag nu icke kan erinra mig något exempel —, så följer dock deraf ingalunda, att oppositionen handlar efter något system, för hvars framgång den ifrar; ty om man företager sig det otacksamma göromålet, att sammanföra oppositionens särskilda förslag till ett helt, skall man finna, att de sakna allt sammanhang, att de till och med motsäga hvarandra, och att, om man ville gifva dem alla kraft af lag, skulle verkställigheten blifva lika omöjlig som löjlig.

Anmärkningssystemet har oppositionen i så måtto konseqvent följt, att mängden af anmärkningar mot konungens rådgifvare är större, än man någonsin förr hört omtalas; men icke en enda har varit grundad på förslag till bättre ordning, och i allmänhet hafva de angått så obetydliga saker och stundom varit så stridande mot rätt och billighet, att dessa anmärkningar, i stället för att ådagalägga duglighet hos oppositionen och oduglighet hos ministèren, ådagalagt motsatsen i förra fallet och bevisat alls intet i det senare. Följden af dessa anmärkningars otalighet och obetydlighet har icke kunnat blifva annan, än att allmänheten bibringats liknöjdhet för anmärkningsrätten, som likväl är af ganska stor vigt, men som aldrig kan hållas i helgd, då den, som nu sker, dagligen missbrukas. Det var en tid, då anmärkningar mot konungens rådgifvare väckte mycket upseende, och då — den juridiska påföljden måtte blifva hvilken som helst — anmärkningen likväl hade en moralisk kraft, som medförde god verkan; men denna tid är förbi.

»Nu afhöras anmärkningarna med liknöjdhet af representationen och säkerligen äfven af konungens rådgifvare; och hvem är väl orsaken härtill? Sanningen fordrar det öppna förklarande, att det är oppositionen, som genom missbruk af anmärkningsrätten drifvit sakerna till denna ytterlighet.

Jag tror mig härmed hafva sagt tillräckligt för att sätta hvar och en i tillfälle att finna, huruledes i oppositionens handlingssätt ligger ett stort hinder för styrelsen att kunna åstadkomma allt det goda den önskar, och huru en ministèrförändring, som införde oppositionens medlemmar i rådet, skulle vid de af mig antydda förhållanden bestämdt vara ledande till rikets skada. Jag bör likväl förklara, att icke heller jag finner ofelbarhet hos konungens nuvarande rådgifvare och föredragande. Misstag är menniskans lott, men de, som af statsrådet kunna vara begångna, äro så obetydliga i jemförelse till dess i allmänhet erkända och af konstitutionsutskottet vitsordade nit för lagarnes helgd, fäderneslandets bästa och enskilde medborgares rätt, att vi utan betänklighet kunna och böra rösta för den af utskottet tillstyrkta dechargen.»

Talet helsades med yttringar af bifall, och vid den votering, som sedan egde rum om den första af utskottets anmärkningspunkter, ansågs den med 132 röster mot 11 böra förfalla. Samma beslut fattades ock rörande de öfriga anmärkningarna[1]) med undantag, såsom förut är nämdt, af den mot grefve Cederström.

Derpå föredrogs (24 juli) den del af konstitutionsutskottets betänkande, hvari det uplysningsvis anmält »några under protokollsgranskningen förekomna vigtigare omständigheter, dock med uttryckligt förklarande, att ingen anmärkning dervid kunnat eller bort göras». Med anledning af anmärkningar, som gjordes mot grundlagsenligheten af detta sätt att »anmäla», meddelade professor Cederschiöld, att dessa »anmälanden» egentligen voro ett slags minnesvårdar af de strider, som minoriteten i utskottet haft

[1]) Angående anmärkningen mot hr Prinzencreutz fattades beslutet med 79 röster mot 58.

med majoriteten; »och jag tror», yttrade han, »att rikets ständer böra vara belåtna med, att minoriteten lyckats att i dessa strider åtminstone rädda dessa anmälanden, hvarförutan ingenting derom kommit till rikets ständers kunskap». Hans åsigt var, att denna del af betänkandet kunde och borde föranleda en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om rättelse för framtiden i afseende på de frågor, rörande hvilka meddelande af utskottet blifvit gjordt, och hans mening understöddes af flere talare. Med 85 röster mot 76 beslöts dock, att dessa utskottets anmälanden endast skulle läggas till handlingarna. Samma öde vederfors ock det yttrande utskottet afgifvit om decharge för statsråd och föredragande[1]).

Det yttrande, som under decharge-debatten fäldes af öfverste LEFRÉN rörande Sveriges yttre politiska ställning, föranleddes sannolikt till en del af hvad han lärt känna i sin egenskap af ledamot i det Hemliga Utskott, hvars tillsättande konungen vid riksdagens öppnande förklarat sig ämna begära, i syfte att meddela det »de framställningar, som blifvit gjorda för att afvända äfven det mest aflägsna anseende att vilja misskänna helgden af svenska folkets rättigheter och af den samhällsinrättning det sig gifvit». Förhållandet härmed var följande.

Sedan svenska regeringen någon gång under sommaren 1825 mottagit officielt meddelande, att kejsaren af Österrike tillåtit f. d. konung GUSTAF ADOLFS son, prins GUSTAF, att ingå i österrikisk krigstjenst, erhöll hon en tid derefter underrättelse, att prinsen i en i Wien utgifven militärkalender var uptagen under titeln *prins af Sverige*. På den framställning, som med anledning häraf gjordes, erhölls intet officielt svar: furst METTERNICH inskränkte sig till att i samtal med svenska sändebudet förklara, att nämda kalender saknade all officiel egenskap, utan att

[1]) R. o. Ad. Prot. XXXIII: 296—474; XXXIV: 4—114, 130—165, 169—199.

vidare inlåta sig på frågan, huruvida prinsen inom kejserliga armén benämdes med denna titel eller icke. Dervid fick saken bero, tills svenska regeringen i maj 1828 fick veta, att prins GUSTAF anländt till Holland, och att konungen af Nederländerna hade beviljat honom sin dotter MARIANNE till gemål. Tidningar som samtidigt anlände från Wien, Carlsruhe, München och Haag innehöllo, att furst METTERNICH skulle hafva försäkrat, att om giftermålet egde rum och prins GUSTAF samtyckte att stanna i österrikisk tjenst och bosätta sig i Wien, hans gemål skulle intaga sitt rum näst efter erkehertiginnorna, kallas »prinsessa af Sverige» och begge makarnes hof anses såsom ett svenskt hof. Dessa upgifter bestyrktes af yttranden, som skulle blifvit fälda af prinsen sjelf och af hans förre guvernör, grefve PORLIER. Under dessa förhållanden fann CARL JOHAN sig ej längre kunna med likgiltighet betrakta den ofvan berörda titelfrågan, utan ansåg, såsom han yttrade i sitt meddelande till utskottet, »att omsorgen för rikets sjelfständighet samt hans pligter som konung, vårdare af den allmänna friheten och försvarare af nationens rättigheter ovilkorligen fordrade att på förhand afvända hvarje steg, som kunde på något sätt såra rikets nationalitet eller helgden af de beslut, som utgjorde en af hufvudgrunderna för dess nuvarande statsskick och den i oskiljaktigt samband dermed förenade europeiska samhällsordningen».

Med anledning häraf afgick den 26 maj 1828 från grefve WETTERSTEDT ett bref till svenska sändebudet i Haag hr D'OHSSON, hvari förklarades, att svenska regeringen icke kunde erkänna den ifrågavarande benämningen vare sig för prinsen sjelf eller för prinsessan; att ett notifikationsbref eller hvilken annan skrifvelse som helst, der titeln »prins af Sverige» användes, ej skulle emottagas af svenska hofvet; och att svenska regeringen icke kunde fortfara i diplomatiska förbindelser med en regering, som, om den officielt antoge denna benämning för att lämpa densamma på en för Sverige helt och hållet främmande prins, sjelf skulle

förnärma det svenska kungliga husets rättigheter och värdighet, så väl som sin egen.

Hr d'Ohsson fullgjorde sin kinkiga upgift med lika mycken grannlagenhet som bestämdhet. I muntliga förtroliga meddelanden med nederländske utrikesministern baron Verstolk van Soelen framhöll han olämpligheten af den ifrågavarande titeln och anförde, att prins Gustaf i följd af Sveriges nu gällande grundlagar vore en främling för Sverige och förlustig hvarje rätt att bära en titel, som enligt allmänt bruk vore medlemmarne af den regerande dynastien uteslutande förbehållen; svenska regeringen hoppades derföre, att konungen af Nederländerna ej skulle samtycka att under en dylik titel uptaga prinsen i sin slägt. Baron Verstolk åhörde denna framställning med upmärksamhet och lofvade att noggrant meddela konungen, hvad i saken blifvit anfördt. Sedan aftonen före förlofningsdagen det andra samtalet mellan de båda ministrarne egt rum utan att medföra önskadt resultat, inlemnade hr d'Ohsson den 25 juni (sjelfva förlofningsdagen) en formlig not, hvari han med värdighet och kraft häfdade sin regerings förut meddelade upfattning af frågan och uttalade sin förhoppning att få till sitt hof öfverbringa en försäkran, att konungen af Nederländerna icke skulle såsom »prins af Sverige» erkänna en furste, som enligt Sveriges lagar och den offentliga rättens heligaste grundsatser icke vore berättigad att bära denna titel.

Sedan frågan sålunda blifvit föremål för officiel åtgärd, ansåg sig Carl Johan ej längre böra upskjuta att personligen vända sig till konungen af Nederländerna. Det skedde genom ett bref af den 7 juli, hvari han utan preludier begärde ett öppet svar på den frågan, huruvida konungen i det officiela tillkännagifvandet af förlofningen ämnade gifva prins Gustaf titeln »prins af Sverige», och på förhand inlade sin insaga mot en dylik benämning, hvars otillbörlighet han på olika grunder sökte visa. Brefvet afsändes med ett ilbud till hr d'Ohsson för att af honom framlemnas, såvida Verstolks svar på noten af den 25 juni icke varit i allo tillfredsställande. d'Ohsson hade emellertid redan några dagar efter förlofningen blifvit

kallad till enskildt företräde hos konung VILHELM, som velat personligen besvara den inlemnade noten, eftersom föremålet för densamma stod i sammanhang med en familjeangelägenhet. Konungen förklarade sig ej på ringaste sätt hafva eller hafva haft för afsigt att förnärma svenska hofvet och dess rättigheter, och den ifrågavarande titeln ansåge han såsom en alltför obetydlig sak, för att den skulle kunna gifva anledning till några misshälligheter. Han ville emellertid ej vara den förste som nekade prinsen densamma, då den förut gifvits honom af andra hof och då man dessutom kunde framdraga flere exempel på, att dylika titlar bibehållits utan motsvarande landbesittning. Samma ståndpunkt förklarade han sig äfven vidhålla under det nya samtal, som följde på mottagandet af CARL JOHANS bref. Hvad åter angår hans den 28 juli aflåtna svar på detta bref, så var det i så måtto tillfredsställande, att han meddelade, att hans afsigt ifrån första stunden hade varit att i sitt budskap till generalstaterna beteckna sin blifvande måg såsom »prins GUSTAF, son till f. d. konungen af Sverige», och han såge intet som hindrade, att prinsen på enahanda sätt benämdes i den kungörelse, som till allmänheten utfärdades. Med afseende på den omtvistade titelns användande för öfrigt gaf han emellertid intet löfte och tycktes i detta fall vilja afbida de öfriga makternas beslut[1]).

Sedan saken nu stannat i detta oafgjorda skick, beslöt CARL JOHAN att vända sig till några af de makter, med hvilka riket genom särskilda fördrag eller i allmänhet på diplomatisk väg stod i förbindelse, för att begära, att prins GUSTAF icke af dem skulle benämnas med den ifrågavarande titeln. Han stödde sig dervid på de politiska förhållanden, som vid kongressen i Wien blifvit för Europa bestämda, äfvensom på de särskilda traktater, som emellan svenska regeringen och de flesta af dessa makter voro ingångna. Han tillkännagaf tillika, att om Europas förnäm-

---

[1]) Detta bref finnes, jemte andra här ofvan berörda handlingar i denna fråga, i öfversättning meddeladt bland bilagorna.

sta makter till följd af de förslag, som konungen af Nederländerna i detta afseende syntes hafva framstält, skulle finna lämpligt att sins emellan öfverenskomma om en gemensam benämning för prins GUSTAF, som på hans efterkommande kunde öfvergå, skulle en sådan benämning genast mötas af konungens samtycke, så snart den ej på något sätt sårade Sveriges värdighet och sjelfständighet. De makter, till hvilka framställningar af denna art afgingo, voro Ryssland, Danmark, England, Österrike, Preussen, Frankrike och Bayern.

Emellertid hade ryktet om prins GUSTAFS förestående förmälning blifvit allmänt utspridt, och dervid fästes tendentiösa berättelser om, att Ryssland i hemlighet arbetat för detta parti med tanke på att dermed understödja förverkligandet af den unge Vasa-furstens aldrig upgifna anspråk på Sveriges tron. Dessa rykten nådde äfven kejsar NICOLAI, som då var fullt uptagen af sitt fälttåg mot Turkiet. Med den raskhet i handling, som var honom egen, lät han genast, innan han ännu visste, att CARL JOHAN i denna fråga skulle vända sig till honom, från Odessa (3 aug., — g. st.?) affärda en kurir till sitt sändebud i Stockholm, grefve V. SUCHTELEN, med befallning att anhålla om särskildt företräde hos konungen af Sverige och i kejsarens namn på det mest otvetydiga sätt förklara:

att kejsaren i intet afseende arbetat för eller gynnat den ifrågavarande förbindelsen emellan prins GUSTAF och prinsessan MARIANNE;

att under inga omständigheter de förbindelser till huset Nassau, i hvilka prins GUSTAF komme att inträda, skulle ändra kejsarens orubbliga föresats att med afseende på nuvarande innehafvaren af Sveriges och Norges troner och dess ätt iakttaga de förbindelser, som följde af fördragen, likasom ock de förpligtelser af mera enskild art, som af kejsar ALEXANDER i lifstiden ingingos med hänsyn till konungen af Sverige; samt

att följaktligen intet anspråk, som strede mot konungens och hans laglige arfvingars goda rätt till Sveriges

och Norges kronor, skulle eller kunde upmuntras, uptagas eller understödjas af Ryssland[1]).

Grefve SUCHTELEN fullgjorde sitt updrag vid ett personligt företräde på Rosersberg den 28 aug. och mottog i rikt mått uttrycken af konungens erkänsla för hans herres öppna och bestämda förklaring, en erkänsla åt hvilken konungen äfven gaf luft i ett bref till kejsaren af den 5 september[2]).

NICOLAIS svar på detta bref och på det af den 14 aug. är dateradt Varnas redd den 1/13 oktober och hållet i lika bestämd ton som den föregående skrifvelsen. »Hvad prins GUSTAFS titel beträffar», yttrar han, »är jag alltför upriktig och, jag tvekar ej att säga det, jag hyser jemväl för honom ett allt för stort personligt deltagande för att hafva kunnat för honom dölja, att jag endast och allenast anser mig berättigad att nämna honom så, som han i detta bref nämnes (»prins GUSTAF»), och så som han jemväl allt sedan den allmänna fredens återställande blifvit nämd i alla meddelanden från ryska kabinettet till Europas förnämsta hof. Mitt beslut i detta hänseende är mig föreskrifvet så väl af likartade fall i det förflutna, som ock af omöjligheten — enligt min åsigt — för Ryssland att, vore det ock allenast genom ett till utseendet föga vigtigt medgifvande, upmuntra anspråk, hvilka slutna fördrag förbjuda det att för framtiden erkänna»[3]).

Ett lika bestämdt och tillfredsställande svar erhölls från England[4]) och i allt hufvudsakligt äfven från Danmark[5]). Konungarne af Preussen[6]) och Frankrike[7]) förklarade sig be-

---

[1]) Detta bref finnes intaget bland bilagorna.

[2]) Infördt bland bilagorna.

[3]) Brefvet är intaget bland bilagorna.

[4]) Konung GEORG till CARL JOHAN, dat. Windsor-Castle den 13 nov. 1828 (bland bilagorna).

[5]) K. FREDRIK till CARL JOHAN, dat. Frederiksbergs slott den 27 sept. 1828 (bland bilagorna).

[6]) K. FREDRIK VILHELM till CARL JOHAN den 1 okt. 1828 (bland bilagorna).

[7]) K. KARL till CARL JOHAN den 26 nov. 1828 (bland bilagorna).

redde att vid blifvande öfverläggningar emellan makterna verka för frågans lösning i enlighet med konungens åsigter, medan konungen af Bayern ansåg sig böra förklara, att han, innan gemensam öfverenskommelse blifvit träffad, ej kunde underlåta att fortfarande gifva prins GUSTAF den omtvistade titeln[1]). Kejsaren af Österrike åter gaf ett undvikande svar: han förklarade sig med glädje hafva erfarit, att konungen »ej hade något att invända mot, att ytterligare beslut rörande prins GUSTAFS titel gjordes till föremål för en öfverenskommelse mellan de furstar», till hvilka konungen i denna fråga hade vändt sig, och han nämde intet rörande den titel, hvarmed prinsen benämdes inom österrikiska armén[2]). Svenske ministern i Wien, grefve CARL GUSTAF LÖWENHIELM, erhöll derföre befallning att rörande denna fråga begära en bestämd förklaring, hvars erhållande emellertid visade sig vara förenadt med åtskilliga svårigheter.

Sedan de flesta af ofvannämda svar ankommit, erhöll regeringen (i början af dec. 1828) underrättelse, att den närmaste anledningen till hela denna brefvexling ej mera existerade, i det nämligen prins GUSTAFS förlofning blifvit upslagen. Orsaken härtill låg hufvudsakligen hos prinsen sjelf: hans vägran att upträda vid nederländska hofvet under någon annan titel än den af »prins af Sverige» och att i enlighet med konung VILHELMS önskan taga sin bostad i Haag, äfvensom flere otillbörliga eller ogrannlaga fordringar från hans sida — bland andra, att prinsessan MARIANNES hela förmögenhet skulle vid förmälningen öfverlemnas till honom — hade väckt hans tillämnade svärfaders missnöje och förmått honom att lyssna till deras råd, som af en eller annan anledning önskade se förbindelsen bruten. Bland dessa var konungens äldste son, prinsen af Oranien, en, men äfven krafter som stodo utom det nederländska

[1]) K. LUDVIG till CARL JOHAN den 9 okt. 1828 (bland bilagorna). Detta uttalande föranledde ganska spetsiga yttranden i ett bref från grefve WETTERSTEDT till svenska sändebudet i Wien och München, grefve LÖWENHIELM (bland bilagorna).

[2]) Kejsar FRANS till CARL JOHAN den 21 okt. 1828 (bland bilagorna).

hofvets krets lära härvid varit verksamma, ej minst de inflytelser, som utgingo ifrån Stockholm[1]). Nog af: förlofningen bröts den 24 november. Emellertid ansåg CARL JOHAN, att denna förändring i prins GUSTAFS ställning ej borde medföra afbrott i de redan inledda underhandlingarna, så mycket mindre som åtskilliga yttranden af prins GUSTAF och personer, som stodo honom nära, visade att han hyste förhoppningar, som ej genom någon eftergift finge näras[2]).

På denna ståndpunkt befann sig frågan, då hemliga utskottet den 22 jan. 1829 höll sin första sammankomst. I det tal, hvarmed konungen helsade detsamma, yttrade han bland annat följande ord, som utvisa, hvilken stor vigt han tillmätte den sak, hvarom fråga var: »Som förste medborgare och som konung har jag fullgjort min pligt. Om ödet skulle kalla mig att å nyo behöfva upfylla den af Sveriges förste krigare, förlitar jag mig på försynens beskydd och äskar då af svenska folket de medel, som erfordras för att försvara dess rättigheter och afvärja hvarje fiendtligt anfall. — Jag upmanar eder, gode herrar och svenske män, att meddela mig edra tankar öfver allt, som eger gemenskap med detta ärende och med dess slutliga afgörande. Detta afgörande står i närmaste samband med den närvarande ordningens bestånd, med svenska namnets ära, med eganderättens helgd och med eder personliga säkerhet. Att stillatigande fördraga oförrätter af så svår beskaffenhet vore att glömma edra förfäders ära och att förtjena dessa oförrätters förnyande. Minnet af hvad den store GUSTAF ADOLF och CARL X i lika omständigheter beslöto och utförde, bör vara djupt förvaradt i våra sinnen och tjena oss till en upmaning att följa deras efterdöme».

---

[1]) K. CARL JOHAN har sjelf meddelat undertecknad, att han användt en betydlig summa i och för denna sak.
B. VON SCHINKEL.

[2]) Denna framställning är grundad på — och delvis ordagrant lika med — K. M:ts berättelse till hemliga utskottet af den 22 jan. 1829, äfvensom på dervid fogade aktstycken, af hvilka en stor del finnes i afskrift i B. VON SCHINKELS samling.

Att dylika yttranden officielt kunde fällas, vittnar om den förbittring mot Österrike och dess ledande man, som nu kokade i CARL JOHANS bröst. Den skulle ytterligare stegras[1]), ty ännu dröjde det mer än tre månader, innan han af Österrike erhöll det svar han önskade: furst METTERNICH lät nämligen frågans afgörande upskjutas och hennes behandling förhalas vecka efter vecka och månad efter månad. Slutligen fick grefve LÖWENHIELM befallning (18 mars 1829), att om ej bestämdt svar vid dennas mottagande erhållits, ej längre låta det stanna vid muntliga samtal och obestämda löften, utan inlemna en formlig not, hvari begärdes ett klart och tydligt svar, i hvilken riktning det än månne komma att utfalla. En dylik not blef också inlemnad, ehuru furst METTERNICH den 25 mars förklarade, att dröjsmålet ej vidare skulle komma att räknas i dagar, utan i timmar och minuter. Det räckte i alla fall till den 22 april, då kanslern ändtligen meddelade det svenska

[1]) Följande anteckning af B. v. SCHINKEL visar, huru upbragt konungen var mot furst METTERNICH i följd af hans tvetydiga hållning med hänsyn till den gustavianske pretendentens ifrågavarande anspråk: »Vid ett företräde den 18 febr. 1829 yttrade han med synbar ifver till denne sin förtrogne adjutant: »Man måste föra wienska hofvet till minnes, att vi icke vanslägtats från våra förfäder, och att vi icke kunna tåla en dylik skymf. Han erinrade med stigande värma om förfädrens djerfva ströftåg, som kommo söderns folk att darra, och om den store GUSTAF ADOLF, som skakade det österrikiska väldet och hotade Wien. Till slut yttrade han: Vi borde utrusta en eskader att afgå till Adriatiska hafvet, hota Triest och andra hamnar med bombardement, såvida icke hofvet i Wien respekterar våra rättigheter». Då jag helt obetänkt invände, att det kanske vore bättre att betala oviljan med föraktets tystnad återkalla vårt sändebud från Wien och afbryta all förbindelse med denna makt, som vi icke behöfde frukta och hvars vänskap vi kunde umbära, svarade konungen med häftighet, att jag, såsom tillhörande hans famille militaire, borde värdera dessa hans tänkesätt, och att mitt blod borde svalla af harm öfver det sätt, hvarpå man i denna sak gått till väga. Derpå följde en lång digression rörande hvarje folks pligt att uprätthålla sin värdighet mot dylika förolämpningar etc.»

sändebudet, att kejsaren på konungens begäran hade beslutit att ej mera tilldela prins GUSTAF titeln af »prins af Sverige»; han hade förklarat för prinsen, att han under denna titel ej kunde behålla honom i sin tjenst, och denne hade med anledning deraf begärt betänketid rörande den titel, han i stället skulle antaga. Denna betänketid hade ideligen förlängts, och häruti hade man att söka orsaken till upskofvet med sakens afgörande. Det officiela meddelandet rörande den omtvistade titelns bortläggande gjordes det svenska sändebudet den 5 maj, och på samma gång tillkännagafs, att prinsen i stället antagit titeln *»prins af Vasa»*. Under loppet af juni månad ingingo sedan meddelanden från bayerska, preussiska och franska regeringarna, att de hädanefter ej komme att gifva prinsen någon annan titel än den nu antagna, och dermed var frågan utagerad.

Om denna sakens lösning mottog hemliga utskottet berättelse den 14 september 1829 och afgaf den 10 oktober sitt svar, hvari det förklarade sin underdåniga tacksamhet för att konungen åt de olikartade underhandlingarna egnat den verksamhet, som genom den lugna, värdiga och kraftfulla ledning, hvarmed han dessa ärenden förberedt och fullföljt, ej allenast medfört den utgång han åsyftat, utan äfven i trots af alla hinder stadgat rikets ära och anseende och på hans inflytelse i de allmänna politiska besluten gifvit nya ojäfaktiga vittnesbörd»[1]).

Denna sak var så godt som den enda, hvarmed hemliga utskottet hade att taga befattning. Hela dess behandling är i hög grad karakteristisk för CARL JOHAN: å ena sidan denna hetsiga ifver i en sak, som förefaller oss så obetydlig, men som på den tiden och i synnerhet i hans ögon måste synas vara af större vigt, än vi kunna tillmäta den; å andra sidan denna beslutsamma djerfhet, som ej tvekade att, om så behöfdes, draga svärdet till skydd och stöd för rättigheter, som enligt hans åsigt lupo fara att kränkas. Det är möjligt, att den snöpliga utgången på skeppshandelsaffären och tanken på det afbräck, som hans anseende kanske derigenom lidit, kunna hafva

[1]) Heml. utskottets handlingar (till stor del bland bilagorna).

förmått honom att nu upträda med en sådan bestämdhet; det förefaller ej osannolikt, att han nu ville nyttja tillfället att visa, att om han den gången fallit undan, så bruste honom ej derföre viljan eller förmågan att vid ett annat tillfälle häfda sin rätt.

Utan jemförelse vigtigast af de ärenden, som vid denna riksdag behandlades, var myntbestämnings- och realisationsfrågan, d. v. s. frågan om sättet att gifva ett fast silfvervärde åt bankens sedlar, som blifvit utgifna i sådan mängd, att banken ej mäktade inlösa dem, och derföre successivt fallit i värde.

Att landets penningförhållanden befunno sig i ett sådant skick, att man nu — tredje gången på föga mer än ett halft århundrade — för att reda dem måste tillgripa en sådan utväg som en »realisation», berodde hufvudsakligen på åtgärder, som vidtagits efter 1809 års statshvälfning. Kriget 1808—1809 hade under sitt första år ej medfört någon försämring i bankens ställning. Väl hade beloppet af dess utelöpande sedlar under detta år stigit med nära 8,000,000 rdr bco (från 9,554,000 till 17,526,000), men dess metalliska kassa hade på samma gång ökats med omring 84 procent (från 2,909,000 till 5,437,000 rdr bco), den hade inlöst 4,100,000 rdr bco i riksgäldssedlar, och till krigskostnader hade den endast utgifvit 1,000,000 rdr bco, utgörande beloppet af det kreditiv, som vid 1800 års riksdag blifvit Kongl. Maj:t anvisadt. Af den på regementsförändringen 1809 följande riksdagen anordnades deremot på banken nära 6,000,000 rdr bco, att detta år utgå till betäckande af krigskostnader, och dessutom för åren 1810—1812 4,217,000 rdr bco. Derjemte ställdes ej blott stora, utan ock lilla kreditivet (resp. 1,000,000 och 500,000 rdr bco) på banken, likaså den nu inrättade låneanstalten Göta kanal-diskonts kreditiv å 800,000 rdr bco, hvarjemte riksgäldskontorets kreditiv hos samma institution ökades från 600,000 till 1,000,000 rdr bco. Samma system, att göra banken till förläggare åt staten eller hvarjehanda all-

männyttiga företag och att låta den för detta ändamål utgifva sedlar utan motsvarande metallisk valuta, fortsattes vid de följande riksdagarne i Örebro 1810 och 1812, och följden af allt detta var att, då vid slutet af 1814 bankens metalliska kassa utgjorde 4,830,500, upgick summan af dess utelöpande sedlar till 22,603,300 rdr bco. Då tillika alltifrån 1810 åtskilliga åtgärder hade vidtagits för att hämma silfverutvexlingen, hade bankens sedlar så fallit i värde, att medelkursen år 1814 var 96½ (d. v. s. 96½ skilling i bankosedlar svarade mot 1 rdr hamb. bco, medan pari var 48 skilling). Det gynnsamma tillfället att i sammanhang med den utländska skuldens betalning eller afskrifning göra ett slut på dessa missförhållanden[1]) försummades helt och hållet af 1815 års riksdag, som i stället till afhjelpande af »förlägenheten i allmänna rörelsen» beslöt åtgärder, som ytterligare måste försämra bankosedlarnas värde: i följd af nu beslutna betydliga förhöjningar af riksgäldskontorets, allmänna magasinsinrättningens, Göta kanal-diskonts m. fl. förut beviljade kreditiv[2]) kunde nämligen bankens sedelstock inom kort tid ökas med mer än 7½ millioner rdr bco utan någon motsvarande förstärkning af metalliska kassan. Följden var, att vid 1817 års slut bankens utelöpande sedlar utgjorde 24,550,000 rdr bco, medan metalliska kassan var 4,800,000 rdr bco, och att medelkursen på Hamburg detta år var 109 sk. bco. Nu fattades vid 1818 års riksdag formligt beslut om den redan faktiskt instälda silfverutvexlingens uphörande. Samtidigt höjdes inom bankoutskottet röster för att på en gång afhjelpa missförhållandena genom en realisation efter gällande kurs, men tiden derför ansågs ännu ej vara kommen, utan det beslöts, att den utelöpande sedelmassan skulle intill nästa riksdag till oförändradt belopp qvarblifva i rörelsen, medan metalliska kassan skulle genom upköp af silfver förstärkas, hvarjemte äfven tillfälliga åtgärder skulle vidtagas till förekommande af kursens ytterligare stigande. Intet af dessa beslut med-

---

[1]) Se Skogman, Anteckningar om Rikets Ständers bank. II, I: 54.

[2]) Skogman, anf. arb. II, I: 57—60.

förde emellertid åsyftadt resultat: försöket att styra kursen misslyckades nu som alltid, åtgärderna för silfverupköp visade sig opraktiska, och i följd af filialdiskonternas fall och den dermed följande indragningen af deras kreditsedlar måste utvägen af nya bankosedlars utgifvande anlitas, så att sedelmassan ytterligare ökades: bankens sedelstock upgick vid slutet af år 1819 till mer än 26,383,000 rdr bco, riksgäldskontorets — vid hvilkas inlösning banken skulle vara behjelplig — till 4,122,000 rdr bco, medan medelkursen på Hamburg utgjorde 122½ och följande år steg ända till 131 sk. bco.

Den af rikets mest framstående män sammansatta finans-komité, som 1822 fick i updrag att upgöra förslag till förbättring »i afseende på ostadigheten af det representativa eller sedel-myntets förhållande till det redbara eller silfver samt det förras gradvis fallna värde», förordade en realisation efter 120 skillings kurs, d. v. s. att för 2½ rdr i bankosedlar skulle betalas 1 rdr i silfver. Komitén betviflade ej, att denna realisation redan med bankens nuvarande tillgångar kunde verkställas, men ansåg dock, att till beredande af fullkomlig trygghet dess metalliska kassa borde på ett eller annat sätt förstärkas. Konungen, som å sin sida var högst intresserad af hela frågan, ogillade emellertid skarpt detta förslag till realisation, såsom egentligen innebärande en bankrutt. Enligt hans åsigt borde myntförbättringen ske efterhand och på sådant sätt, att den metalliska kassan förstärktes, till dess att banken vore i stånd att utan afdrag inlösa sina sedlar. Trontalet vid 1823 års riksdag innehöll också en indirekt varning mot realisation, men finans-komiténs betänkande blef emellertid öfverlemnadt till statsutskottet. Detta, som i förening med bankoutskottet behandlade frågan om myntbestämningen, öfverensstämde i princip med finans-komitén, men ansåg realisationsgrunden böra blifva 128 sk. Innan realisation företoges. borde bankens metalliska fond ökas, hvilket skulle ske genom årliga silfverköp, hvartill bland annat 266,666 rdr 32 sk. bco af bankens årliga vinst skulle användas. Detta senare blef också ständernas beslut, och för att åter

förskaffa banken förtroende bestämdes tillika, att dess ställning hädanefter skulle offentliggöras[1]).

Härmed hade man förberedt det beslut om myntbestämningen, som vid nu ifrågavarande riksdag ändtligen blef fattadt. Väl föranledde missgynnande omständigheter — särskildt den svåra missväxten 1826 — sedelstockens ytterligare ökning, men de beslutna åtgärderna för den metalliska fondens förstärkning gingo sin gång, så att den vid början af 1828—30 års riksdag var ökad med nära 1 million. Konungens kända åsigter gjorde emellertid, att förslaget till den realisation, som vid denna riksdag beslöts, icke kom ifrån regeringen, och det torde till och med hafva varit förenadt med svårigheter att förmå konungen att ej direkt varna ständerna för att nu besluta en realisation[2]). Åtminstone talar kontrasignanten af den kungliga skrifvelsen om myntvärdets upprätthållande, d. v. statssekreteraren Skogman, hvilken sjelf var en vän af en sådan realisation, som nu beslöts, om den myckna möda, som var nedlagd på denna skrifvelse, och nämner, att den måste många gånger omarbetas och öfversättas[3]). Konungens uttalanden blefvo också af temligen allmän natur: han sade sig förvänta, att rikets ständer, uplysta om för-

[1]) Se om allt detta Skogmans förut cit. arbete II, I: 3—144.

[2]) Att stämningen bland ständerna och inom landet vid riksdagens början var föga mera gynsam för realisationen, framgår af ett senare uttalande af en af åtgärdens ifrigaste vänner, prof. P. G. Cederschiöld: »Jag är säker, att icke hvar tionde riksdagsman vid riksdagens början år 1828 skulle hafva bifallit en lag, hvaraf hela landet sedan funnit sig så väl; och jag håller ganska troligt, att om man efter mantalslängderna kunnat på förhand tillfråga hvarje riksdagsmannaårig svensk man, skulle kanhända knapt en af 100 hafva yrkat realisation, utan de 99 tilläfventyrs snarare protesterat deremot.» R. o. Ad. Prot. 1840, II: 365. — Jfr härmed följande yttrande af B. Rosenblad: »Bland 72 ledamöter i de utskott, som skulle handlägga denna fråga, voro vi endast 12, som vid riksdagens början annorlunda än med förskräckelse hörde ordet realisation, och bland massan af ständerna var förhållandet än mera ogynnande». Biogr. Lex., XIII: 214.

[3]) Skogman, anf. arb. II, I: 147.

flutna tiders misstag, skulle om banken förordna på ett sätt, som främjade myntvärdets stadga, befäste allmänt och enskildt förtroende samt afböjde en för alla medborgareklasser skadlig rubbning i närvarande penningförhållanden; hvarjemte han förklarade sig anse alla omständigheter särdeles gynnande att, under fortfarande tillämpning och förbättring af beslutet om silfverupköp till förstärkande af bankens redbara fond, vidtaga kraftiga åtgärder för att medelst silfvers utlemnande emot bankens sedlar till det pris, som komme att bestämmas, bereda och bibehålla jemvigt i penningverket. Skrifvelsen, som var daterad den 26 november 1828, blef jemte de motioner i realisationsfrågan, som inom riksstånden blifvit väckta, remitterad till stats- och bankoutskotten, hvilkas utlåtanden — betänkandet i hufvudfrågan författadt af B. Rosenblad och grefve Schwerin[1]) — afgåfvos i början af juni 1829.

Efter att hafva lemnat en redig och uplysande öfversigt af bank- och myntväsendet i Sverige allt sedan riksbankens stiftelse 1668, anmärkte de, att deraf framginge som resultat: att det förhållande flere gånger inträffat, att staten gjort skulder under form af löpande valutor (*mynttecken* och *sedlar*), stälda att inlösas med silfver, men hvilken inlösen i följd af för tillfället gifna lagar icke egt rum;

att olägenheterna af ett sådant förhållande, ehuru tidigt insedda och medgifna, dock sent blifvit afhjelpta, och det i betraktande af de svåra, på enskildes välstånd verkande förhållanden, som ofelbart upkommit, om genom statsskuldens dragande utur det såsom mynt omlöpande kapitalet den återstående delen deraf blifvit återförd till sitt under en tidigare period egande värde och derigenom uphört att vara sann mätare af de egendoms- och varuvärden, som under en senare period blifvit bestämda;

att alltid, enär det tvång näringarna lidit af ett sådant förhållande omsider gjort återgången till stadga i myntet nödvändig, första steget till dess tillvägabringande

---

[1]) Rosenblads sjelfbiografi i Biogr. Lex. XIII: 214.

varit att *förlikas* om det gångbara myntets silfvervärde, en åtgärd, som städse så utfallit, att det nedflyttats från sitt nominela värde till det relativa, som det i följd af andra inverkande förhållanden erhållit.

Att näringarna nu ledo af ett tvång, som gjorde en förändring i myntförhållandena nödvändig, ansågo utskotten otvifvelaktigt, och i sjelfva det medel, hvari man sökt en garanti mot näringarnas aftynande, nämligen systemet af ett till visst belopp bestämdt rörelsekapital[1]) — ett system, hvari man under närvarande tillstånd nödgats finna sig, alldenstund en förökning af rörelsekapitalet på hittills öfligt sätt skulle haft en försämring af det gångbara myntet till följd, medan en godtycklig förminskning skulle hafva verkat en myntets förbättring — sågo de med rätta ett rent våld på närings- eller förkofringsfriheten. Väl kunde sättas i fråga, huruvida ej det grundligaste och för framtiden osvikligaste botemedlet vore, att rikets ständer uphörde med förvaltningen af banken, då dennas historia ojäfaktigt gåfve vid handen, att en bank, stående under ledning af en auktoritet, som anser sig berättigad att sjelf och ensam stifta lagar för sin förvaltning, aldrig kan erbjuda lika garanti med en bank, som innehafves och förvaltas af enskilde män, bundne af lagar, som utgått från en opartisk lagstiftande makt. Banken vore emellertid under närvarande förhållanden medel, icke ändamål, och åt en kommande tid måste öfverlemnas att i afseende på bank- och kreditväsendets definitiva reglerande göra erfarenhetens dyrt köpta läror i deras helhet gällande. Hufvudföremålet för den nu af omständigheterna påkallade regleringen vore alltså frågan om bestämmandet af sedelmyntets silfvervärde samt om de åtgärder, som till följd deraf kunde erfordras. Då härvid toges i betraktande, huru rikets näringar, och hufvudsakligen jordbruket, sedan de föregående realisationsåren 1776 och 1803 gjort framsteg, som för rikets vigtigaste behof grundlagt ett större oberoende af utländingen, än

[1]) Likasom 1818, så hade vid 1823 års riksdag beslut i denna riktning blifvit fattadt.

landet då egde; huru ett förbättradt samhällsskick beredde rikets ständer ett af förfädren saknadt tillfälle att med konungamaktens biträde gifva uti lagen något skydd mot den sammanblandning af statens skuld med rikets mynt, som vållat framfarna rubbningar i myntväsendet, och på lagens helgd grunda en allmän kredit, som i behofvets stund gjorde en sådan sammanblandning öfverflödig; förklarade sig utskotten anse tidpunkten vara inne att *vidtaga en myntbestämning eller att åt det gångbara sedelmyntet gifva ett fast silfvervärde.*

Vid pröfningen af *grunden för denna myntbestämning* »måste», fortsätta utskotten, »tagas i betraktande, att om bankosedeln skulle återföras till det silfvervärde, hvarå den lyder, alla de gäldenärer, hvilka under den tid, då bankosedeln förhållit sig till sitt ursprungliga silfvervärde i medeltal såsom 3 till 8, några förbindelser ingått, skulle få vidkännas i denna proportion ökade skulder, och borgenärerna i samma förhållande på de förres bekostnad vinna, utan att hvarken förlusterna å ena sidan kunde anses såsom sjelfförvållade, eller vinsterna å den andra såsom följder af någon laglig förkofringsomsorg; hvaremot i händelse bankosedelns silfvervärde skulle bestämmas till hvad den småningom satt sig, nu gällande fordringar och skulder i allmänhet skulle lemnas till sitt värde oförändrade». Den ifrågavarande regleringen måste alltså upgöras efter närvarande förhållanden, utan afseende på bankens förmåga att inom längre eller kortare tid upfylla sina förbindelser; och som medelkursen å 1 rdr hamb. bco — ungefär motsvarande en svensk specieriksdaler — under de tio sista åren (1819—1828) varit något öfver 127 skillingar bco, och då häraf med säkerhet kunde dragas den slutsatsen, att massan af nu gällande penningeafhandlingar blifvit vid sitt ingående beräknade efter detta bankosedelns värde, så tillstyrkte utskotten ständerna att nu bestämma *bankosedelns silfvervärde till $2^2/_3$ riksdaler eller 128 skillingar* för 1 riksdaler i silfver och att, i händelse af bifall härtill, begära *Kongl. Maj:ts sanktion* å beslutet för att deråt

gifva den kraft, som en af konung och ständer gemensamt, i enlighet med § 87 R. F. stiftad, lag borde ega.

Med afseende på frågan, huruvida den nu föreslagna *utvexlingen af silfver mot sedlar skulle kunna taga sin början i bankens närvarande ställning, eller om den metalliska fonden dessförinnan borde förstärkas*, stannade utskotten vid det förslaget, att till beredande af all möjlig trygghet åt realisationens framgång utvexlingen skulle börja först, då proportionen emellan bankens reela fond och utelöpande sedelstocken (dertill räknadt banko- och riksgäldssedlarnes sammanlagda belopp efter ett afdrag motsvarande bankolånen på metaller, exportabla effekter och lånebanksobligationer) vore den af 5 till 8. För att komma derhän borde den förra *förstärkas* med 1,100,000 rdr i silfver, och såsom medel till denna summas anskaffande föreslogo utskotten:

det återingående, år 1826 lyftade, spanmålskreditivet å 1,000,000 rdr bco;

det i följd af liqviden med förra kongl. familjen banken anvisade årliga anslag af 66,666 rdr 32 sk. bco;

till och med 1834 266,666 2/3 rdr bco af bankens årliga vinst; hvarjemte bankofullmäktige skulle bemyndigas att, på sätt de funno lämpligast, å utrikes ort anskaffa 500,000 rdr i silfver att i händelse af behof begagnas såsom en reservfond för realisationens verkställighet.

För den händelse att ständerna gillade dessa förslag, borde 1831 års slut kunna antagas såsom den tidpunkt, då silfverfonden blifvit bragt till nödig styrka, och bankofullmäktige borde derföre erhålla föreskrift att senast vid nämda tid hos K. M:t anmäla, att silfverutvexlingen kunde börja *den dag under loppet af år 1832, som K. M:t kunde finna dertill lämplig*[1]).

Som det för öfrigt syntes vara af vigt, att silfverrörelsen under tiden före realisationen i möjligaste måtto befordrades, föreslogs bland annat, att i banken måtte

[1]) Om sättet för tillkomsten af detta förslag, mot hvilket en mängd reservationer afgåfvos, se domprosten HEURLINS yttrande i presteståndet d. 9 juli 1829 (Prot. VII: 133 f.).

öppnas en depositionsräkning till insättande af myntadt eller omyntadt guld eller silfver mot utbekommande af bankosedlar efter 128 sk. för 1 rdr silfver, hvarjemte insättaren skulle erhålla en depositions-attest, som berättigade honom att det insatta beloppet af guld eller silfver för motsvarande belopp i sedlar åter uttaga, äfven innan den nu föreslagna allmänna silfverutvexlingen tagit sin början.

Rörande *bankens förhållande till staten* föreslogo utskotten, att återstående beloppet af statens skuld till banken för 1808 och 1809 års krigskostnader, 4,400,000 rdr bco, skulle förklaras för bankens *grundfond* och riksgäldskontoret erhålla updrag att å denna summa utfärda *en* förbindelse, ständ till banken eller ordres och bärande 4 procents årlig ränta. Resten af statens skuld, 14,600,000 rdr bco borde, »om ock endast som en påminnelse om det framfarna och en varning för det tillkommande», tills vidare i bankens räkenskaper inom linien balanceras.

I sammanhang härmed anmärktes, att om man beaktade historiens lärdomar, kunde man ej undgå att inse »vådan af det under senare tider följda system af anvisningar å banken till hvarje mer eller mindre gagneligt företag, ej heller återhålla den önskan, att äfven för statens egna behof anslag å bankens kapitaltillgångar kunde för det tillkommande i allo undvikas». Som emellertid händelser kunde inträffa, under hvilka uprätthållandet af rikets sjelfständighet eller afvärjandet af hotande olyckor fordrade för ögonblicket användandet af betydligare summor, än att desamma kunde af statsverkets tillgångar fyllas, och då genom grundlagens bestämmelser (§ 63 R. F.) det s. k. *stora kreditivet* redan blifvit ställdt på banken, ansågo sig utskotten ej kunna annat tillstyrka, än att detta kreditiv måtte i stadgad ordning af banken utbetalas, dock mot riksgäldskontorets räntebärande förbindelse å hela summan och mot förpligtelse, att detta bankens förskott skulle betalas »af de först inflytande medel, hvilka riksens ständer till krigskostnadernas bestridande beslöte anskaffa». *Lilla kreditivet* åter skulle ställas på riksgäldskontoret med rätt för fullmäktige att i händelse af behof genom lån

anskaffa dertill erforderliga medel; men om det oaktadt medel till dess utbetalning skulle för riksgäldskontoret brista, skulle det erforderliga beloppet af banken försträckas mot återbetalningsskyldighet inom 6 månader och 5 procents ränta under tiden. Behöfde riksgäldskontoret för *liqviden af statsbristsumman* till statskontoret och för riksgäldskontorets egna behof anlita banken, skulle det dertill ega rätt, dock ej för högre belopp än 600,000 rdr ifrån den 1 sept. det ena året intill den 30 juni det påföljande, då bankens förskott skulle af inflytande medel ovilkorligen vara liqviderade. — Hvad åter anginge *bankens förhållande till enskilde*, så tillstyrkte utskotten, att sådana åtgärder måtte af rikets ständer vidtagas, *att icke någon minskning i bankens lånerörelse komme att ega rum.*

Historiens lärdomar föranledde äfven utskotten att hos ständerna anmäla behofvet af, att grunderna för bankens förvaltning ej vidare skulle bestämmas ensamt af riksdagen, utan genom en lag, »upprättad enligt Sveriges allmänna lagstiftningsprincip», d. v. s. *stiftad af konung och ständer gemensamt;* hvarjemte utskotten, »till ytterligare betryggande af den ordning i rikets penningväsende man åter önskade införa», förklarade sig anse, att en sådan *ändring borde göras i § 72 R. F.*, att den kunde för framtiden afböja all inställelse af bankens åligganden emot egna kreditorer».

Slutligen föreslogo utskotten ständerna att hos K. M:t anhålla, att i sammanhang med myntbestämningen en lägre *myntenhet* måtte antagas, nämligen ett silfvermynt, som skulle benämnas *riksdaler* och till sitt värde motsvara 12 sk. silfver efter 1664 års myntfot och således 1 rdr riksgälds enligt den nu föreslagna realisationsgrunden[1]).

Dessa utskottens förslag förekommo till öfverläggning inom stånden den 6, 9 och 13 juli. Den intressantaste och mest uttömmande debatten erbjöd riddarhuset. En mängd utmärkta yttranden afgåfvos, hufvudsakligen för den

---

[1]) Stats- och bankoutskottens utlåtanden n:is 1—5 (Bih. till Riksst. Prot. IV, III: 3—114).

föreslagna realisationsgrunden, det bästa, sakrikaste och mest öfvertygande utan tvifvel af GUSTAF HIERTA. Klart och koncist som alltid var statssekreteraren SKOGMANS anförande, som påpekade, huruledes erfarenheten ådagalagt:

»att en successiv *myntförbättring*, vare sig genom indragning af sedlar eller andra åtgärder, vore för nationalindustrien skadlig, för mängden af enskilda förhållanden orättvis;

att myntvärdets upprätthållande medelst en sorgfällig *begränsning af sedelstockens qvantitet* vore omöjligt, och att för öfrigt en sådan begränsning vore oriktig och för näringarnas tillväxt hinderlig; samt

att den på en gång lämpligaste och minst orättvisa utvägen vore att, såsom förenade stats- och bankoutskotten föreslagit, upgöra myntbestämmelsen *så nära som möjligt efter nuvarande förhållanden emellan bankens sedlar och silfvervärdet*».

Den invändningen, att en myntbestämning vore utan ändamål, emedan föregående tiders exempel visat, att derför vidtagna åtgärder icke egt bestånd, bemötte han på följande sätt: »En reglering af penningverket kan utan tvifvel ej länge ega bestånd, om vid påkommande behof dylika utvägar till utomordentliga kostnaders bestridande vidtagas, som började under 1788 och 1808 årens krig och begge gångerna efter återvunnen fred fortsattes; men bör man ej hoppas, att en säkerhet deremot skall i framtiden beredas

genom allmännare spridda riktiga begrepp om grunderna för penningverket;

genom publiciteten af bankens förhållanden och finansförvaltningen i det hela;

genom de juridiska och konstitutionela garantier för beslutens helgd, som kunna tillvägabringas; och ändtligen

genom införandet af ett på rätta grunder befästadt och till ändamålsenligt användande inskränkt statslånesystem, som gör, att man i nödens stund icke vidare behöfver uptaga tvångslån i den värsta möjliga form, utgifningar af pappersmynt utan fond»[1]).

---

[1]) Den af SKOGMAN sålunda klandrade åtgärden karakteriserades af grefve SCHWERIN med ironisk skärpa såsom »ett

Bland de yttranden, som för öfrigt afgåfvos af konungens rådgifvare, var grefve WETTERSTEDTS det märkligaste med anledning af hvad det innehöll om utsigterna för erhållande af konungens sanktion af det beslut, som kunde komma att fattas. Sedan han förklarat sig gilla den af utskotten föreslagna realisationsgrunden, men tillika anmärkt, att ingen bestämd tidrymd borde föreskrifvas konungen, inom hvilken han egde att utsätta dag för realisationens början, tillade han:

»Om, såsom jag hoppas, genom ett bifall å rikets ständers sida denna vigtiga fråga blifver K. M:t underställd och jag således kallas att deröfver uttala min mening i konungens statsråd, tvekar jag ej att här i förväg förklara, att jag eger en för lång och lycklig erfarenhet af konungens tänkesätt och af det behof dess hjerta eger att gå sitt folks önskningar till mötes, så snart ett sådant begifvande å hans sida kan förenas med hans egen öfvertygelse, med hans värdighet och med den faderliga omvårdnad han för oss alle hyser, att icke vara fullkomligen öfvertygad, att konungen ej allenast skall höra, men äfven icke ogilla den mening, jag här haft den äran för höglofliga ridderskapet och adeln framställa».

Bland förslagets motståndare voro friherre JACOB CEDERSTRÖM och friherre KANTZOW de förnämste. Den förre ogillade förslaget såsom innebärande en bankrutt och

---

statslånesystem, som icke allenast icke fordrat några skattebidrag till ränta och amortissement, utan derjemte varit nyttigt för mångens individuela lånesystem, och som i motsats till det i andra länder öfliga statslånesystem medgifvit nedsättningar i den taxerade bevillningen, jemte det genom successiv nedsättning af andres kapitalförmögenhet en allmännare jemlikhet blifvit befordrad» (R. o. Ad. Prot. XXXI: 105). Man jemföre härmed GEIJERS egendomliga yttrande, att »en sådan operation med sina olägenheter äfven har sina fördelar, t. ex. att den såsom ett slags tvångslån lika träffar alla och äfven träffar den samhällsklass, som för öfrigt ingen finansteori mig veterligen upfunnit konsten att i vanlig väg beskatta, nämligen kapitalisterna» (Prestest. Prot. VII: 27).

ansåg, att man genom successiv myntförbättring borde söka ernå det eftersträfvade målet af ett fast myntvärde; den senare åter ansåg en myntbestämning gagnlös och till med skadlig, då ej realisationen genast kunde börja. Den af utskotten föreslagna realisationsgrunden blef emellertid med stor pluralitet — 177 mot 73 — af adeln antagen den 6 juli[1]).

Deremot blefvo alla betänkandena rörande sättet för realisationens verkställighet återremitterade (9 juli). Rörande de diskussioner, som föregingo återremissen, bör anmärkas, att nästan alle realisationens målsmän — skarpast herr GUSTAF HIERTA — uttalade som sin öfvertygelse, att bankens metalliska fond redan vore tillräckligt stor, för att den vigtiga åtgärden genast skulle kunna sättas i verket, men de fleste ansågo tillika att, såsom ett »offer åt försigtigheten och opinionen», den föreslagna förstärkningen borde ega rum. Deremot höjdes inflytelserika röster mot utskottens förslag, att ständerna skulle bestämma en viss tid, inom hvilken konungen egde att meddela föreskrift om realisationens början. Likaså anmärktes orimligheten af, att den föreslagna återstoden af statens skuld till banken — 4,400,000 rdr bco — skulle reverseras i *en enda* förbindelse, som i händelse af behof skulle blifva alldeles oanvändbar, och af hr HIERTA särskildt, att det förefölle besynnerligt att nu skapa en grundfond åt en bank, som funnits utan grundfond i 160 år, egde en silfverfond svarande mot hälften af dess utelöpande sedlar och redan »uphunnit en genom lånerörelse inflytande årlig räntevinst af utöfver en half million». Från många håll gjordes äfven anmärkning mot den föreslagna myntenheten och yrkades, att den i stället för riksdaler riksgälds borde blifva riksdaler banko[2]).

Inom presteståndet fattades den 9 och 13 juli[3]) samma beslut som hos adeln: hufvudbetänkandet rörande

[1]) R. o. Ad. Prot. XXXI: 69—247.
[2]) R. o. Ad. Prot. XXXII: 16—203.
[3]) SKOGMANS (anf. arb. II, 1: 162) upgift, att hufvudfrågan afgjordes hos presteståndet först den 2 oktober, måste bero på något förbiseende.

realisationsgrunden antogs, de öfriga återremitterades. Bland dem, som talade för realisationen, voro dr SVEDELIUS, biskop WINGÅRD, prosten ANJOU och domprosten HEURLIN de förnämste. Den förstnämdes yttrande, såsom vanligt klart och redigt, anger i korthet de hufvudsakliga skälen för realisationen, och vi anse oss derför böra derur meddela ett utdrag. »Jag har», yttrade han, »trott mig finna, att en myntbestämning är både *nödvändig* och *nyttig:* 1:o) i afseende på *bankens förhållande till staten*, emedan dessa förhållanden väl en gång böra regleras och all sammanblandning emellan banken och statsskulden uphöra; 2:o) i anseende till *bankens förhållande till enskilde*, emedan det för bankens låntagare måste vara vigtigt att veta, efter hvilken måttstock de en gång skola återbetala sina lån; 3:o) i anseende till *enskildes förhållande sinsemellan*, ty de skulder, som svenske medborgare hafva till hvarandra, äro kontraherade i svenska bankosedlar och måste således blifva drygare, om sedelvärdet förbättras, och lättare, om det försämras, hvarföre, som intetdera är billigt, en fast bestämning af, hvad en riksdaler svenskt banko rätteligen betyder, är alldeles nödvändig: 4:o) i anseende till *näringarnas förkofran*, ty all handel och produktion är till största delen grundad på kredit, och denna blefve vådlig att begagna, om myntvärdet skulle stiga, och vådlig att gifva, om myntvärdet skulle falla, hvarförutan ett vacklande penningvärde alltid måste medföra ett vacklande varuvärde, till skada för alla; 5:o) i anseende till *den, som eger någon förmögenhet*, ty ehvad han må ega, kan han blott genom en myntbestämning få veta rätta värdet af hvad han eger: 6:o) i anseende till *den skuldsatte*, som blott derigenom kommer i tillfälle att känna och beräkna värdet af sina förbindelser. Jag har vidare trott mig finna, att en myntbestämning är *rättvis*, ty ingenting måtte vara orättvisare, än att återfordra en större valuta än man utgifvit, eller att betala en mindre valuta än man erhållit. Det ena blifver förhållandet vid en myntförbättring; det andra vid en myntförsämring; men då en myntbestämning utan realisation vore ett ord utan

betydelse, frågas: huruvida realisation uppå den nu föreslagna grunden à 128 sk. kurs äfven är rättvis? Jag tror det, emedan alla transaktioner medborgare emellan i mångfaldiga år icke afsett 48 sk. i silfver för en riksdaler, utan en medelkurs af 127 sk. 1 rst. Hvarje förhöjning eller förminskning i ett räkningsvärde, som under en mängd af år vunnit häfd, är orättvis antingen för den gäldskyldige eller för kapitalisten och kan blifva skadlig för bägge, derigenom att den gäldskyldiges egendom icke förslår till betalning i ett högre mynt, men den olycklige gäldenären endast med sin person finge svara för återstoden. Jag har slutligen trott mig finna, att den föreslagna realisationen är verkställbar under de vilkor och utur de skäl, som högloft. utskotten upgifvit, hvilka jag härvid blott behöfver åberopa.» Till dessa skäl för en realisation lades af prosten ANJOU det att, »så länge ett mynt med vacklande värde är det gångbara, skola de bestämda och till gifna behof i förhand beräknade skatterna blifva otillräckliga, så snart myntvärdet försämras, och åter för dryga samt för mycket betungande för de skattdragande, så snart det återgår och förbättras».

Den främste bland motståndarne till den föreslagna åtgärden var GEIJER. Den rådande förvirringen i myntförhållandena härledde han mindre från den obegränsade sedelutgifningen utan motsvarande metallisk valuta, än från »det vacklande af vår finansiela och ekonomiska lagstiftning, som med från riksdag till riksdag ändradt system och språng från en ytterlighet till en annan, på en gång öfverretat och qväft näringsfliten, slösat med vårt sedelmynt på enskilda ändamål, som ej genom sådana biträden kunna befordras, och på samma gång genom en ouphörlig föränderlighet i beslut stört alla näringsförhållanden, hindrat upkomsten af någon stadgad rörelse och med det samma af något verksamt rörelsekapital, derigenom förorsakat dels flöde, dels stockning i statskroppens lifssafter och vållat, att man inom korta tider eller äfven på samma tid haft att kämpa både med öfverflöd och brist, och att till och med naturens välsignelser i rika skördar icke kunnat bäras

utan klagan. Lättheten att missbruka ett blott af kreditsedlar bestående rörelsekapital, ställdt under föränderliga ständers ej nog motverkade godtycke har», fortfor han, »visserligen varit en hufvudsaklig anledning till all denna oreda; och gerna skulle jag med min ringa stämma vilja medverka till myntväsendets stadga». Men en sådan realisation, som utskotten föreslagit, funne han orättvis, illusorisk och olaglig; *orättvis*, emedan man, på samma gång man afskure möjligheten af bankens biträde åt staten och gjorde den lam i den sida, der dess största och bästa kraft låge, skyddade dess »lönskaläge» med de enskilda intressena, för hvilkas räkning man tillstyrkt, »att ingen förminskning i bankens lånerörelse finge ega rum»; *illusorisk*, emedan förslaget ej tryggat sin verkställighet genom beräknandet af några oförmodade omständigheter, hvadan planen kunde kullstörtas af hvilken större allmän olycka som helst, om den ej, såsom antagligt vore, tillintetgjordes genom nästkommande ständer, hvilket så mycket lättare kunde ske, som beslutet om realisationen ej genast skulle följas af verkställighet; *olaglig*, emedan konungens sanktion, som skulle hindra en följande riksdag att angående realisationen vidtaga beslut, stridande mot de nu föreslagna, hvarken kunde begäras eller gifvas, så länge § 72 R. F. vore oförändrad och således stadgade ständernas oinskränkta envälde öfver banken. — Bland dem, som upträdde emot den föreslagna åtgärden, var äfven prosten HALLSTRÖM, men det var dock med ej mindre än 32 röster mot 9, som presteståndet fattade sitt ofvan nämda beslut. Diskussionen rörande de öfriga betänkandena var jemförelsevis kort, och de framstälda anmärkningarna voro hufvudsakligen de samma som på riddarhuset[1]).

En helt annan opinion rörande realisationsgrunden och tiden för dess fastställande rådde inom borgareståndet. En mängd af de upträdande talarne, främst hr HELSINGIUS, sökte bevisa, att tiden för en myntbestämning ännu ej vore inne, och ville derföre att frågan skulle upskjutas, och att

---

[1]) Prestest. Prot. VII: 12—77, 119—177.

de förberedelser till en framdeles blifvande realisation, som 1823 beslutits, skulle fortsättas: utan tvifvel räknade de på, att med ökandet af bankens metalliska fond kursen skulle falla och genom några års dröjsmål en realisation till lägre kurs — således fördelaktigare för kapitalisterna — skulle kunna ernås. Deremot talade andre af ståndets inflytelserikaste män för utskottens förslag. Det bästa och mest uplysande yttrandet afgafs af kommerserådet SANTESSON, som på följande sätt motiverade sin åsigt, att tidpunkten för myntbestämningen just nu vore lämplig: »Svaret på den frågan: Är rätta tiden till en myntbestämnings antagande af rikets ständer den *närvarande?* förefaller mig klarligen framställa sig sådant: När statsverket är fritt från utrikes skuld; — när landet har fred och de på bästa grunder hvilande förhoppningar att fortfarande ega den; — när landets produktion bevisat sig ej allenast i vanliga år fullt motsvara landets behof från utländingen, utan ock till den grad öfverstiga dem, att åsamkad skuld igenom ett eller annat svårare års verkningar lätt af ett enda påföljande bättre år kunnat afbördas; — när igenom erfarenheten de kraftigast öfvertygande bevis hunnit samlas, att orsaken till stagnation i handeln och rörelsen hufvudsakligen ligger i bristande kredit man och man emellan, och att denna åter hufvudsakligen beror på den gränslösa osäkerheten om myntets värde, vid dess beständiga vacklande, i följd hvaraf kapitalisten ej vågar för längre tid fästa i lån sina kapital; — alltså den näringsidkare, som ej har tillräckligt eget förlag, icke kan ingå några spekulationer, som fordra en längre tids utveckling; — och den med eget kapital lika litet vågar lägga det i någon af myntvärdets variation beroende rörelse eller företag; — när erfarenheten lärt oss, att fördelarne af goda år bortsmälta för producenten igenom den då våldsamt nedfälda kursen, likasom svårigheterna af ett hårdare år ökas af den hastigt updrifna kursen, som då höjer priset på de nödvändigaste lifsmedlen till yttersta känning för den fattige; — när erfarenheten vidare lärt oss, att anslag på anslag icke förslå till statens behof, likaså ökade löner på ökade löner ej för tjenstemannen, allt blott

för myntets vacklande; — när vi derjemte måste förutse, att om myntet skulle förbättras, våra skatter blifva odrägliga, våra näringar och deras idkare störtade; — vid dessa vunna erfarenheter och öfvertygelser, midt under det af de flesta andra nationer afundade tillstånd, hvaruti vårt land i öfrigt sig befinner, måste väl ej någon dag böra försummas att vidtaga det enda medel, som stadgar myntvärdet, som förlikar spekulanterna på dess stigande med dem på dess fallande (båda hittills till allmän skada) medelst uphäfvande af tvisteämnet och dermed förmående, ja tvingande dem att samverka för det helas väls främjande, för alla näringars och rörelsers tryggande och kreditens återställande under ett jemnt myntvärde. — Jag tror således tiden vara inne *nu* att taga detta steg; och jag tror, att om den försummas, så kommer ångern för sent; då det äfven lätt kan hända, att en myntbestämning ej mer låter göra sig, åtminstone ej till 128 sk., måhända ej heller till 144 sk.». — Dessa skäl verkade dock ej mer, än att utskottens hufvudbetänkande återremitterades med 25 röster mot 18, som voterade för rent afslag, hvarpå äfven de öfriga utlåtandena blefvo återremitterade (9 juli)[1].

Likasom af borgareståndet, så blefvo äfven af bondeståndet alla utskottens betänkanden återremitterade (9 och 13 juli), hufvudbetänkandet efter en votering, hvari 17 röstade för bifall och 91 för återremiss[2].

I följd af de anmärkningar, som inom stånden blifvit gjorda, afgåfvo utskotten den 12 september ett nytt utförligt utlåtande, hvari de, i hufvudfrågan vidhållande sina ursprungliga yttranden, föreslogo följande hufvudsakliga förändringar rörande vilkoren för realisationens verkställande:

i följd af den betydande förbättring, som förhållandet mellan metalliska fonden och utelöpande sedelstocken undergått, sedan de första betänkandena afgåfvos — den förra behöfde nu ej förstärkas med större summa än 939,000 rdr i silfver —, ansågo de något bemyndigande för banko-

¹) Borgarest. Prot. IV: 109—188, 191—222.

²) Bondest. Prot. VII: 11—58, 65—98. Dalman (anf. arb. II: 52) har läst »nittioen» som »nitton».

fullmäktige att å utrikes ort uptaga ett *silfverlån obehöfligt*, och dermed var ett af de hufvudsakligaste skäl, som anförts mot den föreslagna realisationsplanen, undanröjdt;

tidpunkten för silfverutvexlingens början borde ej af ständerna närmare bestämmas, än genom meddelad föreskrift åt bankofullmäktige att efter fullbordandet af alla föreskrifna förberedande åtgärder *senast vid 1831 års slut* hos K. M:t göra underdånig hemställan om utsättande af tiden, då utvexlingen skulle taga sin början;

å statens skuld till banken för 1808—1809 års krigskostnader skulle riksgäldskontoret utfärda förskrifningar, stälda till banken eller ordres, å *minst 10,000 rdr bco* hvardera till ett sammanlagdt belopp af 4,400,000 rdr bco; dessa förbindelser skulle lyda på betalning af 4 procents ränta från och med 1830 och på 2 procents årlig kapitalafbetalning från och med 1835 och skulle, innan banken öfverläte dem till annan man, hembjudas riksgäldskontoret till inlösen;

med anledning af de anmärkningar, som framstälts mot utskottens förra förslag, att tillräckliga garantier för bankens skiljande från staten ej deri voro gifna, föreslogs rörande *stora kreditivet*, att samma dag lyftningen deraf skedde, skulle riksgäldskontoret utfärda förbindelse till banken, löpande med 5 procents årlig ränta och berättigande banken att för kapital och ränta undfå betalning af först inflytande *tullmedel;*

rörande *lilla kreditivet*, som skulle ställas på riksgäldskontoret, föreslogs, att dertill erforderliga medel skulle *anskaffas genom lån*, såvida kontorets egna tillgångar visade sig otillräckliga;

för *liqviden af statsbristsumman* skulle riksgäldskontoret ega att förskottsvis i banken uttaga ett belopp af högst *1,000,000 rdr bco*, hvilket ovilkorligen skulle vara återbetaldt den 30 juni hvarje år;

till blifvande myntenhet föreslogs *18 sk. silfver* efter

1664 års myntfot, motsvarande efter realisationsgrunden *1 rdr bco*, och dess namn skulle blifva riksdaler[1]).

Detta utlåtande gillades till alla delar af presteståndet den 2 oktober[2]). Äfven af bondeståndet godkändes (12 oktober) de flesta punkterna, sedan ganska läsvärda anföranden till förmån för realisationen afgifvits af ANDERS DANIELSSON, HANS JANSSON m. fl. Dock gjordes till vilkor för bifallet till sjelfva hufvudpunkten, att »för realisationens tillvägabringande icke måtte komma i fråga utgifvande af förbindelser på statsverkets skuld till banken». Äfven bör anmärkas, att det af utskotten föreslagna uprättandet af en depositionsräkning i banken afslogs, såsom egnadt att »bilda en spekulationsanstalt, jemte banken, på det silfver, som eljest skulle gå till förstärkande af bankens reela fond»[3]). I borgareståndet föranledde betänkandet den 14 och 15 oktober vidlyftiga och intressanta diskussioner. Hufvudpunkten blef nu bifallen med 25 röster mot 19[4]). Deremot beslöts i

---

[1]) Stats- och Banko-Utsk. Bet. N:o 14 (Bih. t. Riksst. Prot. IV, III: 157—250). Jfr SKOGMAN, l. c. 159—162.

[2]) Prestest. Prot. X: 3—39.

[3]) Bondest. Prot. VIII: 546—594.

[4]) Kontrapropositionen lydde sålunda: Ståndet »besluter att med anledning af K. M:ts nådiga skrifvelse af den 26 nov. 1828 och med ledning af utskottens betänkande n:o 14 i öfrigt öfverväga, hvika åtgärder nu, utan en faststäld myntbestämning, böra vidtagas för att afböja en för alla medborgareklasser skadlig rubbning i nuvarande penningeförhållanden och lika så mycket söka förekomma myntets hastiga förbättring, som dess ytterligare försämring». Denna kontrapropositionens lydelse kan jemte följande utdrag ur hr HELSINGIUS' reservation mot det fattade beslutet tjena att belysa orsaken till det häftiga motstånd, som inom borgareståndet reste sig emot realisasionen: »En vigtig sak har blifvit afgjord», yttrade nämde talare. »Sex röster hafva afgjort en liqvid, som rörer flere hundra tusen menniskors rätt. — Kapitalisten har förlorat omkring sju procent af det kapital, han med full rätt ansåg sig ega, då riksdagstrumpeten skallade. Man kan säga, att han tålde förlusten, och att hans gäldenär behöfde den bättre: men enkan och den faderlöse hafva gjort samma förlust, det vill

strid med utskottens förslag, med 34 röster mot 9, att *hela* bankens räntevinst skulle intill nästa riksdag oafkortad tillfalla densamma, och att således intet deraf skulle till statens behof användas. Tillika beslöts, att statsverkets skuldbelopp ej finge begagnas till annat än honorerande af bankens förbindelser och konsoliderande af dess reela fond[1]). Ett dylikt beslut fattades äfven (21 okt.) af adeln[2]), som för öfrigt i hufvudsak antog utskottens förslag[3]), om man undantager, att den efter en envis diskussion (16 oktober) i fråga om depositionsinrättningen förenade sig med bondeståndet[4]).

Hufvudfrågan var således af alla stånden afgjord i hufvudsaklig öfverensstämmelse med utskottens förslag och likaså de flesta af de punkter, som rörde sättet och medlen för realisationens verkställighet. Som bondeståndet stod ensamt med sitt beslut om, att statens skuld till banken icke skulle reverseras, så ansågs det böra förfalla och likaså borgareståndets i fråga om användandet af bankens vinst[5]).

---

säga med andra ord: de hafva förlorat mera än ett års inkomst. Detta hafva rikets ständer nu framburit såsom ett ytterligare offer åt det mäktiga bruksintresset. Jag önskar, att landets första näring derigenom måtte erhålla en ökad trefnad; men jag fruktar motsatsen i en framtid» —.

[1]) Borgarest. Prot. V: 843—1007.

[2]) Ridd. o. Ad. Prot. XLVI: 182—214.

[3]) Ridd. o. Ad. Prot. XLV: 369—421, XLVI: 3—182, 215—233.

[4]) Ridd. o. Ad. Prot. XLV: 421—451.

[5]) Emot utskottens åsigt, att i frågor, som rörde myntbestämningen och realisationen, tre stånds sammanstämmande beslut skulle vara afgörande, reserverade sig lagman MONTAN, med hvilken tre andre utskottsledamöter instämde, på följande sätt: i § 75 R. O. vore frågor, som rörde bankens vård och garanti, bestämdt undantagna från de ärenden, i hvilka skulle gälla »jemte konungens samtycke 3 stånds mening»; något positivt stadgande om, huru skulle förfaras, i händelse stånden i dylika frågor stannade i olika meningar, funnes emellertid icke, och »man måste derföre söka en ledning för sitt förfaringssätt i sakens beskaffenhet»: denna åter vore enligt reservantens mening sådan, att då bankovinsten kunde användas till minskning i be-

I fråga om det vilkoret för bankens rätt att begagna statens af riksgäldskontoret reverserade skuldbelopp, att det icke finge användas till annat än förstärkning af bankens reela fond, förenade sig preseståndet (18 nov.) med adeln och borgareståndet, och då tillika bondeståndet i fråga om depositions-

villningen, och då rikets ständer ansett bevillningsmål vara af den största vigt, så att de endast antingen genom 4 stånds sammanstämmande beslut eller genom förstärkt utskott kunde afgöras, borde samma förhållande ega rum i frågor om bankens garanti och vård. Då utskottens sammanjemkningsbetänkande föredrogs i borgareståndet (30 november), förklarade sig också talmannen dela denna åsigt, hvaremot hrr Noreus och Santesson sökte bevisa, att det i § 75 R. O. nämda undantag för mål, hvarom § 72 R. F. stadgade, endast kunde gälla konungens sanktion och att, då ej särskildt vore stadgadt, att ärenden rörande bankens vård och garanti skulle afgöras genom alla fyra ståndens sammanstämmande beslut eller genom förstärkt utskott, tre stånds beslut vore tillräckligt, då detta vore förhållandet i alla andra på riksens ständers beslut beroende frågor — med undantag af grundlagsfrågor och bevillningsmål —, och särskildt i mål som rörde riksgäldskontoret, med hvilka frågor om bankens vård väl kunde ställas i paritet; och dessutom talade praxis från 1823 års riksdag för detta förfaringssätt. Talmannen vägrade emellertid att framställa proposition på de punkter i utskottens betänkande, som stredo mot hans åsigt, och frågan hänsköts derföre till konstitutionsutskottet. Detta afgaf redan den 5 december sitt utlåtande i frågan, innehållande, att »samtliga i Riksdagsordningens 75 § uppräknade §§ af Regeringsformen endast afhandla sådana ärenden, hvaröfver rikets ständer allena besluta, utan att konungens sanktion dertill erfordras; — att § 72 »i öfrigt icke innefattar någon undantagslag, någon föreskrift om behandlingsformen, när två stånd stanna mot två, eller skiljaktighet emellan flere stånd sig yppat, och att hänvisningen till samma 72 § desto mindre åsyftar tillämpning af 71 §» (rörande sättet för bevillningsfrågors afgörande), »som ingen citation må i tillämpningen sträckas utöfver innehållet af det citerade; att följaktligen och då ej härutinnan något blifvit särskildt förordnadt, hvilket eljest i grundlagen eger rum för alla de fall, der fyra stånds samverkan till beslutet påkallas, bankoärenden måste kunna afgöras enligt den allmänna regeln, eller genom tre stånds sammanstämmande beslut»; i följd hvaraf

räkningen slöt sig till preste- och borgareständen, så återstodo endast trenne jemförelsevis mindre vigtiga frågor att afgöra genom votering i förstärkt utskott, och dessa afgjordes alla (23 jan. 1830) i enlighet med utskottens förslag[1]).

utskottet förklarade den fråga, hvarå talmannen vägrat proposition, icke vara stridig emot grundlagen. Detta utlåtande möttes den 11 dec. i borgareståndet af en mängd protester, hvilka emellertid borgmästaren Falkman på ett slående sätt vederlade genom att meddela den omtvistade 75 §:s historik: den hade enligt det förslag till R. O., som konstitutionsutskottet 1809 först afgaf, lydt så, att för grundlags stiftande, upphäfvande, ändring eller förklaring fordrades alla fyra ståndens sammanstämmande beslut och konungens sanktion; men för alla andra ärenden, »beskattningsmål undantagna», skulle, jemte konungens sanktion, gälla tre stånds beslut. I följd af anmärkningar inom adeln och borgareståndet undantogos sedan de ärenden, som omtalas i §§ 66, 69, 70, 71 och 72 R. F. från den allmänna regeln, *såsom icke varande af den art, att beslut rörande dem erfordrade kunglig sanktion.* Så stark var dock oppositionen emot denna tolkning, att af ståndets medlemmar ej mindre än 18 (mot 23) ogillade talmannens vägran att framställa proposition på, att ståndet väl i nu förevarande fråga stälde sig konstitutionsutskottets utlåtande till efterrättelse, men upsköte allt yttrande öfver utskottets förklaring, att bankoärenden *måste kunna* afgöras genom tre stånds beslut, och ville i hvarje särskildt fall grundlagen efter eget begrepp om ordalydelsen tillämpa, till dess förklaring i grundlagsenlig väg ståndet förelades. — (Stats- och banko-utskottens utlåtande n:o 21, s. 310—315; Borgarest. Prot. VI: 428—444; Konstit.-Utsk. Mem. n:o 58; Borgarest. Prot. VI: 589—604.)

[1]) Prestest. Prot. XI: 126; Bondest. Prot. IX: 536—542; Stats- o. Banko-Utsk:s Mem. n:o 44; Bondest. Prot. IX: 769—780; Stats- o. Banko-Utsk:s Mem. n:o 45; Exped.-Utsk. förslag till skrifvelse n:o 336. — Så väl på riddarhuset som i borgareståndet upstod fråga, huruvida de tvistiga punkterna skulle afgöras genom förstärkning af de förenade utskott, hvilka gemensamt handlagt dem, eller derigenom, att endast det utskott förstärktes, till hvilket deras behandling närmast hörde. På båda hållen segrade den förra meningen, i borgareståndet dock med endast 19 röster mot 17. — (Ridd. o. Ad. Prot. LIV: 4—22; Borgarest. Prot. VI: 608—620.)

Såsom förut är nämdt, hade utskotten redan då de afgåfvo sina första betänkanden i realisationsfrågan uttalat den åsigten, att, såvida beslut om myntbestämning i enlighet med utskottens förslag blefve fattadt, ständerna borde derå begära Kongl. Maj:ts sanktion, och att man tillika borde genom en lag, »uprättad enligt Sveriges allmänna lagstiftningsprincip», d. v. s. besluten af konung och riksdag gemensamt, »lägga grundvalen för bankens framtida förvaltning». I enlighet med dessa åsigter utarbetades af stats-, banko- och lagutskotten i förening ett förslag till *lag angående myntbestämningen* och ett till *lag för rikets ständers bank*, hvilka båda afgåfvos den 19 september 1829[1]). Vederbörligen återremitterade[2]), undergingo de hos utskotten några mindre betydande modifikationer[3]) och förekommo till afgörande inom stånden i januari 1830. Här beslötos åtskilliga, delvis rätt betydande, redaktionsförändringar, formulerade på riddarhuset af statssekreteraren SKOGMAN, inom borgareståndet af hr HELSINGIUS, och på sistnämda stånds inbjudning antogos dessa äfven af bonde- och preste-stånden, så att de ifrågavarande lagarna den 20 januari 1830 voro af alla stånden antagna och den 29 januari kunde öfverlemnas till konungen för erhållande af hans sanktion[4]).

Bland de vigtigaste anmärkningarna mot förslaget om en af konung och ständer gemensamt stiftad lag för banken var den, att en på dylikt sätt tillkommen lag skulle strida mot § 72 R. F., som stadgade, att banken »förblifver hädanefter, som den hittills varit, under *riksens ständers*

[1]) Bih. t. Rikst. Prot. 1828—30 IV, III: 251—272.
[2]) Prestest. Prot. X: 39—59 (2 oktober); Borgarest. Prot. V: 1045—1065 (16 okt.); Bondest. Prot. IX: 5—9 (19 okt.); Ridd. o. Ad. Prot. XLVI: 242—290 (23 okt.).
[3]) Bih. t. Riksst. Prot. 1828—30 IV, III: 357—378.
[4]) Prestest. Prot. XII: 268—310 (23 dec.); Bondest. Prot. X: 103—108 (11 jan.); Ridd. o. Ad. Prot. LVII: 3—28 (11 jan.); 50—93, 97—129, 131—139 (13 och 15 jan.); Borgarest. Prot. VII: 193—226 (13 jan.); Bondest. Prot. X: 181 f. (18 jan.); Prestest. Prot. XIII: 244—262 (20 jan.); Exped.-Utsk. förslag till skrifvelser n:is 337 och 338.

egen garanti och vård, så att den ostörd må förvaltas — — — efter de ordningar, stadgar och reglementen, hvilka redan gjorda äro eller vidare af *riksens ständer* göras kunna»[1]). Förmodligen var det ej mindre för deras skull, som ansågo den nämda grundlagsparagrafen »oförenlig» med lagarna om myntbestämningen och banken[2]), än för att »ytterligare betrygga» den ordning i rikets penningväsende, hvilken nu skulle införas, som ständerna i februari 1830 antogo som hvilande ett förslag till paragrafens ändring, enligt hvilket banken skulle vara »*för alltid skild från rikets statsverk*», stå »*under konungens och rikets ständers gemensamma garanti*» och förvaltas af ständernas fullmäktige enligt de lagar, som nu vore gällande eller *af konung och ständer gemensamt* stiftades; derjemte tillades, att bankens sedlar skulle med »*mynt, efter deras lydelse, inlösas*», och att ständerna vid utöfningen af sin beslutanderätt öfver bankens vinstmedel skulle vara beroende af, huruvida konungen pröfvade dessa medel vara erforderliga till bibehållande eller förstärkande af bankens grundfond[3]).

---

[1]) Se härom förnämligast diskussionen på riddarhuset den 13 januari 1830 (Ridd. o. Ad. Prot. LVII: 50—93), särskildt friherre CEDERSTRÖMS och hr v. HARTMANSDORFFS anföranden (s. 52—55, 72—79).

[2]) Jfr grefve WETTERSTEDTS yttrande på riddarhuset den 13 jan. (LVII: 87) och prosten ANJOUS i preseståndet den 17 febr. 1830 (XIV: 32 f.).

[3]) Konst.-Utsk. Mem. n:o 56 (26 nov. 1829); Borgarest. Prot. VI: 724—733 (17 dec. 1829); Ridd. o. Ad. Prot. LXII: 131—168, 169—194 (17 febr. 1830); Prestest. Prot. XIV: 321—324 (17 febr. 1830); Bondest. Prot. XI: 41—44 (19 febr. 1830); Konst.-Utsk. Mem. n:o 68 (25 febr. 1830); Borgarest. Prot. VII: 903—924 (26 febr. 1830); Bondest. Prot. XI: 183; Prestest. Prot. XV: 41; Ridd. o. Ad. Prot. LXVI: 182. — Vid konstitutionsutskottets första memorial i frågan hade GEIJER fogat följande reservation: »Jag reserverar mig emot den af högloflige utskottet föreslagna redaktion af 72 § R. F. 1:o) emedan — då en realisation utan uppoffringar är ett företag utan värde, och den nu beslutade (hvars ansträngningar inskränkt sig till afskrif-

I sammanhang med realisationsfrågans afgörande blef äfven ett annat förslag till grundlagsändring antaget som hvilande, nämligen en genom Kongl. proposition af den 14 jan. 1830 föreslagen ändring af *§ 63 R. F.*, enligt hvilken stora kreditivet för framtiden skulle ställas på *riksgäldskontoret* i stället för på banken[1]).

En hufvudsaklig anledning till förslaget om ändring

ningar af statsverkets skulder och för öfrigt det noggrannaste skydd för bankens tvungna lånerörelse till förmån för enskilda intressen) synes förlora sig i den omöjliga upgiften att på en gång vilja realisera och öka penningestocken, — jag ej finner närvarande ständer ha förvärfvat moralisk rätt att söka binda kommande med något så vördnadsvärdt som ett grundlagsbud, till samma realisations upprätthållande. Rättigheter vinnas endast genom upfylda pligter; — 2:o) emedan den fordrade försäkringen — som nog mycket liknar en bankruttörs bedyrande att aldrig mer så göra — ändå ej torde innebära någon verklig garanti för bankens verkliga upfyllande af sina förbindelser, så länge denna bank är rikets ständers bank, och ej ett bolag, helt och hållet eller åtminstone till betydlig del bestående af enskilde aktieegare. Är en realisation för Sverige och i närvarande stund det nödigaste af alla finansiela steg — hvarpå jag tviflar —, så vore åtminstone en sådan ny bank och den gamla bankens ställande under utredning ett verkligt steg till målet; — 3:o) emedan den fordrade grundlagsgarantien, otjenlig för sitt egentliga ändamål, tillika i annat afseende kan vara skadlig. Tider ha funnits i mannaminne, då rikets ständers bank måst bidraga till fäderneslandets räddning just genom öfverträdelsen af sina skyldigheter som bank och dessas eftersättande i nödens stund för ännu högre; och hvar och en vet eller kan få veta, att det ej är dessa öfverträdelser, utan tvärtom den banken påtrugade egenskap att vara allmän förläggare, som mest vållat dess obestånd. Sådana tider kunna återkomma, och man skall ej kunna förekomma dem genom paragrafer, sådana som den närvarande.»

[1]) Kongl. Maj:ts Prop. n:o 89; Konst.-Utsk. Mem. n:o 66 (28 jan. 1830); Bondest. Prot. X: 418 (10 febr.); Borgarest. Prot. VII: 565—69 (10 febr.); Prestest. Prot. XIV: 284 f. (15 febr.); Ridd. o. Ad. Prot. LXIII: 15 (22 febr.); Konst.-Utsk. Mem. n:o 73 (27 febr.); Borgarest. Prot. VII: 1075 (5 mars).

af § 72 R. F. låg utan tvifvel i den omständigheten, att man visste det vara ett oundgängligt vilkor för, att konungens kända motvilja för en realisation enligt den af ständerna beslutna grunden och hans deraf föranledda betänkligheter rörande sanktionen af lagarna om myntbestämningen och banken skulle kunna öfvervinnas. Hans beslut i frågan afvaktades med den största spänning och föregicks af många och vidlyftiga öfverläggningar. Konungen skall slutligen hafva haft för afsigt att åtminstone upskjuta sanktionen, till dess den ifrågavarande grundlagsändringen blifvit definitivt antagen, eller att fästa dess antagande som vilkor vid sanktionen, men statsrådets enhälliga mening, understödd af flere andre aktade mäns — särskildt landtmarskalken, grefve CARL DE GEERS — uttalade »farhåga, att oro derigenom skulle upstå bland folket», hvars ombud nästan enhälligt hade förenat sig om de fattade besluten, verkade, att konungen slutligen öfvervann sin tvekan[1]). Den 27 februari — dagen efter sedan ständerna förenat sig om lydelsen af den föreslagna ändringen af § 72 R. F. — företogs saken till definitivt afgörande i statsrådet, och den 1 mars meddelade konungen på rikssalen ständerna sitt beslut, affattadt i följande ordalag: »Jag hyser ej något tvifvelsmål, att I noga öfvertänkt vigten af den föreslagna åtgärden, då I öfverlemnat verkställigheten deraf ej allenast till mitt konungsliga beslut, utan äfven *till hvad tid och omständigheter kunna kräfva*. Jag kan ej annat än erkänna och värdera det nya bevis på förtroende, som I härigenom lemnat mig; och efter att hafva hört högsta domstolen samt inhemtat statsrådets tankar förklarar jag, att *jag antager dessa lagar*. Jag skall till rikets och hvarje medborgares bästa utöfva denna makt, då jag anser mig *utan olägenhet kunna göra det*. Om vid den tid, jag pröfvar nyttigt att en-

[1]) Jfr grefve WETTERSTEDTS yttranden på riddarhuset den 8 och 11 mars 1834 (Ridd. o. Ad. Prot. 1834, IV: 86, 131); SKOGMAN, anf. arb. II, 1: 168; FÅHRÆUS, Skildringar ur det offentliga lifvet, s. 156; J. F. AF LUNDBLADS förut cit. anteckningar.

ligt den i § 1 stadgade grund sätta § 2 af myntbestämningslagen i verkställighet, några hinder skulle möta och jag finna det nödvändigt, gifver jag eder tillkänna, att jag å min sida *genom rikets ständers sammankallande* skall visa dem samma tillit och förtroende tillbaka»[1]).

Den vigtiga saken var således af konung och ständer besluten. Tiden för beslutets verkställighet var dock ej ovilkorligen bestämd, och ordalagen i konungens sanktion antydde, att den ej skulle komma så snart, som realisationens målsmän hade hoppats.

Med beslutet om realisationen och särskildt med frågan om konungens sanktion derå sammanhängde i viss mån frågan om att genom ett statslån bereda lättad utväg till lånebidrag åt fastighetsegare, bland hvilka en stor mängd i följd af de sista årtiondenas plötsliga kastningar i de ekonomiska förhållandena hade råkat i betryck. Sedan dels inom bankoutskottet[2]), dels inom de särskilda stånden[3]) olika förslag blifvit framstälda i syftning, att banken skulle uplåna penningar, hvilka sedan på lindriga betalningsvilkor skulle utlånas åt fastighetsegare, afgaf K. M:t den 8 dec.

---

[1]) Kongl. Maj:ts skrifvelse n:o 94.

[2]) Se Utsk:s Bet. n:o 92 (Bih. t. Riksst. Prot. VI, 3).

[3]) Den 16 nov. 1829 väcktes inom alla fyra stånden (af hrr Lefrén, Forslind, Noreus och Bergman) motion om att banken skulle utfärda s. k. *räntecoupons* till ett belopp motsvarande det, hvartill bankens fastighetslån för närvarande upginge, löpande med $4^1/_2$ procents ränta och oupsägbara från innehafvarens sida. I samma mån som banken mottoge penningar för försålda kuponger, skulle banken utgifva nya fastighetslån mot $4^1/_2$ procents ränta och $1^1/_2$ procents årlig kapitalafbetalning (Ridd. o. Ad. Prot. L: 3 ff., 196 ff.; Prestest. Prot. XI: 110 ff.; Borgarest. Prot. VI: 197 ff.; Bondest. Prot. IX: 366 ff.). Remiss vägrades $^{20}/_{11}$ af borgareståndet (Prot. VI: 237—261), och sedan K. M:ts här ofvan nämda skrifvelse afgifvits, afstyrktes förslaget i sin helhet af bankoutskottet den 22 dec. (n:o 91), hvilket afstyrkande utlåtande bifölls af alla stånden (Ridd. o. Ad. Prot. LXI: 252 ff.; Prestest. Prot. XIV: 267—278; Borgarest. Prot. VII: 350—3; Bondest. Prot. X: 379 f.).

1829 en skrifvelse till ständerna, hvari yttrades[1]), att ett dylikt förslag att anlita statens kredit för att understödja jordegare och bereda dem en utväg till deras skulders successiva afbetalning kunde under det blomstrande tillstånd, hvari statens finanser för närvarande befunne sig, med största lätthet verkställas, men att den ifrågasatta up- och utlåningen icke borde updragas åt banken, utan åt riksgäldskontoret. Denna skrifvelse remitterades till statsutskottet, som med anledning deraf (2 febr. 1830) tillstyrkte, att genom riksgäldskontoret skulle uptagas ett lån å 2 millioner riksdaler specie, samt att, om beslut härom fattades, K. M:ts sanktion derå skulle begäras[2]). Betänkandet, som förekom i stånden den 11 febr., blef af adeln med 74 röster mot 66 återremitteradt, men bifölls genom de tre öfriga våndens beslut (inom preste- och borgareständen dock med de knappa majoriteterna af resp. 23 mot 21 och 19 mot 17). Såsom hufvudsakliga skäl mot den föreslagna åtgärden framhöllos bland annat olämpligheten af, att staten upträdde som vårdare af enskilda intressen, och faran för att genom ett utländskt lån, som sannolikt endast skulle blifva början till ett storartadt skuldsättningssystem, komma i beroende af utländingen. Bland skälen för lånets uptagande anfördes åter, utom jordbrukets behof af understöd, nyttan af att genom indragning af silfver stärka bankens reela fond och sålunda på en gång trygga den beslutna realisationen och förkorta tiden för dess början. Men äfven en annan sida af förslagets sammanhang med realisationsfrågan framhölls, i det en af prestetåndets inflytelserikaste och i de politiska förhållandena mest initierade män, biskop WINGÅRD, förklarade rent ut, att af alla skäl, som bestämt honom för det ifrågavarande förslaget, intet vore kraftigare än »förmodan, att af bifallet till detsamma berodde realisationens antagande», d. v. s. konungens sanktion på ständerna beslut i

[1]) Kongl. Maj:ts skrifvelse n:o 86 (Bih. t. Rikksst. Prot. I, 3).
[2]) Statsutsk. Utl. n:o 382 (Bih. t. Rikksst. Prot. IV, 5: 376 —387).

i den frågan[1]. Utan tvifvel var också kännedomen om konungens motvilja för att sanktionera realisationsbeslutet och hans ifver för det nu ifrågasatta lånets uptagande en orsak till, att domprosten HEURLIN öppet förklarade, att det endast vore under förutsättning af den beslutna realisationens verkställande, som han biträdde det nu ifrågavarande förslaget[2], medan åter en annan af realisationens ifrigaste målsmän, GUSTAF HIERTA, yrkade, att riksgäldskontoret icke skulle få taga befattning med den nu föreslagna lånerörelsen, såvida icke ständernas beslut om myntbestämningslagen sanktionerades[3]. Genom detta yrkande fick sedan statsutskottet en anledning att (25 febr.) föreslå, »att riksens ständer skulle till K. M:ts ompröfvande öfverlemna att i sammanhang med dess sanktion å den af riksens ständer föreslagna myntbestämning och realisation äfven utsätta tiden, då det nu faststälda lånet måtte taga sin början»[4]. Som emellertid konungens sanktion å myntbestämningslagen gafs få dagar efter detta utlåtandes afgifvande, föranledde detta förslag icke något ständernas beslut[5].

---

[1]) Prestest. Prot. XIV: 159. I samma syftning yttrade sig ock prosten ANJOU: »Jag vet icke», sade han, »om jag vågar uttrycka mig nog tydligt för att blifva förstådd: jag skulle icke med min röst vilja bidraga till ett beslut, hvarigenom den stora och ojemförligt vigtigare fråga, som utgjort denna ovanligt långvariga riksdags svårlösta problem, skulle möjligen äfventyras. Jag vill icke gerna se dessa vidlyftiga och för nationen högst kostsamma öfverläggningar genom uteblifvet resultat förvandlade till karrikatyrer». Anf. st. s. 194. I sammanhang härmed må anföras kontraktsprosten HALLSTRÖMS spetsiga anmärkning om att man kunde antaga, »att tvenne opinioner under riksdagens skiften hade omvexlande öfverhanden, måhända tyst underhandlade med hvarannan, den ena som gynnade realisationen, den andra som yrkade statslånesystemets införande». Anf. st. s. 145.

[2]) Prestest. Prot. XIV: 141; jfr ock s. 221 och 228 f.

[3]) Ridd. o. Ad. Prot. LXI: 297.

[4]) Statsutsk. Utl. n:o 414, s. 506 f. (Bih. t. Riksst. Prot. IV, 5). Om de rykten, som voro i svang rörande orsaken till detta förslag, se NYA ARGUS för den 27 febr. 1830.

[5]) Diskussionerna i hufvudfrågan återfinnas i Bondest. Prot.

Då oppositionen på riddarhuset den 11 februari 1830 vann sin seger i statslånefrågan, hade den man som förut ansetts vara dess ledare, friherre C. H. ANCKARSVÄRD, lemnat riksdagen. Denna tilldragelse stod närmast i samband med de förhandlingar, som föranleddes af den s. k. mötespassevolansfrågan.

Enligt gällande stadganden, som delvis härledde sig från den tid, då indelningsverket infördes[1]), voro rusthållarne skyldige att under regements- och kompanimötena bestå ryttarne nödig kost och drickspenningar. Inom infanteriet åter voro soldaterna rättsligen skyldige att under mötestiden underhålla sig sjelfve, men omöjligheten att få karl för roten på annat vilkor, än att han erhöll nödig kost vid mötena, hade gjort, att äfven här underhållsskyldigheten i verkligheten hade öfvergått på rotehållarne. Af olika skäl hade redan GUSTAF III försökt att i dessa förhållanden genomföra den förändringen, att det underhåll in natura, som rust- och rotehållarne sålunda lemnade, utbyttes mot en penningeafgift (*mötespassevolansafgift*), men det förslag han i detta syfte framlade vid 1786 års riksdag blef af adeln och bönderna förkastadt[2]). Bättre framgång hade det förslag, som i samma syftning framstäldes af re-

---

X: 423—468; Borgarest. Prot. VII: 613—654; Prestest. Prot. XIV: 109—202; Ridd. o. Ad. Prot. LXI: 266—357, LXIV: 91—101. — Rörande frågan om sättet för up- och utlåningen, se Statsutsk:s Utl. n:is 383 och 384 (Bih. t. Riksst. Prot. IV, 5: 389—396); Bondest. Prot. X: 469—482; Borgarest. Prot. VII: 671—705; Prestest. Prot. XIV: 213—253; Ridd. o. Ad. Prot. LXII: 6—50; Statsutsk. Utl. n:is 414, 415 (Bih. t. Riksst. Prot. IV, 5: 505—551); Ridd. o. Ad. Prot. LXIV: 101—147, 149—212, 219—257, 258—346; LXV: 4—7, 9—12; Borgarest. Prot. VII: 936—967, 974—1021; Bondest. Prot. XI: 201—226; Prestest. Prot. XV: 42—64, 148—162; Statsutsk. Mem. n:is 425, 426 (Bih. t. Riksst. Prot. IV, 5: 587—599); Prestest. Prot. XV: 207—209; Borgarest. Prot. VII: 1096—1098; Bondest. Prot. XI: 254 f.; Ridd. o. Ad. Prot. LXV: 218 f.; Statsutsk. Utl. n:o 436 (Bih. IV, 5: 611—614).

[1]) Ridd. o. Ad. Prot. 1829 XVI: 178.

[2]) Se härom WÆRN, 1786 års riksdag, s. 39—42.

geringen vid 1812 års riksdag: i sitt svar erkände ständerna »enhälligt nyttan af en inrättning, som satte K. M:t i stånd att vid mötestiderna underhålla soldaten likasom under krigstid», och anhöllo, att K. M:t mot en afgift, som med 8 rdr för hvarje nummer skulle af rotehållarne utgöras, måtte draga försorg om, att soldaten vid regements- eller kompanimöten o. s. v. måtte undfå nöjaktig förplägning. På denna grund ingingos sedan passevolanskontrakt med rotehållarne, äfvensom särskildt med rusthållarne. Då dessa kontrakt, som enligt ständernas föreskrift voro afslutna för en tid af 15 år, 1827 och 1828 gingo till ända, lät K. M:t meddela vederbörande, att kontrakten icke komme att förnyas, innan ständerna fattat nytt beslut i ämnet, men att det stode rust- och rotehållarne fritt att under åren 1828 och 1829 fortfara med afgifternas erläggande, och skulle K. M:t i sådant fall såsom förut draga försorg om karlars och hästars underhåll, ett anbud som af mera än 7/8 bland rust- och rotehållarne antogs. Med vitsordande af företrädet af det underhållssätt, som genom passevolansen blifvit infördt, föreslog K. M:t nu (24 febr. 1829) ständerna, att indelta armén skulle fortfarande under mötena underhållas genom kronans försorg, mot att rust- och rotehållare erlade en passevolansafgift af 7 rdr för hvarje nummer och rusthållarne dessutom en särskild afgift för hästarnes underhåll.

Rörande nyttan af passevolansafgiften sammanstämde konungens och hans rådgifvares meningar; i afseende på sättet för dess utgörande skilde de sig deremot: statssekreteraren och samtlige statsrådets närvarande medlemmar ansågo nämligen att, som rust- och rotehållarnes skyldigheter i och för knektehållet kunde anses nu vara mera betungande, än från början varit afsedt, samt jordbruket i allmänhet, jemförelsevis till öfriga näringar, syntes vara i behof af lindring, och då dertill komme, att truppernas öfning under mötena vore att anse som en för försvarsverkets fullkomnande nödig anstalt, hvilken ej borde ensamt drabba rust- och rotehållarne, så borde K. M:t alternativt med förslaget om att afgiften såsom hittills skulle utgå af rust- och rotehållarne ensamme, föreslå ständerna

att denna afgift, hvars sammanlagda belopp beräknades utgöra 200,000 rdr, skulle utgå genom bevillning och sålunda på alla medborgareklasser fördelas. Såsom ofvan är nämdt, ansåg emellertid konungen endast det förstnämda förslaget kunna komma i fråga, och i öfverensstämmelse härmed affattades propositionen[1]).

Redan vid dennas remiss (9 och 13 mars) visade sig, med hvilket lifligt intresse den deri behandlade frågan omfattades: inom adeln och bondeståndet upstodo vidlyftiga och omfattande debatter, hvarunder en massa olika yttranden afgåfvos. Af bönderna slöt sig större delen till förslaget om afgiftens utgående genom allmän bevillning; samma åsigt förfäktades äfven på riddarhuset — der den främste målsmannen för konungens mening var grefve Magnus Brahe — af en mängd talare, medan andre föreslogo, att hälften skulle utgå genom bevillning, hälften erläggas af rust- och rotehållarne, andre deremot, att så många nummer af armén skulle hållas vakanta, som kunde vara behöfligt för att med vakansafgiften besörja den öfriga arméns underhåll vid öfningarna o. s. v.[2]). Dessa och andra mot K. M:ts proposition stridande förslag blefvo alla afstyrkta af stats- samt allmänna ekonomi- och besvärsutskotten (18 sept.), hvilka deremot i allo tillstyrkte bifall till K. M:ts proposition. Med anledning af den fråga, som under remissdebatten på riddarhuset af flere talare blifvit berörd, huruvida konungens och ständernas sammanstämmande beslut om passevolansens fortfarande borde blifva för rust- och rotehållarne förbindande, eller om desse sistnämde deröfver skulle höras och deras bifall inhemtas, förklarade utskotten under hänvisning till det sätt, hvarpå frågan 1812 blifvit afgjord, sin åsigt vara, att *endast* K. M:ts och riksdagens beslut behöfdes — ständerna vore nämligen representanter så väl för rust- och rotehållare, som för öfriga samhällsklasser —, och att rust- och rote-

[1]) Se K. M:ts proposition n:o 57 (Bih. t. Rikst. Prot. I, 2).
[2]) Se R. o. Ad. Prot. XVI: 143—228, XVII: 250—265; Bondest. Prot. IV: 454—486, 507—555, 596—600, V: 215—222, 494—505.

hållarne endast egde yttra sig öfver frågor, som rörde verkställigheten af detta beslut[1]).

Detta utlåtande blef af preste- och borgareständen utan votering eller med stor pluralitet godkändt[2]). På riddarhuset framkallade det en liflig debatt (26 okt.), hvars förnämste talare var friherre ANCKARSVÄRD: hans anförande uptog denna gång nära två timmars tid och fyller 46 sidor i det tryckta protokollet. Efter en harang åt »de oförgätlige män», som 1786 bestridt passevolansens införande, förklarade han sig anse, att »det gamla sättet för soldatens kosthållande vid exercitiemöten vore det minst ändamålsenliga af alla, hvadan det vore af högsta vigt att en ändring häruti åstadkommes», men anmärkte dels, att afgiften borde nedsättas och endast användas till bestridande af underhållskostnaderna vid regements- och kompanimöten — ej vid större öfningsläger, såsom hittills brukats —, dels att afgiften borde utgå genom allmän bevillning, ej endast af rust- och rotehållarne, och att, om den af desse skulle utgå, den åtminstone ej måtte åläggas utan deras samtycke, äfvensom att passevolanskassan skulle revideras och hvad der funnes besparadt ställas till rust- och rotehållarnes disposition. Slutligen vände han sig — likasom i prestesståndet GEIJER[3]) — mot konungens rådgifvare derföre att

---

1) Se Stats- o. Allm. Ekon.- o. Besv.-Utsk. bet. n:o 72 (Bih. t. Riksst. Prot. IV, II: 1).

2) Prestest. Prot. X: 386—440 (19 okt.); Borgarest. Prot. V: 1113—1128 (21 okt.).

3) GEIJERS yttrande i denna punkt var af följande lydelse: »Den kongl. propositionen om passevolansen företer den egna märkvärdigheten, att K. M:t i fråga om passevolansafgiftens utgående hädanefter som hittills af rust- och rotehållare varit ensam om sin tanke, och att statssekreteraren jemte samtlige närvarande statsråd framstält en annan mening, nämligen att samma afgift måtte på allmänna bevillningen öfverflyttas, utgörande ett alternativ till den kongl. propositionen, hvilket alternativ på sådan väg kommit under ständernas öfverläggning. Jag känner ej någon på detta sätt tillåten dubbelhet vid en kongl. proposition, och tviflar, att den kan finna försvar i grundlagens bokstaf och anda. Regeringsformen känner endast kongl. propo-

de, ehuru i en så vigtig fråga af olika mening med konungen, ej afgått, då de icke kunnat göra sin mening gällande, utan i stället likasom i en reservation delgifvit allmänheten sin emot konungens stridande mening och dermed gifvit dennes helgade person till pris åt klandret. »Den konstitutionele rådgifvarens yppersta pligt är», yttrade han, »att i allt, hvad å honom ankommer, med ofelbarhetsbegreppet omgjorda konungens majestät; och det är denna utgångspunkt för alla den konstitutionele rådgifvarens åliganden jag anser vara alldeles förbisedd uti det statsrådsprotokoll, hvilket åtföljt K. M:ts nådiga proposition rörande mötespassevolansen. — Jag har vid hvarje rad af en vidlyftig deduktion känt hela obehaget af min ställning, då jag hvarken velat eller kunnat dölja mig, att jag vid detta

sitioner eller riksdagsmannamotioner såsom öfverläggningsämnen för ständer; den känner inga ministeriela propositioner, från konungens söndrade och direkt eller indirekt i denna motsats framstälda. Regeringsformen har omgifvit konungen med ansvarige rådgifvare, och den har ovilkorligen förbundit desse att sina meningar yttra. Den har således förutsatt, att de från konungen kunna dissentiera; ehuru, om denna dissensus är allmän å rådgifvarnes sida och ämnet af särdeles vigt, all konstitutionel praxis äfven förutsätter, att en sådan dissensus måste uphöra och en dissentierande konselj ersättas af en enig. Men ingalunda synes mig regeringsformen förutsätta möjligheten deraf, att vid framläggandet af en kongl. proposition rådgifvarne *in corpore* kunna söndra sig från konungen och framkomma med ett särskildt eller motsatt förslag. Detta är likväl hvad nu skett — genom ett exempel, som jag hoppas blir det enda i sitt slag.» Häremot anmärkte J. Svedelius, att Geijer begått ett misstag, då han ansett statsrådets särskilda opinion såsom ett alternativ af K. M:ts proposition. Så vore icke förhållandet: i alla tider sedan 1809 hade statsrådets protokoll med deruti innefattade särskilda utlåtanden af konungens rådgifvare åtföljt konungens propositioner till rikets ständer; och så måste det enligt 27 § riksdagsordningen vara. Talaren kunde således ingalunda dela Geijers accusation mot statsrådet, som upfylt sin pligt, då det uttryckt sin tanke, i hvilken talaren för öfrigt icke kunde instämma. Se Prestest. Prot. X: 408 f., 414 f.

tillfälle bestridt konungens opinion, i det jag motsagt utskottens. Genom det ifrågavarande statsrådsprotokollet har jag, såsom i denna fråga liktänkande med statsrådet, varit i saknad af det föremål för klandret, i anseende till den motsatta meningen, hvilket det konstitutionela systemet just uti den ansvariga rådgifvareinrättningen inom styrelsen tillskapat. — Det måtte vara helt naturligt, att jag tror mig hafva ifrat för en rättvis sak, och då statsrådet utan tvifvel är af samma tanke, så upkommer den slutsats, hvilken det efter mitt begrepp utgjort konungens rådgifvares förnämsta och heligaste pligt att förekomma. Rättvisa och billighet utgöra snart sagdt en oemotståndlig dragningskraft för det allmänna omdömet; och jag vill ingalunda med konungens rådgifvare ingå i någon delaktighet af medverkan till ett resultat, hvartill det emot konungens tanke skiljaktiga statsrådsprotokollet säkerligen skall föra det allmänna omdömet i denna sak.»

Anckarsvärds yttrande bemöttes mer och mindre utförligt af en mängd talare, bland hvilka de förnämste voro friherrarne Tibell och Sprengtporten, grefve Brahe och brukspatron Tham. Emot påståendet, att passevolansafgiften ej finge användas för öfningsläger, emedan kostnaden för dessa ej borde hvila på rust- och rotehållarne ensamme, anmärktes, att medel till deras hållande vunnits endast genom regementsmötenas inställande under vissa år; skulle möten af sistnämda slag årligen hållas, så blefve ingen besparing på afgiften; tungan för rust- och rotehållarne blefve således ej derigenom mindre, men arméns öfning blefve mer bristfällig. I afseende på frågan om afgiften borde utgå af rust- och rotehållarne ensamme eller genom allmän bevillning, likasom rörande frågan om riksdagens rätt att med förbigående af rust- och rotehållarne besluta, förebragtes den mest bindande bevisningen för utskottens åsigt af professor P. G. Cederschiöld. Deremot instämde denne talare i friherre Anckarsvärds yttrande angående statsrådets handlingssätt i denna sak, hvilket åter försvarades af grefve Wetterstedt och friherre Nordin, hvilka framhöllo statsrådets skyldighet att

yttra sin åsigt, och att den omständigheten, att denna åsigt i form af protokollsutdrag åtföljt den kongl. propositionen icke innebure någon nyhet. Den förre begagnade derjemte tillfället att å egna och sina kamraters vägnar protestera mot »tillämpningen af den nymodiga ministerbenämningen och den teori, som derpå vore bygd under hänvisning till en i Englands häfder och vanor vanlig ministerförändring: 1809 års grundlag åsyftade ingen ministèrstyrelse, utan en konung omgifven af rådgifvare, som egde både rättighet och pligt att alltid yttra sin mening, men ej regerande rådgifvare eller opinionsledare, ty då skulle man snart hafva framkallat 1720 års öfver både konung och rådgifvare regerande majoriteter».

Sedan friherre ANCKARSVÄRD ännu en gång haft ordet och yrkat rent afslag å utlåtandet, men sedan förenat sig med statsutskottets ordförande, grefve SCHWERIN, som föreslagit återremiss, skreds till votering, hvarvid utskottens betänkande bifölls med 135 röster mot 101, som voro för återremiss[1]).

Inom bondeståndet framkallade utlåtandet en storm af ovilja, och det blef den 16 oktober återremitteradt efter en debatt, som öppnades med ett skarpt anförande af ANDERS DANIELSSON och äfven för öfrigt hufvudsakligen bestod i upläsning af bittra yttranden mot orättvisan och obilligheten i det ifrågavarande förslaget jemte yrkanden om afgiftens utgörande genom allmän bevillning[2]). Då emellertid de öfriga stånden bifallit betänkandet, föranledde återremissen ej till någon utskottens åtgärd och frågan företogs till afgörande den 7 december. Nästan alle talare yttrade sig äfven nu med större eller mindre bitterhet mot betänkandet — sjelfve f. d. talmannen LARS OLSSON, en af regeringens pålitligaste män inom detta stånd, förklarade sig ej vilja bestrida, att ståndet inginge till konungen med begäran, att han måtte neka sanktion åt de tre andra ståndens beslut! — och många förklarade under hänvisning till

[1]) R. o. Ad. Prot. XLVII: 11—156.
[2]) Bondest. Prot. VIII: 702—787; se ock IX: 73—85.

§§ 80 och 114 R. F.(!), att en fråga af denna art endast kunde genom fyra stånds beslut afgöras. Slutet blef, att utlåtandet »enhälligt» afslogs, hvarefter beslöts, att på expeditionsutskottets förslag till underdånig skrifvelse skulle antecknas, att ståndet »ansåge sig icke kunna hindra» expeditionen deraf. I sammanhang dermed fattades beslut, att ståndet skulle ingå till konungen med underdånig anhållan, att han måtte vägra sanktion på de tre öfriga ståndens beslut om bifall till den kungliga propositionen, och anmodades ståndets enskilda besvärsutskott att upsätta förslag till en dylik skrifvelse[1]). Förslaget till denna skrift föredrogs den 15 januari 1830, men befans vara hållet i rent af anstötlig ton, hvarför det blef återremitteradt, och då det återkom utan egentliga förändringar, vägrade talmannen att derå framställa proposition. Ett annat, i hofsammare ordalag affattadt, förslag blef derpå af majoriteten förkastadt, hvarmed frågan förföll[2]).

Samma dag adeln afgjort frågan, den 26 oktober på eftermiddagen, upträdde friherre ANCKARSVÄRD med en motiverad reservation mot beslutet och med en protest mot det »våld», hvarigenom »den jordbrukande massan af svenska folket, som snart sagdt bestrede kostnaderna till allt, som till försvaret lemnade allt», blifvit i anseende till sina rättigheter satt utom lagen. »Den varma öfvertygelse jag i detta afseende hyser», yttrade han, »gör det för mig till pligt att härvid återuprepa, att det ej är konungen, som begärt våldets utöfning vid detta tillfälle, utan att det är rikets ständer, som satt det uti verkställighet af egen känsla för betungandet af deras tillstånd, som statsklokhet, som billighet och rättvisa befalt att lindra; och det är konungens rådgifvare, hvilka, vanmäktige att i konseljen verka till öfvertygelse för en sak, hvars rättvisa och billighet de yrkat, lindrigast sagdt visat kallsinnighet inom ståndet för att hindra det ifrån grundlagens öfverträdande och från en beskattningsåtgärd, hvilken icke genom någon grundlags-

[1]) Bondest. Prot. IX: 542—573.
[2]) Bondest. Prot. X: 149—176, 223—231, 238—270, 287—289.

paragraf är rikets ständer förbehållen.» Öfvertygad om rikets ständers oförmåga och oskicklighet att under sin närvarande sammansättning i något fall främja landets bästa, ansåge han sig ej skicklig att deltaga i öfverläggningar, hvilkas resultat visade sig blifva det mest oförsynta åsidosättande af grundlagens föreskrifter och endast åsyftade en uppenbar kränkning af enskildes rättigheter. »Jag är den förste», fortfor han, »att inse vanmakten af den protest mot edert beslut, hvilken jag här har äran afgifva; men representant blott på den i min mening otillräckliga anledningen af min födsel, finner jag mig lika så väl som andre icke i anseende till utöfningen af denna min representationsrätt bunden af något annat än min fria vilja och af min öfvertygelse om den nytta, jag tror mig kunna åstadkomma; och min oförmåga att försvara sanning, rättvisa, billighet och fordringarna ifrån statsmannaklokheten har i dag inom detta rum blifvit ådagalagd genom majoritetens voteringsröster. Huruvida jag blifvit öfvertygad genom bättre skäl, derom tillkommer omdömet allmänheten; men då jag anser det beslut, som i dag har blifvit fattadt, så nära förenadt med begreppet om ärans föreskrifter, i anseende till aktningen för tredje mans rätt, finner jag mig ej längre böra deltaga i öfverläggningar, hvilkas resultat tillvägabringas af en majoritet, hvars grundsatser äro så himmelsvidt skilda ifrån mina. Jag har under händelsernas stormar tillräckligt lärt att icke genom öfverilning förhasta mina beslut; och det är således blott genom en följd af den mogna öfverläggningen, då jag frivilligt under detta riksmöte frånträder utöfningen af den allt för stora rättigheten att blott på min egen kallelse ifra för mina medmenniskors och mina medborgares väl och välfärd». Härmed gaf han tillbaka sin pollett och lemnade salen[1]).

---

[1]) R. o. Ad. Prot. XLVII: 160—165. — I sammanhang härmed må nämnas, att då 1830 års mötespassevolansmedel skulle erläggas, nekade friherre Anckarsvärd att betala dem och lät dem uttagas genom utmätning. Se Svenska Minerva för den 26 april 1831.

Detta upträde påminte nog starkt om de teaterscener, friherre ANCKARSVÄRD älskade att arrangera, och syntes vara allt för mycket anlagdt på att framhålla hans egen person, för att det skulle kunna väcka någon allmännare medkänsla, och dessutom bidrogo vissa omständigheter att deråt gifva en särdeles egendomlig färg. Vid mer än ett tillfälle under riksdagen hade man kunnat märka, huruledes frih. ANCKARSVÄRD, på samma gång han öfverhöljde konungens rådgifvare med de skarpaste beskyllningar, likasom sökte anledning att säga konungen personligen en artighet eller åtminstone hålla honom ryggen fri. Så under diskussionen rörande skeppshandeln; så ock i anförandet i passevolansfrågan, och slutligen i den protest han afgaf mot det beslut, som i sistnämda fråga fattades: det måste verkligen hafva gjort ett besynnerligt intryck, då man hörde honom säga, att det *ej* vore konungen, som begärt »våldets utöfning», och att skulden låge hos statsråden, då det var en allmänt bekant sak, att propositionen, som bifölls, innefattade konungens personliga mening, medan statsråden ifrat för frågans lösning i samma riktning, som frih. ANCKARSVÄRD sjelf sade sig önska. Dessa förhållanden sammanstäldes med hvad man kände om de förbindelser, han under den senare delen af riksdagen knutit med grefve BRAHE, i hvars salonger man oförmodadt fått se honom mottagen med den mest utsökta upmärksamhet. Det kan vara möjligt, att denna tilltagande förtrolighet mellan frih. ANCKARSVÄRD och grefve BRAHE stod i sammanhang med den allt mera växande spänningen mellan den sistnämde och statsrådet NORDIN. Denne, som efterträdt den inom statsrådet allsmäktige grefve WIRSÉN och till en början lär hafva fått ej blott hans plats, utan ock hans inflytande i arf, fann, sedan en del af riksdagen förflutit, att han erhållit en mycket farlig rival i generaladjutanten för armén, konungens personlige gunstling. Ett af de första tecknen till söndringen dem emellan torde man kunna finna i den kungliga propositionen rörande passevolansfrågan, der konungen i strid med statsrådets åsigter följde dem, som sedan på riddarhuset förfäktades af grefve BRAHE. Den lär un-

der riksdagens lopp hafva ökats, isynnerhet sedan konungen låtit den sistnämde öfvertaga regeringspartiets ledning i stället för NORDIN, med hvars åtgärder i realisationsfrågan han ej skall hafva varit belåten. Biträdd, såsom det påstås, af häradshöfding C. U. NERMAN, fylde grefve BRAHE denna upgift med ett nit och en framgång, som lärer varit hans medtäflare om konungens gunst mindre behaglig, och kort innan det här ofvan tecknade upträdet egde rum, började en tidning, som ansågs vara inspirerad af NORDIN, uttala sitt klander af det sätt, hvarpå regeringens affärer på riddarhuset sköttes[1]). Från detta håll framkastades nu — med hvad rätt kunna vi ej afgöra — den insinuationen, att frih. ANCKARSVÄRDS upträdande i passevolansfrågan endast varit spegelfäkteri[2]), och mer än en sökte bevekelsegrunden till, att han efter denna frågas afgörande »hoppade ur kretsen», i hans önskan att ej behöfva deltaga i den inom kort väntade diskussionen om det utomordentliga anslaget till försvarsverket eller andra med hänsyn till konungens personliga mening ömtåliga frågor[3]). En dylik upfattning vederlades icke af de rykten, som vid denna tid[4]) började cirkulera rörande frih. ANCKARSVÄRDS inträde i statsrådet, rykten som vunno näring af den omständigheten, att han före sin afresa från Stockholm i midten af december var befald till middag hos så väl konungen som kronprinsen[5]). Väl sökte den tidning, som betraktades såsom frih. NORDINS organ, bevisa orimligheten af dessa rykten[6]), men all grund torde de icke hafva saknat[7]). Mycket mer än en lös tanke kan dock den

---

[1]) Se DEN OBJUDNE GÄSTEN för den 7 och 14 oktober 1829 (n:ris 44, 45).

[2]) Se DEN OBJUDNE GÄSTENS efterföljare SVENSKA MINERVA för den 27 januari 1830.

[3]) Jfr DEN OBJUDNE GÄSTEN för den 28 oktober och 12 november 1829 och NYA ARGUS för den 11 nov. s. å.

[4]) Se NYA ARGUS för den 23 och 27 januari 1830.

[5]) NYA ARGUS för den 23 dec. 1829.

[6]) Se SVENSKA MINERVA för den 2, 23 och 30 januari samt 3 febr. 1830.

[7]) B. VON SCHINKEL har rörande denna sak antecknat följande: »De förbindelser frih. ANCKARSVÄRD knutit med grefve BRAHE

ifrågavarande planen svårligen hafva varit: frih. ANCKARSVÄRDS antecedentier skulle väl hafva gjort det för honom omöjligt att inträda bland den personal, som nu utgjorde statsrådet, och CARL JOHAN var allt för skarpsynt för att på allvar kunna tänka på att för en C. H. ANCKARSVÄRDS skull intaga ett större antal oppositionsmän i sitt råd, äfven om situationen eljest varit sådan, att något dylikt skulle kunnat komma i fråga.

Några dagar efter sedan frih. ANCKARSVÄRD på ett så teatraliskt sätt lemnat sin plats på riddarhuset förekom (2 nov.) der statsutskottets utlåtande rörande det af K. M:t äskade extraordinarie anslaget till försvarsverket. Såsom förut är nämdt, utgjorde den summa K. M:t begärt 3,591,000 rdr bco. Sedan derifrån afdragits det, som var

förde honom snart äfven in i de kungliga gemaken, der man en vacker dag såg honom med friherrinna och svärfar på en enskild middag hos konungen. För den som erinrade sig den tid, då ANCKARSVÄRD var ordentligen bannlyst från de sällskapskretsar, som CARL JOHAN hedrade med sin närvaro, var företeelsen så mycket mer öfverraskande, som det till och med sades vara fråga om ANCKARSVÄRDS inträde i statsrådet. Under företrädet hos konungen, då fråga blef om rikets allmänna ställning, om riksdagen och dess karakter, yttrade H. M:t, att om oppositionen bättre förstode landets bästa, än de nuvarande rådgifvarne, skulle han gerna lyssna till dess råd. Han hade alltid haft landets väl till syfte; och då han vore öfvertygad om att friherren leddes af samma ädla tänkesätt, tvekade han ej att erbjuda honom en plats i konseljen för att draga nytta af hans uplysning och erfarenhet*). ANCKARSVÄRD svarade blygsamt, att ju större ett sådant förtroende vore, desto mera borde han misstro sina egna krafter; men han tillade, att hans enstaka inträde i statsrådet vid sidan af den gamla konseljens ledamöter skulle vara af föga nytta, och att, så vida han skulle kunna hoppas att uträtta något väsentligt, torde han tillåtas föreslå någre liktänkande personer för att jemte honom bilda ett nytt kabinett. Vid denna vändning af frågan mörknade konungens blick, och samtalet leddes på andra ämnen.»

*) Konungens egen upgift till undertecknad, som i egenskap af vakthafvande adjutant var närvarande vid nämda middag för den Anckarsvärdska familjen. B. VON SCHINKEL.

afsedt för allmänna garnisonssjukhuset och andra lifgardets kasernbyggnad, hvarom utskottet skulle afgifva särskildt utlåtande, återstod en summa af 3,401,000 rdr bco. Derå hade utskottet efter meddelanden med konungen[1]) lyckats afpruta 571,000, men föreslog att resten, 2,820,000 rdr bco skulle beviljas. Inom stånden tyckes utgången hafva varit på förhand afgjord: i G. HIERTAS yrkande på återremiss förenade sig på riddarhuset endast 43 mot 121: preste- och borgarestånden hade redan den 23 och 28 okt. utan omröstning bifallit utlåtandet, och bondeståndet, der ANDERS DANIELSSON framstälde samma yrkande som HIERTA på riddarhuset, fann derpå (6 nov.) för godt att med 55 röster mot 39, som voro för afslag, lägga utlåtandet till handlingarna[2]). Likartade beslut fattades sedan i frågan om anslaget till garnisonssjukhuset och andra lifgardets kasern, hvilket till allra största delen blifvit af utskottet tillstyrkt[3]).

Af öfriga ifrågasatta extra ordinarie anslag var det, som afsåg Göta kanals fullbordan, det största och vigtigaste. Det sätt, hvarpå frågan om förskott på detta an-

---

[1]) Se grefve M. BRAHES yttrande härom i R. o. Ad. Prot. XLVIII, s. 81. De ordalag, han använde, äro alltför karakteristiska för att ej här anföras: »Då åtskillige ledamöter af utskottet», yttrade han, »för K. M:t upgåfvo, att det af K. M:t äskade belopp icke kunde erhållas utan skattebördornas ökande, och K. M:t alldeles icke ville förhöja skatterna, tillät (!) K. M:t, att blott det allra nödvändigaste skulle utgå, och att det minst angelägna fick upskjutas». Karakteristiska äro ock de ord, med hvilka samme talare började sitt anförande: »Jag hyste verkligen den förhoppning, att utskottets utlåtande icke skulle möta något motstånd». Det gälde dock ett extra anslag, som upgick till nära en tredjedel af statens ordinarie utgifter för ett år!

[2]) Statsutsk. Utl. n:o 255; R. o. Ad. Prot. XLVIII: 43—120; Prestest. Prot. X: 526—533; Borgarest. Prot. V: 1251—1264; Bondest. Prot. IX: 259—271.

[3]) Statsutsk. Utl. n:o 340; R. o. Ad. Prot. LV: 4—14 (28 dec.); Prestest. Prot. XII: 341 (30 dec.); Borgarest. Prot. VI: 790 (23 dec. 1829); Bondest. Prot. X: 8—10 (4 jan. 1830).

slag blifvit afgjord[1]), hade särskildt beredt kanalens vänner den fördelen, att ständernas 1823 gifna förklaring, enligt hvilken ytterligare bidrag till kanalarbetet icke kunde af statens medel beviljas, svårligen kunde användas som skäl till afslag på det återstående af K. M:ts framställning. Dock voro ännu betydande svårigheter att öfvervinna, och som grefve von Platen en stor del af riksdagen måste uppehålla sig i Norge[2]) och dessutom under den tid han vistades i Stockholm var af sjuklighet hindrad att såsom eljest verka för sin sak, så föll nästan hela bördan af striden på kommerserådet Santesson. Motståndet hade hufvudsakligen sin grund i farhågan för att, äfven om det nu begärda anslaget beviljades, detta så väl som de förut gifna skulle visa sig otillräckligt och att vid en kommande riksdag nya framställningar om bidrag skulle komma att göras. Frågan var att kunna mot en dylik händelse upställa antaglig säkerhet. Då framstälde domprosten Heurlin det förslaget, att bolaget skulle, såsom garanti för, att staten ej vidare i denna sak skulle betungas, i riksgäldskontoret insätta ett penningebelopp motsvarande tredjedelen af hvad ständerna nu komme att bevilja. Detta förslag omfattades med ifver af Santesson, som äfven förstod att dermed vinna för sin sak bland andre A. von Hartmansdorff, hvilken i förskottsfrågan uppträdt som ifrig motståndare till hvarje nytt anslag. Som det emellertid var förenadt med stora svårigheter att kunna förmå bolaget att gå in på ett dylikt vilkor, så måste Santesson sörja för att det äfven för aktieegarne gjordes så antagligt som möjligt, och han lyckades verkligen hos utskotten genomdrifva att, såvida bolaget åtoge sig en dylik ytterligare insättning att i händelse af behof användas till kanalens fullbordande och tillika medgåfve att, äfven om det insatta beloppet ej behöfde till detta ändamål användas, städse ⅓ deraf finge blifva i riksgäldskontoret mot ränta innestående såsom säkerhet för kanalverkets framtida underhåll, så skulle bo-

[1]) Se ofvan sid. 48.

[2]) Han lemnade riksdagen i slutet af april, återkom till Stockholm i juli, men reste åter till Kristiania i början af okt. 1829.

laget ej blott tills vidare bibehållas vid den belåningsrätt i banken af sina aktier till 16⅔ procent af primitiva aktiekapitalet, som af 1823 års ständer blifvit beviljad, utan ock få denna belåningsrätt, i mån af kanalarbetets fortskridande, successivt ökad ända till 25 procent; hvarjemte bolaget, om kanalen blefve fullbordad före 1834 års slut, skulle erhålla afskrifning och eftergift af *alla* bidrag, som rikets ständer till densamma lemnat. På dessa hufvudsakliga vilkor föreslogo stats- och bankoutskotten (21 nov.), att det begärda anslaget — 845,334 rdr bco — måtte beviljas[1]).

Utlåtandet förekom i stånden i dec. 1829, kort efter sedan underrättelse ankommit, att »kanalens fader», grefve von Platen, den 6 dec. aflidit. Intrycket af denna händelse lär i väsentlig mån hafva bidragit att afväpna motståndet, och man kan derföre säga, att den ädle, outtröttlige kämpen segrade i sjelfva döden. Presteståndet godkände (11 dec.) utlåtandet utan omröstning[2]); bondeståndet biföll det äfven (17 dec.), ehuru först efter en votering, der den förseglade sedeln fälde utslaget[3]); och på riddarhuset vanns (30 dec.) med 111 röster mot 56 samma resultat[4]). Inom borgareståndet åter blef frågan föremål för en särdeles egendomlig behandling. Kanalens vedersakare lyckades nämligen, anförde af lagman Montan, borgmästaren Falkman och grosshandlaren Eckerman, den 17 dec. genomdrifva, att frågan skulle hvila, till dess utlåtanden från utskotten inkommit öfver alla vid denna riksdag begärda extra anslag och dertill beräknade tillgångar. Med anledning deraf att tre stånd beslutit anslaget, upsatte emellertid expeditionsutskottet förslag till underdånig skrifvelse derom, hvilken borgareståndet ej kunde undgå att bifalla (11 jan.), och *derefter* (15 febr.), sedan riksens ständer redan anmält sitt

---

[1]) Se Santessons sjelfbiografi i Biografiskt lexikon XIII: 324 ff. Stats- och bankoutskottens utlåtande n:o 23 (Bih. t. Riksst. Prot. IV, III). — Rörande den rol Hartmansdorff i denna fråga spelade kan äfven läsas R. o. Ad. Prot. LXII: 291.
[2]) Prestest. Prot. XII: 130—166.
[3]) Bondest. Prot. IX: 704—727.
[4]) R. o. Ad. Prot. LV: 91—183.

bifall till K. M:ts proposition, fattade borgareståndet sitt beslut i frågan: det blef (med 18 röster mot 10), att utskottens utlåtande skulle läggas till handlingarna[1]).

Såsom ofvan är nämdt, hade K. M:t i sin framställning om det särskilda anslaget till försvarsverket påpekat lämpligheten af att för detta ändamål uptaga ett statslån. Som stora tillfälliga tillgångar funnos att anlita, så ansågo sig dock ständerna icke behöfva tillgripa denna utväg, utan anvisade så väl detta anslag, som det till Göta kanal och till andra extraordinarie behof, hvilka under tiden till nästa riksdag skulle fyllas — deraf 250,000 rdr bco till strömrensningar —, dels på öfverskotten på statsverkets inkomster för tiden till och med 1829, dels på bankens beräknade räntevinst under åren 1829—34 och på sistnämda verks fordran hos f. d. allmänna magasinsinrättningen, samt slutligen på den del af allmänna bevillningen, som motsvarade de 210,000 rdr bco, hvilka deraf enligt 1823 års riksdags beslut årligen ingått till banken. Dessa extra anslag och tillgångar uptogos nu i en särskild stat, den s. k. extra statsregleringen, slutande på en summa af 4,122,000 rdr bco och gällande för åren 1829—1834. I sammanhang dermed beslöts, att de under titeln »försvarsverket» inbegripna anslagen af 135,000 rdr bco årligen till fästningsbyggnaden vid Vanäs och befästandet af inloppen till Stockholm och Karlskrona, äfvensom de för strömrensningarna upförda 50,000 rdr bco årligen skulle, till förekommande af skadligt afbrott i dessa arbeten, fortfara, till dess nästa statsreglering vidtoge[2]).

Bland andra anslag, som beviljades utom de ordinarie hufvudtitlarne, var det s. k. »70,000 rdrs anslaget till försvarsverkets materiel» det märkligaste, mindre med afseende på dess storlek, än i följd af sättet för dess tillkomst. I sin proposition om statsverkets tillstånd och behof hade K. M:t för krigskollegii departement till försvarsverkets materiela behof äskat ett årligt anslag af 662,000

---

[1]) Borgarest. Prot. VI: 703—723; VII: 171—187, 746—761.

[2]) Se stats- och bankoutskottens utl. n:o 22 och exped.-utsk:s förslag till skrifvelse n:o 466.

rdr bco. Härå hade statsutskottet föreslagit en afprutning af 70,000 rdr bco. Under behandlingen af tredje hufvudtiteln blef utskottets förslag den 23 sept. 1829 bifallet af presteståndet och den 30 september af borgarne. Deremot beslöto (7 oktober) bönderna, som i denna fråga synas blifvit vederbörligen bearbetade, att nämda 70,000 rdr skulle »utgå af öfverskotten på statsverkets inkomster, i fall de de dertill skulle kunna lemna tillgång», medan åter ridderskapet och adeln, såsom var att vänta, beslöt hela det af K. M:t begärda anslagets upförande på stat (8 oktober). Vid början af eftermiddagens plenum den 12 oktober föreslog M. J. Crusenstolpe, som i denna sak utvecklade det största nit och förslagenhet såsom generaladjutantens för armén vapendragare, att de öfriga stånden skulle inbjudas att förena sig i det beslut, som adeln hade fattat. Härom utspann sig följande dag en lång diskussion, hvars resultat blef, att adeln med 73 röster mot 72 beslöt, att en dylik inbjudning skulle göras.

Emot detta beslut afgaf hr Gustaf Hierta en ljungande protest: »Jag har förgäfves bemödat mig», yttrade han, »att inom detta stånd yrka hejd i anslag och besinning af folkets redan allt för stora skattebördor. Förgäfves skulle jag hafva bemödat mig att rädda ifrågavarande ökade anslag af 70,000 rdr bco; och jag har alltså lugnt afvaktat resultatet af de andra ståndens beslut i hopp, att de samma skulle mera afse de skattdragandes fördel än den statslyx, som behagar makten, förbländar okunnigheten och beviljas af tjenstfärdigheten. Men, då man nu öfverflyttar resultaten af våra, som mig synes, icke så mycket på skäl, som på voteringsmassorna grundade öfverläggningar till föremål för särskild pröfning inom de tre andra stånden; då man vill försöka att sålunda äfven hos dem göra hemmastadd det slags välvilja för det allmänna, som visas i ökade anslag; då man sålunda söker att äfven på denna väg öka skattebidragen af ett folk, för hvars bildning, trefnad och frihet man deremot, som mig synes, gör föga eller intet; då man genom ett dylikt inflytande som en ståndsinbjudning vill lemna ökade statsbidrag till en sty-

relses disposition, som på 14 års tid låtit våra dyrbara och fullständiga förråd ouphörligt förskingras, oaktadt de betydliga anslag för tredje hufvudtiteln, hvilka på alla uptänkliga sätt blifvit använda till personalen; då man, oaktadt alla de hittills i fred oerhörda, till nära 4 millioner upgående extra ordinarie anslag, som regeringen särskildt begärt, och oaktadt de anledningar, som i statsutskottets betänkande deröfver förefinnas, att äfven största delen deraf blifver beviljad, likväl nu vill söka genom en ståndsinbjudning förmå medstånden att äfven öka krigskollegii årliga anslag; och detta fastän regeringen icke värdigats till rikets ständers pröfning framlägga fullständiga kostnadsförslag för de materiela behofvens anskaffande, måhända ej en gång underskrifna allegater vid de upgifter, som till statsutskottet blifvit lemnade: då rikets ständer icke ansetts böra erhålla en fullständig upgift på det användbara, som i förråden finnes; då ingen plan blifvit framlagd för att betrygga oss, att ett bättre anskaffnings- och underhållssätt af våra förrådspersedlar för framtiden kommer att ega rum: då jag sålunda icke ser annat än samma afskräckande syn, som hittills framstält sig för det skattdragande svenska folket, nämligen att nödgas anslå utan plan, granska utan rättelses vinnande och betala utan skonsamhet och utan gagn; — då måste jag skilja mig ifrån ståndets inbjudningsbeslut och anropa de öfriga stånden att behjerta våra medborgares belägenhet, och framför allt deras, som af ett icke lönande jordbruk skola utpressa de drygaste skattebidragen; samt upmana dem att icke genom frångående af de beslut, som dessa stånd på goda skäl fattat, låta rikets ständer samfäldt upbära den ovilja, hvarmed vid denna tid hela Sverige ser sina ombud under denna riksdag öka skattebördorna. Beslutet i denna del är stridande mot landets väl, mot vårt försvars *verkliga* behof och mot den princip, som bör ligga till grund för en vis representations handlingssätt: att ej bevilja till föremål, öfver hvars föregående behandling man har full anledning att beklaga sig. Jag anhåller», slutade han, »att denna min särskilda mening må till de öfriga stånden medfölja.»

Denna anhållan gjorde det för regeringen nödvändigt att bemöta de fälda yttrandena, hvarföre hr Hiertas anförande begärdes på bordet och dagen derpå uptogs till besvarande af grefvarne Carl Löwenhielm och M. Brahe, friherrarne Nordenfalk och Nordin m. fl., hvilkas yttranden, likasom Hiertas, fingo åtfölja inbjudningen till de andra stånden. Visserligen slöt sig intet bland dessa till adelns mening, men inbjudningen hade dock till följd, att presterna och borgarne frånträdde sina förut fattade beslut och förenade sig om bondeståndets, som således skulle blifva riksdagens.

Men härvid stannade det icke. Statsutskottet, som fann ett förtydligande af beslutet nödvändigt, afgaf den 25 febr. 1830 en hemställan, att »det måtte af riksens ständer förklaras, att till och med 70,000 rdr måtte årligen utaf de anvisade öfverskottsmedlen från riksgäldskontoret utbetalas, så vidt de dertill lemnade tillgång; men att någon ersättning för det, som för ett år bruste i ofvanberörda summa af 70,000 rdr, *icke* finge tagas af öfverskotten för ett annat år». Denna hemställan möttes på intet håll af bifall: preståndet förklarade den 3 mars, att det med dess mening och afsigt vore öfverensstämmande, att det belopp, hvarmed öfverskotten det ena året möjligen understege ifrågavarande 70,000 rdr, finge af de påföljande årens öfverskott ersättas, så vida de dertill lemnade tillgång; borgareståndet beslöt följande dag att »med förblifvande vid sitt i ämnet fattade beslut» ogilla utskottets hemställan, medan åter ridderskapet och adeln den 8 mars genom ej mindre än trenne voteringar[1]) kom till det af hr Crusenstolpe formulerade beslutet att »på de i statsutskottets af samtliga riksstånden redan bifallna betänkande n:o 387 stadgade grunder, hvilka jemväl i afseende på ifrågavarande åt försvarsverkets materiel af öfverskotten

[1]) I den votering som afgjorde, huruvida Crusenstolpes förslag eller ett, som öfverensstämde med preståndets beslut, skulle blifva kontraproposition, segrade det förra med 69 röster mot 51; i hufvudvoteringen vann det med 87 röster mot 27. R. o. Ad. Prot. LXV: 40—46.

årligen anvisade 70,000 rdr bco borde tillämpas, ogilla utskottets nu gjorda hemställan». Då statsutskottets åberopade betänkande n:o 387, grundadt på den förutsättningen, »att de af rikets ständer beviljade anslagen, af hvad beskaffenhet som helst, ovilkorligen borde vara att tillgå på bestämda tider och till utsatt belopp», innehöll den hemställan att, »derest någon brist tillfälligtvis skulle upkomma uti det påräknade beloppet af de till statsverket eller riksgäldskontoret anslagna inkomster och tillgångar, riksgäldskontoret måtte anskaffa skilnaden genom *lån*», så är det klart, att adeln i verkligheten fattat ett beslut, som stred emot det, hvarom ständerna förut i denna fråga förenat sig, nämligen att anslaget skulle utgå af *öfverskottsmedlen, så vida de dertill lemnade tillgång.* Äfven denna gång föreslog CRUSENSTOLPE, att de öfriga stånden skulle inbjudas att förena sig om adelns beslut, och åter segrade hans (d. v. s. grefve BRAHES) mening (11 mars), nu med 101 röster mot 58. Inbjudningen afslogs den 13 mars med 26 röster mot 10 af preste-ståndet, der sådane män som domprosten HEURLIN, prosten ANJOU, dr SVEDELIUS[1]) m. fl. i skarpa ordalag varnade för uprifvandet af ett i grundlagsenlig ordning fattadt beslut, medan biskop WINGÅRD fann lämpligt att såsom skäl för en dylik åtgärd anföra, att »inför den högste kännaren ämnet icke vore ovigtigt»! Bondeståndet, der utskottets hemställan och adelns inbjudning förekommo samtidigt, förenade sig samma dag med 36 röster mot 28 om det beslut, som presterna förut hade fattat. Borgareståndet åter beslöt (äfven 13 mars) med 19 röster mot 15 att i så måtto förena sig i adelns beslut, att riksgäldskontoret skulle, för att tillhandahålla K. M:t årligen de ifråga-

[1]) Den sistnämde yttrade: »Grundlagens helgd, nationens rättvisa fordran af stabilitet i rikets ständers beslut, våra kommittenters billiga fordran af konseqvens hos sina rerepresentanter, högvördiga ståndets egen värdighet och, jag vågar tillägga, inbjudningens obehöflighet, allt talar för afslag å densamma, hvilket jag ock med full öfvertygelse tillstyrker». Prestest. Prot. XV: 340.

varande 70,000 rdr, »intill dess öfverskotten blifvit utredda, eller derest öfverskotten dertill något år icke lemnade tillgång, desamma genom uplåning anskaffa, med vilkor att nämda förskott af de följande årens öfverskottsmedel skulle ersättas». Genom votering i förstärkt statsutskott den 17 mars[1]) blef detta beslut riksdagens[2]).

[1]) I första voteringen förkastades preste- och bondeståndens beslut med 67 röster mot 52; i den andra segrade borgareståndets öfver adelns med 97 röster mot 22. Förstärkta Stats-Utsk. Mem. n:o 443.

[2]) Se rörande denna fråga statsutskottets betänkanden n:is 132, 239, 416, 441 och 443; R. o. Ad. Prot. XLIV: 295—323, XLV: 69—74, 98—133, 213—261, LXV: 12—46, 116—120, 288—297; Prestest. Prot. V: 331, X: 505—525, XV: 113—121, 327—342, 359—362; Borgarest. Prot. V: 509 f., 1222—1234, VII: 1025—1031, 1200—1211; Bondest. Prot. VIII: 479—501, IX: 151 f., XI: 312—322. Se särskildt domprosten HEURLINS yttrande i prestest. prot. XV, s. 328 ff. rörande rätta förståndet af riksdagens på grund af statsutskottets betänkande n:o 387 fattade beslut. Rörande denna frågas inre historia har CRUSENSTOLPE meddelat en del uppgifter i skriften »1720, 1772, 1809», Sthm 1836, s. 269—276. Redan författarens namn är som bekant tillräckligt, för att framställningens sanning skall kunna dragas i tvifvelsmål. I afseende på den rol, d. v. öfverste LEFRÉN enligt CRUSENSTOLPES berättelse skall i denna fråga hafva spelat, anse vi lämpligt att här meddela följande af LEFRÉN sjelf skrifna beriktigande: »En dag mot slutet af den nämda riksdagen, under hvilken jag var ledamot af statsutskottet, behagade nuvarande h. excellence herr grefve BRAHE låta säga mig, att han på utsatt timme ville tala vid mig hemma i dess rum. Jag instälde mig. Vid inträdet blef jag högeligen öfverraskad att finna den så kallade interlokutören i gen.-adjutantens förmak, en känsla, som hade sin giltiga grund i den säkra kännedom, jag redan då egde om interlokutörens personlighet, och som sedermera nogsamt blifvit bekräftad. Samtalet öppnades af herr grefve BRAHE, som yttrade ungefär följande: Öfversten känner frågan om 70,000 rdr anslaget; den intresserar mig högeligen; jag önskade, att den kunde bringas i ett säkrare skick, men jag vill, förr än något tillgöres, inhemta öfverstens tanke, huruvida frågan kan anses redan definitift afgjord, eller om densamma utan brott mot formerna kan erhålla vidare

Mycket tvetydigt var det sätt, hvarpå regeringen vann denna seger, och tvetydig var också vinsten; ty hvad hon än vann i ökade anslag, icke beredde denna seger henne ökadt anseende och förtroende. Det förefaller dock, som om vissa företeelser under den senare delen af riksdagen bort mana henne att gå till väga med större försigtighet, än hon i denna fråga ådagalagt. Till dessa företeelser hörade diskussioner och voteringar, som inom preseståndet och adeln egt rum i frågan om ny instruktion för statsrevisorerna.

Statsutskottets utlåtande i frågan, afgifvet först den 8 dec. 1829, tillstyrkte i hufvudsak det förslag till in-

---

handläggning. Härpå svarade jag ungefärligen i följande ord: Jag känner nogsamt försvarsverkets behof af detta anslag och har derföre efter bästa förstånd sökt befordra kongl. propositionens bifallande; det gör mig ondt, att frågan icke kommit i det skick, som jag och många med mig önskat. Men då herr grefven vill veta min tanke om frågans nuvarande ståndpunkt, kan jag icke annat svara, än att densamma (på grunder som anfördes och här vore för vidlyftiga att uptaga) redan är definitift afgjord, och att inga vidare åtgärder kunna tagas utan att bryta emot riksdagsordningen, hvilket icke är rättsenligt och således icke heller gagneligt.

Den närvarande tredje personen (interlokutören) höll ingen möda spard för att med all den fintlighet, som är honom egen, söka öfvertyga grefven, att frågan ännu icke vore definitift afgjord, på sätt jag anfört, samt att vederlägga de grunder, som af mig till stöd för motsatsen blifvit anförda; hvarefter jag till herr grefven förklarade, att jag icke kunde frånträda min redan fattade mening, ehuru mycket jag ock nitälskat för saken, så länge frågan ännu befann sig under öfverläggning och var oafgjord. Så och icke annorlunda tillgick vid denna sammankomst. Det är möjligt, att interlokutören egde en promemoria i flere punkter, men den var icke vid tillfället synlig. Det är äfven möjligt, att han ämnat anställa en examen punktvis, men denna blef aldrig började af det enkla skäl, att generaladjutanten, såsom tillständigt är, brukar sjelf framställa sina frågor till dem, han uppkallar för att lemna upplysningar». — — — (Egenhändig upsats af J. P. Lefrén, i Lefrénska samlingen i riksarkivet.)

struktion, som af Kongl. Maj:t den 22 jan. blifvit framstäldt[1]). Grundliga reservationer häremot hade anmälts af utskottets ordförande grefve SCHWERIN samt hrr VON HARTMANSDORFF och ECKERMAN, af hvilka den förstnämde ansåg, att »all fråga om sammanfattning af en för de redovisande och granskande gemensam instruktion borde upskjutas, intill dess de föreskrifter, som K. M:t kunde finna lämpligt att gifva dem, som egde redovisning sig ålagd, vore kända och erfarenheten visat, att i detta afseende en önskad fullständighet vore upnådd». Vid utlåtandets föredragning i standen blef det den 8 jan. 1830 med 46 ja mot 19 nej bifallet af bondeståndet och med 17 röster mot 12 af borgareståndet[2]). Samma resultat vanns den 13 januari i presteståndet, men endast med knapp nöd och efter en skarp diskussion. Oppositionens talan fördes med styrka och talang isynnerhet af prosten HALLSTRÖM, som särskildt framhöll att, då 1823 års ständer på grund af § 68 R. O. beslutit, att revisorerna borde ega tillgång till statskontorets samtliga räkenskaper och handlingar intill den dag, då revisorerna sammanträdde, medan statsutskottet nu med stöd af samma grundlagsparagraf inkommit med ett alldeles motsatt förslag, innehållande, att granskningen af förvaltningsåtgärderna icke kunde utsträckas öfver de 2 år, för hvilka räkenskaperna granskades, så utvisade detta en tvetydighet i grundlagen, som borde på grundlagsenlig väg borttagas, innan någon ny instruktion beslötes. I denna åsigt instämde bland andre doktor SVEDELIUS, på samma gång han förklarade sig på det högsta önska, att detta tvisteämne emellan de båda statsmakterna en gång måtte afgöras. Äfven prosten ANJOU instämde hufvudsakligen i denna punkt med prosten HALLSTRÖM,

---

[1]) Se ofvan sid. 22. — Den väsentligaste skilnaden bestod väl deruti, att utskottet ansett böra stadgas, att jemte »räkenskaperna» äfven »*dertill hörande k. bref, protokoll och handlingar, utan undantag,*» skulle innefattas i den allmänna redovisningen för statsverkets tillstånd, styrelse och förvaltning. Jfr K. M:ts Prop. n:o 45 och Stats-Utsk. Utl. n:o 353.

[2]) Bondest. Prot. X: 75—87; Borgarest. Prot. VII: 59—84.

men ansåg att, då K. M:t förklarat sitt bestämda beslut att icke tillåta handlingarnas läsning i granskningsväg utöfver de bestämda tvänne revisionsåren och någon ändring deruti icke torde stå att vinna; — då grundlagen kunde gifva stöd äfven för denna mening; — då K. M:t gifvit efter för ständernas önskningar i frågan om revisionens utsträckning till alla genom allmänna bidrag samlade kassor; — och då ingen annan utväg gåfves att få den obehagliga striden emellan de båda statsmakterna undanröjd, så borde ständerna i denna fråga gifva efter. Samme talare medgaf äfven oformligheten af, att regeringen framlagt ett fullständigt förslag till instruktion för riksdagens ombud, och ogillade tillika, att utskottet så bestämdt yrkat, att en instruktion för ständernas revisorer i allmänhet och utan undantag vore i behof af K. M:ts sanktion: de stridiga meningarna hade lättare kunnat förenas, om utskottet, med öppet erkännande af ständernas rätt att redigera sjelfva instruktionen för *sina revisorer*, blott förklarat, att de delar deraf behöfde regeringens bifall, som ansågos innefatta några *embetsverken* åliggande skyldigheter. Deremot yrkade regeringens hänsynslöse kämpe, biskop Wingård, obetingadt bifall till utlåtandet. »Må demagogen», yttrade han, »harmas öfver ett undanböjdt tillfälle att slå larm och väcka split, och formalisten begråta såsom ett förloradt palladium utplåningen af någon tvetydig paragraf; det sunda medborgs-sinnet skall tillfredsställas af det jemnvägda skicket, som här företer sig». Emellertid beslöts med endast 20 röster mot 16, att utskottets förslag skulle till pröfning företagas, och i hufvudvoteringen blef det antaget med blott 14 röster mot 13[1]).

Sedan förslaget sålunda blifvit af de tre ofrälse stånden och dermed äfven af riksdagen antaget, förekom det till behandling på riddarhuset den 15 januari. Det blef der föremål för skarpa angrepp, inledda med ett anförande af den gamle patrioten grefve J. H. Gyllenborg, som varit ordförande i alla statsrevisioner under det nya stats-

---

[1]) Prestest. Prot. XIII: 155—193.

skicket till och med den af år 1825. Han började med att påpeka, hurusom allt intill sistnämda år ej blott statsverkets för 2 år afslutade räkenskaper utgjort föremål för revisorernas granskning, utan äfven förvaltningsåtgärderna så nära inpå tiden för revisorernas sammanträde, som handlingarna derom varit att tillgå. Den inskränkning, som då under åberopande af kongl. skrifvelsen af den 4 dec. 1823 hade skett i granskningsrätten[1], vore stridande emot grundlagen, och han yrkade nu, att 1812 års instruktion skulle fortfarande gälla, endast med tillägg, att granskningsrätten måtte tillämpas på samma sätt som före 1825 års statsrevision varit brukligt. Den följande talaren, grefve HORN, ansåg, att ständerna år 1823 hade bort — utan afseende på 1812 års praxis — i sin instruktion endast intaga föreskrifter för revisorerna och deremot undvika alla stadganden om de förvaltande verkens åligganden; de hade i sådant fall kunnat undgå att se sin värdighet så komprometterad, som den blifvit genom K. M:ts svar af den 4 dec. 1823[2]). Man borde nu återremittera utlåtandet med anhållan, att utskottet ville inkomma med afstyrkande af det kongl. förslaget, och att det tillika ville upgöra förslag till ny instruktion, hvari endast § 68 R. O. lades till grund för revisorernas rättigheter. På samma gång ständerna öfverlemnade denna instruktion till K. M:t, borde de anhålla om utfärdande af sådana föreskrifter för de förvaltande verken, som vore nödiga för revisionens underlättande. Bitande anmärkningar framställdes ock af professor CEDERSCHIÖLD, G. HIERTA, A. VON HARTMANSDORFF m. fl. Den sistnämdes med bifallsrop mottagna yttrande afslöts på följande sätt: »Det är icke första gången, som ridderskapet och adeln, sedan styrelsen lyckats genomdrifva sina afsigter i de öfriga stånden, qvarstått allena kämpande deremot. Merendels hafva dessa händelser varit olycksbådande; riket har fått umgälla och de öfriga stånden ångra, att de lemnat ridderskapet och adeln

[1]) Jfr statsrevisorernas berättelse för år 1825, s. 1—3.

[2]) Se ofvan sid. 20.

allena. Samma känslor, som år 1789 föranledde en riddersman, en af styrelsens upriktigaste vänner[1], att upträda på rikssalen — i närvaro af de tre stånd, på hvilkas bifall styrelsen stödde sina bemödanden att få adeln till eftergift, — och der beklaga hennes öfvervigt och besvära henne att icke begagna den —, samma känslor lifva mig i detta ögonblick. Jag beklagar styrelsens framgång i denna sak, och jag önskar, att hon aldrig måtte göra bruk deraf. — Hvad styrelsen vinner, det är i *bokstafven;* men detta och mycket mer förlorar hon i *meningen*, i allmänhetens mening, som — voteringarna må inom riksstånden utfalla huru som helst — med hvarje dag bestämdare fordrar offentlighet i allmänna värf, särdeles i allmänna medels förvaltning. Om än vårt beslut nu mera intet verkar på sakens afgörande, anhåller jag likväl, att ridderskapet och adeln måtte, för sin egen heders skull och för bibehållande af den karakter häfderna åt ståndet vitsorda, *afslå* detta försök till den offentliga granskningsrättens inskränkning.» — Å andra sidan sökte friherre J. Cederström, öfverste Lefrén, grefve Wetterstedt, brukspatron Tham och andre försvara det framstälda förslaget, men försvaret var skäligen matt och vid den följande voteringen blef utlåtandet med 81 röster mot 67 *afslaget*[2]).

Kort derefter, den 11 februari — samma dag, då regeringen förlorade den ofvan nämda voteringen i statslånefrågan, — inträffade på riddarhuset en annan märklig omröstning, der regeringen visserligen segrade, men med ytterst knapp majoritet. Det var i frågan om tiden för nästa riksdags sammanträde.

Den ovanligt långa tid, som riksdagen varit samlad, gaf en mer än vanlig vigt åt det sätt, hvarpå stadgandet i § 49 R. F. rörande denna sak borde tolkas. Ursprungligen bestämdes i denna paragraf, att ständerna skulle »sammankomma när fem år ifrån den sist hållna riksdagens

---

[1]) G. J. Adlerbeth.

[2]) R. o. Ad. Prot. LVII: 145—213.

slut förflutit», och att dagen för nästa sammanträde skulle utsättas i riksdagsbeslutet. Som emellertid dessa stadganden »lätteligen kunde genom en alltför bokstaflig tolkning misstydas och riksens ständer antingen anses pligtiga att utan allt val af årstider sammankomma på en nästan till dagen förut bestämd termin eller ock berättigade att upskjuta riksdagen till 6, 7 eller flere års mellanstånd från den sist hållna», så föreslogs redan år 1810[1]) och antogs år 1815, att första punkten i paragrafen skulle lyda: »riksens ständer skola i kraft af denna grundlag hvart femte år sammankomma». Denna bestämmelse synes sedan hafva blifvit så tillämpad, att man utsatt nästa riksdags sammanträde till någon dag under det femte året efter tiden för den pågående riksdagens sammanvaro[2]). Hade man nu velat följa detta sätt att gå till väga, så skulle väl ständernas nästa sammankomst hafva blifvit utsatt till någon dag under året 1834. I alla händelser borde väl, sedan riksdagen fortvarat fyra gånger så lång tid som den, hvilken grundlagen stadgade såsom den normala, och således sjelfva förutsättningen för lagens stadgande i nu förevarande fråga hade uphört att existera, ingen hafva yrkat på en sträng tillämpning af grundlagens »ordalydelse». Det var emellertid denna, som blef det egentliga föremålet för striden.

Mot vanligheten bragtes frågan på tal af expeditionsutskottet, som den 3 febr. 1830 framstälde en »förfrågan», huruvida ständerna behagade bestämma den 15 jan. 1835 såsom dagen för nästa riksdags sammanträde[3]). Detta ut-

---

[1]) Konst. Utsk. Mem. n:o 32 vid riksdagen i Stockholm 1809—1810.

[2]) Vid 1815 års riksdag, som samlades i slutet af febr. och afslöts den 9 aug., utsattes nästa riksdags sammanträde till den 15 jan. 1820; vid 1817 års riksdag, som sammanträdde den 20 nov. 1817 och slutade den 21 juli 1818, bestämdes, att nästa riksdag skulle börja den 15 jan. 1823; vid 1823 års riksdag åter, hvars slut inträffade den 22 dec. 1823, utsattes dagen för nästa riksdags början till den 4 nov. 1828. — R. o. Ad. Prot. LXI: 172 f.

[3]) Exped.-Utsk. Mem. n:o 354.

låtande bifölls utan vidare af preste- och bondestånden[1]) samt efter någon diskussion äfven af borgareståndet[2]). Deremot upstodo så mycket skarpare debatter på riddarhuset, der oppositionen yrkade, att tiden skulle räknas från dagen för riksdagens början och den följande riksdagen således sammanträda under loppet af år 1833, medan åter det motsatta partiet, anfördt af grefve WETTERSTEDT, kämpade för expeditionsutskottets af de ofrälse stånden delade mening. Att grundlagens ordalydelse talade för oppositionens åsigt torde knappast med fog kunna bestridas, och man kan endast med löje åhöra ett sådant argument för den motsatta meningen, som det hvilket anfördes af expeditionsutskottets ordförande, friherre JACOB CEDERSTRÖM: »Ständerna», yttrade han, »*sammankomma* vid en riksdag sista gången dagen före dess slut, och från den tiden skola väl de föreskrifna fem åren emellan riksdagarne räknas». Med större skäl kunde grefve WETTERSTEDT yttra, att »vid ordet *sammankomma* fästes begreppet, ej blott af den handling, hvarigenom rikets ständers *sammankomst* tillvägabringas, utan äfven deras *sammanvaro* såsom svenska folkets representanter», och att på grund häraf ständerna kunde bestämma hvilken dag som helst inom det femte året efter denna riksdags slut; men man kan dock svårligen påstå, att det var grundlagens *ordalydelse*, som vid en sådan tolkning skulle få gälla. Oppositionen kunde denna gång till stöd för sin mening åberopa såväl konstitutionsutskottets[3]) som landtmarskalkens[4]) auktoritet,

---

[1]) Den 3 och 5 febr. (Prestest. Prot. XIV: 40; Bondest. Prot. X: 362.)

[2]) Den 5 febr. Prot. VII: 495—515.

[3]) Konst.-Utsk. Mem. n:o 53.

[4]) Landtmarskalken förklarade sig först vara af grundlagens ordalydelse förhindrad att framställa proposition på annan tid för nästa riksdags sammanträde än någon dag under loppet af 1833; men »hyste för mycken aktning för de öfriga riksståndens beslutande rätt för att deruti göra något intrång genom vägrad framställning af proposition» på att adeln skulle vid deras beslut »låta bero». Ridd. o. Ad. Prot. LXI: 161 f., 212 f.

och häri låg sannolikt en hufvudsaklig orsak till, att grefve WETTERSTEDTS förslag — att adeln skulle vid de öfriga ståndens beslut »låta bero» — endast segrade med den knappa majoriteten af 142 mot 138[1]).

Så lång tid än riksdagen hade varit tillsammans, så var det dock en mycket vigtig politisk fråga, som vid dess afslutande måste lemnas oafgjord. Det var frågan om ny redaktion af tryckfrihetsförordningen.

Utgående från åsigter, som uttalades i en af grefve GUSTAF LAGERBJELKE till utskottet inlemnad skrift, och om hvilka man visste, att de öfverensstämde med regeringens, hade konstitutionsutskottet utarbetat och i oktober 1829 inkommit till stånden med ett förslag i denna fråga, fotadt på hufvudsakligen följande grunder:

1:o) Den, som anmäler sig att utgifva periodisk skrift, är skyldig att ställa *borgen* för möjligen ifrågakommande böters gäldande, eller ock att deponera en summa af minst 300 rdr bco;

2:o) *indragningsmakten upphäfves;*

3:o) *juryn i tryckfrihetsmål afskaffas,* och förbrytelser emot tryckfrihetsförordningen afdömas vid hofrätt, sedan underdomstol derom ransakat.

Detta förslag, som åsyftade »tryckfrihetslagens återförande till dess ursprungliga skick och bestämmelse», åtföljdes af en mängd reservationer, de grundligaste af professor CEDERSCHIÖLD och prosten HALLSTRÖM. Det föranledde inom stånden — i synnerhet på riddarhuset — vidlyftiga och lärorika diskussioner, men i följd af de olika beslut, hvari stånden stannade, blef frågan så intrasslad, att den ej kunde lösas, utan måste afklippas. Endast i ett stånd, bondeståndet, antogs förslaget i sin helhet att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa riksdag (13 nov.). Alla de öfriga stånden återremitterade betänkandet, borgareståndet (23 okt.) med förklaring, att det ansåg stadgandet om borgen böra uteslutas och det gamla rättegångssättet med jury bibehållas; presteståndet (30 okt.) med

[1]) Ridd. o. Ad. Prot. LXI: 116—165, 166—241, 242—252; LXII: 3—6.

yrkande, att både indragningsmakten och juryn måtte bibehållas, och att i alla händelser föreskrifterna om borgen måtte uteslutas; ridderskapet och adeln (1 febr. 1830) med uttryckande af den åsigten, att juryn måtte bli qvar. Som således i 1:sta punkten två stånd stannat mot två, 2:dra punkten gillats af tre stånd, men förkastats af det fjerde, och 3:dje punkten gillats af ett, men förkastats af tre stånd och någon sammanjemkning ej kunde komma i fråga, så anmälde konstitutionsutskottet förhållandet för ständerna. Då emellertid samtliga stånden vidhöllo sina anmärkningar och dessa voro af den art, att hvar och en var riktad mot någon af det framstälda förslagets hufvudgrunder, så ansåg utskottet, att någon votering emellan de olika besluten ej kunde företagas: §§ 56 och 81 R. F. samt § 29 R. O. sammanstämde nämligen alla deruti, att ständerna må kunna under den riksdag, då konstitutionsutskottet inkommit med ett grundlagsförslag, derom öfverlägga, men aldrig förr än å näst följande riksdag derom *besluta;* följaktligen kunde ej ett dylikt förslag vid samma riksdag, då det tillstyrktes, förfalla, »ej i det reala undertryckas eller tillintetgöras af ständer, hvilka emottagit frågan endast för beredning till mognad genom hvilan». Under dessa förhållanden fann utskottet ingen annan utväg »till förlikande af yttranderätten vid första med beslutanderätten vid andra riksdagen», än att föreslå att man, utgående från den förutsättningen, att förslaget i alla händelser skulle hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa riksdag, skulle låta förstärkt konstitutionsutskott votera om, huruvida det skulle förklaras hvilande med godkännande eller med afstyrkande af de principer, på hvilka det var fotadt. Detta förslag gillades dock endast af bondeståndet; de öfriga stånden återremitterade det med mer eller mindre uttrycklig förklaring af sin åsigt att, i enlighet med en af professor CEDERSCHIÖLD afgifven reservation, voteringen borde gälla antagandet eller förkastandet af sjelfva principerna. Utskottet protesterade häremot (12 mars), men förklarade att det, »underkastande sig principalers uttryckta vilja och den än mäktigare nödvändighe-

tens kraft, ansåg sig böra uppgifva ett medel att förhjelpa saken till slut, hurudant det helst måtte blifva. Detta medel bestod deri, att det förstärkta konstitutionsutskottet skulle genom en preliminär votering med rikets ständers rätt afgöra frågan om formen för voteringspropositionerna. Detta förslag blef emellertid af alla stånden ogilladt: bondeståndet vidhöll sitt beslut, att votering skulle ske enligt utskottets voteringspropositioner, de öfriga stånden beslöto, att omröstningen skulle företagas enligt dem, som af professor CEDERSCHIÖLD föreslagits. På grund häraf utsattes votering att ega rum vid förstärkta konstitutionsutskottets sammanträde på eftermiddagen den 17 mars. Derhän kom det dock icke. Samma dag voteringen skulle försiggå, inkom bondeståndet till de öfriga stånden med inbjudning att antingen i öfverensstämmelse med ståndets beslut antaga utskottets voteringspropositioner, eller ock ingå på utskottets förslag om preliminär votering. Ståndet förklarade på samma gång, att det icke förr, än svar på inbjudningen erhållits, kunde sig utlåta, huruvida det kunde af grundlagen anses förbundet att underkasta sig en sådan votering, som medstånden beslutit, hvadan den redan utsatta omröstningen komme att tills vidare förblifva hvilande[1]). Något svar härpå hann icke afgifvas: riksdagen afslöts två dagar derefter, den 19 mars, och man hade således äfven denna gång lyckats att genom bondeståndet förekomma ett riksdagens beslut i syfte af indragningsmaktens uphäfvande.

I det om stark sjelfkänsla vittnande trontal, hvarmed konungen nämda dag hemförlofvade ständerna, gaf han dem det vitsordet, att hafva »med fullt förtroende till sin konungs ledning tryggat sig vid hans grundlagsenliga tänkesätt». Och väl kunde han anse sig hafva skäl att med tillfredsställelse blicka tillbaka på det förflutna riksmötet, ty i de allra flesta frågor af någon vigt hade regeringen lyckats genomdrifva sin mening. Man kan till och med

---

[1]) Se Konst.-Utsk. Mem. n:is 51, 67, 69 och 76; Bondest. Prot. XI: 345 f.

anse, att hon vunnit mera, än för hennes eget välförstådda intresse hade varit önskligt, i det hon ej alltid begagnat sin styrka med klok hofsamhet, utan mer än en gång gått så långt det bar och tilltvungit sig segrar, hvilkas vinst var ringa i jemförelse med den förbittring, de framkallade hos motståndarne[1]), och den tvekan rörande lämpligheten af att såsom hittills understödja regeringen, som de hos en del af hennes egna anhängare måste väcka. Äfven det sätt, hvarpå segrarne vunnits, hade ej alltid varit af den art, att det för framtiden kunde stadga regeringens inflytande: det är en bekant sak, att majoriteten på riddarhuset till stor del utgjordes af embetsmän, som »voterade för uniformen», ett förfaringssätt, som en tidning, hvilken ansågs vara ministeriel, ej blygdes att öppet framhålla såsom det enda tillbörliga[2]): och inom bondeståndet synes nitet för regeringens sak stundom hafva tillgripit medel af ännu mera tvetydig beskaffenhet[3]). Så bidrogo regeringens segrar vid detta riksmöte ej oväsentligt till utvecklingen af den opposition, som med sådan styrka framträdde under Carl Johans båda följande riksdagar.

Under riksdagens lopp hade ett par personalförändringar egt rum inom konseljen, i det statsrådet Schwan efter blott några månaders verksamhet inom denna krets den 1 maj 1829 nedstigit i grafven, i augusti s. å. följd af justitiestatsministern, grefve Gyllenborg. Den sistnämde fick till efterträdare sin medbroder inom statsrådet, grefve Rosenblad, hvilken 1810 varit hans medtäflare om denna plats. Af de två statsrådstaburetter, som så-

---

[1]) Huru bitter deras harm var, finner man till exempel af det anförande, hvarmed Anders Danielsson den 19 mars skildes från bondeståndet och hvilket läses i ståndets prot. XI: 369—373.

[2]) Se Den Objudne Gästen för den 24 jan., 14 mars och 4 april 1829.

[3]) Se t. ex. Bondest. Prot. VIII: 788—792; IX: 50—73, och XI: 261, 263, samt 386 f. Se ock ofvan sid. 59 f.

lunda blifvit lediga, fyldes den ena i dec. 1829 med presidenten i statskontoret, grefve E. R. ADELSVÄRD, medan den andra ännu vid riksdagens slut var obesatt.

Äfven inom konungahuset hade döden gästat: prinsessan SOFIA ALBERTINA, den enda inom landet qvarvarande ättlingen af Sveriges förra konungaätt, hade den 17 mars 1829 gått till sina fäder. Städse föremål för den mest grannlaga uppmärksamhet från den nya konungafamiljens och framför allt CARL JOHANS sida, hade hon särskildt under sin sista sjukdom åtnjutit den ömmaste omvårdnad, och det var också i sina nya anförvandters krets, som hon utandades sin sista suck. Sjelf hade hon genom sitt hjertas blida godhet, som yttrade sig i en lika anspråkslös som omfattande hjelpsamhet mot lidande och betryckta, förvärfvat sig det vackra eftermälet att hafva varit »ett välgörenhetens och tröstens sändebud på jorden»[1]).

Ett särskildt prof på upmärksamhet lär konungen hafva visat prinsessan, då han enligt hennes önskan[2]) gaf samma titel, som hennes mest älskade broder, prins FREDRIK ADOLF, hade burit, nämligen den af *hertig af Östergötland*, åt sin den 21 januari 1829 födde tredje sonsson. Vid dopet, som med vederbörlig ståt förrättades den 28 jan., konungens namnsdag, stodo ständerna fadder.

En annan högtidlighet, hvari ständerna under denna riksdag deltogo, var drottningens kröning. Redan vid 1823 års riksdag hade de (29 nov.) hos konungen anhållit, att enligt uråldrigt bruk denna akt måtte försiggå, hvarpå konungen förklarat, att han med bifall till denna anhållan ville framdeles bestämma dag för högtidligheten. Som emellertid »årstiden redan var långt framskriden, samt rikets ständer dessutom snart derefter åtskildes»[3]), så upsköts saken till ständernas nästa sammanträde. Emellertid började man i oppositionstidningar tala om, att drottningens kröning vore otillbörlig, alldenstund hon vore katolik, och

---

[1]) Se NYA ARGUS för den 18 mars 1829.

[2]) Anteckning af B. VON SCHINKEL.

[3]) Kongl. Maj:ts skrifvelse af den 8 aug. 1829 (n:o 78).

detta lär hafva för kronprinsen blifvit ett skäl att med ifver taga sig saken an och yrka på kröningens förrättande[1]. Den egde också med mycken högtidlighet rum den 21 aug. 1829, årsdagen af konungens val till svensk tronföljare.

[1]) Anteckning af B. v. Schinkel.

Riksdagen 1834—35.

Den revolution, som i juli 1830 utbröt i Frankrike, inledde ett nytt skede af den strid emellan absolutism och liberalism, som öppnats genom den stora franska revolutionen af år 1789. Den bröt för alltid den heliga alliansens välde och gaf luft åt de frihetssträfvanden, som dittills nästan qväfts af reaktionens tunga hand. Äfven det aflägsna Sverige fick i sin mån röna dess inflytande; visserligen ej så, som Frankrikes grannland Belgien, eller det med sin arffiende sammanokade Polen, eller vissa af absolutismen klafbundna tyska och italienska stater: Sveriges förhållanden voro lyckligtvis ej af den arten, att sådana rörelser, som reste sig i dessa länder, här kunde komma i fråga. Men likasom regeringen ej kunnat hålla sig oberörd af den reaktionära eller konservativa strömning, som efter 1815 gick igenom Europa, så bidrog också den liberala vind, som nu blåste genom de europeiska länderna, att gifva en kraftigare färg och en friskare fart åt de sträfvanden, som äfven i vårt land arbetade för en friare och snabbare utveckling, och således äfven att skärpa motsatsen och öka spänningen emellan de olika riktningar, som representerades af regeringen och oppositionen.

Det kan förefalla, som om Carl Johan ej skulle kunnat hafva någon egentlig anledning att med oblida ögon

se en sådan händelse som julirevolutionen: en liknande omhvälfning hade gifvit uphof åt hans egen konungavärdighet, och för den gamla bourbonska ätten hade han ingen anledning att hysa några sympatier. Men den ifrågavarande tilldragelsen kunde äfven betraktas från en annan synpunkt: ej nog med att julirevolutionen helt och hållet bröt med den ordning, som 1815 blifvit införd och hvars orubbade vidmakthållande äfven den nya svensk-norska konungaättens intresse syntes fordra; utan den tycktes på samma gång innebära hotande faror för Europas fred och vara egnad att framkalla förvecklingar, hvilkas beskaffenhet och slutpunkt ingen menniska kunde förutse. Det bref, hvarmed CARL JOHAN besvarade fransmännens nye konung LUDVIG FILIPS underrättelse om sitt upstigande på franska tronen, var också hållet i mycket afmätt ton — det var föga annat än en omskrifning af den mottagna skrifvelsen[1]) —: men det innefattade i alla fall ett verkligt erkännande af den nye monarken, och detta erkännande gafs utan dröjsmål: den 16 september mottog CARL JOHAN officielt meddelande från LUDVIG FILIP om hans anträde till regeringen, den 24 sept. är svaret dateradt, och den 28 sept. utfärdades nya kreditiv för Sveriges och Norges förut varande sändebud i Paris, grefve GUSTAF LÖWENHIELM[2]). Vi känna ej, huruvida den föga hjertliga tonen i konungens svar i någon mån kan hafva föranledts af vissa formela oegentligheter, som voro förbundna med öfverlemnandet af den franske konungens skrifvelse. Emot det rådande bruket hade man nämligen updragit dennas framlemnande åt en person, som var i svensk tjenst, marskalk NEY'S son, den unge prinsen af MOSKWA, ännu anstäld som kapten vid Svea artilleriregemente[3]). Oformligheten häraf anmärktes i ett bref[4]) från hofkansleren

[1]) Båda brefven finnas meddelade bland bilagorna.

[2]) POST- OCH INRIKES-TIDNINGAR för den 28 sept. och 4 okt. 1830. — Först den 8 januari 1831 var Rysslands sändebud i Paris, grefve POZZO DI BORGO i tillfälle att till Frankrikes nye konung öfverlemna sina kreditiv. HILLEBRAND, Geschichte Frankreichs 1830—1871, I: 30 f.

[3]) Jfr SCHINKEL, Minnen, T. IX, förf. af C. ROGBERG, s. 339.

[4]) Meddeladt bland bilagorna.

till svensk-norska sändebudet i Paris, men hindrade ej prinsens emottagande af konungen. Ett obehagligare upseende väckte det, att den unge mannen, som icke kunde göra anspråk på någon annan diplomatisk egenskap än den af kurir, dagen efter sin audiens hos konungen lät uthänga den trefärgade fanan från det franska legationshotellet. På hofkanslerens anmodan blef hon samma dag åter indragen, och häri ville man finna en anledning till att prinsen hastigare än ämnadt var lemnade den svenska hufvudstaden[1]. — Händelsernas utveckling i Frankrike följdes sedan af CARL JOHAN med orolig spänning och han försummade ej de tillfällen, som kunde erbjuda sig att varna den nya regeringen för förhastade åtgärder[2].

Var julirevolutionen i sin egenskap af en närmast för Frankrike betydelsefull tilldragelse företrädesvis egnad att vid sig fästa konungens upmärksamhet, så fängslades den svenska allmänhetens intresse hufvudsakligen af den frihetsrörelse, som under inverkan deraf utbröt i Polen. Ännu lefde det gamla nationalhatet emot Ryssland med friskt lif, ännu blödde det sår, som Finlands förlust tillfogat Sverige, och man kan derföre lätt förstå, att polackarnes tappra frihetskamp emot den ryska öfvermakten skulle af det svenska folket följas med mer än vanliga sympatier: utan tvifvel var det ett troget uttryck af dettas allmänna opinion, som en samtida tidning gaf, då den yttrade, att »polackarnes sak, vigtig för alla folk, är för oss svenskar en öfverträffande dyrbar, ja helig sak»[3]. Konungen åter saknade väl ej känsla för det olyckliga Polens öde, men det svenska rysshatet kunde han icke dela, och för hans politik voro också helt andra synpunkter bestämmande: vänskapen med Ryssland, allt sedan 1812 hörnstenen i hans yttre politik, hade under kejsar NICOLAI blifvit be-

---

[1]) B. VON SCHINKELS anteckningar; NYA ARGUS för den 18, 22 och 25 september 1830.

[2]) Denna upgift stöder sig på handlingar i Schinkelska samlingen, hvilka torde komma att meddelas som bilagor till senare afdelningen af denna del.

[3]) NYA ARGUS för den 2 juli 1831.

fäst genom dennes bestämda uppträdande för CARL JOHANS åsigter under de diplomatiska förhandlingarna år 1828[1]) och genom kronprinsen OSCARS besök i Petersburg sommaren 1830, då den svenske fursten blifvit mottagen med all tänkbar upmärksamhet och välvilja[2]). Det sätt, hvarpå CARL JOHAN i nu förevarande fall upträdde, stod också i fullkomlig öfverensstämmelse med denna politik: en polsk emissarie, som, försedd med rekommendationsbref från LAFAYETTE, anlände från Paris till Sverige i ändamål att intressera konungen för sina landsmäns sak, blef efter sin ankomst till Göteborg (april 1831) anmodad att lemna landet; och den framställning, som ifrån franska regeringens sida (juli 1831) gjordes om konungens medverkan vid en vänskaplig bemedling till polackarnes förmån, besvarades med den förklaringen, att konungen dertill vore benägen endast under den förutsättningen, att polackarne erkände sin förbrytelse och förklarade sig villige att mot löfte om förlåtelse och glömska å kejsarens sida åter underkasta sig hans välde[3]). Att denna regeringens hållning, som fullkomligt stred emot

---

[1]) Se ofvan sid. 97 f.

[2]) Kronprinsen afreste från Stockholm den 28 juni 1830, anlände till Petersburg den 4 juli, återvände derifrån den 8 augusti och kom åter till Stockholm den 17 augusti. Om den stora upmärksamhet, som af kejsaren och hans familj visades honom, finnas meddelanden i B. VON SCHINKELS anteckningar; jfr POST- OCH INRIKES-TIDNINGAR för den 12, 17, 27 och 30 juli samt 2, 9, 12 och 18 augusti 1830.

[3]) Dessa upgifter angående CARL JOHANS ställning till polska revolutionen äro stödda på handlingar, hvilka komma att meddelas som bilagor till senare afdelningen af denna del. — Enligt en upgift af B. v. SCHINKEL skall konungen vid underrättelsen om Warschaus fall hafva utropat: »Dieu soit loué pour la cause de l'humanité!» — Den 19 maj 1833 yttrade konungen till arméns fullmäktige följande ord, som sannolikt hänsyftade på den hållning han under det polska uproret intagit: »Hatets känslor äro oförenliga med en sund politik. Det, som väcker split folkslagen emellan, upreser sig emot försynen. Den styrandes första pligt är att bära aktning för alla ingångna förbindelser. Vårt system, ehuru fredligt, bjuder likväl att ej afsöndra oss från det europeiska samhället. Alla dess beståndsdelar hafva sina egna rättigheter, och in-

den rådande opinionen, skulle väcka mycken ovilja, ligger i sakens natur, och särskildt lärer det hafva gjort ett pinsamt intryck, att konungen, just vid den tid då deltagandet och intresset för det kämpande Polen var som lifligast, visade Rysslands herskare ett särskildt prof på sin vänskap genom att efter honom gifva sin fjerde sonson[1]) namnet NICOLAUS.

I hvad mån de åsigter, som sålunda följdes af konungen med afseende på den yttre politiken, hyllades af hans rådgifvare, känna vi icke. I alla händelser torde man kunna taga för afgjordt, att de personalförändringar, som under loppet af år 1831 egde rum inom statsrådet, icke med dem stodo i något sammanhang. Deremot var det en bestämd skiljaktighet i afseende på grundsatserna för den inre politiken, som föranledde åtminstone en af dessa förändringar — den, hvarigenom statssekreteraren NORDENFALK redan i början af år 1831 lemnade den plats, som han 1828 hade intagit. Förhållandet härmed var i korthet följande. Vid sista riksdagen hade K. M:t i tillökning å anslaget till gardesregementena begärt 34,019 rdr bco årligen, hufvudsakligen till löneförbättringar, men riksdagen hade deraf beviljat endast 15,103. K. M:t updrog derpå åt särskilde komiterade att föreslå sättet för det beviljade anslagets fördelning, och desse inkommo då med ett förslag till aflöningsstater, som med 18,564 rdr bco öfversteg den summa riksdagen hade beviljat. Då nu konungen mot statsrådets nästan enhälliga mening[2]) beslöt att tills vidare fastställa dessa stater och föreskref, att det belopp, hvarmed de öfverskredo ständernas anslag, skulle utgå af 3:dje hufvudtitelns besparingar, begärde NORDENFALK sitt afsked[3]). Hans efterträdare blef expeditionssekreteraren C. G. GRIP, först såsom tillförordnad och ifrån den 13 ok-

---

gen enskild stats inre lugn kan kränkas, utan allas förnärmande.» POST- OCH INRIKES-TIDNINGAR för den 20 maj 1833.

[1]) Denne föddes den 24 aug. och döptes den 3 sept. 1831.

[2]) Endast grefve ROSENBLAD lär hafva delat konungens åsigt. R. o. Ad. Prot. 1834, VIII: 412. Biogr. Lex. XIII: 215.

[3]) Konstitutionsutskottets vid 1834 års riksdag mem. n:is 7 och 12; R. o. Ad. Prot. 1834, VIII: 397—416. Jfr Biogr.

tober 1832 såsom embetets ordinarie innehafvare. Kort efter NORDENFALK (30 april 1831) afgick äfven grefve UGGLAS ur statsrådet, några månader senare (19 nov.) följd af friherre NORDIN, om hvars stundande afskedstagande då länge talats: och sålunda hade alle de män, som näst före sista riksdagen inträdt i konseljen, åter lemnat densamma. Att så väl grefve UGGLAS som friherre NORDIN mer än en gång fåfängt opponerat sig emot beslut, som stredo mot riksdagens uttalade mening, är ett faktum: men huruvida man, såsom från den oppositionela sidan framhölls[1]), har att deruti söka orsaken till deras afgång, känna vi icke. I dagarne näst före den förstnämdes utträde ur konseljen (23 april) hade den taburett, som allt sedan 1829 stått tom, intagits af general-tulldirektören frih. G. F. ÅKERHIELM och statssekreterareplatsen vid ecklesiastikexpeditionen öfverlemnats åt kansliradet J. A. VON HARTMANSDORFF, sedan dess förre innehafvare, A. C. AF KULLBERG, i juli 1830 blifvit utnämd till biskop i Kalmar. Samma dag NORDIN fick afsked intogs å nyo i statsrådet den snillrike statsmannen grefve GUSTAF LAGERBJELKE (19 nov. 1831), och en annan betydande acqvisition gjorde konseljen, då den ett par år senare (14 sept. 1833) fick inom sin krets emottaga presidenten i kommersekollegium, GABRIEL POPPIUS.

Friherre NORDINS afgång ur statsrådet ansågs åtminstone till en del bero på hans rivalitet med konungens personlige gunstling, grefve MAGNUS BRAHE, hvars inflytande under senare delen af sista riksdagen lär hafva blifvit allt mera öfvermäktigt. Huru vidt detta inflytande, det s. k. »Braheväldet», sträckte sig, derom äro meningarna ännu i dag mycket delade. Att det ej kan hafva gält de vigtigare frågorna, det system som följdes i afseende på den yttre eller inre politiken, kan utan tvifvel tagas för afgjordt: grefve BRAHE var säkerligen icke i besittning af

---

Lex., N. F. VII: 380. — Afskedet gafs officielt den 26 febr. 1831.

[1]) Se grefve CRONHIELMS yttrande på riddarhuset den 1 juli 1834. R. o. Ad. Prot. IX: 51 f.

sådana statsmannagåfvor eller en sådan bildning, att en man med CARL JOHANS snille och karakter kan tänkas hafva i dylika fall låtit sig af honom ledas. Men grefve BRAHE var i ordets egentligaste mening konungens vän[1]), han egde hans fulla förtroende och han blef derföre den mellanhand, som konungen — hvars begär att omedelbarligen utöfva sin kungliga herskaremakt och att tillika låta den tydligen märkas, svårligen på annat sätt lät sig förena med hans oförmåga att fullt begripa eller tala det svenska språket — oundgängligen behöfde för att kunna meddela sig med de månge, som af hans gunst eller makt hade något att begära. Att bland alle desses ansökningar en mängd äfven sträckte sig till sådant, som konungen endast i sitt statsråd egde att afgöra, är väl otvifvelaktigt, och omöjligt är det icke, att grefve BRAHES förord äfven i dylika fall betydde mycket och att sålunda åtskilligt var genom hans inflytande i verkligheten afgjordt, innan det föredrogs af vederbörande statssekreterare[2]). Huru än härmed må hafva

---

[1]) Bland uttrycken för den medkänsla, som MAGNUS BRAHES trofasta tillgifvenhet för CARL JOHAN har väckt, må anföras följande strof ur verser, som afsjöngos vid den middag som arméns fullmäktige gåfvo för honom den 16 maj 1833:

»Det namnet, Du ärfde, det rikaste var
På minnen af vexlande öden.
Men skönast historien det antecknat har
För trohet åt kungar — i döden.
Dock ingen så varmt och så trofast som Du
Bevarat en kärlek, som egnas ännu
Monarken och Hjelten på tronen!»

»Denna strof», säger SVENSKA MINERVA för år 1833, hvarur den är hemtad, »får onekligen en rörande betydelse, både af det förflutna och det närvarande» — och vi tillägga: ännu mer af det kommande.

[2]) Här bör dock anmärkas, att FÅHRÆUS (Skildringar ur det offentliga lifvet, s. 165 f.) på tal om beskyllningarna mot grefve BRAHE i detta fall yttrar följande ord: »det är en påkallad gärd af rättvisa att intyga, att, åtminstone hvad civildepartementet angick, icke något spår förmärkts af försök från detta håll att inverka på regeringsbesluten». — Kan möjligen någon olikhet i förhållandena hafva egt rum före och efter 1840?

förhållit sig, så är det visst, att den tidens opinion var, att ett dylikt inkonstitutionelt sidoinflytande gjorde sig gällande vid en mängd regeringsärendens, särskildt befordringsfrågors, afgörande, och »sängkammarrådgifvaren» och hans »redskap» — bland hvilka den verksammaste ansågs vara t. f. polismästaren C. U. NERMAN — eller den s. k. »kamarillan» var i förening med det kungliga »allenastyrandet» ett hufvudföremål för den oppositionela pressens anfall.

Såsom grefve BRAHES organ inom pressen betraktades tidningen FÄDERNESLANDET, som den 1 dec. 1830 började utgifvas under redaktion af assessor M. J. CRUSENSTOLPE, en man, som efter att först hafva tillhört oppositionen, vid slutet af sista riksdagen hade förmåtts att ställa hela sin förslagenhet och talang i tjenst hos konungens gunstling. Detta tidningsföretag lär till en del hafva varit riktadt emot det konservativa blad, som, redigeradt af expeditionssekreteraren J. C. ASKELÖF, bar namnet SVENSKA MINERVA, och hvilket ifrån början hade ansetts mottaga inspirationer af frih. NORDIN. Båda erhöllo en fruktansvärd motståndare i den oppositionela tidning, som under namn af AFTONBLADET den 6 dec. 1830 började utgifvas af notarien LARS JOHAN HIERTA, och hvarmed ett nytt skede i svenska tidningsliteraturens historia tog sin början[1]. Särskildt fick nu oppositionspressen en betydelse och ett inflytande, som ej ens den egentlige uphofsmannen till denna press, den gamla ARGUS' utgifvare, JOHAN JOHANSSON, torde hafva tänkt sig. I hufvudsaklig mån var detta en följd af arten af de allmänna politiska förhållandena inom och utom Sverige vid denna tid, men att just AFTONBLADET kom att så kraftigt inverka på denna utveckling, berodde naturligtvis på dess utgifvares egenskaper: med säker praktisk blick och mycken fyndighet förenade HIERTA en lätt stil, en outtröttlig energi, en djerfhet, som ej skydde att blotta och skarpt, ofta

---

[1]) Om tidningspressen vid tiden för AFTONBLADETS upsättning, se H. WIESELGRENS biografiska studie öfver LARS JOHAN HIERTA, s. 42 ff.

hänsynslöst, kritisera hvad han betraktade såsom missförhållanden och missbruk: och samvetsgrann i fråga om medlen var han icke. På en gång en medtäflare och en bundsförvandt hade han i Dagligt Allehanda, en gammal tidning, som erhöll ej obetydligt politiskt inflytande, sedan den 1833 börjat redigeras af kongl. sekreteraren W. F. Dalman jemte Post- och Inrikes-Tidningars förre redaktör, Nils Arfvidsson. Bland andre oppositionele skriftställare vid denna tid må här nämnas f. d. öfverstelöjtnanten Gustaf Hierta, medarbetare i Aftonbladet, sedan hans egen tidning Medborgaren 1832 måst uphöra, och Stockholmspostens f. d. utgifvare, kapten Anders Lindeberg, som 1833 ingick i samma tidnings redaktion efter att genom sin bekanta artikel »Sverige 1809 och 1832» hafva brutit med styrelsen och samtidigt gått miste om det understöd af konungen, som han förut hade upburit[1]. Till samma skara hörde sedan april 1833 äfven Crusenstolpe, som då måst inställa utgifvandet af sin tidning. Anseende sig sviken och blottstäld af sina förre gynnare, redde han sig nu att anfalla dem och deras anhängare med en hätskhet och en personlig bitterhet, som saknar motstycke äfven inom denna tids politiska literatur.

Bland de politiska frågor, som under de första åren af 1830-talet företrädesvis behandlades af den liberala pressen, var frågan om representationens ombildning den vigtigaste.

Den svenska riksdagen, med rötter som sträcka sig långt ned i medeltiden, men såsom ståndsrepresentation verkligt utbildad först under det 17:de seklet, kan i det fallet räkna vår storhetstid såsom sin förnämsta period, att den då verkligen representerade hela svenska folket. Men vid dess slut och vid samma tidpunkt, då denna riksdag lag-

---

[1]) Biogr. Lex. VIII: 221 f. — Närmaste anledningen till att Lindeberg förlorade nämda understöd skall hafva varit en 1832 till justitieombudsmannen inlemnad och sedan offentliggjord skrift, som var upfyld af bittra klagomål öfver att han blifvit nekad tillstånd att i Stockholm uprätta en teater. Wieselgren, anf. arb. s. 96, noten.

ligen erkändes såsom svenska folkets verkliga representation, framträdde de första tecknen till de förhållanden, som halftannat sekel senare skulle omintetgöra densamma: ståndens begynnande uplösning och upkomsten af klasser, som ej kunde räknas till dem, hvilka voro vid riksdagen representerade. Vid 1719 års riksdag framstäldes nämligen anspråk af den ofrälse ståndspersons- och embetsmannaklass, som under 1600-talet börjat upkomma, att i representationen varda inrymd. Anspråket, denna gång tillbakavisadt, men till sin natur sådant, att det med tiden måste vinna i styrka, togs i öfvervägande af 1789 års statsmän och framstäldes å nyo 1809. Denna riksdags konstitutionsutskott uttalade också behofvet af helt och hållet nya grundvalar för representationen och framstälde till och med, hvilka dessa enligt dess åsigt borde vara, men 1815 års ständer funno den vigtiga frågan ej vara tillräckligt förberedd, och man nöjde sig under den närmast följande tiden med att i den gamla representationen införa målsmän för ett eller annat element, som der förut saknat representanter. Så fingo vetenskapernas närmaste målsmän representationsrätt i prestesståndet 1823 och bruksegarne i borgareståndet vid 1828—30 års riksdag. Det sätt, hvarpå regeringen under sistnämda riksmöte häfdat och användt sitt inflytande inom representationen, gaf närmaste anledningen till den agitation, som efter riksdagens slut började, och den reformatoriska strömning, som i följd af julirevolutionen i Frankrike gick igenom Europa, bidrog att gifva den styrka. Då friherre Anckarsvärd 1829 lemnade riddarhuset, förklarade han anledningen dertill vara omöjligheten att under dåvarande representationsskick kunna något uträtta, och året derpå, kort efter ständernas åtskiljande, offentliggjordes ett af honom i förening med det liberala partiets mest framstående man, expeditionssekreteraren Johan Gabriel Richert, utarbetadt representationsförslag, bygdt på principen om ståndsindelningens afskaffande och införandet af allmänna val. I förordet dertill bedömdes det bestående representationssättet med följande ord: »Vi hafva aldrig tvekat och skola aldrig tveka att utsäga vår fasta öfver-

tygelse, det Sverige med sin splittrade ståndsinrättning och sitt vidunderliga riksdagsväsende utan samband och utan hållning i syfte och verksamhet eger föga mer, än blotta namnet af en representativ statsförfattning. Långsamheten, kostnaderna, krafternas nötning och förslappning känna vi: någon märklig förbättring i lagar, i allmän hushållning, i landets inre skick och välstånd varsebli vi icke: allt stannar i tvetydiga halfmesyrer, om ej i något värre; och efter årslånga strider sjunker man tillbaka i samma håglöshet och samma domning som förut. Gång efter annan hoppas man att komma ett steg närmare det stora målet af samhällets lyftning till en högre ståndpunkt i kultur och allmän anda; och gång efter annan ser den rättsinnige medborgaren sina förhoppningar bedragna. Må man då ändtligen lära sig begripa, att dessa förhoppningar i sakernas närvarande tillstånd *ej kunna* upfyllas. Förgäfves väntar man af *korporationer* eller *korporationers ombud*, hvad konung och folk äro berättigade att fordra af *nationens representanter*». Hufvudgrunderna i det nu framstälda förslaget, som starkt påminte om det norska representationssättet, voro följande. Valrätt likasom valbarhet skulle tillhöra alle jordegare, utan afseende på egendomens storlek, arrendatorer med arrende på minst 10 år samt alle till minst 5 rdr bevillning taxerade män. Af desse skulle de, som voro taxerade till minst 50 rdr bevillning, omedelbart och utan inskränkning till valdistriktet välja 55 representanter, de öfrige medelbart och inom de särskilda valdistrikten 120: 88 för landet och 32 för städerna. De valde skulle utgöra »ständernas stora nämd», hvilken åter, inom eller utom sin krets, skulle utse 75 personer att utgöra »ständernas pröfningsnämd». Togos dessa till så stor del ur »stora nämden», att antalet af dennas qvarvarande medlemmar ej upginge till 150 personer, skulle så många suppleanter inkallas, att nämda antal upnåddes. »Stora nämden» skulle omväljas för hvarje riksdag, pröfningsnämden åter skulle väljas för tre riksdagar — således för 9 år, ty riksdag skulle hållas hvart tredje —, men genom stora nämdens val förnyas till en

tredjedel för hvarje riksdag. Alla förslag skulle först behandlas af »stora nämden», men för deras antagande fordrades sammanstämmande beslut af båda nämderna; kunde de i frågor rörande statsregleringen och bevillningen samt grunderna för riksgäldskontorets styrelse och förvaltning ej förena sig om samma beslut, skulle dessa afgöras genom gemensam omröstning.

Offentliggörandet af detta förslag följdes af en liflig agitation genom den liberala pressen, och sedan friherre ANCKARSVÄRD i febr. 1833 utgifvit sin »Politiska trosbekännelse»[1]), hvari han med stor värma särskildt kritiserade det gamla representationsskicket, sattes petitionslistor i gång bland allmänheten i afsigt att sålunda åvägabringa en storartad opinionsyttring för riksdagens sammansättning enligt principen om allmänna val. Man ville härmed särskildt inverka på regeringen, hvars ställning till reformfrågan redan i det tal, hvarmed konungen 1830 åtskilde ständerna, blifvit antydd med följande ord: »Om vår representation har behof af ett förbättradt skick, så glömmom likväl ej, att rikets fyra stånd sedan trenne århundraden utgjort grundvalarne för den lagbundna konungamakten». Hennes åsigter om den nu pågående agitationen fick man snart lära känna, då hon, sedan tidningarna DAGLIGT ALLEHANDA och AFTONBLADET aftryckt en af de cirkulerande petitionerna, lät åtala dem för »smädelse emot rikets ständer»[2]) —, en åtgärd, som naturligtvis icke bidrog att stäfja vare sig reformbegäret eller den ifrågavarande agitationen[3]).

---

[1]) Dennas utgifvande var närmast föranledt dels af en upsats, som G. ADLERSPARRE i nov. 1832 offentliggjort i AFTONBLADET, dels af den 1831 utkomna skriften »Om ministère och opposition i Sverige, åsigter af Jan Jansson» (= CLAS LIVIJN?).

[2]) Se härom H. WIESELGRENS förut citerade arbete öfver LARS JOHAN HIERTA, s. 79 ff.

[3]) Ett annat åtal, som kort förut (okt. 1832) anstäldes och äfven framkallade klander emot regeringen, var det som riktades emot frih. G. VON DÜBEN och E. VON VEGESACK med anledning af desse herrars lagstridiga förbindelser med f. d.

Ännu mer än vid representationsfrågan fäste sig det allmänna intresset under 1830-talets första år vid frågan om åtgärderna för den 1830 beslutna realisationens verkställighet.

Såsom förut är nämdt, hade riksdagen beslutit, att silfverutvexlingen skulle taga sin början först sedan bankens förråd af silfver blifvit så förökadt, att det förhölle sig till beloppet af utelöpande sedlar som 5 till 8. Den qvantitet silfver, som måste anskaffas för att denna proportion skulle ernås, ansågs i oktober 1830 vara 922,000 rdr specie, motsvarande 2,460,000 rdr i sedlar efter en kurs af 128 sk.[1]). För inköp efter detta pris egde banken en fond i sedlar, som med 270,000 rdr öfversteg behofvet, men som i händelse af kurs-stegring lätt kunde bli otillräckligt. Rörande sättet för inköpet framstälde sig för bankofullmäktige två alternativ, antingen att med inhemske leverantörer sluta kontrakt om införskaffande af silfver, eller ock att öfverenskomma med ett eller flere utländska handelshus om den erforderliga qvantitetens levererande under loppet af år 1831, under vilkor att derför

konungens son, prinsen af Wasa. Den förnämsta anledningen till åtalet var ett bref, som friherre von Vegesack beskyldes för att hafva ifrån Berlin skrifvit till frih. von Düben i Wien, och hvari förekommo följande ord: »Dagen för innan jag reste (från Stockholm) voro vi några hufvudmän af opposition tillsammans och kommo öfverens, att ingen annan hjelp funnes för Sverige, än att få prinsen (af Wasa) på tron, men du bör säga honom, att sådant omöjligt kan gå utan upoffrande af penningar». Så väl Vegesack som Düben dömdes »för oloflig gemenskap med f. d. konungens son, prins Gustaf», till landsflykt. Se Post- och Inrikestidningar för den 10 okt. 1832 och 1 april 1833. — På denna sak syftade Dagligt Allehandas beryktade artikel »Conspirationen i Iran», för hvilken tidningen i mars 1833 blef indragen.

[1]) I verkligheten var den qvantitet silfver, som behöfde anskaffas, icke så stor, ty vederbörande hade vid sin beräkning glömt att från beloppet af utelöpande sedlar afdraga 324,640 rdr 45 sk. bco, hvilka voro utlemnade som lån mot pant af guld och silfver. Banko-Utsk. Bet. 1834, n:o 12, s. 14.

i mån af skeende leverans skulle lemnas ett motsvarande belopp i svenska bankosedlar, med förbehåll af rätt för banken att efter hand under åren 1832, 1833 och 1834 härom upgöra vidare liqvid. Rörande detta senare alternativ utspann sig på hösten 1830 en häftig tvist emellan bankofullmäktige och statsrevisorerna, hvilka sistnämde ansågo åtgärden strida emot riksdagens föreskrifter, då den, i stället för att vara ett köp, i verkligheten vore en låneoperation, hvadan de *förbjödo* fullmäktige att vidtaga densamma. Pluraliteten af bankofullmäktige förklarade dock den 19 jan. 1831 i öfverensstämmelse med ordföranden grefve SCHWERINS åsigt, att de ej af revisorernas förklaringar kunde anse sig begränsade i sin rätt att, med iakttagande af hvad rikets ständer sjelfva stadgat, ensamme besluta, — en upfattning, som vid följande riksdag godkändes af ständerna. Emellertid torde det sätt, hvarpå revisorerna upträdt, genom sin inverkan på den allmänna opinionen i ej ringa mån hafva ökat svårigheten att anskaffa det nödvändiga silfverbeloppet[1]), och då spekulationerna på bankens snara behof af silfver i förening med den dåliga skörden 1830 tillika bidragit att höja kursen ända till 140 sk.[2]), så blef resultatet af de kungörelser, hvarigenom in- och utländske män inbjödos inkomma med anbud om silfverleveranser, att under 1831 endast något öfver 210,000 rdr i silfver erhöllos.

Det var dock ej endast nu nämda omständigheter, som förorsakade detta resultat, utan äfven den hållning, som K. M:t intog till frågan. Såsom förut är meddeladt, hade konungen godkänt den af ständerna beslutna realisationsgrunden under förutsättning af en sådan ändring i § 72 R. F., att ständerna afstodo från sin uteslutande lagstiftningsmakt öfver banken; förmodligen önskade han upskjuta realisationens verkställighet, till dess definitivt beslut härom blifvit fattadt, och torde särskildt derför ej

---

[1]) Denna åsigt uttalades af bankoutskottet vid 1834 års riksdag. Bet. n:o 12, s. 50.

[2]) Sådant var förhållandet i början af dec. 1830. Medelkursen under år 1831 var 139 $^{11}/_{12}$ sk.

ogerna hafva sett, om bestämmandet af dagen för silfverutvexlingens början kunde upskjutas till nästkommande riksdag[1]). Att han i sådant fall icke kunde vara särdeles benägen att understödja fullmäktiges åtgärder för skyndsamma silfverinköp — hvilka han för öfrigt äfven af andra skäl ogillade —, är förklarligt, och enligt en upgift, hvars trovärdighet knapt kan dragas i tvifvelsmål, skall han till och med hafva motarbetat dem. Särskildt skall hans inflytande hafva gjort sig gällande vid behandlingen af det anbud om leverans af hela det erforderliga silfverbeloppet, som i oktober 1831 blifvit gjordt af grosshandlaren S. WIGERT i Stockholm. Sedan fullmäktige enhälligt förklarat vilkoren för detta anbud oantagliga (17 nov. 1831), updrogo de åt fem bland sina ledamöter att upgöra ett kontraförslag; detta blef också af hr WIGERT godkändt, men förkastades (28 nov.) af fullmäktige med 7 röster mot 3: »så bearbetade hade de varit under tiden», tillägger berättelsen[2]). Derpå tillkännagåfvo fullmäktige den 29 dec. 1831 för K. M:t, att de oaktadt alla bemödanden dittills icke förmått fullborda de för silfverutvexlingen nödiga ansedda, af rikets ständer anbefalda, förberedande anstalter. Med detta tillkännagifvande följde minoritetens — grefve SCHWERINS samt herrar G. HIERTAS och B. ROSENBLADS — särskilda förklaring, att de ansågo de mötande hindren icke vara af svårare beskaffenhet, än att, såsom de fattat rikets ständers gifna föreskrifter, undanrödjandet af dessa hinder legat inom gränsen af bankofullmäktiges rätt, samt, på sätt det af fullmäktige förkastade kontraförslaget i deras tanke klarligen ådagalade, kunnat verkställas utan menlig verkan, vare sig på bankens

[1]) Ett bidrag till kännedomen om konungens åsigter i frågan finnes i hans förklaring till statsrådsprotokollet den 23 juli 1831, hvilken kommer att meddelas bland bilagorna till senare afdelningen af denna del.

[2]) Se BERNHARD ROSENBLADS sjelfbiografi i Biogr. Lex. XIII: 214 f. — Det bör anmärkas, att fullmäktiges ifrågavarande beslut gillades så väl af 1832 års revisorer, som af 1834 års bankoutskott. Se detta utskotts bet. n:o 12, s. 20, 41 f.

eller det allmännas intressen. Grefve SCHWERIN gick till och med så långt, att han till justitieombudsmannen inlemnade en skrift, hvaruti han fäste denne embetsmans upmärksamhet på det förhållande som inträffat, nämligen att fullmäktige offentligen förklarat, »det de icke fullbordat de för silfverutvexlingen af rikets ständer anbefalda förberedande åtgärder», och tillika uttalade såsom sin åsigt, att detta faktum vore af natur, att banken och dess kredit samt, med detsamma, det allmänna deraf kunde lida skada[1]).

Då man känner, att det förut omtalade 2-millionerslånet till fastighetsegares understöd[2]) delvis hade blifvit beslutet med hänsyn till det stöd, som dermed kunde lemnas åt realisationens genomförande, så frågar man sig, om ej bankofullmäktige sökte begagna sig deraf till silfverfondens ökande. Förhållandet var, att detta lån ej kom till stånd. Riksgäldsfullmäktige, som till större delen lära hafva ogillat hela den ifrågavarande låneoperationen, ansågo sig nämligen ej kunna antaga något af de tvenne anbud, som den 3 augusti 1830 gjordes genom hrr MICHAELSON & BENEDICKS såsom ombud för ett utländskt hus. De funno det ej ens löna mödan att hos bankofullmäktige förfråga sig, huruvida de kunde vara villige att betala den jemförelsevis obetydliga summa, hvarmed kostnaden för lånet enligt det ena af dessa anbud skulle öfverskjuta den, som af rikets ständer blifvit bestämd. Förslag om en dylik samverkan framstäldes — på grefve SCHWERINS yrkande — först af bankofullmäktige den 8 dec. 1831, och några månader senare, den 14 maj 1832, fäste K. M:t så väl

---

[1]) Justitieombudsmannen delgaf skriften åt bankofullmäktige och fick i följd deraf mottaga deras protokoll i ämnet, hvarefter något meddelande mellan honom och fullmäktige i denna fråga icke egde rum. Banko-Utsk. Bet. 1834, n:o 12, s. 18.

[2]) Den 21 maj 1830 hade K. M:t meddelat riksgäldsfullmäktige, att ständernas beslut om detta lån vore sanktioneradt. SKOGMAN, Anteckningar om rikets ständers bank. II, I: 176.

banko- som riksgäldsfullmäktiges upmärksamhet på lämpligheten deraf. Den förnyade kungörelse rörande det ifrågavarande lånets uptagande, som nu utfärdades af riksgäldskontoret, ledde dock ej till något resultat — och kunde svårligen det göra, då riksgäldsfullmäktige funnit skäligt att för anbudens inlemnande bestämma en så kort tid som två månader. K. M:t, som redan den 19 juli 1832 för bankofullmäktige antydt sin afsigt att icke utan föregången rådplägning med rikets ständer besluta om myntbestämningslagens bringande till verkställighet, gaf dem nu, den 5 dec. 1832, tillkänna att, då de troligen ej skulle komma i tillfälle att anmäla, det de af rikets ständer beslutna åtgärder för bankens öppnande till utvexling af silfver hunnit verkställas, och då omsorgen för allmänt och enskildt väl kräfde, att genom återstäld stadga i penningväsendet en gräns sattes för bankosedlarnes försämring[1]), så hade K. M:t, i öfverensstämmelse med sitt på rikssalen till rikets ständer den 1 mars 1830 afgifna svar, beslutit att under loppet af 1833 sammankalla ständerna till urtima riksdag för att med dem öfverlägga om bästa sättet att bringa myntbestämningslagen till verkställighet; och förmodade K. M:t, att fullmäktige i vexelkursens ofördelaktiga förhållanden skulle finna skäl till upskof med alla ytterligare silfverköp för bankens räkning, till dess mera gynnande omständigheter satte dem i stånd att upnå ändamålet med de i förening med ofvannämda lag dem gifna föreskrifter. I följd af detta meddelande ansågo sig fullmäktige ej kunna antaga ett samtidigt inlemnadt nytt anbud om silfverleverans, och någon åtgärd för inköp af silfver vidtogs ej heller under år 1833. Deremot var detta år åter ett förslag å bane, afsedt att förverkliga idén om att genom underlättande af silfverlånets uptagande åvägabringa den stadgade proportionen mellan den reela fonden och sedelstocken. Äfven denna gång stannade det dock vid underhandlingar, och den 7 november meddelade kon-

[1]) Under år 1832 var medelkursen (enligt officiela upgifter i Skogmanska samlingen i riksarkivet) $146^1/_3$ sk. (lägst 144, högst 149), under år 1833: $144^5/_{12}$ (lägst 136, högst 149).

ungen sin afsigt att sammankalla ständerna före medlet af januari 1834[1]). Så skedde: den 23 november 1833 utfärdades kallelse till ständerna att den 15 januari 1834 sammanträda i Stockholm.

Den riksdag, som sålunda samlades ett år före den af 1830 års ständer bestämda tidpunkten, var till sin karakter väsentligen olika den närmast föregående. Den hänsynslöshet, hvarmed regeringen vid riksdagen 1828—30 genomdrifvit sina planer, hade jemte de nyupståndna oppositionstidningarnas bearbetningar burit sina frukter: inom tvänne stånd såg sig regeringen fullkomligt i saknad af den öfvervigt, hvaraf hon vid näst föregående riksdag varit i besittning, och inom det tredje var den minst sagdt osäker. ANDERS DANIELSSON, som nu representerade ej mindre än 27 härad, kommenderade med obestridd rätt majoriteten i bondeståndet, närmast understödd af de gamle medkämparne NILS MÅNSSON och RUTBERG, till hvilka bland de yngre värdigt slöt sig HANS JANSSON, som redan vid förra riksdagen börjat i oppositionens led förtjena sina sporrar. Andre mera bemärkte bland oppositionsmännen voro SVEN HEURLIN och BENGT GUDMUNDSSON. Deremot gick partiet miste om en af de mera betydande bland de nyvalde representanterna, F. VON ZWEIGBERGK, som på grund deraf, att han såsom förste landskontorist innehaft ordinarie beställning i rikets tjenst, förklarades obehörig att vara riksdagsman inom ståndet[2]). Regeringspartiet synes

[1]) Källorna för denna öfversigt af realisationsfrågans behandling 1830—33 äro: Bankoutskottets betänkande af den 29 maj 1834 (Bih. t. Riksst. Prot. 1834—35, VI, I: n:o 12) samt SKOGMAN, Anteckningar om rikets ständers bank, II, I: 186—202. Jfr rörande riksgäldsfullmäktiges sätt att sköta lånefrågan statsutskottets utlåtande af den 22 maj 1834 (n:o 118) och 5 juli s. å. (n:o 192) samt diskussionen i preseståndet den 9 juni s. å. (Prot. VI: 524—554), på riddarhuset den 5 juni s. å. (Prot. VIII: 161—173) och hos borgareståndet den 9 juni s. å. (Prot. III: 652—656, 664—666).

[2]) Bondest. Prot. I: 141—160.

utom NILS STRINDLUND och talmännen, hvilka likasom sekreteraren voro desamme som vid föregående riksdag — LONGBERG, JON JONSSON och BERGSTRÖM — hafva saknat mera framstående förmågor.

Af borgareståndets 62 ledamöter voro ej mindre än 49 nyvalde, och af desse bevistade 40 för första gången en riksdag. Bland de nykomne, hvilka till största delen slöto sig till oppositionspartiet, intogs främsta rummet af tvänne ombud för bergsbruken, hvilka nu för första gången sändt särskilde representanter till riksdagen: bruksegarne JONAS WÆRN och THORE PETRÉ. Båda voro män med stor förmåga och vunno redan ifrån början stort inflytande. En af deras konservative samtida fäller om dem följande omdöme: »Begge voro mycket liberale, ehuru sig emellan mycket olika: den ene betänksam, klok, i det yttre hofsam och höflig, den andre bullrande, oblyg, så länge han saknade motstånd, men om detta visade sig, snarare feg än modig, mera till utseendet än i sjelfva verket bitter och öfvermodig, outtömligt rik på ord och fraser, lika aktningsvärd i det enskilda lifvet som bråksam och obeqväm vid riksdagsförhandlingarna»[1]). I kommerserådet SANTESSON likasom i talmannen, ULLBERG, hade de kraftige motståndare. Vice talman var kommerserådet OLOF WIJK från Göteborg.

Äfven presteståndet utgjordes till stor del af nyvalde ledamöter, och äfven här hade oppositionen betydligt vunnit i styrka; i synnerhet under förra delen af riksdagen var den i besittning af ett stort inflytande. Bland dess män voro prostarne C. E. HALLSTRÖM och E. S. ÖDMANN, professor HASSELROTH, komminister DAHLGREN, och äfven prostarne NILS ÅSTRAND och CHRISTIAN STENHAMMAR slöto sig ofta till dess åsigter. På motsatta sidan voro vice talmannen biskop WINGÅRD och domprosten HEURLIN de inflytelserikaste. För öfrigt märktes bland ståndets medlemmar statsrådet POPPIUS — ombud för vetenskaps-

---

[1]) Se REUTERDAHLS minnesteckning öfver C. I. HEURLIN (bland Lefnadsteckningar öfver vetenskapsakademiens ledamöter, I: 205).

akademien och den förste ofrälse man, som förenat statsrådsbefattningen med representantkallet — biskoparne HEDRÉN och THYSELIUS samt WALLIN, TEGNÉR och FRANZÉN, domprosten HOLMSTRÖM och professor AGARDH. Deremot saknades nu GEIJER, i hvars ställe Upsala universitet valt professor GRUBBE. Talmansstolen intogs enligt grundlagens bud af erkebiskopen, C. VON ROSENSTEIN. Med anledning af dennes förstörda enskilda ekonomi lär regeringen hafva låtit förstå, att hon icke ogerna såge, om han uteblefve från riksdagen, och den kraftfulle och inflytelserike biskop WINGÅRD skulle i sådan händelse hafva fylt hans plats. Så väl denne, som ståndets ledamöter i allmänhet skola också hafva varit beredde härpå, och det var för flere en mindre angenäm öfverraskning, att ROSENSTEIN i alla fall infann sig för att upfylla, hvad han betraktade såsom sin grundlagsenliga pligt[1]).

På riddarhuset saknades tvänne bland oppositionens koryféer under föregående riksdag: C. H. ANCKARSVÄRD och G. HIERTA. Deremot upträdde der i samma riktning som förut den redbare och kunnige representanten P. G. CEDERSCHIÖLD, äfvensom grefvarne HORN och FRÖLICH,

[1]) Se om dessa förhållanden REUTERDAHLS ofvan citerade biografi öfver HEURLIN, s. 204 f. — Det anmärktes, att konungen i sitt tal till ROSENSTEIN yttrade, att det vore »till följe af grundlagens föreskrift», som han nämde honom till talman; till WINGÅRD åter, att hans utnämning skedde »så väl med ledning af konungens enskilda böjelse, som af kännedomen om det allmänna förtroende biskopen redan en gång i samma egenskap sig förvärfvat». Se AFTONBLADET för d. 17 jan. 1834. — Den ömsesidiga misstämningen emellan de båda männen gaf sig till och med offentligt uttryck, å WINGÅRDS sida i den stötande kyla, hvarmed han den 21 jan. 1834 fann lämpligt att besvara erkebiskopens varma välkomsthelsning till ståndet och särskildt till vice talmannen (Prot. I: 13); å ROSENSTEINS i följande ord, hvarmed han den 27 maj 1835 afslöt sitt afskedstal till ståndets ledamöter: »Hos högvördigste herr doktorn, biskopen och vice talmannen, af hvilken jag vid riksdagens början väntade mitt stöd, tror jag mig hafva återvunnit den aktning, mitt embete alltid kräfver, och till hvilken jag för framtiden mig och mina efterträdare anmäler» (Prot. XIX: 289).

af hvilka dock den sistnämde vid slutet af riksdagen intog en ganska tvetydig ställning. Såsom ledare för en del af riddarhusoppositionen betraktades löjtnanten, grefve O. A. CRONHIELM, en ung, talangfull man, som under 1828—30 års riksmöte börjat sin politiska bana och vid sig fäste stora förhoppningar, men redan i september 1834 föll ett offer för koleran, som då med stor våldsamhet härjade i Stockholm. För öfrigt voro de verksammaste på denna sida friherrarne W. F. TERSMEDEN och J. A. KANTZOW, kaptenen E. VON TROIL, kongl. sekreteraren C. G. STUART, publicisten W. F. DALMAN m. fl. Bakom oppositionen lär i vissa frågor hafva stått f. d. statsrådet, friherre C. J. AF NORDIN, sedan 1831 president i bergskollegium. Till det motsatta partiet, som i allmänhet bestämde utgången af voteringarna, räknades nu likasom vid föregående riksdagen presidenten i kammarkollegium, frih. J. CEDERSTRÖM, kammarherren B. ROSENBLAD, generalmajoren J. P. LEFRÉN o. a. Bland dess medlemmar böra ock här nämnas svensk-norska sändebudet i Paris, grefve G. LÖWENHIELM, och öfversten, friherre C. O. PALMSTIERNA, medan assessor P. LAGERHIELM var en bland dem, som intogo en plats emellan de båda motsatta partierna. Äfven grefve SCHWERIN upträdde någon gång under riksdagens första månader på riddarhuset, men den 9 april 1834 tystnade hans stämma i döden. Af dem bland konungens rådgifvare, som hade plats på riddarhuset, ansågs frih. ÅKERHIELM mest benägen att gå de liberala sträfvandena till mötes. Den talföraste och påpassligaste ibland dem var statssekreteraren A. VON HARTMANSDORFF, och i militärfrågor häfdade grefve MAGNUS BRAHE sitt kända inflytande. Till landtmarskalk hade regeringen denna gång utsett den gamle gustavianen, grefve JAKOB DE LA GARDIE, mera utmärkt genom de dygder, som pryda den enskilde mannen, än för sådana egenskaper, som kräfvas af den, hvilken under kinkiga förhållanden skall föra ordet i en parlamentarisk församling.

Riksdagens högtidliga öppnande egde rum först den 30 jan., då stånden fingo emottaga K. M:ts den 22 jan.

daterade proposition om statsverkets tillstånd och behof[1]). I konungens tal vid detta tillfälle yttrades med tydlig hänsyftning på agitationen i representationsfrågan: »Hvarje tilltänkt förbättring i vårt samhällsskick måste, för att blifva sannskyldigt nyttig, underkastas en lugn pröfning och utgå från erfarenhetens läror. Grundlagarne föreskrifva de former, som dervid äro att iakttaga[2]; dessa böra tjena till rättesnöre för båda de gemensamt lagstiftande statsmakterna. Sjelfva dessa grundlagar erinra oss, att Sverige står i förbindelse hos de fyra riksstånden för sin bibehållna tillvarelse och för beståndet af sitt namn». För öfrigt betonades med styrka nödvändigheten af den beslutna myntregleringens ofördröjliga verkställande, hvarjemte meddelades, att ett förslag till lag för banken skulle ständerna föreläggas.

Under de närmast följande dagarne försiggingo utskottsvalen. Inom borgare- och bondestånden bestämdes valen af oppositionspartiet, och äfven inom preståndet lära de hafva utfallit i enlighet med den oppositionela listan. Endast på riddarhuset gjorde sig ett motsatt förhållande gällande[3]). Emellertid bör anmärkas, att inom intet stånd

[1]) Oppositionstidningarna upgåfvo, att orsaken till det sena aflemnandet af denna proposition låg deruti, att regeringen efter ständernas sammanträde funnit sig föranlåten att deri göra åtskilliga ändringar, emedan hon af en riksdag, så sammansatt som denna, ej ansåg sig kunna vänta bifall till en del anslag, som hon förut haft för afsigt att begära. Upgiften synes vinna bekräftelse af ett yttrande i Svenska Minerva för den 22 juli 1835. Huruvida den var öfverensstämmande med verkliga förhållandet, kunna vi ej afgöra.

[2]) I svenska texten står: »de dervid till iakttagande former».

[3]) I *statsutskottet* invaldes af adeln: frih. C. O. Palmstierna, C. Silfverskiöld och W. F. Tersmeden, hrr A. L. von Post, L. H. Gyllenhaal och E. von Stockenström, grefve G. W. Hamilton samt hrr G. Lagerheim och P. A. Tamm; — af preståndet: biskop Thyselius, domprosten Heurlin, professor Hasselroth och prostarne Ruus, Stenhammar, Östberg, Åstrand, P. G. Svedelius och Nordin; — af borgareståndet: hrr Lundgren, Eckerman, Santesson, Petré, Langenberg, Winberg, Hemberg, Wærn och Andersson; — af

begagnade det rådande partiet sin öfvermakt till att helt och hållet utesluta motsidans män. Ordförande i konstitutionsutskottet blef friherre C. W. EHRENBORGH, i statsutskottet friherre PALMSTIERNA och i bankoutskottet friherre NORDIN.

Det dröjde ej länge, innan oppositionen fick nytt tillfälle att ådagalägga, hvad den nu förmådde. Med den fråga, som föranledt denna riksdag, realisationsfrågan, sammanhängde som bekant tvänne från föregående riksmöte hvilande förslag till grundlagsändringar, det ena rörande § 63 R. F. och innehållande, att stora kreditivet skulle för framtiden ställas på riksgäldskontoret i stället för på banken; det andra innehållande den förändringen i § 72 R. F., hvarigenom banken skulle ställas under konungens och ständernas gemensamma lagstiftningsmakt. Såsom förut är nämdt, var det senare förslaget föremål för konungens synnerliga intresse, och det var för att få denna fråga afgjord, innan beslutet om realisationens verkställighet fattades, som regeringen den 8 februari fäste ständernas upmärksamhet på angelägenheten af att, så skyndsamt ske kunde, behandla de båda grundlagsfrågorna. Emellertid hade en stark agitation börjat motarbeta antagandet af förslaget till ändring af § 72, och bland andra rykten, som utspriddes, var äfven det, att, »om detta förslag vunne bifall, öppnades vägen

bondeståndet: NILS STRINDLUND, OLOF MÅNSSON, J. L. WIKLUND, HANS JANSSON, JOHAN ANDERSSON (Upsala län), NILS PERSSON, ANDERS ANDERSSON (Skaraborgs län), DANIEL DANIELSSON och ERIK NILSSON. — I *bankoutskottet* invaldes af adeln: frih. C. J. AF NORDIN och A. D. REUTERSKIÖLD, hrr C. F. HAMMARHJELM, E. VON TROIL, C. J. HALLENBORG, G. A. BRUNCRONA, F. W. NORDENANCKAR, H. O. AF HARMENS och J. P. LEFRÉN; — af presteståndet: biskoparne HEDRÉN och LUNDBLAD, prostarne ÖDMANN, AFZELIUS, HVASSER, ELFSTRÖM, LINDAHL, LYTH och professor MORÉN; — af borgareståndet: hrr NORMAN, HELSINGIUS, ZANDER, VALLEY, HELLEDAY, MÆCHEL, FALHEM, WEDBERG och LAKE; — af bondeståndet: PETER PERSSON (Örebro län), PETER ANDERSSON, J. J. RUTBERG, OLOF OLSSON, ANDERS ANDERSSON (Vesterås län), PETER PERSSON, A. J. BRISMAN, E. SVANBERG och G. A. KOLMODIN.

för inträde af en redan utarbetad ny banklag, åsyftande ingenting mindre, än att skilja rikets ständer från förvaltningen af banken och dess ställande under regeringens godtyckliga ledning». Med anledning häraf beslöt konungen på framstäld önskan af flere framstående riksdagsmän[1]) att före öfverläggningarna om § 72 meddela ständerna det förslag till lag för banken, som regeringen låtit upsätta, och detta blef derföre den 3 mars öfverlemnadt till riksdagens behandling. Förslaget väckte genast en obehaglig upmärksamhet; den föreslagna ändrade lydelsen af § 72 R. F. var nämligen deruti nästan ordagrant inryckt; och af motiveringen framgick, att äfven om förslaget till ändring af denna paragraf förkastades, skulle dess innehåll stå qvar i banklagen, och hvad regeringen ej vunnit genom grundlagens ändring, skulle hon således ernå genom den nu föreslagna lagens antagande. Med anledning häraf upstod, då förslaget den 8 mars föredrogs på riddarhuset, en liflig debatt, som hufvudsakligen rörde frågan, till hvilket utskott och på hvad sätt förslaget skulle remitteras, och hvarunder grefve WETTERSTEDT fann sig nödsakad att »högtidligen» förklara, att lagen vore upgjord under förutsättning af 72 §:s nya redaktions antagande, och att dess öde i afseende på stadgandena om konungens deltagande i bankens lagstiftning komme att bero af afslag eller antagande af den nämda nya grundlagsredaktionen. Slutet blef, att frågan om remissen lades på bordet och uptogs ej förr än 72 §:s öde var afgjordt. På samma sätt förfor man ock i borgareståndet, hvaremot presteståndet, der statsrådet POPPIUS afgaf samma förklaring som grefve WETTERSTEDT hos adeln, remitterade förslaget till lag- och bankoutskotten. Äfven i bondeståndet beslöts remiss till samma utskott[2]).

---

[1]) Se statsrådet POPPIUS' anförande i presteståndet den 20 juni 1834 (Prot. VII: 103).

[2]) K. M:ts skrifvelse n:o 36 (Bih. t. Riksst. Prot. 1834—35, I). R. o. Ad. Prot. IV: 71—98; Prestest. Prot. II: 484—493; Borgarest. Prot. I: 546—550; Bondest. Prot. III: 240—248.

Några dagar derefter, den 11 mars, föredrogos de båda grundlagsändringsförslagen. Den nya lydelsen af § 63 R. F. antogs så godt som utan diskussion[1]), men annorlunda utgång fick förslaget till ändring af § 72 R. F. Af adeln blef det efter en debatt, hvari alle husets förnämste talare deltogo, och hvarunder professor CEDERSCHIÖLD i ett skarpt yttrande antydde, att det mindre vore realisationens betryggande, än konungamaktens utvidgning, som förslagets anhängare åsyftade, med 216 röster mot 161 antaget. Af preseståndets ledamöter deltogo öfver 40 i diskussionen, som slutade dermed, att förslaget antogs, dock med den knappa majoriteten af 30 röster mot 25. I borgareståndet, der redan vid föregående riksdag motståndet mot förslaget hade varit segast, framträdde nu opinionen deremot med synnerlig styrka. Oppositionen, som ville hindra bearbetningar från regeringens sida, var synnerligen ifrig för, att frågan snart skulle afgöras, men alla försök i denna riktning strandade mot talmannens orubbliga föresats att icke låta henne förekomma förr än den dag, då föredragningen inom de öfriga stånden skulle ega rum[2]). Då slutligen den 11 mars denna para-

[1]) På riddarhuset envisades hr ROSENQVIST att yrka votering, som i följd deraf måste anställas och utföll med 321 röster mot 11. R. o. Ad. Prot. IV: 107.

[2]) Särdeles egendomlig var en episod, som af striden härom föranleddes den 8 mars, då hr HELSINGIUS föreslog, att ståndet skulle besluta att icke åtskiljas förr, än frågan blifvit afgjord, ett förslag, hvari mer än hälften af ståndets ledamöter instämde. Lagman ULLBERG tappade emellertid icke koncepterna: beklagande, att ståndets vice talman vore af sjukdom hindrad att tillstädesvara, förklarade han sig respektera ståndets beslut att icke åtskiljas, men meddelade tillika, att hans krafter icke räckte till att längre öfvervara sessionen, hvarför han nödsakades aflägsna sig — »och trädde af». »En kort stund härefter bortgingo ståndets herrar ledamöter», heter det i protokollet, — oppositionens män naturligtvis med stor förbittring, hvilken yttrade sig i följande plenum, den 11 mars, då hr PETRÉ förklarade, att derest en dylik händelse vidare inträffade, ansåge han sig befogad yrka, att talmansplatsen hos bor-

graf skulle föredragas jemte de öfriga hvilande grundlagsändringsförslagen, i den ordning hvari konstitutionsutskottet meddelat dem — hos de andra stånden föredrogos §§ 63 och 72 före de öfriga —, gjordes af hr SANTESSON ett sista försök att få frågans afgörande ytterligare upskjutet, men det möttes med ovilja, och efter en diskussion, som närmade sig karakteren af öppen votering, blef förslaget förkastadt med 48 nej mot 11 ja. Samma utgång fick saken i bondeståndet: den oväntadt stora majoriteten af 78 nej mot 20 ja afgjorde här förslagets öde. Som skäl till motståndet anfördes inom de olika stånden förnämligast, dels obehöfligheten, dels faran af att medgifva konungamaktens ytterligare utvidgning. Andra motiv medverkade dock. Så torde väl åtskillige hafva låtit bestämma sig af sin motvilja mot den beslutna realisationen; de fleste leddes sannolikt af ett misstroende mot regeringen, hvilket ej tillät dem att gifva det förtroendevotum, som ett bifall skulle hafva inneburit; och utan tvifvel hade innehållet af det nyss meddelade banklagförslaget bidragit att hos mer än en öka eller framkalla den ovilja, som uttalade sig i afslaget[1]).

---

gareståndet måtte vara ledig och ståndet således anse oförhindradt att hos K. M:t i underdånighet begära en ny talmans förordnande, hvartill talmannen genmälte, att »derom behöfde hvarken hr PETRÉ eller någon annan ståndets ledamot hafva något bekymmer». Borgarest. Prot. I: 580—595.

[1]) R. o. Ad. Prot. IV: 103—148; Prestest. Prot. III: 8—119; Borgarest. Prot. I: 603, 617—663; Bondest. Prot. III: 453—498. — Rörande banklagförslagets inflytande på 72 paragrafens öde yttrade grefve CRONHIELM på riddarhuset eftermiddagen den 11 mars, att »detta olyckliga steg har spridt oro inom representationen och ganska bestämdt hufvudsakligen inverkat på beslutet om 72 §, enär man blifvit rädd för det sätt, hvarpå statssekreteraren (för finansärendena) upfattat konungens tillämnade lagstiftningskall inom bankoverket». R. o. Ad. Prot. IV: 170.

Under riksdagens lopp (i slutet af november) framställdes af konstitutionsutskottet ett nytt förslag till ändring af § 72 R. F., afseende:

På eftermiddagen af samma dag, då § 72 blifvit afgjord, förekom åter på riddarhuset frågan om remiss af det kungliga förslaget till lag för banken och föranledde nu en ännu varmare diskussion, än då hon första gången var före. Hr CEDERSCHIÖLD fäste nämligen nu upmärksamheten på innehållet af de motiv, som åtföljde förslaget, och påpekade vådan af att på något sätt främja ett försök att på sidan om grundlagen åvägabringa en förändring i dess bestämmelser, hvarför han uttalade som sin åsigt, att remiss borde vägras och förslaget helt enkelt läggas till handlingarna. Häraf upkallades grefve CRONHIELM,

---

1:o) »tydligare bestämning och definition af bankens på rikets ständer beroende garanti och vård» (genom bestämmelsen, att ständernas föreskrifter för bankens förvaltning skulle stå i öfverensstämmelse med särskild banklag och rikets öfriga gällande lagar, samt att det skulle åligga ständerna att fylla den brist, som möjligen kunde upstå i bankens tillgångar, för fullgörandet af dess genom lag stadgade förbindelser); — 2:o) »grundlagsborgen för bankföreskrifningarnas enahanda giltighet med det motsvarande myntet» (genom stadgandet, att bankens sedlar skulle vid anfordran med metalliskt mynt efter ordalydelsen inlösas); — 3:o) »stabilitet i banklagstiftningen» (genom att alla ståndens samtycke och konungens sanktion skulle erfordras för stiftande eller ändring af banklagen); — 4:o) »trygghet i afseende på en oafbruten inlösning genom nödvändigheten af samtliga ståndens accession till beslut om sedelstockens och metalliska fondens inbördes förhållande»; — samt 5:o) »öfverlåtande åt tre stånds pluralitet af det egentligen reglementariska» (Konst.-Utsk. Mem. n:o 68). Detta förslag antogs som hvilande af preståndet, men återremitterades af de öfriga stånden; af adeln och bönderna dock endast med anmärkningar rörande enstaka punkter, af borgareståndet deremot med uttalande af den åsigten, att paragrafens förut gällande lydelse borde bibehållas, blott med det tillägg, att bankens sedlar skulle för mynt i riket erkännas endast »*så länge de efter deras ordalydelse af banken med silfver inlösas*». Vid votering i förstärkt konstitutionsutskott (11 april 1835) segrade detta borgareståndets förslag med 48 röster mot 31 och blef sålunda hvilande till grundlagsenlig behandling vid nästa riksdag (Konst.-Utsk. Mem. n:is 68, 78 och 117).

som i uprörd ton förklarade, att han »hade önskat låtsa, som om han aldrig hade läst dessa motiv», men då de nu blifvit nämda, såge han ingen annan utväg att undkomma de svårigheter, som derigenom upstått, än genom det antagandet, att konungen aldrig erhållit kunskap om dessa motivs grundlagsvidriga innehåll. På grund af grefve WETTERSTEDTS förklaring i ett föregående plenum ville han äfven undantaga alle konungens rådgifvare med undantag af statssekreteraren för finansärendena (SKOGMAN) från beskyllningen för annat fel, än att genom »något för mycken negligence» hafva låtit den kongl. propositionen åtföljas af motiv, innefattande grundlagsvidrigheter, utan att hafva observerat dem. »Jag måste likväl förklara», slutade han, »att jag anser dessa motiv vara det märkvärdigaste dokument, som kommit till ständerna, alltsedan 1809 års regeringsform sammanskrefs, och utan H. E. hr grefve AF WETTERSTEDTS förklaring i sista plenum skulle mången med mig deruti trott sig ana ett nytt försök till 1812 års statskupp; ty jag hade aldrig ett ögonblick kunnat tro, att man vill följa 1789 års riksdagstaktik.» Remiss ansåg han emellertid ej kunna vägras, men yrkade, att den skulle ske med den förklaring, att de paragrafer, som genom förkastandet af § 72 R. F. blifvit stridande mot grundlagen, icke erfordrade någon åtgärd. Hr W. F. DALMAN, som yttrade sig i samma syftning, ansåg åter den ordningen böra följas, att förslaget ej blott remitterades till lag- och bankoutskotten, utan ock till konstitutionsutskottet. Af konungens rådgifvare uppträdde grefvarne MÖRNER, WETTERSTEDT och LÖWENHIELM samt friherre ÅKERHIELM, alle skäligen matt. Den förstnämde förklarade de åtföljande motiven vara »den persons enskilda åsigt, som afgifvit dem»: WETTERSTEDT medgaf, att möjligen någon »oaktsamhet» i motiven kunde finnas, medan åter friherre ÅKERHIELM ansåg sig böra påpeka, att de omtalade motiven voro frukter af »föredragandens egen eftertanke och åsigter öfver saken», och att de utgingo från samma grundtanke, som 1830 förmått ständerna att begära K. M:ts sanktion för lagarna om myntbestämningen och bankens rörelse. Då diskussionen

var slutad, förklarade landtmarskalken, att han ej ansåg sig grundlagsenligt kunna framställa annan proposition än på ren remiss till lag- och banko-utskotten, och i öfverensstämmelse härmed fattades äfven adelns beslut.

Den man, hvilken egentligen fick upbära förebråelserna för den klandrade motiveringen, statssekreteraren SKOGMAN, hade öfvervarit diskussionen, men icke deltagit deri. Till protokollsjusteringen den 20 mars inlemnade han emellertid ett skriftligt anförande, hvari han yttrade, att han af den långa diskussionen »icke blifvit mer än förut öfvertygad om, att nu gällande § 72 R. F. lade något hinder i vägen för riksens ständer att göra en *stadga om banken*, som inrymde konungen, till och med i samma ordalag, samma delaktighet i besluten rörande bankens förvaltning, som åsyftades genom den föreslagna nya redaktionen af berörda paragraf. »Denna min åsigt», fortsatte han, »grundad på den enkla satsen, att den, som har en laglig rätt, kan besluta om sättet för dess utöfning och den åt andre delegera, styrkes deraf, att riksens ständer vid sista riksdag, med fullt bestånd af 72 paragrafen och utan att finna något grundlagsvidrigt eller betänkligt i stats- och banko-utskottens i detta afseende afgifna yttranden, underkastade K. M:ts pröfning och delaktighet ganska vigtiga beslut om banken, hvilka beslut genom K. M:ts sanktion blefvo allmänna civila lagar.» Att hr SKOGMAN var fri från alla tankar på att begå en grundlagsstridig handling, torde väl få anses utom allt tvifvel, men förunderligt är det, att han kunde hysa en sådan upfattning af grundlagens betydelse och bestämmelser, som att den maktfördelning, den utstakat mellan konung och riksdag, skulle kunna ändras annorlunda än enligt den ordning och de former, som i grundlagen voro stadgade; äfvensom att han kunde förbise skilnaden emellan det som skett 1830 och det som nu var i fråga: då hade ständerna i en särskild fråga ansett konungens sanktion önskvärd och derföre begärt den; nu ifrågasattes, att de skulle medgifva konungen en makt, som för all framtid skulle göra hans sanktion af ständernas beslut rörande banken nödvändig. Detta påpekades

äfven, hufvudsakligen af professor CEDERSCHIÖLD och friherre J. CEDERSTRÖM, och hr W. F. DALMAN anmälde med anledning af hvad nu passerat en anmärkningsanledning mot statssekreteraren för handels- och finansärendena.

Likasom på riddarhuset, så yttrade sig äfven inom borgareståndet (13 mars) oppositionen mot remiss af det kungliga förslaget och yrkade genom hr HELSINGIUS, att det utan vidare skulle läggas till handlingarna. Under åberopande af § 44 R. O., enligt hvilken en konungens proposition ovilkorligen skulle remitteras, vägrade emellertid talmannen att framställa en dylik proposition, och då den ändock yrkades, hänsköts frågan i grundlagsenlig ordning till konstitutionsutskottet. Detta förklarade (19 mars) med stöd af §§ 56, 87 R. F. och 44, 49 R. O. talmannen hafva varit berättigad och pligtig att neka proposition, och förslaget blef i följd häraf (2 april) ändtligen remitteradt till bankoutskottet[1]).

Sammå dag som konungen fäst ständernas upmärksamhet på önskvärdheten af ett snart beslut rörande § 72 R. F., den 8 februari, hade han meddelat dem sina åsigter rörande tidpunkten för bankens öppnande för utvexling af silfver. Han påpekade, att de för bankens räkning under de senare åren verkstälda silfverköp haft menligt inflytande på sedelmyntets värde; att de sålunda motverkat det med 1830 års myntbestämningslag åsyftade ändamål, samt att ytterligare inköp af silfver för bankens räkning icke kunde aflöpa utan förlust för det allmänna och för enskilda personer. Då tillika toges i betraktande, att enligt hvad andra länders erfarenhet ådagalagt, bankens redan egande tillgång i metallisk valuta vore, under

---

[1]) R. o. Ad. Prot. IV: 156—197 (samt 202—216) och 361—5; Borgarest. Prot. I: 727—52; Konst.-Utsk. Mem. n:o 3 (Bih. t. Rikst. Prot. III); Borgarest. Prot. II: 10—26. Bland skäl, som anfördes mot remissen, var äfven den omständigheten, att det framlagda förslaget icke i sin helhet varit föremål för högsta domstolens pröfning. Sedan denna myndighet afgifvit sitt yttrande, hade det nämligen blifvit ändradt i några punkter, som ej ansågos vara af »juridisk» natur.

en klok förvaltning, tillräcklig att bestrida invexling af dess sedlar med silfver efter myntbestämningsgrunden; att, om de till silfverupköp ytterligare bestämda bankosedlar af mera än två millioner riksdaler icke utgåfves, endast omkring 160,000 rdr specie erfordrades för upnående af det vid sista riksdagen antagna förhållandet emellan metalliska fonden och utelöpande sedelstocken; att sistnämda summa sannolikt vore till fullo motsvarad af de banko- och riksgälds-sedlar, som under mera än 50 års förlopp genom tillfälliga händelser gått förlorade, samt att bankens löpande inkomster dessutom verkade till sedelstockens förminskning; så ville K. M:t gifva ständerna sin åsigt tillkänna, att ytterligare silfverköp icke vore af nöden för att sätta i verkställighet myntbestämningslagen af den 1 mars 1830, samt att således intet hinder förekomme för upfyllandet af den förbindelse, K. M:t och rikets ständer genom samma lag sig högtidligen åtagit, eller för bankens öpnande till utvexling af silfver senast den 1 nästkommande juli, »efter det lag för banken faststäld blifvit».

Bankoutskottet, till hvilket denna skrifvelse remitterades, afgaf sitt utlåtande den 16 april. Enligt dess beräkning skulle för vinnande af proportionen 5 till 8 emellan silfver och sedlar endast behöfva anskaffas 68,430 rdr specie, men i likhet med K. M:t ansåg det ytterligare silfverköp obehöfliga och förklarade, att det funne bankens silfverfonds nu varande ställning så beskaffad, att banken kunde till silfverutvexling öppnas, och under förhoppning, att stånden skulle godkänna de garantier för silfverutvexlingens fortfarande bestånd, som det i sitt samma dag afgifna betänkande om hufvudgrunderna för bankens lagstiftning och rörelse föreslagit, tillstyrkte det ständerna att bestämma dagen för silfverutvexlingens början till den 1 juli. De föreslagna garantierna bestodo hufvudsakligen deruti, att bankens metalliska kassa ej finge bibehållas i lägre förhållande till sedelstocken än 2 till 5; ginge den derunder skulle den förstärkas antingen genom silfverköp till pari eller lägre kurs, eller genom anlitande af ett utländskt kreditiv à 1,000,000 rdr specie. Visade sig dessa utvägar

otillräckliga, skulle bankostyrelsen söka minska utelöpande sedelstocken antingen genom uptagande af inhemska lån, eller — i sista hand — genom att minska eller inställa bankens utlåningar.

Dessa betänkanden föredrogos i stånden i början af maj och föranledde der vidlyftiga diskussioner med åtskilliga märkliga yttranden, bland hvilka vi särskildt påpeka dem, som inom presteståndet afgåfvos af domprosten Heurlin och professor Agardh. På mer än ett håll, särskildt inom bondeståndet, framhölls lämpligheten af att, då kursen efter sista riksdagen ytterligare stigit, förändra realisationsgrunden från 128 till 136 eller 144 skilling, men dylika yttranden tillbakavisades såsom stridande mot hvad konung och ständer högtidligen lofvat. Samma skäl framhölls ock mot brukspatron Wedbergs förslag att låta realisationens verkställighet ske successivt, så att utvexlingen skulle den 2 jan. 1835 börja efter en kurs af 136 sk., hvarpå utvexlingspriset 1 juli skulle bli 132 sk. och först den 2 jan. 1836 128 sk. Ännu mindre anklang vunno någres förslag att för en tid af några år upskjuta realisationens verkställighet. Deremot kritiserades från många håll utskottets förslag till »garantier»: proportionen mellan metalliska fonden och sedelstocken af 2 till 5 ansågs i allmänhet för hög och man föreslog antingen dess nedsättning till t. ex. 1 till 3, eller fastställandet af en viss summa — t. ex. 2 millioner rdr specie —, hvarunder den förra ej finge gå. I sammanhang härmed stodo anmärkningar, som dels rörde otillräckligheten af det föreslagna utländska kreditivet och faran för, att banken snart nog skulle finna sig nödsakad att för den föreslagna proportionens upprätthållande tillgripa det yttersta medlet, utlåningens minskning[1], hvaraf åter näringarna och den allmänna rörelsen skulle känbart lida, dels faran för utländsk skuldsättning. Som man ej ansåg sig kunna besluta om dag för utvex-

[1]) Till förekommande af denna fara föreslogo inom borgareståndet brukspatronerna Tottie och Wærn hela lånerörelsens öfverflyttning från banken till riksgäldskontoret.

lingen, innan garantierna för dess orubbade fortgång voro faststälda, återremitterades betänkandena, åtföljda af de vidlyftiga diskussionsprotokollen. Som utskottet ej förr än i början af juli hann afgifva nya utlåtanden, kunde frågan ej afgöras före den af regeringen föreslagna tiden, hvarföre ständerna anmälde detta hos K. M:t med förklaring att, »så fort de nödiga ansedda besluten hunnit fattas, rikets ständer skulle till K. M:t inkomma med anmälan om den dag, då banken blefve i tillfälle att utvexlingen begynna»[1]).

I sina den 5 juli afgifna svar på återremisserna föreslog utskottet, att dagen för utvexlingens början skulle bestämmas till den 1 september. Bland modifikationerna i förslaget till hufvudgrunder för bankens styrelse voro de förnämsta, att proportionen mellan den metalliska fonden och sedelstocken skulle bestämmas som 1 till 3, och att 2 utländska kreditiv å hvardera 1 million rdr specie skulle ställas till fullmäktiges disposition. Efter omfattande och sakrika diskussioner, som inom adeln och borgareståndet uptogo flere dagar och på det hela ådagalade, att det ej vidare ansågs kunna bli fråga om ändring af myntbestämningsgrunden eller längre upskof med realisationens verkställighet[2]), kunde ständerna den 21 augusti meddela K. M:t, att de rörande *bankens öppnande för utvexling af silfver* förenat sig om det beslut, att detta kunde ske *den 1 oktober;* hvarjemte tillkännagafs, att de funnit sig böra »stadga och förklara, att genom realisationens verkställighet någon förhöjd beräkning af räntor och skatter icke finge

---

[1]) K. M:ts nåd. skrifvelse n:o 3 (Bih. t. Rikst. Prot. I, I); Bankoutsk. Bet. n:is 6 och 8 (Bih. t. Rikst. Prot. VI, I); R. o. Ad. Prot. VI: 99—207, 208—289, 323—351. Prestest. Prot. V: 6—138, 194—225; Borgarest. Prot. II: 606—691, 693—860, 893—928; Bondest. Prot. IV: 317—407, 578—85; Riksdagens skrifvelse n:o 57 (Bih. t. Rikst. Prot. X, I: 75).

[2]) I bondeståndet fick dock Sven Heurlin några och trettio röster för ett förslag att lemna till K. M:ts afgörande, antingen realisationsgrunden skulle vara 128 eller 144 sk., och Anders Danielsson, som under den förra diskussionen i ämnet framstält samma förslag, förklarade nu, att

ega rum, samt att i följd deraf alla skatter och onera af hvad slag och beskaffenhet som helst, således äfven inbegripna de räntor, hvilka i jordeböckerna till visst belopp i penningar vore utförda, skulle från och med dagen för silfverutvexlingens början beräknas utgå efter samma grund, som i myntbestämningslagen af den 1 mars 1830 funnes fastställd; hvadan vid deras utgörande med penningar den betalande skulle ega att dem erlägga antingen i banko- eller riksgäldssedlar eller i silfvermynt, beräknadt efter 2 rdr 32 sk. bco eller 4 rdr rgs för hvarje rdr silfverspecie[1]).

Med anledning häraf utfärdades den 10 september en af C. D. Skogman kontrasignerad kunglig kungörelse af innehåll, att den inskränkning i bankens utvexling af silfver mot sedlar, som den 18 mars 1818 blifvit på ständernas anhållan medgifven, skulle uphöra, och att banken den 1 oktober 1834 skulle öppnas till silfverutvexling enligt den i myntbestämningslagen af den 1 mars 1830 faststälda grund. I en annan kungörelse af samma dag meddelades det stadgande ständerna beslutit rörande sättet för skatternas utgörande, äfvensom att alla liqvidationer emellan enskilde skulle ske efter samma grund.

Först ett par veckor efter dessa kungörelsers utfärdande, den 22 september, hade man genom sammanjemkningar och voteringar i förstärkt bankoutskott kommit till enighet rörande de af utskottet i sammanhang med frågan om silfverutvexlingens början föreslagna *hufvudgrunderna för bankens rörelse och förvaltning.* Den proportion emellan metalliska fonden och sedelstocken, som bankoutskottet föreslagit, stadgades icke, utan i stället sattes en viss summa — 2 millioner rdr specie — såsom den för-

---

det endast var derföre, att han visste, att detta förslag icke skulle få något understöd hos de öfriga stånden, som han ej ville yrka på ett beslut i samma riktning.

[1]) Detta stadgande faststäldes med tanken fäst på den förhöjning af vissa skatter, som egt rum vid 1776 års realisation. Jfr Skogman, anteckningar om rikets ständers bank I: 81—84, II, II: 7.

ras minimum, hvarjemte bestämdes, att då metalliska kassan ej öfversteg $^{2}/_{5}$ af sedelstocken, den sistnämda ej finge ökas; deremot godkändes utskottets förslag rörande fullmäktiges rätt att för metalliska kassans förstärkning anlita utländsk kredit på så sätt, att fullmäktige skulle ega att i händelse af behof å utrikes ort förskaffa sig kredit eller kreditiv till ett belopp motsvarande 2 millioner rdr specie. Till de vigtigare bestämmelserna hörde för öfrigt den, att bankovinsten för 1835 och de följande åren skulle intill nästa riksdag förblifva under bankostyrelsens disposition, hvarjemte bör nämnas, att grundfonden, som i 1830 års banklag blifvit bestämd till 4,400,000 rdr bco, skulle höjas till en jemn summa af 5,000,000[1]).

Såsom bestämdt var, tog silfverutvexlingen sin början den 1 oktober. De farhågor, som åtskillige hade hyst för, att bankens metalliska kassa skulle under den första tiden blifva utsatt för allt för stor påkänning, visade sig fullkomligt ogrundade: under de tre första månaderna uttogos nämligen föga mer än 100,000 rdr specie.

I sammanhang med behandlingen af realisationsfrågan, framstäldes af bankoutskottet förslag till ett nytt myntsystem. Såsom förut är nämdt, hade ständerna vid sista riksdagen anhållit hos K. M:t, att som myntenhet måtte bestämmas 1 rdr bco (18 sk. i silfver), men regeringen hade ej funnit skäl att dertill lemna sitt bifall, utan i myntordningen af den 25 juni 1830 förordnat, att specieriksdalrar fortfarande skulle utmyntas. Frågan uptogs vid

---

[1]) Se Bankoutsk. Utl. n:is 16 och 17 (Bih. t. Riksst. Prot. VI, I); R. o. Ad. Prot. (23 juli—4 augusti) X: 4—65, 70—257, 258—394, 405—467; XI: 3—45, 76—81, 105—9; Prestest. Prot. (24, 25 juli) VIII: 340—404, 407—445, 449—504; Borgarest. Prot. (24—28 juli) IV: 522—939, 941—976; Bondest. Prot. (24, 25 juli) V: 656—744. — Bankoutsk. Mem. n:o 23 (Bih. VI, I); R. o. Ad. Prot. XII: 3. Borgarest. Prot. V: 179—182. Ständernas skrifvelse n:o 102. — Bankoutsk. Mem. n:o 30. R. o. Ad. Prot. (29 aug.) XII: 372—5; Prestest. Prot. (29 aug.) IX: 508—510; Borgarest. Prot. (29 aug.) V: 434—60; Bondest. Prot. (28 aug.) VI: 360. Banko-utsk. Mem. n:o 48 (22 sept.).

denna riksdag å nyo, och bankoutskottet föreslog — hufvudsakligen enligt en af general LEFRÉN väckt motion —, att myntenheten skulle blifva en »krona», motsvarande 1/4 specieriksdaler. Detta blef också ständernas beslut, ehuru benämningen »krona» förändrades till »riksdaler courant». Emellertid hade utskottet tillika framstält som sin åsigt, att då regeringsformen stadgade, att myntet ej finge till »skrot och korn», hvarmed förstodes dess vigt och finhet, förändras utan ständernas bifall, så borde frågan om myntenhetens bestämmande ej såsom vid föregående riksdag behandlas som ett »önskningsmål», utan vore »ett lagstiftningsämne, som af båda statsmakterna berodde». Denna åsigt godkändes dock endast af bondeståndet; presterna (20 mot 17) och borgarne (23 mot 21) förklarade bestämmandet af en myntenhet vara ett ämne, hvilket ständerna egde att som önskningsmål i underdånighet hos K. M:t anmäla; hos adeln ansåg sig landtmarskalken till en början ej behöfva föredraga frågan, då den ifrågavarande meningen endast i form af »raisonnement» förekomme i utskottets betänkande; men då det blef fråga om formen för ständernas skrifvelse i ämnet, kom saken åter före. Efter lifliga debatter, hvarunder grefve DE LA GARDIE hade rikt tillfälle att ådagalägga sin olämplighet som ordförande, sökte ändtligen friherre PALMSTIERNA förena de olika meningarna om följande formulering af beslutet: »Ridderskapet och Adeln bifaller, att rikets nu församlade ständer hos K. M:t anhålla, det K. M:t täcktes gifva sitt nådiga samtycke till rikets ständers beslut angående bestämmandet af myntenheten och dess underafdelningar». Äfven å detta förslag nekade dock landtmarskalken proposition, alldenstund ordet »beslut» angåfve, att ständerna i denna fråga förklarade sig ega lagstiftningsrätt gemensamt med konungen, hvilket han ansåg stridande mot grundlagens föreskrift. Med 17 röster mot 16 yrkade emellertid adeln den af frih. PALMSTIERNA föreslagna propositionen, hvarföre frågan hänsköts till konstitutionsutskottets afgörande. Då detta förklarade sig »finna den fråga, hvarå ridderskapet och adeln äskat proposition, icke bokstafligen strida mot regeringsformen», måste landtmarskalken

gifva efter, och adeln fattade sitt beslut i enlighet med det nyssnämda förslaget. Då sedan preste- och bondestånden förenade sig om samma lydelse, hade man i den tilltrasslade frågan ändtligen lyckats åvägabringa ett riksens ständers beslut[1]).

Det nederlag, som regeringen led i frågan om § 72 R. F. var långt ifrån det enda, som bereddes henne vid denna riksdag. Tvärtom lyckades oppositionen i många frågor genomdrifva beslut, som vittnade om misstroende emot styrelsen och dess afsigter. Äfven på den väg, som var utstakad i §§ 106, 107 R. F. gjordes naturligtvis försök i denna riktning, men dessa ledde ej till något resultat. Af de från stånden remitterade anmärkningsanledningarna underkände konstitutionsutskottet de flesta. Till de märkligaste bland dessa hörde tvenne, som anmälts af statsutskottet och rörde fastställandet af de nya utgiftsstaterna för gardesregementena[2]). Såsom ett skäl till dessa anmärkningars underkännande anfördes »den inom utskottet enhälligt delade öfvertygelsen om K. M:ts af rikets ständer medgifna rätt att fritt och obehindradt disponera de å utgiftstitlarne upkomna besparingar för de inom titlarne förefallande behof». Denna öfvertygelse åter grundades dels på de ordalag, i hvilka ständerna vid föregående riksdagar lemnat konungen rätt att använda besparingarna, dels på den omständigheten, att löneanslag blifvit tid efter annan

[1]) Bankoutsk. Bet. n:o 7; R. o. Ad. Prot. VI: 290—323; Prestest. Prot. V: 140—94; Borgarest. Prot. II: 862—93; Bondest. Prot. IV: 318—407; Bankoutsk. Utl. n:o 14; R. o. Ad. Prot. XI: 45—53, 81 f.; Prestest. Prot. VIII: 24—77; Borgarest. Prot. IV: 117—176; Bondest. Prot. V: 447—50, 593—629, 720—3; Bankoutsk. Mem. n:o 29; Exped.-Utsk. Mem. n:o 14; R. o. Ad. Prot. XII: 228—265; Prestest. Prot. IX: 434—6; Borgarest. Prot. V: 280—8; Bondest. Prot. VI: 303 f. — Konst.-Utsk. Mem. n:o 33; R. o. Ad. Prot. XIII: 99—100; Bankoutsk. Mem. n:o 55; R. o. Ad. Prot. XV: 239—40; Prestest. Prot. XII: 27—29; Borgarest. Prot. VI: 449, 639, 641; Bondest. Prot. VII: 409—10.

[2]) Se ofvan sid. 171.

på besparingarna anvisade, utan att föregående ständers statsutskott emot anordningarna eller konstitutionsutskottet mot rådgifvareåtgärderna hade gjort anmärkning; till bevis hvarför utskottet bland annat åberopade kongl. brefvet af den 20 mars 1821 om inrättande af skånska hofrätten[1]). Denna upfattning framkallade inom stånden skarpa anmärkningar emot så väl regeringen, som utskottet. Åberopande regeringsformens stadgande, att statsmedlen skola användas till de af »rikets ständer pröfvade behof och efter den uprättade staten», och »ej annorlunda användas än faststäldt blifvit», frågade i presteståndet prosten ÅSTRAND, om icke dessa grundlagsbud vore tomma ord utan all betydelse, och om ständernas rätt att pröfva behofven och fastställa staten icke vore en nullitet, då statsmedel användes till löneförhöjningar, som blifvit vid den nyss föregående riksdagen af regeringen äskade, men af ständerna afslagna. »Konstitutionsutskottet har», fortfor han, »skyldighet, icke allenast att efter § 106 R. F. ställa under riksrätt konungens föredragande och rådgifvare vid hufvudtitlarnes öfverskridande eller statsmedlens dragande från de för hvarje titel afsedda ändamål, utan ock att tillse, om de rådgifvande visat nit och skicklighet och i sina tillstyrkanden afsett rikets sannskyldiga nytta. I detta sista afseende anser jag här konungens rådgifvare synnerligen hafva brustit. Hafva de väl fäst K. M:ts upmärksamhet derpå, att den löneförhöjning, som komiterade tillstyrkt, skulle föranleda obehaget att vid denna riksdag äska för artilleriet ett lönetillökningsanslag af cirka 7000 rdr, hvaraf behofvet enligt artilleriofficerares erkännande endast är relativt och härleder sig ifrån den paritet, som önskas emellan lönerna för befälet vid artilleriet och gardena? Hafva de fäst upmärksamheten på den hemliga afund, som mellan corpserna skall alstras deraf, att befälet vid en corps är gynnadt med högre löner än vid en annan, som har lika trägna, ja, svårare tjensteåligganden; fäst upmärksamheten på denna afunds skadliga verkningar i fredstid, och ännu mera under

---

[1]) Konst.-Utsk. Mem. n:is 7 och 12.

krig, då samdrägt är så oundgängligen nödig till beredande af fäderneslandets trygghet och försvar? — Hafva de fäst K. M:ts nådiga upmärksamhet på den obehagliga sensation, som den föreslagna åtgärden skulle åstadkomma i det allmänna, då man märkte, att intet afseende fästes vid rikets ständers beslut? Dessa skadliga följder måste konungens rådgifvare hafva sett; i annat fall äro de otvifvelaktigt fullkomligt oskicklige för sin höga plats.» Till och med en sådan man som biskop WINGÅRD kunde ej undgå att erkänna, att statsutskottet egt »all befogenhet» till sina anmärkningar, ehuru han på grund af den redan 1810 konungen medgifna rätten att »inom titeln fritt och obehindradt disponera» de anslagna summorna ansåg, att konstitutionsutskottet ej kunnat handla annorlunda, än det nu gjort. Emellertid lade (20 juni) preståndet de båda memorialen utan vidare till handlingarna[1]. Deremot yrkade borgareståndet (5 juni) proposition på återremiss af det ena, bondeståndet (30 juni) af det andra af utskottets memorial, och till och med af adeln fordrades (30 juni) med 74 röster mot 65 proposition derpå, att det andra memorialet i frågan skulle »med ogillande» läggas till handlingarna. Samtlige talmännen nekade emellertid att framställa de yrkade propositionerna under förklaring, att stånden ej vore grundlagsenligt berättigade att vidtaga någon annan åtgärd med ett utlåtande, som rörde en underkänd anmärkningsanledning, än att helt enkelt lägga det till handlingarna, och denna deras uppfattning blef af konstitutionsutskottet godkänd[2].

---

[1]) Prestest. Prot. VII: 72—96.

[2]) Borgarest. Prot. III: 580—85; Bondest. Prot. V: 265—275; R. o. Ad. Prot. VIII: 397—427. Konst.-Utsk. Mem. n:is 16, 20 och 21. — Samma öde rönte borgareståndets yrkande på proposition om återremiss af Konst.-Utsk. Mem. n:o 6 rörande statsutskottets anledning till anmärkning vid afskrifningen af konvojmedel, som en underordnad tjensteman på obehörigt sätt användt, samt adelns (50 mot 45) och bondeståndets likartade yrkande med afseende på Konst.-Utsk. Mem. n:o 8, hvari utskottet underkänt en af BENGT GUDMUNDSSON anmäld anmärkning med anledning af K. M:ts

I sitt den 27 maj afgifna memorial angående statsrådsprotokollens granskning anmälde utskottet tvenne anmärkningar enligt § 107 R. F., båda riktade endast mot statssekreteraren SKOGMAN, ehuru det på samma gång uplyste, att de anmärkta åtgärderna blifvit äfven af statsrådets ledamöter tillstyrkta. Den ena anmärkningen rörde rådgifvareåtgärden vid det till förra riksdagen framstälda (och då antagna) förslaget till instruktion för statsrevisorerna[1]), en åtgärd, som ansågs stå i strid med den åsigt, som K. Maj:t sjelf uttalat, då han nekat att utfärda den af 1823 års ständer antagna revisorsinstruktionen: att nämligen stridiga åsigter om grundlagens rätta förstånd borde förenas genom dennas ändring eller förklaring på i grundlagen föreskrifvet sätt, och att, till dess detta skett, »verkställigheten måste förblifva vid hvad förut iakttagits». Den andra anmärkningen föranleddes deraf, att i den 1830 utfärdade författningen om bränvinsbränning hade intagits en bestämmelse, som stod i strid med en af ständerna besluten föreskrift rörande sättet för bränvinspannornas upmätning.

Jemte dessa båda anmärkningar, som af en talare på riddarhuset (grefve HORN) karakteriserades såsom »lumpna», afgaf utskottet samma dag i särskildt memorial sitt utlåtande rörande hr DALMANS förut nämda anmärkning mot hr SKOGMAN med anledning af förslaget till lag för banken. Utskottet förklarade sig visserligen enhälligt hysa den åsigten, att dess rättighet och pligt att äska de i statsrådet förda protokoll icke borde i allmänhet eller utan särskild anledning sträckas utöfver den dag, då riksdagen börjat, men dess pluralitet hade emellertid beslutit att till granskning, så vidt den af hr DALMAN mot hr statssekreteraren framstälda anmärkning dertill föranledt, företaga det lagförslaget åtföljande, samtliga riksstånden officielt meddelade

---

resolution på ständernas framställning rörande Halländska kyrkohemmanen. Borgarest. Prot. III: 565—580; R. o. Ad. Prot. VIII: 427—448; Bondest. Prot. V: 219—238. Konst.-Utsk. Mem. n:is 16, 19 och 20.

[1]) Se ofvan sid. 22 f., 154 ff.

protokoll. Hvad beträffade hr SKOGMANS rådgifvareåtgärd, så kunde utskottet väl ej godkänna densamma, men hade dock ej ansett ansvar enligt § 106 R. F. till detta fall lämpligt, enär detta grundlagsrum handlade om uppenbarligen lag- eller grundlagsvidriga rådslag och upsåtligen befrämjade öfverträdelser, hvarunder ett *förslag* till lag, hvilket det berodde af rikets ständer att antaga eller förkasta, ej torde kunna hänföras. Deremot vore i förevarande fall mot hr SKOGMAN att anmärka, att han härvid icke ådagalagt alla de för hans förtroendeembetes utöfning erforderliga egenskaper, hvilket utskottet jemlikt § 107 R. F. trott sig böra rikets ständer tillkännagifva för att grundlagsenligen behandlas i sammanhang med de tvänne ofvannämda anmärkningarna.

Af de sålunda meddelade anmärkningarna var det naturligtvis den sistnämda, kring hvilken diskussionen inom ständen hufvudsakligen rörde sig. Af konungens rådgifvare deltog ingen i debatten mer än statsrådet POPPIUS, som inlemnat ett skriftligt anförande, hvari han på ett utmärkt sätt redogjorde för sin åsigt om frågan och sökte ådagalägga, att äfven den gamla lydelsen af § 72 ej lade något hinder i vägen för konungens delaktighet i lagstiftningen rörande banken. För öfrigt var det egentligen ingen, som tog den mot hr SKOGMAN anmärkta åtgärden i försvar: blott en och annan af talarne på riddarhuset sökte fortfarande förklara den såsom vidtagen under förutsättning, att förslaget till ändring af § 72 skulle blifva antaget. Det egentliga innehållet i debatten blef derföre anmärkningar mot konstitutionsutskottet, som dels uptagit anmärkningen, oaktadt den rörde en händelse, som timat under innevarande riksdag, dels riktat den — likasom de båda öfriga — endast mot hr SKOGMAN, oaktadt äfven konungens öfrige rådgifvare tillstyrkt de klandrade åtgärderna[1].

---

[1]) Beslutet att anmärkningen endast skulle riktas mot statssekreteraren lär hafva blifvit fattadt med *en* rösts öfvervigt. SVENSKA MINERVA för den 13 maj 1834. — I sitt af presteoch bondeståndens återremisser föranledda mem. n:o 23 förklarade utskottet, att anledningen till detta besynnerliga

Derjemte framstäldes under form af klander mot utskottet, som underlåtit att »granska och bedöma styrelsens hela system», omfattande anklagelser mot regeringen för åtskilligt, som den gjort eller underlåtit att göra: i bondeståndet af SVEN HEURLIN i form af en anmärkningsanledning, som remitterades till konstitutionsutskottet, i borgareståndet af hr PETRÉ och på riddarhuset af hr DALMAN och grefve CRONHIELM. Den sistnämde klandrade regeringen för likgiltighet för representationsfrågan, godtycklig användning af indragningsmakten, bristande omsorg för upfostringsväsendet, ett förvändt hushållssystem, benägenhet för personliga konsiderationer vid befordringar, missaktning för ständernas uttalade önskningar, bekymmerslöshet med afseende på nödiga reformer i allmänna lagstiftningen, skatteväsendet, skjutsväsendet o. s. v. Han nöjde sig dock ej härmed: efter att hafva omnämt rykten, »att personer utom rådkammaren utöfvade ett mäktigare inflytande på styrelseåtgärderna, än de konstitutionele rådgifvarne», och sedan han förklarat, att det rådande missnöjet icke var riktadt mot sådane män, som »en POPPIUS, en ÅKERHIELM o. s. v., ansåg han lämpligt att direkt vända sig mot vissa af de öfrige medlemmarne af konseljen (dock utan att uttryckligen namngifva dem). »Det är bekant», yttrade han, »att personer understödja CARL XIV JOHANS tron, hvilka bibehållit sig under 4 särskilda, nästan alla hvarandra olika, regeringar; som stödt förmyndareregeringen: som deltogo i GUSTAF IV ADOLFS klandrade åtgärder till ögonblicket af hans fall; som icke kunde stödja hans tron, men likväl vilja stödja den nya dynastiens (grefve ROSENBLAD). Det är bekant att en person (grefve MÖRNER) finnes inom konungens rådkammare, som varit en af medskaparne af vår konstitution och som i rådet intogs i följd af

sätt att gå till väga hade varit den, att anmärkningen var af motionären framstäld mot hr SKOGMAN ensam, och att utskottets pluralitet ej ansett tillständigt att, då frågan rörde en under riksdagen timad händelse, »utöfver remissens föremål och innehåll anställa en icke yrkad undersökning af det hela».

den auktoritet, han då med rätta ansågs ega i afseende å våra konstitutionela förhållanden och upfattandet af nationens behof. Han har likväl sedermera visat en förundransvärd förmåga att frångå allt, hvad han förut yrkat, han har talat om vådor för friheten, hotat tryckpressen och stundom här råkat i debatt med egna kolleger. Det är bekant, att det finnes en annan bland konungens nuvarande rådgifvare (grefve LAGERBJELKE), som tillhört den suveräne GUSTAF IV:s närmare omgifning och som, i början af vår frihetstid — jag säger frihetstid, M. H., emedan jag räknar den lagbundna friheten först hafva inträdt 1809 — utnämd till statsråd, likväl aflägsnades från denna plats, emedan han ej ansågs vara nog frisinnad. Denne rådgifvare har likväl åter blifvit, nära 20 år senare, inkallad för att stödja tronen, sedan han aflagt sitt prof genom ett vid sista riksdag afgifvet förslag till en ny tryckfrihetsförordning, ämnad att snart sagdt med dess finaste rötter uprycka den tryckfrihet, vi ega. Det är bekant, att en af konungens ministrar (grefve WETTERSTEDT), som jag ger all den rättvisa han förtjenar, hvars diplomatiska erfarenhet visserligen torde vara mindre lätt att ersätta, och hvars personlighet måhända kan anses nästan oskiljaktig från CARL XIV JOHAN, likväl ännu i dag till nationen har en ogäldad skuld för indragningsmakten.»

Han slutade sitt långa anförande med följande ord: »Vi hafva en åldrig konung, hvars dynasti är innerligt befästad uti folkets hjertan och en älskad borgen för vårt sjelfbestånd; men vi kunna derföre ega felaktiga institutioner och felaktiga lagar. Menniskan på tronen är äfven menniska, och man har sett, att menniskan äfven der ej alltid kan frigöra sig från en viss skuggrädsla, måhända någon gång understödd eller upkommen af olyckliga, ehuru obetydliga händelser, och man kan deraf förklara en viss obenägenhet emot förändringar i statsskicket; men när den dag — som Försynen länge nådeligen fördröje! — inträffar, att den åldrige konungen nedstiger i grafven, så frågar jag eder, M. H.: om inga reformer *då* skett, om icke den missbelåtenhet, som funnits, då blifvit bortjagad, huru svårt blir

det icke då för den unge man, som skall emottaga regeringen, omgifven af gamla institutioner, gamle rådgifvare, gammalt missnöje? Jag frågar, om någon af eder nu kan begära, att på en tron, den han ännu knapt hunnit bestiga, och der han, den förste af sin dynasti, som tager den i arf, knapt hunnit sätta sig fast, hans första handling skall blifva att stöta alla dessa gamla och måhända mäktiga intressen? Nej, tronföljaren är äfven menniska. Reformerna blifva då helt säkert åter tillbakakastade 10 à 15 år, och nationens skönaste förhoppningar åter omintetgjorda. Derföre måste tiden, den närvarande tiden, noga begagnas och reformerna ske under den gamle hjeltekonungen, som ännu har i behåll hela sin mannakraft, som njuter hela Europas aktning, och vid hvars auktoritet svenska folket bör tryggt kunna förlita sig, om man lika tryggt visste, att konungen vore uplyst om folkets tillstånd och dess verkliga behof. Det är derföre, M. H., under CARL XIV JOHAN, som de nödvändiga och väl afvägda reformerna måste ske, och det är under hans älskade son, som de böra stadfästas och utvecklas. Jag önskar, att denna sanning ofta blifvit och ofta måtte blifva framsagd inom konungens konselj».

Vi hafva meddelat ett utdrag ur detta tal såsom både uplysande med afseende på situationen och betecknande för arten af de politiska debatterna vid denna tid. På den föreliggande frågan utöfvade det emellertid intet inflytande. Sedan adeln med 96 röster mot 65 afslagit grefve CRONHIELMS yrkande på återremiss, beslöts utan votering att lägga de båda memorialen till handlingarna (1 juli). Samma beslut fattades (20 juni) med 16 röster mot 15 af borgareståndet, och de af preste- och bondestånden (20 och 30 juni) beslutna återremisserna blefvo derföre utan vidare betydelse [1]).

---

[1]) Konst.-utsk. Mem. n:is 10 och 11; Prestest. Prot. VII: 96—140; Borgarest. Prot. III: 775—784, 818—835; R. o. Ad. Prot. IX: 10—111, 112—122; Bondest. Prot. V: 245 —265; Konst.-utsk. Mem. n:o 23; Prestest. Prot. IX: 360—369; Bondest. Prot. VI: 258 f.

Äfven om någon anmälan enligt § 107 R. F. af ständerna blifvit besluten, så hade den ej kunnat träffa den man, som främst bland konungens rådgifvare var föremål för oppositionens ovilja — grefve ROSENBLAD. Denne var nämligen i sin egenskap af justitiestatsminister ledamot af konungens högsta domstol och kunde derföre ej afskedas på samma sätt som statsrådets öfrige ledamöter[1]. Deremot kunde han i olikhet med desse blifva föremål för opinionsnämdens omröstning, och oppositionen sökte också att emot honom nyttja det anfallsmedel, som erbjöds i § 103 R.F. Vid opinionsnämdens sammanträde den 30 maj afgåfvos 23 röster för, att »omröstning skulle anställas till uteslutande af någon bland högsta domstolens ledamöter», men som motsidan utgjorde 24, kunde någon dylik votering ej komma i fråga[2].

Bland de regeringsbeslut, som hade retat opinionen emot grefve ROSENBLAD, var det som sedan sista riksdagen blifvit fattadt i frågan om de s. k. Halländska kyrkohemmanen. Med anledning deraf att tvist upstått, huruvida

---

[1]) Jfr § 35 R.F. enligt dess ursprungliga lydelse.

[2]) R. o. Ad. Prot. VIII: 3 f. — Att det var ROSENBLADS uteslutning, som åsyftades, antydes af honom sjelf i hans autobiografiska anteckningar och nämnes af B. VON BESKOW i hans minnestal öfver den gamle statsmannen, sid. 50.

Landtmarskalken, grefve DE LA GARDIE, som af en eller annan anledning ville bespara ROSENBLAD den förödmjukelse, hans utvotering skulle hafva medfört, lär efter aftal med några af oppositionen — hvilka i sin ordning förmodligen ville skrämma sin motståndare att falla undan — hafva besökt grefve ROSENBLAD, för att meddela honom det, som hotade, och råda honom att genom ansökan om afsked förekomma faran. »ROSENBLAD fann det emellertid olämpligt, att landtmarskalken åtagit sig ett sådant updrag från de afvoge bland ständerna. Samtalet tog en vresig vändning, och då grefve DE LA GARDIE anmärkte, att rikets ständer dock vore en statsmakt, hvars betydenhet man ej finge förbise, svarade grefve ROSENBLAD i hettan: »Jag ger tusan dj— både riksens ständer och dem de skickat», hvarpå han gick ur rummet och med häftighet slog igen dörren efter sig». — Anteckning af B. VON SCHINKEL. Jfr REUTERDAHLS förut citerade minnesteckning öfver HEURLIN, s. 217.

kronan eller kyrkorna vore rätt egare till ett antal (212) hemman i Halland, som gingo och gälde under namn af »kyrkohemman» — en fråga, hvarpå åter berodde, huruvida åborna å dessa hemman egde rätt att lösa dem till skatte eller icke —, hade ständerna 1829 anhållit hos K. M:t, att före pröfningen af sig yppande frågor om skatteköp å kyrkohemmanen i Halland vid vederbörlig domstol måtte varda, i närvaro af behöriga krono- och konsistoriiombud, i laglig ordning undersökt och pröfvadt, huruvida kronan eller kyrkan hade jordeganderätten. Som K. M:t redan i statsrådet förehaft denna eganderättsfråga till pröfning — och dervid en gång (1823) fattat beslut till förmån för kronans, andra gången (1825) till förmån för kyrkornas eganderätt[1]) —, så begärde ständerna tillika, att de i administrativ väg redan vidtagna beslut måtte förklaras icke vara hinderliga för dylika eganderättsfrågors uptagande och afgörande i tvisteväg[2]). Emot denna skrifvelse hade preste-ståndet inlagt protest[3]), och i öfverensstämmelse med dess åsigt afgafs K. M:ts resolution den 9 juli 1830: kyrkornas rätt till de ifrågavarande hemmanen vore i sekler utöfvad och af svenske och danske konungar befäst; som dessutom undersökning vid domstol om eganderätt, utan stämning och ordentlig rättegång, icke vore med lag förenlig, samt det ej heller öfverensstämde, hvarken med omsorg för annans rätt, att utan pröfning af hvarje särskildt fall föreskrifva anställande af rättegång blott derföre, att tredje man så äskade, eller med grundlagens anda, att så långt utvidga domarens myndighet, att vid yppad tvist konungens i administrativ väg vidtagna beslut icke skulle vara för honom hinderliga, så fann sig K. M:t icke kunna lemna bifall till ständernas framställning[4]). Med anledning af

---

[1]) Jfr ofvan sid. 73.

[2]) Riksens ständers skrifvelse af den 28 sept. 1829 (n:o 178).

[3]) Prestest. Prot. 1829, XII: 179—191.

[4]) Att detta beslut fattades hufvudsakligen på grefve Rosenblads tillstyrkan, uplystes på riddarhuset under diskussionen om Bengt Gudmundssons ofvan nämda anmärkningsanledning den 30 juni. I ett bref till biskop Wingård af den 4 juli

denna resolution anmälde BENGT GUDMUNDSSON i april 1834 en anmärkningsanledning, som emellertid underkändes af konstitutionsutskottet[1]). Äfven i form af motion bragte nämde man frågan på tal, och stats- och ekonomiutskotten föreslogo med anledning deraf ständerna att hos K. M:t anhålla, »att en allmän undersökning måtte verkställas, hvarigenom på en gång utreddes, om och hvilka af de ifrågavarande hemmanen tillhörde kronan och borde med åbor af kronan förses, eller vore af den beskaffenhet, att kyrkorna till dem hade eganderätt och lagligen kunde dem bortstädja». Detta förslag blef af adeln samt borgare- och bondestånden antaget, hvaremot presterna äfven denna gång i särskild skrifvelse framstälde sina från de andra ståndens mening afvikande åsigter i denna fråga[2]).

En annan anledning till oppositionens missnöje med grefve ROSENBLAD var den ställning, han intog till den stora lagverksfrågan.

Frågan om den allmänna lagens omarbetning hade blifvit väckt vid 1809—10 års riksdag, då ständerna efter de nya grundlagarnes antagande hos K. M:t anmälde sin önskan, att rikets allmänna lagar måtte undergå en fullständig revision och omarbetning, så att de kunde blifva enkla i sina bud, klara och bestämda i sin lydelse och lämpliga till den närvarande tiden, hvarjemte de anhöllo, att K. M:t täcktes vidtaga de åtgärder, som för detta

1830 meddelar grefve ROSENBLAD, att statsråden NORDIN, UGGLAS och ADELSVÄRD hyllat en motsatt åsigt. I ett följande bref af den 10 juli yttrar han om samma sak: »Konungen afslog med kraftiga och värdiga skäl riksens ständers framställning om Halländska kyrkohemmanen, och han ville icke gifva gehör åt intrigens organon. Här gälde inga kabaler. Resultatet berodde icke på lottkastning (votering), utan på sanning, rättvisa och mogna konungabesluts helgd» (WINGÅRDS brefsamling i Upsala universitets bibliotek).

[1]) Konst.-Utsk. Mem. n:o 8.

[2]) Stats- och Ekonomiutskottens Bet. n:o 22. Expeditionsutskottets förslag till skrifvelse n:o 192. Prestest. Prot. XIII: 300 ff.

ändamål kunde finnas tjenliga. Med anledning häraf nedsattes den 14 febr. 1811 en lagkomité, bestående af dels arbetande, dels granskande ledamöter. Bland de förre voro kommerserådet ZENIUS och advokatfiskalen PEHR STAAFF, och något senare, 1814, intogs bland dem häradshöfdingen RICHERT, då endast 30 år gammal, men redan känd för det skarpsinne och de kunskaper, som voro för honom utmärkande, och hvilka gjorde honom till komiténs mest inflytelserike ledamot. Inom den granskande afdelningen var dåvarande justitierådet POPPIUS en af de verksammaste. Förslaget till ny allmän civillag blef färdigt 1826, men framlades ej vid den följande riksdagen, såsom det upgafs, emedan regeringen ansåg det böra behandlas i sammanhang med förslaget till kriminallag, hvilket ännu ej hunnit utarbetas. Äfven detta hade visserligen sedermera (1832) blifvit fullbordadt, men som det ännu icke undergått granskning i högsta domstolen, så kunde det icke nu öfverlemnas till riksdagen. Emellertid ansåg sig K. M:t böra gifva ständerna del af förslaget till civillag, dock ej med proposition om dess antagande, utan endast i ändamål att »förslaget måtte till större eller mindre del, i den mån tiden medgåfve, af rikets ständer granskas, äfvensom till den ytterligare behandling å rikets ständers sida, den de sjelfva, i hänsigt till ett så vigtigt föremål, kunde lämpligt pröfva». Af högsta domstolens yttrande om förslaget inhemtades, att denna myndighet ansåg »detsamma icke i sitt nuvarande skick vara antagligt», och särskildt ogillades det i sina hufvudpunkter af justitiestatsministern, grefve ROSENBLAD[1]). En följd häraf var säkerligen det sätt, hvarpå förslaget nu framlades inför riksdagen, äfvensom att denna åtgärd egde rum först den 12 april, således nära tre månader efter ständernas sammanträde. Äfven om öfverlemnandet skett tidigare, är det dock föga troligt, att resultatet deraf blifvit annat, än det nu

[1]) Jfr BESKOWS ofvan cit. minnestal, s. 54 ff. — I sina autobiografiska anteckningar (i afskrift i Schinkelska samlingen) yttrar grefve ROSENBLAD, att hans och komiténs åsigter angående »de hufvudsakligaste lagförändringar» voro skiljaktiga.

blef, och i alla händelser synes lagutskottet hafva ansett hela saken alltför vidtomfattande, för att det skulle kunna egna den någon grundligare behandling. Två månader efter förslagets emottagande förklarade det sig anse den möjligen återstående delen af riksdagen vara »alldeles otillräcklig för fullbordande å rikets ständers sida af en utförlig granskning» af förslaget, och då dessutom lagkomitén derur uteslutit alla sådana ansvarsbestämmelser, som ej hörde till rättegångsordningen, hvadan civillagen ej kunde sättas i verksamhet annorlunda än i sammanhang med kriminallagen, så borde granskningen af båda förslagen företagas gemensamt; men som högsta domstolens yttrande öfver det senare förslaget ännu ej afgifvits, så kunde en dylik granskning nu ej lämpligen ega rum. Utskottet inskränkte sig derföre till att föreslå, att ständerna måtte, likasom vid sista riksdagen, anhålla, att lagkomiténs ledamöter eller andre skicklige personer måtte förordnas att författa och före nästa riksdag från trycket utgifva en sammandragen och lätt öfverskådlig framställning af de till civil- och kriminallag afgifna förslagens plan och allmänna grundsatser med hänvisning till de i förslagen uptagna motiv, jemte upgift och jemförelse af de väsentligaste skiljaktigheterna emellan den nu gällande lagens stadganden och dem, som voro föreslagna till antagande. Detta blef också ständernas beslut[1]).

[1]) K. M:ts skrifvelse n:o 54; Lag-Utsk. Utl. n:is 81 och 148. Exped.-Utsk. förslag till skrifvelse n:o 214. I preståndet yttrade statsrådet Poppius — som *icke* varit närvarande i den konselj, der beslutet fattades om sättet för lagförslagets öfverlemnande till ständerna —, att »civillagen utgjorde ett helt för sig» och »blifvit bearbetad utan allt sammanhang med kriminallagen», samt att »granskningen af den förra alldeles icke stode i oskiljaktigt sammanhang med den senare». Hans åsigt var, att ständerna borde för förslagets granskning tillsätta ett särskildt utskott, som dermed arbetade så långt det hunne, och att till granskning af det, som sedan återstode, ett dylikt utskott äfven vid kommande riksdag borde utses. Ständerna blefve sedan i tillfälle att på grund af dessa utskotts ut-

Af ojemförligt mindre allmänt intresse, men dock af en viss märkvärdighet med hänsyn till de förhållanden, hvarunder hon väcktes, och till hennes egenskap af en länk i kedjan af denna tids politiska tilldragelser, var den lagfråga, som rörde ändring i § 1 kap. 5 Missgerningsbalken, eller i bestämmelserna om straff för lasteligt tal emot konungen.

Som bekant, var 1830-talet ej blott det oppositionela skriftställeriets, utan äfven den politiska skandalliteraturens blomstringsperiod under Carl Johans regering. Den erkändt skickligaste och mest framstående inom denna näringsgren var M. J. Crusenstolpe, och just under nu ifrågavarande riksdag utgaf han sitt första mera betydande arbete på nämda område: det var skriften »Skildringar ur det inre af dagens historia», hvars andra del på följande sätt karakteriserades af Geijer: »Denna literatur är *skandalens*. Ordet är, enligt Ihre, slägt med vårt skända, och förenämda literatur således på svenska: det skändliga skriftställeriet. Till »dagens inre historia» hör det visserligen, ehuru i annan bemärkelse, än dess tillverkare förmena. Det öfvas i våra dagar oförsyntare och allmännare, än i någon föregående tid. Det är ett inre tidens tecken, hvars opartiska betraktande kanhända skulle lemna några bidrag till besvarandet af vigtiga frågor, t. ex. af denna: om mordbrand, emedan den lyser, också ej är ett medel till uplysningens befrämjande. — Vi vilja upriktigt tillstå vår svaghet. Vi frukta nyssnämda tecken såsom ett förebud till literaturens nesliga förfall midt i uplysningens tidehvarf, och se oss ej i stånd att hemta synnerlig upmuntran af den vanliga tröstegrunden, att missbruket uti ingen sak bör förtaga bruket. — — Missbrukets blomstring är gifven, så snart det kan drifvas såsom näring. Denna uptäckt är gjord, så snart det befinnes lönande att med de ädlaste medel för mensklig utveckling vända sig till de lägre i stället för de högre förmögenheterna hos menniskan. Konsten

---

låtande besluta, hvilken åtgärd skulle med det granskade förslaget vidtagas. Presteståndets Prot. VIII: 103—120.

är att smickra dåliga böjelser under vackra namn; och de vackra namnen lemnar våra dagars politiska ordbok tillräckligt, der mången först med förundran, slutligen med belåtenhet, förnimmer, att åtskilliga egenskaper, för hvilka man eljest ej lides bland hederligt folk, äro idel politiska dygder. Täflan, på detta fält liksom i allmänhet, höjer till en viss grad skickligheten; här likväl med den följd, att framställningen blir allt bättre, under det innehållet blir allt sämre. I ingen tids literatur har motsatsen i detta afseende varit skarpare, än i en stor del af den närvarandes. Den njuter en seger i att intressera genom det fula, ja, det ohyggliga; den växer i elak personlighet. — Fromma personer, med utanlexorna af sin barndoms politiska katekes på läpparne, se ännu alltid i en förnedrad tryckpress blott en öppen bana för anfall som försvar, under skölden af det allmänna tänkesättets rättvisa. Öppet försvar! Anfallets triumf består uti att lömskt anklaga för saker, för hvilka det är en skam att försvara sig. — Rättvisan i allmänna tänkesättet! Den finnes utan tvifvel — förr eller senare. Men lika säkert är, att tusen offer fallit, som om den *icke* hade funnits; och ett ouphörligt besvärjande i dagen af hatfulla lidelser påskyndar ej tidpunkten af denna rättvisas uppenbarelse på jorden. — Närvarande skrift är i hög grad egnad att framkalla sådana betraktelser. Den innehåller den giftigaste skandal, som ännu under svensk tryckpress svettats; och man måste erkänna, att saften är tillredd af en mästerkocks hand. Man igenkänner denna hand i allt, oaktadt beståndsdelarnes mångfald. — — Smädelsen brygges öfver ej länge sedan tillslutna grafvar och ännu omultnade ben, för att kastas på efterkommande. Den flygtigaste genomläsning röjer, att det är ännu tvänne höga personligheter, föremål för fäderneslandets tacksamhet, mot hvilka författaren här på det honom värdiga sättet uttrycker sin egen»[1]).

---

[1]) Denna recension stod att läsa i »Svenska literaturföreningens tidning» d. 10 dec. 1834 och finnes tryckt i GEIJERS samlade skrifter, Sthm 1874, VIII: 51 ff. — Förläggare af CRUSENSTOLPES ofvannämda skrift blef sedan LARS JOHAN HIERTA.

Lika skarpt oppositionelt som Crusenstolpe, men ärligt och icke, såsom han, ockrande på skandalen, uppträdde kapten Anders Lindeberg. Efter att 1833 hafva utgifvit en broschyr med titel »Sverige i framtiden», hvilken skulle utgöra en fortsättning på den ofvan nämda upsatsen »Sverige 1809 och 1832», lät han, upretad af de förnyade afslagen på hans anhållan att i Stockholm få uprätta en egen teater, förleda sig att i början af år 1834 offentliggöra en skrift, kallad »Några uplysningar rörande kongl. teatern». I denna beskylde han konungen för att *för egen vinning* inskränka eller undanhålla för sina undersåtar deras lagliga eller naturliga rättigheter, och upmanade tillika justitieombudsmannen att undersöka, huruvida en del kungliga beslut rörande teaterväsendet vore öfverensstämmande med rikets lagar och, om så ej vore, deri skaffa rättelse. I slutet af skriften förekommo följande ord: »Vi hafva i dag den 13 mars. I dag är ett fjerdedels sekel förflutet, sedan en svensk konung störtades från sin tron, för det han illa vårdat sitt lands intressen. Om det högsta af dessa intressen är helgden af landets lagar, så öfverlemnar jag åt hr justitieombudsmannen och den allmänhet, inför hvilken jag ämnar framlägga denna handling, att afgöra, huru mycket fäderneslandet vunnit genom det införda konstitutionela samhällsskicket, när ännu ett fjerdedels århundrade efter dess införande antingen så många af grundlagens föreskrifter i så många år fått öfverträdas, eller lagar och författningar tillåtits qvarstå, så rakt stridande mot konstitutionens anda och tydliga bokstaf». På grund af denna till justitieombudsmannen inlemnade skrift[1]) anklagades Lindeberg för högmålsbrott och dömdes af Svea hofrätt och högsta domstolen från lifvet, men af kunglig nåd mildrades straffet till tre års fängelse. Denna nåd förklarade sig emellertid Lindeberg ej vilja emottaga, utan yrkade envist på sin rätt att enligt domen mista hufvudet. Som dock det ådömda straffet stod i alltför

[1]) Förbrytelsen rubricerades icke som tryckfrihetsbrott, utan åtalet riktades mot det till justitieombudsmannen inlemnade originalet af skriften. H. Wieselgren, anf. arb. s. 96.

orimligt förhållande till förbrytelsen, sattes regeringen härigenom i verklig förlägenhet, hvarur grefve WETTERSTEDT räddade henne genom förslaget, att årsdagen af konungens landstigning i Sverige skulle utfärdas en allmän amnesti för politiska brottslingar. Så skedde, och LINDEBERG måste i följd häraf mottaga nåd och lemna fängelset.

Utan tvifvel var denna händelse närmaste anledningen till den proposition, som i slutet af september 1834 afgafs till riksdagen, och enligt hvilken dödsstraff, som hittills varit *enda* straff för lasteligt tal emot konungen, drottningen eller tronföljaren, skulle utbytas mot 2 till 10 års fängelse med eller utan ärans förlust, allt efter brottet och omständigheterna dervid. Förslaget, hvarom fråga varit väckt redan vid 1823 års riksdag, ehuru det då i följd af riksdagens motstånd förfallit, motiverades med orimligheten deraf, att för ett brott, som kunde hafva de mest olika gradationer, skulle finnas ett enda straff och detta det högsta. Väl funnes ett korrektiv i konungens rätt att gifva nåd, men dels kräfde samhällsordningens intresse, att denna ej obegränsadt användes, dels berodde det på den brottslige sjelf att såsom nåd emottaga det ådömda straffets förvandling, hvadan det ej fordrades mera, än att den anklagade egde kunskap om konungens synnerliga obenägenhet att tillämpa nu gällande lag på politiska brott, för att sätta K. M:t i nödvändigheten att antingen icke låta åtala brottet, eller ock icke låta verkställa den dom, som i målet blifvit fäld. Följden af lagens nuvarande stadgande blefve således vanligen strafflöshet för brott, som den afsett att belägga med det högsta straff.

Häftiga anmärkningar riktades från den oppositionela sidan mot detta förslag, på riddarhuset särskildt af hr CRUSENSTOLPE samt Aftonbladets och Dagligt Allehandas redaktörer, hrr HIERTA och DALMAN. De skäl till afslag, som af desse herrar *uttalades*, voro hufvudsakligen faran för, att anmärkningar mot regeringens åtgärder skulle kunna tolkas som lasteligt tal mot konungens person; orimligheten af, att det brott som, begånget mot högsta domstolen eller statsrådet, kunde medföra lifvets förlust, skulle, om det

beginges mot konungen, endast kunna straffas med fängelse, och slutligen det olämpliga i att stadga ärans förlust som straff för en politisk förbrytelse. De båda förstnämda af dessa anmärkningar framhöllos äfven af flere bland bondeståndets ledamöter, och lagutskottet ansåg sig också böra afstyrka den kongl. propositionen och i stället föreslå, att den ifrågavarande paragrafen skulle erhålla följande lydelse: »Hvar som lasteligen talar eller skrifver något om konungens person eller gerningar — — — varde halshuggen eller straffes med fängelse å fästning från två till tio år, allt efter brottet och omständigheterna dervid». Äfven detta förslag rönte dock motstånd af oppositionspartiet, och man androg nu det egentliga skälet till motviljan för förändringen: fruktan att åtalens antal skulle ökas, i samma mån lindrigare straff möjliggjordes, ett skäl som af Sven Heurlin i bondeståndet formulerades så, att det vore »bättre, att *en* olycklig miste sitt hufvud, än att tusentals medborgare skulle kunna inspärras i fängelse för obetänkta och förhastade utlåtanden»! Emellertid bifölls förslaget af adeln och presteståndet; borgareståndet afslog det, och som bondeståndet beslöt återremiss, kom utgången att bero på detta stånd. Från båda sidorna gjordes ifriga ansträngningar för att inverka på dess beslut, och möjligen hade det blifvit afslående, såvida ej frågan företagits till afgörande strax efter jul (8 jan. 1835), då en mängd af ståndets ledamöter, bland dem Anders Danielsson och Hans Jansson, voro frånvarande. Nu blef resultatet af den ovanligt hetsiga diskussionen, att förslaget med 34 röster mot 25 bifölls, och det blef sedan af konungen sanktioneradt[1]).

Af öfriga lagfrågor, som vid denna riksdag förekommo, intogo några bland grundlagsfrågorna främsta rummet i afseende på vigt och betydenhet. Från sista riksdagen

---

[1]) K. M:ts skrifvelse n:o 65. R. o. Ad. Prot. XIV: 252—65, XV: 188 f.; Bondest. Prot. VII: 388—400; Lag-Utsk. Utl. n:o 165; R. o. Ad. Prot. XVII: 369—400; Prestest. Prot. XIV: 223—27; Borgarest. Prot. VII: 489—500; Bondest. Prot. VIII: 749—65; Lag-Utsk. Utl. n:o 176; Bondest. Prot. IX: 184—231.

voro åtskilliga förslag till ändring i grundlagarne hvilande, men bland dessa var det endast få, som nu blefvo antagna. Dit hörde den förut omtalade ändringen af § 63 R. F.[1]), förtydligandet af § 24 R. O. rörande formen för tillsättandet af riksståndens kanslibetjening[2]), samt de förändringar i § 15 R.O., hvarigenom dels frälsehemmansegare erhöllo representationsrätt i bondeståndet, dels den bestämmelsen infördes, att endast härad inom samma domsaga egde att förena sig om en fullmäktig, och att denne skulle vara inom domsagan bosatt[3]).

Deremot väcktes vid denna riksdag flere förslag till grundlagsändringar af synnerlig vigt, och af dessa lyckades det, som rörde ny organisation af statsrådet, blifva förklaradt hvilande till grundlagsenlig behandling vid nästa riksdag, då det definitivt antogs.

Såsom ofvan[4]) är nämdt, hade ständerna år 1823 antagit som hvilande ett förslag till förändring i statsrådets sammansättning, hufvudsakligen i syfte, att departementalformen skulle införas, statssekreterareplatserna försvinna och de ständige statsrådsledamöternas antal i samma mån ökas, samt att rikets allmänna ärendens beredning skulle uphöra; men detta förslag hade vid 1829 års riksdag blifvit af alla stånden förkastadt. Frågan uptogs nu åter af konstitutionsutskottet, hvilket såsom skäl för förändringen anförde dels »angelägenheten deraf, att genom regeringsärendenas ändamålsenliga fördelning och deras likväl bevarade inbördes sammanhang full kraft och enhet i riksstyrelsen måtte beredas», dels »svårigheten, om ej omöjligheten, att rättvist tillämpa den i grundlagarne stadgade

---

1) Se ofvan sid. 189, 191.

2) Se ofvan sid. 18 f.

3) De hvilande grundlagsändringsförslag, som förkastades, finnas till en del nämda här ofvan sid. 11 not. 1, sid. 12 not. 1, sid. 30 not. 1 och sid. 31. Bland dem bör äfven nämnas förslaget att genom ett tillägg till § 12 R. O. i grundlagen inflytta riddarhusordningens bestämmelser om sättet för de adliga ätternas representation. Jfr Konst.-Utsk. Mem. 1828—30, n:o 64.

4) Se sid. 30.

ansvarighet för rådslagen, innan konungens rådgifvare till ett nödigt antal ställdes i spetsen för hvar sin gren af styrelsen, så att de, närmast konungen, måtte kunna i helt både öfverskåda egna förvaltningsföremål och taga kännedom om hvarandras, med skyldighet å ena sidan att när som helst göra konungen reda för administrationens gång och resultat, samt å den andra med tillräcklig myndighet att inom det dem anförtrodda departement främja verkställigheten af konungens beslut och vaka öfver allmänna författningars efterlefnad». I enlighet med dessa åsigter föreslog utskottet, att statsrådet skulle utgöras af tolf ledamöter, deraf åtta föredragande och fyra konsultative. Af de förre skulle två bära ministertiteln, nämligen justitiestatsministern, chef för »justitiedepartementet, eller allt hvad som angår rättegångsväsendet och fångvården», och tillika, såsom förut, främste ledamot af konungens högsta domstol, samt statsministern för utrikes ärendena; af de öfrige skulle en vara chef för »kameraldepartementet eller alla ärenden, som angå kameralverket, landthushållning, bergshandtering och inre ordningen»; en för »finansdepartementet, eller dem, som angå drätselverket, handeln och näringarna»[1]); en för »kyrko- och undervisningsdepartementet, eller dem, som angå kyrko- och upfostringsväsendet, vetenskaperna, fria konsterna, samt helso- och fattigvården»; en för arméns och en för flottans departement, hvardera tillika

[1]) Enligt 1823 års förslag skulle kammar- samt handels- och finansexpeditionernas föredragningsämnen fördelas emellan en »inrikes minister» för ärenden angående näringarna, allmänna hushållningen och ordningen samt en »finansminister» för kameral- och drätselärenden. »Ehuru denna indelning», yttrade nu 1834 års konstitutionsutskott, »icke saknar stöd från målens mer och mindre skiljaktiga eller likartade beskaffenhet, och ej heller skulle leda till rubbning i konstitutionens grundformer, har dock vid betraktande af kameralärendenas nära gemenskap med inre hushållningen, och af det troligen länge nödvändiga sambandet emellan närings- och finanssystemen, nuvarande fördelning blifvit i det nya förslaget desto hellre bibehållen, som gränslinier onekligen äro svårare att utstaka, än att vårda».

rådgifvande i kommandomål; och slutligen en hofkansler »för det departement, hvartill höra grundlagsärenden och de öfriga mål, som i grundlagarne eller särskilda instruktioner bestämmas»[1].

Att döma af de diskussioner, som detta förslag föranledde inom stånden, då det i början af oktober der föredrogs, synes behofvet af en förändring varit nästan allmänt erkändt. Mest klagade man, såsom prosten ÅSTRAND yttrade i preståndet, deröfver, »att statsråden, då de en längre tid innehaft sina platser, blefve allt mera främmande för de allmänna ärendena, att få eller ingen funnes, som vid föredragningen genomgått eller genomtänkt de förekommande ärendena i deras helhet, eller kunde vid föredragningen kontrollera föredraganden och framdraga de olika åsigterna, i händelse denne ensidigt framstälde saken». Det var, så vidt vi kunnat finna, endast tre eller fyra talare, som uppträdde för det bestående; bland dem voro friherre L. BOIJE och hr ECKERMAN, hvilka båda fruktade den ministerstyrelse, som förändringen enligt deras åsigt bar i sitt sköte. Deremot voro meningarna angående sättet för frågans lösning mycket olika. Märkligast var kanske den, som i preståndet framstäldes af prostarne ÖSTBERG och ÅSTRAND och understöddes af statsrådet POPPIUS, domprosten HEURLIN m. fl., och enligt hvilken presidenterna i de förvaltande verken skulle ingå i statsrådet såsom icke föredragande ledamöter, ett förslag, som sålunda i viss mån ville uplifva de förhållanden, hvilka af GUSTAF ADOLF och AXEL OXENSTIERNA blifvit införda. Å andra sidan yrkades af flere bland de män, som vid denna riksdag utgjorde oppositionspartiet, att statsrådet endast skulle utgöras af föredragande ledamöter, en åsigt, som dock endast bondeståndet uttalade såsom sin gemensamma tanke, med tillägg att, likasom i Norge — hvars grundlag vid flere tillfällen af de liberale framhölls som ett efterföljans-

[1]) Enligt 1823 års förslag voro föredragandena för landt- och sjöförsvarets ärenden icke rådgifvare i kommandomål; ej heller skulle hofkansleren enligt detta förslag vara föredragande.

värdt mönster —, konungen i särskilda utomordentliga fall kunde tillkalla andre män att i statsrådet taga säte; af adeln bestämdes de konsultativa statsrådens antal till två, af presteståndet till fem och af borgareståndet till fyra. Förslaget om allmänna beredningens afskaffande mötte hos några ifrigt motstånd, men i allmänhet ansåg man denna inrättning mera förlama ärendenas gång, än främja deras utredning. Till ersättning för henne förordade grefve HORN, prosten LIGNELL och assessor HESSLE, att i grundlagen skulle intagas en bestämmelse, att ärendena, innan de föredrogos inför konungen, skulle behandlas i en statsrådsberedning, der ordet skulle föras af den statsrådsledamot, konungen dertill förordnade, — en mening, som borgareståndet antog såsom sin, och hvilken vid votering i förstärkt konstitutionsutskott erhöll 35 röster mot 44. Delade voro ock meningarna rörande frågan om fördelningen af de ärenden, som det nu tillhörde kammar- samt handels- och finansexpeditionerna att föredraga, äfvensom angående den frågan, huruvida statsråden skulle kallas ministrar eller icke. Deremot öfverensstämde alla stånden deruti, att, såsom biskop WINGÅRD och prosten HALLSTRÖM i sina reservationer mot utskottets förslag hade yrkat, justitiestatsministerns ledamotskap i högsta domstolen skulle uphöra och hofkanslersembetet afskaffas; såsom sin gemensamma åsigt uttalade äfven alla stånden, att endast de allmänna föremålen för de särskilda departementens verksamhet skulle i grundlagen bestämmas, och att K. M:t egde att genom särskild stadga närmare förordna om göromålens fördelning. Emellertid voro de frågor, rörande hvilka stånden stannat i olika meningar, så många, att ej mindre än 16 voteringar i förstärkt konstitutionsutskott måste försiggå, innan förslaget var beredt till grundlagsenlig behandling vid nästa riksdag[1]).

---

[1]) Konst.-Utsk:s Mem. n:o 34; R. o. Ad. Prot. XIV: 49—183, 192—248; Prestest. Prot. XI: 107—206, 208—223; Borgarest. Prot. VI: 27—112, 126—190; Bondest. Prot. VII: 245—270; Konst.-Utsk:s Mem. n:o 48; R. o. Ad. Prot. XVII: 6—12; Prestest. Prot. XIV: 105—108; Bor-

Omedelbart på konstitutionsutskottets förslag till ny organisation af statsrådet följde dess »memorial med betänkande om nationalrepresentationen».

Den agitation, som år 1833 hade satts i gång i syfte att åvägabringa en storartad opinionsyttring i frågan om riksdagens ombildning, fortgick under förra delen af år 1834, och meningen var, att petitionerna skulle under riksdagens lopp genom deputerade öfverlemnas till konungen sjelf. I midten af juni anhöll också frih, ANCKARSVÄRD hos konungen om företräde för den deputation, som skulle aflemna de ifrågavarande petitionerna, men fick till svar, att de icke kunde på denna väg emottagas, utan borde inlemnas i kammarexpeditionen eller meddelas åt riksdagens konstitutionsutskott[1]). Under samtalet lär konungen för öfrigt hafva hänvisat till sitt yttrande i det tal, hvarmed han öppnat riksdagen, hvarjemte han skall hafva tillagt, att han icke utan ständernas egen begäran ansåg sig böra taga något steg till en så genomgripande förändring, som den nu ifrågasatta[2]). Petitionerna, som upgingo till ett antal af 33 med omkring 2,000 underskrifter, inlemnades några dagar senare i kammarexpeditionen[3]) och blefvo den 12 juli föredragna i statsrådet, men, såsom var att vänta, fann K. M:t dem icke böra föranleda någon åtgärd[4]).

Under dessa förhållanden var det naturligt, att reformvännerna inom riksdagen skulle särskildt vara angelägne att der bringa den vigtiga frågan på tal. Bland de motioner om ändring i riksdagens organisation, som

---

garest. Prot. VII: 308—336; Bondest. Prot. VIII: 487—492; Konst.-Utsk. Mem. n:o 115.

[1]) Se frih. ANCKARSVÄRDS meddelande i AFTONBLADET för den 30 juni 1834.

[2]) B. VON SCHINKELS anteckningar.

[3]) Något derefter (11 juli) inlemnades en särskild petition, som cirkulerat inom Stockholm och med hvilken frih. KANTZOW haft försorg. Denna skall enligt AFTONBLADETS upgift hafva varit försedd med 406 underskrifter.

[4]) POST- OCH INRIKES TIDNINGAR för den 14 juli 1834.

konstitutionsutskottet fick emottaga, yrkade också flere införandet af ett representationssätt, som liknade det norska, med eller utan tillämpning af principen om allmänna val. Öfver denna princip ansåg sig emellertid utskottet i sitt ofvannämda memorial böra helt och hållet bryta stafven. »Allmänna valens princip», yttrade det, »egentligen densamma som demokratiens, endast med korrektivet af förmögenhetens inflytelse upställdt mot populationens, har utan tvifvel hittills visat sig tillämplig och, åtminstone för en början, innan jemvigten emellan begge krafterna försvunnit, oskadlig inom nya stater, hvarest, såsom inom frivilliga, genom kontrakt bildade bolag, det närvarandes fordringar sättas högre än framtidens. Men denna princip, använd inom äldre stater, hvilkas upkomst och organisation gå längre tillbaka, förlorande sig i fornhäfderna, och hvilkas lif således är icke blott rörlighet, utan ock varaktighet, står ej väl att förlika med det enkla och naturliga begreppet om stat och fädernesland(!), enligt hvilket begrepp staten grundas på ett evärdeligt och fäderneslandet på ett oflyttbart intresse. Följaktligen måste här antagas folkets egen idé om staten; och då måste, äfven i Sverige, det fortgående nationalintresset representeras, icke genom föränderliga individer, utan genom ständiga medborgareklasser.» Utskottet sökte derpå visa, huruledes i Sverige de klasser, som voro i representationen inrymda, eller stånden, representerade nationalintresset i dess helhet, och förklarade, att ståndsfördelningens borttagande och införandet af en genom allmänna val bildad, för Sverige ohistorisk representation »skulle föranleda rubbning af statsförfattningen i dess djupaste grundval och måhända, innebära sådan hvälfning, som vanligen benämnes revolution, försvarbar endast under vilkoret af den yttersta nödvändighet, men aldrig, under sakernas lugna skick, med rättvisa eller ens med sannolikhet genomförlig».

Deremot ansåg sig utskottet kunna, under noga iakttagande af principen om riksståndens »renhet», föreslå, att en del hittills i representationen ej deltagande klasser skulle deri för framtiden inrymmas, nämligen i bondeståndet: sä-

teri- samt rå- och rörshemmansegare; i borgareståndet: manufakturister och fabriksegare på landet genom förening med närmaste stad; och i preståndet: lärare vid elementarläroverken samt, ehuru med stor meningsskiljaktighet[1]), domare och civile embetsmän.

Dessa ändringsförslag blefvo dock endast i ringa mån föremål för diskussionerna inom stånden, utan dessa rörde nästan uteslutande dels frågan om allmänna val såsom grundval för representationen, dels dennas reorganisation i syfte att göra formerna för öfverläggningar och beslut lättare och beqvämare, men med bibehållande af ståndsprincipen såsom dess grund. På riddarhuset yrkades införandet af *allmänna val* hufvudsakligen af några medlemmar af den vanliga oppositionen: friherre Kantzow samt hrr Dalman och L. J. Hierta, medan andre ledamöter af samma parti, såsom hrr Stuart och Hjärne och äfven grefve Horn väl godkände grundsatsen, men ansågo den för närvarande omöjlig att genomdrifva. Deremot hade desse herrar den förargelsen att finna partiets mest framstående man inom riddarhuset, professor Cederschiöld, upträda vid herr von Hartmansdorffs sida för att ådagalägga obefogenheten af det klander, som inom den liberala pressen riktats mot det gamla representationssättet. De lyckades ej heller för sin mening samla mer än 25 röster (mot 99). Deremot antogos de af utskottet föreslagna ändringarna i de ofrälse ståndens sammansättning såsom hvilande, med undantag af den om domares och civile embetsmäns inträde i preståndet. Äfven i bondeståndet, der de allmänna valens talan fördes af de eljest så inflytelserike representanterna Anders Danielsson och Hans Jansson, hvilka förespeglade bönderna det stora inflytande, som de genom deras införande skulle vinna, röstade endast 23 för den ifrågavarande valprincipens antagande, hvaremot 52 slöto sig till det af utskottet framlagda förslaget.

---

[1]) Förseglade sedeln fälde utslaget. Se domprosten Holmströms yttrande i preståndet den 9 okt. (Prot. XI: 340).

I preståndet gaf utskottets förkastelsedom öfver de allmänna valen med ståndsprincipens framhållande såsom den enda, som vore med statens väsen förenlig, professor Grubbe anledning att i ett klart och skarpsinnigt föredrag utveckla sina åsigter om de olika principerna. Han stannade vid den åsigten, att fördelarne och olägenheterna på båda sidor vägde temligen jemt emot hvarandra, och att det berodde af särskilda omständigheter och förhållanden, hvilkendera borde hos ett visst folk i en viss tidpunkt betraktas såsom den lämpligaste[1]). Hvad särskildt anginge Sverige, så trodde han idén om en sann och förnuftsenlig nationalrepresentation dittills vara på ett ganska ofullkomligt sätt der realiserad, men ansåg rådligt att bibehålla den gamla formen med alla dess brister, till dess den dag komme, då nationens åsigter om det vigtiga ämnet hunnit en högre grad af utveckling och mognad. För öfrigt förklarade sig visserligen flere principielt erkänna de allmänna valens företräde, men endast tvänne — professor Hasselroth och prosten Östberg — synas hafva ansett, att ståndet nu borde uttala denna åsigt såsom sin. Större var deras antal, som uttalade sig för en förändring i den riktningen, att hittills orepresenterade klasser intogos i den gamla representationen; bland desse yrkade prosten Lignell deras uptagande som ett femte stånd, medan prosten Hallström framlade skälen för deras inympande på de gamla stånden: militäre embetsmän inom adeln, civile inom preståndet samt husegare i städerna och possessionater på landet i borgareståndet. Ståndet uttalade sig emellertid endast för de af utskottet föreslagna ändringarna i borgare- och bondeståndens sammansättning.

---

[1]) Prestest. Prot. XI: 263—282. Dalman uppger i sitt förut anf. arbete (II: 155), att Grubbe antog de allmänna valens princip vara den mest *rättvisa*. Detta är dock oriktigt. Samma missupfattning röjde sig under diskussionen i prosten Ödmanns anförande, och detta gaf Grubbe anledning att förklara, att han uttryckligen yrkat, att *både* rättvisans och den politiska klokhetens fordran kunde och borde upfyllas genom *båda* de ifrågavarande representationssätten. Prot. XI: 358.

I borgareståndet upträdde flere med värma för de allmänna valens grundsats, utan att dock yrka dess godkännande, — detta senare väsentligen derföre, att ingen utsigt nu fans att kunna drifva den igenom. För utskottets förslag om uptagande af nya klasser i de ofrälse stånden talade knapt någon, men deremot anmärkte ståndet, att utskottet underlåtit att föreslå afhjelpande af den bristen i adelns organisation, att detta stånds ledamöter kunde genom ansvarsfritt uteblifvande från riksdagen omintetgöra densamma. Derjemte antogs utan votering som ståndets gemensamma tanke ett af assessor HESSLE framstäldt förslag till den genomgripande förändringen i *ståndsriksdagens organisation*, att alla stånden skulle räkna lika stort antal ledamöter, att adeln skulle välja sina representanter, att stånden skulle sammanträda gemensamt och, med undantag af beskattningsfrågor, besluta per capita, och att hvarje stånd skulle utvälja en fjerdedel af sina ledamöter till en »pröfvande nämd» med samma funktioner som Norges lagting. Detta förslag, som framgått ur gemensamma öfverläggningar mellan medlemmar af det liberala partiet inom de olika stånden, framstäldes i presteståndet af prostarne ÅSTRAND och LIGNELL, som emellertid, sedan ståndet uttalat som sin åsigt, att besluten skulle fattas ståndsvis, modifierade det så, att öfverläggningarna skulle försiggå på *en* kammare. Äfven med denna förändring blef det dock med 25 röster mot 12 förkastadt. På riddarhuset blef det ifrågavarande förslaget framburet af grefve FRÖLICH, och förordades af grefve HORN och hr STUART, men förkastades med 114 röster mot 23. Samma öde rönte (med 84 röster mot 21) den af hr E. VON TROIL föreslagna modifikationen, att den »pröfvande nämden» skulle bli en »öfre kammare» med absolut veto och vald för en viss längre tid af den andra kammaren utan afseende på stånd. Likaså afslogs (med 109 röster mot 24) hr LEFRÉNS förslag om en representation på två kamrar, sammansatta genom klassval, hvardera kammaren särskildt vald af samme valmän, och sålunda ej, såsom i de förra förslagen, den ena framgående ur den andras val.

Alla dessa skiftande förslag — reformpartiet på riddarhuset hade, såsom af det ofvanstående synes, delat sig emellan ej mindre än fyra — och det obetydliga antal representanter, de lyckades samla omkring sig, ådagalägga tydligt, huru föga tänkesätten ännu voro beredda för en genomgripande förändring. Detta uttalades ock under diskussionerna af flere, bland andre af WALLIN, som med följande ord afslöt öfverläggningen i sitt stånd: »Jag vill ej hafva sagt, att ju icke vår gällande grundlag kan tarfva förbättring, eller att icke vårt nuvarande representationssätt har sina brister, som behöfva afhjelpas; men jag tror ej, att tiden är inne för någon genomgripande reform, eller att tidsandan ännu är mogen derför. Beviset för min sats ligger i de vacklande eller stridiga begrepp om sakens utförande, hvilka varit rådande inom utskottet och inom ståndet och troligen äro det i de öfriga stånden. Under sådana omständigheter kommer man ej till något önskadt mål. Jag tror, att idéerna behöfva ligga till sig och mogna till framdeles realiserande, då en gång landets fäder och vise ej blott allmännare erkänna behofvet deraf, utan äfven allmännare förena sig om sättet dertill. Derföre lemnar jag detta bekymmer och bestyr åt kommande dagar. En annan tid skall upgå; ett nytt slägte stå fram, som upammas i och för de nya, som jag hoppas, bättre idéerna, erhåller under sin bildningsperiod klarare, sundare, med sig sjelfva mer öfverensstämmande begrepp om samhällsorganismens sammansättning och ändamål, utgår sedan i statens värf, förer dess talan, representerar dess intressen, samlas till rådplägningar och beslut, kanske på våra grafvar, men ser kanske ljusare och besluter endrägtigare än vi, hvad angelägnast och tjenligast är för allmänt och enskildt väl. Då är reformernas tid inne; då sker skapelsen eller omskapelsen sjelfmant af en statsförfattning, som motsvarar de af en sann folkopinion både uttalade och kända fordringar och behof. Det ligger i en högre vishets plan, när denna tidpunkt kan inträffa. Men intill dess anser jag vår tjugufemåriga, pröfvade grundlag, med de nödtorftiga jemkningar den tidtals kan undergå, vara

bra nog som den är, så framt vi sjelfve äro hvad vi böra i dess handhafvande och efterföljd»[1]).

Diskussionerna i representationsfrågan hade på riddarhuset uptagit mera än tvänne dagar, men ännu var hon ej vid denna riksdag slutbehandlad. Under åberopande af stadgandet i § 81 R. F., att frågor om grundlagsändringar ej finge i ståndens plena väckas, hade redan under de ofvannämda debatterna inom adeln och borgareståndet invändningar gjorts mot proposition på sådana förslag, som i likhet med t. ex. grefve FRÖLICHS och hr HESSLES icke innehöllo anmärkningar emot eller voro direkt föranledda af de förslag, konstitutionsutskottet framstält[2]). Godkännande denna åsigt,

---

[1]) Konst.-Utsk. Mem. n:o 35. Bondest. Prot. (6 okt.) VII: 271—302; Borgarest. Prot. (6 och 7 okt.) VI: 200—232, 249—279; Prestest. Prot. (9 okt.) XI: 233—370; R. o. Ad. Prot. (11, 13 och 16 okt.) XIV: 278—440, XV: 3—32.

[2]) Till stöd för denna vid uprepade tillfällen omtvistade mening, som med styrka förfäktades särskildt af frih. JACOB CEDERSTRÖM samt hrr VON HARTMANSDORFF och LAGERHIELM, anfördes bland annat äfven § 56 R. F., som tydligen förutsatte, att en grundlagsfråga, innan hon kunde förekomma i stånden, skulle vara behandlad af konstitutionsutskottet, äfvensom följande punkt ur motiven till 1809 års regeringsform: »Utskottet har derföre funnit, att inga individuela meningar i ämnen af denna vigt borde hos riksens ständers plena väckas, utan endast kunna der framställas godkända och utvecklade af det utskott, som riksens ständer vid hvarje riksdag skulle förordna att granska grundlagarne och anmärka statsförfattningens brister». Å andra sidan anfördes, att sådana förslag som de ifrågavarande kunde hänföras till de anmärkningar mot utskottets »yttrande», hvarom i § 56 R. F. talades, i det att med »yttrande» måste menas ej blott utskottets positiva förslag, utan hela betänkandet med motiv, rubrik och allt, och att man särskildt i detta fall, der utskottet kallat sitt memorial »betänkande om *nationalrepresentationen*» varit berättigad att inom stånden väcka och derifrån till utskottet remittera förslag rörande riksdagens organisation i hela dess omfattning. Då emellertid i § 56 R. F. förekommo stadganden sådana som dessa: »Göras i riksståndens plena icke några anmärkningar mot Konst.-Utsk:s *yttrande*, hvile

förklarade också utskottet, att det ej kunde till behandling uptaga den af borgareståndet remitterade frågan och genomdref, trots tre stånds ogillande återremisser, slutligen sin mening. Af dess egna förslag till ändringar i ståndens sammansättning antogos genom votering i förstärkt utskott de såsom hvilande, hvilka af riddarhuset blifvit godkända [1]).

Bland de förslag i representationsfrågan, som blifvit till konstitutionsutskottet inlemnade, var ett af grefve C. G. SPENS, hvilket gick ut på inrättningen af »landskapsting», ur hvilkas val representationen skulle utgå. Utgående från en del af detta förslag, afgaf utskottet samtidigt med sitt betänkande om nationalrepresentationen och delvis i sammanhang dermed ett förslag angående inrättningen af *landtdagar*. Ändamålet med denna inrättning skulle enligt utskottets upfattning vara: »att i någon mån afböja den temligen allmänna, om än obilliga klagan, att folkets röst ej finge framtränga, eller att folket ej vore representeradt, och särskildt att tillfredsställa eller åtminstone afleda orepresenterades anspråk på inrymmande i riksstånden; att genom motionsrättens förläggande till landtdag dels bereda provinsens önskningar tillfälle att uttrycka sig mera kollektivt och mindre individuelt än de måhända vid riksdag stundom tolkades, dels minska riksdagsärendenas och egentligen önskningsmålens mängd, samt dymedelst bidraga till riksdagarnes förkortande; att utan rubbning af kommunernas fria samråd bringa deras aftal till enhet och öfverensstämmelse; att jemna de skarpa olikheterna, ofta emellan närgränsande socknar, i ekonomiska förvaltningsanstalter;

---

detsamma som ett riksens ständers *utlåtande*, hvaröfver först vid nästa riksdag och då endast med ja och nej skall kunna beslutas»; — »förena sig samtliga riksstånden om ett enahanda *utlåtande*, hvile det till slutligt antagande eller förkastande»; — »det genom förstärkt Konst.-Utsk. fullständigt beredda *utlåtande* bör hvila till afgörande»; — så är det klart, att med »yttrande» eller »utlåtande» här endast menades sjelfva *förslaget till grundlagstext*. Se Konst.-Utsk. Mem. n:o 74.

[1]) K. U:ts Mem. n:is 50, 74 och 117.

samt ändtligen att genom utvidgandet af den medborgerliga verkningsrymden lifva en allmänligare nationalanda samt väcka hågen och utveckla skickligheten för municipalbestyr». Landtdagarnes medlemmar skulle inom de särskilda valdistrikten — länen och Stockholms stad — utses genom klassval, och för vinnande af det förstnämda ändamålet skulle, jemte de vid riksdagen representerade stånden, de medborgare, som icke tillhörde något af dem, deltaga i valen såsom en femte klass. Öfverläggningarna och omröstningarna skulle emellertid vara samfälda, och deras föremål kunde, med undantag af grundlagsfrågor, vara hvilket ämne som helst, »ehvad det beträffade rikets allmänna eller valdistriktets enskilda angelägenheter». För öfrigt var dock befogenheten inskränkt till att väcka förslag, som, sedan de vid två på hvarandra följande landtdagar blifvit behandlade, kunde insändas till konungen för att af honom efter vederbörandes hörande antingen omedelbart afgöras eller till rikets ständer öfverlemnas.

Förslaget mottogs inom stånden utan sympatier och framkallade endast på riddarhuset någon egentlig diskussion. Flere talare, såsom hrr CEDERSCHIÖLD, E. VON TROIL och grefve HORN, erkände visserligen nyttan af dylika inrättningar, men endast under förutsättning, att öfverläggningsrätten inskränktes till provinsens allmänna ekonomiska angelägenheter och förenades med en viss beslutanderätt. Politiska debatterande församlingar i landsorterna ville de deremot icke veta af. Bland motskälen var äfven, att årliga, månadslånga landtdagar, med oinskränkt petitionsrätt skulle, i stället för att bereda minskning i riksdagarnas göromål, öka så väl deras som embetsverkens; att bristen på beslutanderätt skulle beröfva den nya institutionen allt intresse; att den icke vore i någon mån af allmänna rösten påkallad o. s. v. Förslaget blef också af alla stånden ogilladt, af adeln under den formen, att »någon föreskrift om landtdagar ej behöfde i grundlagen intagas»[1]. — Deremot beslöto ständerna vid denna riksdag

[1]) Se Konst.-Utsk:s Mem. n:o 36 och bland de bifogade re-

med anledning af en motion, som var väckt af brukspatron J. WÆRN, att ingå till K. M:t med en anhållan (24 juli 1834), att regeringen måtte infordra sakkunnige mäns yttranden om det mest ändamålsenliga sätt för införande af en ordnad och sammanhängande kommunal- och municipalstyrelse och derefter vidtaga de åtgärder, som kunde finnas med nationens behof förenliga[1]). Likaledes anhöll riksdagen (9 febr. 1835) om utarbetande af förslag till författning om kyrkostämmor och kyrkoråd[2]).

Ett mera praktiskt medel till riksdagarnes förkortande än inrättningen af landtdagar sökte konstitutionsutskottet i likhet med sina närmaste föregångare i förenkling af de tunga och invecklade formerna för arbetssättet vid riksdagen och föreslog i detta syfte bland annat, att stånden, när de samfäldt pröfvade det nödigt, skulle kunna sammanträda till gemensamma öfverläggningar under landtmarskalkens ordförandeskap, dock utan rätt att vid dessa sammanträden fatta beslut. Mot detta förslag anmärktes så väl i borgareståndet som hos adeln, att det, långt ifrån att bidraga till riksdagarnes förkortande, skulle ytterligare uttänja dem genom att inom en af 1,500 à 1,600 personer bestående församling framkalla ändlösa diskussioner, hvilka sedan skulle komma att inom de särskilda stånden fortsättas. Det blef också af dessa stånd ogilladt, men godkändes utan diskussion af presteståndet, medan bondeståndet ansåg, att endast tre stånds beslut skulle behöfvas för att föranleda gemensamt sammanträde. Utskottets förslag blef emellertid vid omröstning i förstärkt konstitu-

servationerna särskildt prosten HALLSTRÖMS grundliga kritik; R. o. Ad. Prot. XV: 32—56, särskildt hr VON TROILS yttrande (sid. 43 f.), som i viss mån kan sägas innehålla grunddragen till författningen om våra nuvarande landsting.

1) Bilagor till Borgarest. Prot. n:o 130; Lag- o. Ekon.-Utsk. Utl. n:o 7; Exped.-Utsk. förslag till skrifvelse n:o 80.

2) Lag- o. Ekon.-Utsk. Utl. n:o 40; Exped.-Utsk. förslag till skrifvelse n:o 286.

tionsutskott med 52 röster mot 27 antaget som hvilande[1]).

Likasom angående beröringen mellan de olika stånden, så framställdes också vid denna riksdag förslag till en ny form för kommunikationen mellan regering och riksdag, då konstitutionsutskottet, på motion af grefve GUSTAF LÖWENHIELM och under åberopande af det ofvannämda förslaget till statsrådets omorganisation, föreslog, att de föredragande statsråden skulle ega tillträde till alla ståndens plena för att kunna meddela uplysningar i frågor som rörde deras departement. Såsom man kunde vänta, stodo i afseende på denna fråga ännu en mängd af representationens ledamöter på den ståndpunkten, att de ansågo ett dylikt stadgande bereda alltför stort inflytande åt regeringen. Särskildt var detta förhållandet i bondeståndet, hvars opinion utan tvifvel riktigt uttrycktes med ANDERS DANIELSSONS ord: »Äro vi icke riktigt säkre i våra åsigter och grundsatser, kunde så högt upsatte mäns närvaro lätteligen förorsaka ett obehörigt inflytande». Förslaget blef också af detta stånd ogilladt. Samma öde rönte det i borgareståndet, såsom det vill synas, på grund af samma skäl, hvarmed möjligen sammanhängde det, som yttrades om förslagets olämplighet, så länge riksdagen behölle sin nuvarande organisation. Deremot godkändes i presteståndet så godt som utan diskussion den modifikationen af förslaget, att *alla* statsråden (ej blott de föredragande) skulle ega tillträde till plena, och samma mening uttalades äfven af adeln efter en debatt, som mindre rört sjelfva principfrågan, än ett i sammanhang dermed väckt förslag om uphäfvande af statsrådens rösträtt i det stånd, de genom börd eller val tillhörde[2]).

[1]) Konst.-Utsk. Mem. n:o 41. R. o. Ad. Prot. XV: 348—362; Prestest. Prot. XII: 496; Borgarest. Prot. VI: 503—508; Bondest. Prot. VII: 413 f. K.-Utsk. Mem. n:o 59. R. o. Ad. Prot. XVII: 153—155; Prestest. Prot. XIV: 387—9; Borgarest. Prot. VII: 556; Bondest. Prot. IX: 48; K.-Utsk. Mem. n:o 79; R. o. Ad. Prot. XIX: 243; Konst.-Utsk. Mem. n:o 117.

[2]) Konst.-Utsk. Mem. n:o 38. Bondest. Prot. VII: 313—316; Borgarest. Prot. VI: 244—47, 279—81; Prestest. Prot. XI: 370 f.; R. o. Ad. Prot. XV: 64—82.

Voro således diskussionerna i hufvudfrågan ej af synnerligt omfång eller intresse, så blef deremot frågan om formen för hennes slutliga afgörande så mycket mera invecklad. I enlighet med den oupphörligt omtvistade åsigten, att ett af konstitutionsutskottet tillstyrkt grundlagsändringsförslag icke kunde förkastas vid samma riksdag, då det var väckt[1]), förklarade sig nämligen utskottet ej kunna till

[1]) Den mest outtröttlige kämpen för denna åsigt, likasom i allmänhet för grundlagarnes bokstafliga efterlefnad, var friherre Jacob Cederström, under senare delen af riksdagen ordförande i konstitutionsutskottet. De stadganden, på hvilka han stödde sin åsigt, voro hufvudsakligen § 56 R. F., som bestämde: »frågor om förändringar af stadganden i grundlagarne varda på följande sätt behandlade: tillstyrker konstitutionsutskottet hvad en riksdagsman hos detsamma i sådant afseende föreslagit — — — — varde utskottets yttrande vid samma riksdag öfverlemnadt till rikets ständer, hvilka vid densamma må kunna derom öfverlägga, men icke vid densamma *besluta*»; samt § 29 R. O., der det hette: »konstitutionsutskottet — — — — tillkommer att — — — — granska rikets grundlagar — — — — samt afgifva förslag om ändringar — — — deraf; hvaröfver ståndens ledamöter vare obetaget att in pleno yttra sina tankar, men riksens ständer icke förr, än å den nästföljande riksdagen må *besluta*»; och då »besluta» måste vara detsamma som »afgöra», så vore ständerna i nu ifrågavarande fall lika väl förbjudna att afslå som att bifalla. Den motsatta åsigtens förnämste målsman var professor Cederschiöld, som på följande sätt motiverade sin åsigt: meningen med hela stadgandet om grundlagsfrågors beredning vid en riksdag och hvilande till en annan måste vara den, att ingenting kan få blifva grundlag förr, än det vunnit tvenne riksdagars sammanstämmande bifall. Men om ett konstitutionsutskotts förslag kunde emot alla fyra ståndens ogillande vid första riksdagen framtvingas att blifva hvilande till den nästföljande, skulle, i händelse genom ett vindkast i opinionen de fyra stånden då antoge förslaget, detsamma blifva grundlag oaktadt det icke varit hylladt af mer än en riksdags opinion. Tillämpningen af hans åsigt medgåfves äfven af grundlagens bokstaf. På alla de ställen, hvarest ständerna förbjödos att vid första riksdagen *besluta* om ett af konstitutionsutskottet framställdt grundlagsförslag, toges nämligen ordet »*besluta*» såsom be-

behandling uptaga borgare- och bondeståndens anmärkningar och föreslog votering endast emellan sitt ursprungliga förslag och de af adeln och preseståndet godkända modifikationerna deraf. Härmed var striden i full gång. Väl gillades utskottets memorial af preste- och bondestånden, men adeln och borgareståndet återremitterade detsamma, och då utskottet under anförande af grunderna för sin åsigt förklarade sig ej kunna frångå sitt utlåtande, blef detta nya memorial af adeln ogilladt, medan borgareståndet förklarade sig vidblifva sitt i hufvudfrågan fattade beslut, »skolande konstitutionsutskottet derom underrättas med anmodan att ställa sig samma beslut till efterrättelse». Utskottet gaf dock icke med sig och lyckades verkligen afpressa adeln det beslutet att låta vid den föreslagna voteringspropositionen bero. Deremot vidhöll borgareståndet hårdnackadt sin mening, äfven sedan utskottet (18 maj 1835) under åberopande af tre stånds bifall till den ifrågavarande voteringspropositionen hemstält, »om icke äfven borgareståndet täcktes genom sina ledamöter i omröstningen deltaga». Någon votering kom ej heller till stånd[1]).

tecknande endast den handling, hvarigenom förslaget slutligen antoges till grundlag. Målets beredning vid första riksdagen kallades i grundlagen *öfverläggning,* oaktadt äfven den naturligtvis icke kunde aflöpa utan en sådan åtgärd, som vanligen kallades *beslut.* Bestämmelserna om, att intet annat grundlagsförslag finge blifva hvilande än det, som vore godkändt af konstitutionsutskottet, tillgodosåges för öfrigt, äfven om det eller de stånds mening som yrkat, att det borde *förfalla,* uptogos till votering i förstärkt utskott, ty detta vore sjelft ett konstitutionsutskott och komme att genom voteringen sjelft afgöra, huruvida förslaget skulle hvila till nästa riksdag eller icke. Se härom R. o. Ad. Prot. XVII: 60 f., 62 f. samt Konst.-Utsk. Mem. n:o 75. Att grundlagarnes *ordalydelse* talade för den förra åsigten, torde böra medgifvas. Tvisten löstes först vid 1856—58 års riksdag i den riktningen, att ett förslag af ifrågavarande art kunde vid första riksdagen förkastas.

[1]) Konst.-Utsk. Mem. n:o 54. Prestest. Prot. XIV: 137; Bondest. Prot. VIII: 492; R. o. Ad. Prot. XVII: 57—69; Borgarest. Prot. VII: 332—336; Konst.-Utsk. Mem. n:o 75; R. o. Ad. Prot. XIX: 217—225; Borgarest. Prot. VIII:

Ännu mera inveckladde förhandlingar föranleddes emellertid nu, såsom vid förra riksdagen, af konstitutionsutskottets förslag till ändringar i tryckfrihetsförordningen, åsyftande denna grundlags »återbringande, i vissa delar, till dess ursprungliga skick». Utgående från den definition på tryckfrihet, som lemnas i § 86 R. F., anmärkte utskottet, att de förändringar i 1810 års tryckfrihetsförordning som skett 1812, då *indragningsmakten*, och 1815, då *juryinrättningen* infördes, båda stredo emot denna definition: den förra emedan den »lade hinder i förväg» emot skrifters utgifvande och fortsättning, medförde indirekt »tilltal för skriftens innehåll» annorstädes än vid »laga domstol» och tillskyndade utgifvaren »bestraffning», utan att han brutit mot »tydlig lag»; den senare åter medförde äfven en inskränkning i den i nämda paragraf åt skrifters utgifvare försäkrade rätt »att kunna tilltalas endast inför laga domstol», alldenstund åtal vid laga domstol förutsatte laga rättegångsformer och förbehölle åt den anklagade alla beneficia juris, bland hvilka det hufvudsakligaste vore appell till högre rätt; nu åter dömdes, efter nämdens utsago, den tilltalade oåterkalleligen i första instansen, och, hvad som vore märkligast, icke af »domstolen», knapt af nämden, utan egentligen af åklagaren, hvilken i den till nämden framstälda frågan på förhand bestämde ansvaret eller frikännelsen. Hvad indragningsmaktens karakter och betydelse för öfrigt anginge, delade utskottet den åsigt näst föregående konstitutionsutskott uttalat, att nämligen denna arbiträra makt, utgörande till sin natur en undantagslag och tillkommen under numera försvunna tidsförhållanden, icke upfylt styrelsens syftemål, såsom förfelande beräknad verkan, och icke heller motsvarat representanternas förhoppningar, såsom den der någon gång fjettrat, hvad i fleres tanke ej bort betvingas, och sällan förmått värna, hvad efter allas mening bort skyddas. Äfven delade utskottet sin närmaste föregångares öfvertygelse om, att den på för-

514—525; Konst.-Utsk. Mem. n:o 123; R. o. Ad. Prot. XXII: 166 f.; Borgarest. Prot. X: 235—38; Konst.-Utsk. Mem. n:o 124; Borgarest. Prot. X: 321—35.

sök införda tryckfrihetsnämden ej mindre än indragningsmakten innefattade en afvikelse från regeln; att denna inrättning, saknande alla de egenskaper, som konstituerade en sannskyldig jury eller edsvuren nämd, öppnade fältet för strider emellan förut fattade åsigter, liknande politiska partiers, och med detsamma för en godtycklighet, gränsande till strafflös väld; att följaktligen återvändandet till den öfliga, af ålder beståndande rättegångsmetoden skulle ej allenast säkrare leda till ändamålet eller bestämdhet i sakens qvalifikation, klarhet i dess utredning, lugn i granskningen och rättvisa i domsluten, utan ock närmare stå tillsammans med ett allvarligt, sjelfständigt och ömtåligt folklynne, med det höga begrepp om borgerlig frihet, som nationens stora, redbara del under sekler fäst vid rättigheten att dömas på skäl och efter lag, utan någon godtyckets inblandning. Deremot gillade utskottet icke det vid förra riksdagen framstälda förslaget om borgensförbindelse eller penningedeposition i och för periodiska skrifter, såsom läggande å tankens fria yttringsrätt föga lämpliga och nog materiela bojor.

På grund af allt detta framstälde utskottet »såsom ett helt, af inbördes oskiljaktiga delar bestående förslag, hvilket måste i ett samband antagas eller förkastas», att indragningsmakten likasom juryinrättningen skulle afskaffas, och att förbrytelser i tryckfrihetsmål skulle afdömas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med grunderna för den vanliga rättegångsordningen. Beslutet härom lär hafva blifvit fattadt med 12 röster mot 8[1]). Inom stånden föranledde det vidlyftiga diskussioner, som i synnerhet inom adeln och presteståndet voro omfattande och lärorika. Enhälligt fäldes domen öfver indragningsmakten, men deremot uttalades, såsom naturligt var, om den andra delen af förslaget mycket olika meningar. Å ena sidan angreps juryinrättningen såsom sådan, hvarjemte framhölls, att om indragningsmakten uphäfdes, borde de qvarstående garantierna mot tryckfrihetens missbruk förstärkas, och att bortkastan-

---

[1]) Svenska Minerva för den 15 aug. 1834.

det af »godtyckets» vapen på det ena hållet borde motsvaras af liknande åtgärd på det andra. Från motsatta sidan anmärktes, att utskottet utan rimligt skäl förbundit med hvarandra två alldeles främmande saker, att tryckfrihetsmålen till sin natur voro sådana, att de icke borde afdömas af vanlig domstol, utan af en uplyst opinionsnämd, af en samvetsdomstol, som pröfvade icke bokstafven utan andan, afsigten, upsåtet, och att, om den svenska juryn icke motsvarade anspråken på en dylik opinionsnämd, borde den omorganiseras, icke afskaffas. Denna senare mening blef också den segrande: samtliga stånden förklarade, att juryinrättningen borde bibehållas[1]), de tre ofrälse stånden med tillägg, att utskottet borde inkomma med förslag till dess omorganisation; med afseende på indragningsmakten godkände adeln samt borgare- och bondestånden utskottets förslag, medan preteståndet uttalade sin mening under den formen, att frågorna om indragningsmakten och juryn borde skiljas i särskilda punkter, så att de hvar för sig kunde afgöras[2]).

Härmed hade man öppnat samma strid, som vid sista riksdagen hade tillintetgjort det då väckta förslaget i samma ämne. Om förhållandet varit det, att konstitutionsutskottet framstält indragningsmaktens och juryns uphäfvande såsom *två särskilda* förslag, så hade frågan varit ganska enkel; men såsom ofvan är nämdt, hade utskottet gjort frågorna beroende af hvarandra och framstält dem båda såsom *ett*

[1]) Adeln med 38 röster mot 37, borgareståndet med 26 mot 13 och bondeståndet med 56 mot 18; preteståndet uttryckte sin mening så, »att tryckfrihetsmål icke skola öfverlemnas åt kämnärs- eller rådstufvurätter, för att i vanlig ordning afdömas, utan konstitutionsutskottet anmodas att till riksstånden inkomma med förslag till en förbättrad organisation af juryinrättningen».

[2]) Adelns och bondeståndets beslut om indragningsmakten fattades genom samma voteringar, som rörde juryinrättningen; borgarnes likasom preteståndets fattades utan votering. — Konst.-Utsk. Mem. n:o 40; Bondest. Prot. (2 oktober) VII: 167—218; Borgarest. Prot. (9 oktober) VI: 339—378; R. o. Ad. Prot. (17 oktober) XV: 82—148; Prestest. Prot. (23 oktober) XII: 317—406.

gemensamt, »helt och odelbart», förslag till »tryckfrihetsförordningens återbringande till sitt ursprungliga skick». Den mening stånden, ehuru under något olika form, uttalat — att indragningsmakten skulle afskaffas, men juryinrättningen fortfara —, kunde derföre icke annorlunda betraktas än såsom ett nytt förslag, och då enligt § 81 R. F. — med undantag af hvad kungliga propositioner vidkomme — konstitutionsutskottet *ensamt* hade rätt att föreslå grundlagsändringar, så tillkännagaf utskottet, att det icke grundlagsenligen *kunde* företaga den sammanjemkning af ståndens yttrade meningar, hvarom § 56 R.F. talade; och då dessutom *beslut* om ett utskottets förslag ej kunde fattas vid samma riksdag, då det blifvit väckt, och för öfrigt ingen »egentlig anmärkning» vid det nu ifrågavarande förslaget blifvit gjord, så förklarade utskottet sig anse detsamma hvila till afgörande med ja och nej vid nästa riksdag[1]).

Tio utskottsledamöter bifogade detta utlåtande motiverade reservationer, och i ståndens plena blef det föremål för mycket häftiga debatter, hvarunder ej blott utskottets åsigter kritiserades, utan äfven utskottet sjelft anfölls med en hetta, som på riddarhuset bland annat yttrade sig i den framkastade tanken att välja ett nytt konstitutionsutskott, och i bonde- och borgareständen till och med gaf sig luft i rena smädelser. Memorialet blef också i mer eller mindre skarpa ordalag af alla stånden ogilladt, och utskottet anmodades att inkomma med sammanjemkningsförslag[2]).

Detta passerade omkring midten af december. Den 9 jan. 1835 afgaf utskottet ett nytt memorial, hvari det (med 10 röster mot 9) förklarade att det, vidhållande sin förut

[1]) Rörande skälen för och emot utskottets åsigt hänvisas till Konst.-Utsk. Mem. n:o 58 och dervid fogade reservationer, och bland yttrandena inom stånden särskildt till P. Lagerhielms och E. von Troils (R. o. Ad. Prot. XVII: 319—322, 361—3.

[2]) Borgarest. Prot. VII: 539—550; Prestest. Prot. XIV: 237 —264; Bondest. Prot. IX: 6—35; R. o. Ad. Prot. XVII: 306—330, 332—366.

uttalade åsigt, ej kunde nedlägga eller sönderstycka sitt eget förslag för att uptaga och sammanjemka några deremot stridande nya; men då riksstånden icke delat dess tanke, att förslaget borde hvila till afgörande vid nästa riksdag, »återstode för utskottet endast att vördsamligen underkasta samma förslag den af utskottets mellankomst oberoende ytterligare behandling, hvartill riksstånden med anledning af grundlagen månde finna sig befogade»[1]).

Nya bittra debatter upstodo, då detta memorial vid midten af februari föredrogs; olika förslag framstäldes rörande lämpligaste sättet att komma ur de svårigheter, hvari man invecklat sig, och adeln, borgarne och bönderna beslöto sig till sist för att sjelfva företaga den sammanjemkning, som utskottet ansett sig hindradt att verkställa: förslaget om indragningsmaktens afskaffande blef af dessa tre stånd förklaradt hvilande till nästa riksdag såsom af alla fyra stånden bifallet, hvaremot frågan om juryinrättningens uphäfvande förklarades förfallen. I preståndet nekade emellertid erkebiskopen proposition på det förslag om liknande åtgärd, som der väcktes, och då ståndet med 24 röster mot 17 yrkade den vägrade propositionens framställande, hänsköts frågan till konstitutionsutskottet, som naturligtvis godkände talmannens åsigt. Då frågan i följd häraf åter förekom (den 12 mars), formulerades beslutet så, att »ståndet, som nu såg sig af formerna förhindradt att i detta ämne vidtaga någon annan åtgärd, lät dervid bero, att konstitutionsutskottets förslag måtte hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa riksdag»[2]).

---

[1]) Konst.-Utsk. Mem. n:o 77.

[2]) Bondest. Prot. IX: 548—561; R. o. Ad. Prot. XIX: 159—212; Borgarest. Prot. VIII: 617—645; Prestest. Prot. XVI: 135—191; Konst.-Utsk. Mem. n:o 93. Prestest. Prot. XVII: 160—176. Erkebiskopens ståndaktighet räddade utan tvifvel riksdagen från att begå en grundlagsvidrig handling. Att den emellertid hos målsmännen för den motsatta åsigten skulle väcka stor ovilja, var naturligt. Denna fick särskildt ett uttryck i det afskedstal, som Anders Danielsson enligt sin vana höll till bondeståndet, då han deri nämde, att i frågan om indragningsmaktens afskaf-

De olika beslut, hvari stånden sålunda stannat, föranledde nya meningsstrider. Utgående från den åsigten, att endast sådana förslag till grundlagsändringar, som blifvit af alla fyra stånden eller af förstärkt konstitutionsutskott bifallna, skulle hvila till afgörande vid nästa riksdag, uptog expeditionsutskottet i sitt förslag till den paragraf i riksdagsbeslutet, som skulle innehålla de hvilande grundlagsförslagen, hvarken konstitutionsutskottets förslag, eller det som de tre ofvannämda stånden förklarat antaget såsom hvilande. Expeditionsutskottets förslag blef derföre på riddarhuset anfallet från olika ståndpunkter. Å ena sidan vidhöll friherre CEDERSTRÖM med sin vanliga ihärdighet åsigten om, att ett af konstitutionsutskottet framstäldt förslag ovilkorligen *måste* blifva hvilande; å den andra sökte professor CEDERSCHIÖLD bevisa, att förslaget om indragningsmaktens afskaffande, såsom antaget af adeln, borgarne och bönderna särskildt och af preståndet i förening med utskottets öfriga förslag, vore att betrakta såsom godkändt af alla fyra stånden och således borde uptagas som hvilande. Häremot invändes naturligtvis, att preståndet icke såsom de öfriga stånden beslutit om indragningsmaktens uphäfvande *oberoende* af frågan om juryinrättningen, men detta hindrade ej adeln att (20 maj) med 23 röster mot 20 besluta, att expeditionsutskottet skulle i riksdagsbeslutet såsom hvilande grundlagsändringsförslag uptaga indragningsmaktens afskaffande. De öfriga stånden inbjödos att i detta beslut deltaga, men inbjudningen antogs endast af bondeståndet, och det blef derföre vid hvad expeditionsutskottet i frågan föreslagit[1]).

---

fande »nationens allmänna öfvertygelse funnit sig gäckad af ett olyckligt valdt konstitutionsutskotts pluralitet samt af erkebiskopens grundlagsvidriga förfarande». Bondest. Prot. XI: 261.

[1]) Exped.-Utsk. Mem. n:o 26. R. o. Ad. Prot. XXII: 107 f. Exped.-Utsk. Mem. n:o 29. R. o. Ad. Prot. XXII: 217—229, 244—254, 257; Prestest. Prot. XIX: 212, 217 f.; Borgarest. Prot. X: 398, 435 f.; Bondest. Prot. XI: 200—203; R. o. Ad. Prot. XXII: 288, 293. — Äfven i ett par andra fall underkändes konstitutionsutskottets åsigt, att ett af

De ouphörligt återkommande stridigheterna rörande formen för beredningen af grundlagsfrågor föranledde konstitutionsutskottet att mot slutet af riksdagen (januari 1835) inkomma med ett förslag till ändring af §§ 56 och 81 R. F. och § 29 R. O. Det hade deruti upgifvit grundsatsen om, att ett af utskottet framställdt förslag ej kunde omedelbarligen förkastas, men ansåg dock, att för en sådan åtgärd skulle fordras minst tre stånds beslut. Härmed funno sig dock ej stånden belåtna, utan det förslag, som slutligen antogs såsom hvilande, innehöll, att om ej alla fyra stånden voro ense om den föreslagna ändringens antagande eller förkastande, skulle saken afgöras genom votering i förstärkt konstitutionsutskott[1]).

---

detsamma framställdt grundlagsändringsförslag *ovilkorligen* skulle hvila till afgörande vid nästföljande riksdag. Utskottet hade nämligen inkommit med ett förslag till ändring af § 28 R. F. och med två till ändring af § 73 R. O. Dessa förslag hade af tre stånd godkänts, men af borgareståndet förkastats. Sedan utskottet uprepade gånger afslagit sistnämda stånds yrkande på propositioner för votering i förstärkt utskott och yrkat godkännande af åsigten om, att en af utskottet tillstyrkt grundlagsändring ej *kunde* förkastas vid samma riksdag, hvarunder den blifvit väckt, fann sig ståndet slutligen ej kunna vidtaga annan åtgärd, än att lägga konstitutionsutskottets sista memorial i de nämda frågorna till handlingarna. Väl sökte på riddarhuset friherre Cederström och i presteståndet domprosten Holmström tolka denna åtgärd så, som om ståndet skulle hafva godkänt den ifrågavarande åsigten, men hvarken expeditionsutskottet eller de resp. stånden erkände riktigheten af denna tolkning, och de ifrågavarande förslagen blefvo icke i riksdagsbeslutet uptagna. Se Konst.-Utsk. Mem. n:is 39, 57, 83 och 98; n:is 46, 63, 81 och 96, samt n:is 47, 82 och 97. Exped.-Utsk. Mem. n:o 28. R. o. Ad. Prot. XXII: 217 ff.; Prestest. Prot. XIX: 195 f. Exped.-Utsk. Mem. n:o 32. R. o. Ad. Prot.XXII: 285 f.; Prestest. Prot. XIX: 256.

[1]) Konst.-Utsk. Mem. n:o 84. R. o. Ad. Prot. XIX: 247—310; XX: 12—22; Prestest. Prot. XVI: 197—206; Borgarest. Prot. VIII: 659—669; Bondest. Prot. IX: 656—9. Konst.-Utsk. Mem. n:is 107, 118, 122. R. o. Ad. Prot. XXI: 38 ff.; XXII: 167—171; Konst.-Utsk. Mem. n:o 125.

En annan tvistefråga, som bristande tydlighet i grundlagarnes bestämmelser lätt kunde framkalla, nämligen den om tidpunkten för nästa riksdags sammanträde, sökte utskottet för framtiden aflägsna genom att uptaga ett vid föregående riksmöte framställdt förslag, att en viss dag för riksdagens sammanträde — första helgfria dagen i oktober — måtte en gång för alla bestämmas. Detta förslag blef också antaget som hvilande[1]), men deremot rönte det, som i sammanhang dermed framställdes af adeln och preseståndet i syfte att förkorta tiden mellan riksdagarne från fem till tre år, icke liknande framgång: det strandade på borgarnes och böndernas fruktan för ökade riksdagskostnader och täta och besvärliga resor till riksdagsorten![2])

Under förutsättning af antagandet af förslaget om lagtima riksdags återkomst på bestämd tid, antogo ständerna såsom hvilande äfven förslag till bestämmelser om föremålen för urtima riksdags verksamhet och om dess förhållande till lagtima. Innehållet af detta förslag — som i hufvudsak blifvit framställdt redan af näst föregående riksdags konstitutionsutskott — var, att vid urtima riksdag endast finge förekomma kungliga propositioner[3]) och hvad deraf blefve en omedelbar följd, ärenden som rörde rikets ständers verk och hvarje riksstånds enskilda angelägenheter. samt frågor som kunde upstå med anledning af konstitutionsutskottets granskning af statsrådets protokoll. Urtima riksdag skulle genast uphöra, så vida tidpunkten för

[1]) Konst.-Utsk. Mem. n:o 31. R. o. Ad. Prot. XIII: 100—126; Prestest. Prot. X: 192—226; Borgarest. Prot. V: 579—600; Bondest. Prot. VI: 542—561. Konst.-Utsk. Mem. n:is 45 och 115.

[2]) I bondeståndet föll förslaget med 49 röster mot 13, oaktadt Anders Danielsson, Nils Månsson, Hans Jansson m. fl. talade derför.

[3]) Äfven grundlagsändring kunde af konungen föreslås, dock »icke senare än ett år före nästa lagtima riksdag»; hvilande grundlagsändringsförslag kunde ock vid urtima riksdag afgöras, dock »ej förr än efter ett år, sedan det vid föregående riksdag blifvit förklarad hvilande».

lagtima riksdags sammanträde under dess samvaro inträffade[1]).

Ett tydligare uttryck för denna riksdags karakter, än behandlingen af grundlagsfrågorna, voro diskussionerna och besluten rörande statsregleringen och hvad dermed stod i samband.

I inledningen till Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof meddelades, att ehuru K. M:t sökt sorgfälligt undvika tillökning i statsverkets årliga utgifter, hade likväl åtskilliga förekommit af den beskaffenhet, att K. M:t icke kunde undgå att äska deras upförande på stat; hvarvid emellertid K. M:t så inskränkt deras samfälda belopp, att hela statsregleringen kunde fullbordas inom för handen varande tillgångar, utan förhöjning eller förändring i förut gällande grunder och bestämmelser för någon af de utskylder och afgifter, som till statsverket eller riksgäldskontoret inginge.

Statsverkets inkomster beräknades till 7,870,614 rdr bco, deraf de ordinarie till 3,898,114, de extra ordinarie till 3,872,500 och restantierna till 100,000 rdr bco; af allmänna bevillningen påräknades samma belopp, som deraf vid sista statsregleringen anslagits till de ordinarie statsbehofvens fyllande, eller 1,727,200 rdr bco.

Statsverkets årliga utgifter skulle enligt propositionen upgå till 9,597,814 rdr bco, hvilken summa med 391,614 rdr bco öfversteg den, som vid sista riksdagen blifvit bestämd, om nämligen i den senare inräknades de till försvarsverket å öfverskotten särskildt anvisade 70,000 rdr bco, hvilkas upförande på stat nu äskades. Tillökningen bestod förnämligast i förhöjning af anslagen till post- och tullverken, motsvarad af ökad post- och tullupbörd; i en, såsom erfarenheten visat, nödvändig förhöjning i anslaget till korrektionsinrättningarna, hvilken under de närmast före-

---

[1]) Konst.-Utsk. Mem. n:o 32. R. o. Ad. Prot. XIII: 127—148; Prestest. Prot. X: 229—239; Borgarest. Prot. V: 600—601; Bondest. Prot. VII: 23—27. Konst.-Utsk. Mem. n:is 87, 108 och 125.

gående åren betäckts af öfverskotten på statsverkets inkomster; samt i ökade anslag för löneregleringar[1]) inom åtskilliga verk och corpser, af hvilka en del — såsom kammarkollegium, kammarrätten, gardesregementena o. s. v. — redan fått sina nya stater af K. M:t tills vidare faststälda och, med anlitande af hufvudtitlarnes besparingar, tillämpade[2]).

---

[1]) Dessa likasom en del föregående löneregleringar hade blifvit beslutna med stöd af den skrifvelse, hvarmed ständerna vid 1823 års riksdag till K. M:t öfverlemnat särskilda utskottets betänkande om styrelseverkens organisation, och hvari de anhållit, att K. M:t täcktes till verkställighet befordra de delar af utskottets förslag, hvilka K. M:t kunde finna ledande till förenkling af styrelsen och till inskränkning i embetsmännens antal. I utskottets betänkande förutsattes, att den allmänna regleringen skulle kunna ske utan nya anslag, och till 1828 års riksdag hade K. M:t uttalat sin förhoppning »att genom användande af lönerna vid de redan indragna eller vidare öfverflödiga befunna tjensterna till nödig tillökning vid de qvarblifvande denna reglering utan statens betungande måtte kunna verkställas». Se Betänkande angående förändrad organisation af rikets styrelse- och förvaltningsverk afgifvet den 26 maj 1859, s. 26 f.; K. M:ts berättelse af den 15 nov. 1828 om hvad sig i rikets styrelse tilldragit sedan sista riksdag, s. 57 f. Jfr frih. ÅKERHIELMS och prof. CEDERSCHIÖLDS yttranden på riddarhuset den 26 maj 1834 i R. o. Ad. Prot. VII: 112—14, 122—24.

[2]) På de särskilda hufvudtitlarne begärdes (skillingar och runstycken icke uptagna):

1:a hufvudtiteln (hofvet) ... . (det å denna titel förut upförda anslaget till lustslotten — 29,796 rdr bco — föreslogs till upförande på 2:a hufvudtiteln)		689,467	rdr	bco;
2:a hufvudtit.	(civil- och landtstaterna)	2,324,729	»	»
3:e »	(försvarsverket t. lands)	3,410,418	»	»
4:e »	(försvarsverket t. sjös)	1,205,583	»	»
5:e »	(vetenskap o. skön konst)	26,035	»	»
6:e »	(milda stiftelser)	119,198	»	»
7:e »	(pensionsstaterna)	63,000	»	»
8:e »	(allm. o. extra utgifter)	827,751	»	»
9:e »	(åkerbr., handel o. när.)	134,348	»	»
10:e »	(kleresiet o. läroverken)	544,307	»	»
Allmänna indragningsstaten............		252,971	»	»
	Summa	9,597,814	rdr	bco.

Men derjemte begärdes till arméns och beväringens vapenöfningar samt till förstärkning af anslaget för arméns materiel, att en årlig summa af högst 233,333 $^{1}/_{3}$ rdr bco[1]) måtte af blifvande behållna öfverskott på statsverkets inkomster så väl för åren 1832, 1833 och 1834 som för påföljande år intill nästa riksdag ställas till K. M:ts disposition.

Likasom vid föregående riksdag framstälde K. M:t äfven nu behofvet af ett stort extra anslag, denna gång till ett belopp af 2,922,500 rdr bco, hvaraf nu såsom då största delen — 2,237,000 — skulle gå till försvarsverket (1,782,000 till försvarsverket till lands och 455,000 till försvarsverket till sjös); 170,000 skulle användas till fyrbåkars byggnad, 500,000 till andra allmänna arbeten och 15,500 för allmänna undervisningen. Sannolikt föranleddes framställningen om detta nya anslag till försvarsverket närmast af den fara för krig emellan Ryssland och England, hvarmed de orientaliska förhållandena under senare delen af 1833 hotade Europa, och af nödvändigheten för svenska regeringen att i sådant fall vara beredd på åtgärder för neutralitetens uprätthållande. Rörande sättet för den äskade summans anskaffande förekommo i propositionen följande ord: »Då införandet af ett väl ordnadt fondsystem icke allenast grundlägger möjligheten att utan allt för stora upoffringar bereda utvägar till rikets försvar i händelse af krig, utan ock innebär garanti emot tillfälliga missbruk af bankens kredit och följaktligen säkrast betryggar myntbestämningens bestånd, så äskar K. M:t af rikets ständer, att till förberörda utgifter riksgäldskontorets obligationer på 3,000,000 rdr bco varda stälda till K. M:ts disposition på det sätt, att dessa obligationer, oupsägbara å långifvarnes sida och löpande med 4 % årlig ränta, utfärdas successive från och med 1835 års början med 600,000 rdr om året, samt att 2 % af ursprungliga kapitalet årligen anslås för att jemte öfriga besparingar och

[1]) Deraf till arméns materiel 90,000, till arméns vapenöfningar 85,000, till beväringens vapenöfningar 30,000, till exerciskompanier och exercissqvadroner 56,000 och till flottans exercis 35,000 rdr bco.

öfverskott i riksgäldskontoret användas till obligationernas amortissement medelst successiva inköp med beräknad och tillagd ränta på ränta. K. M:t har af upgjord beräkning öfver riksgäldskontorets tillgångar och utgifter från och med år 1835 inhemtat, att så väl ränta som amortissement å 3,000,000 rdr i obligationer kunna af riksgäldskontoret bestridas, utan att nu gällande allmänna bevillning eller andra till riksgäldskontoret ingående afgifter behöfva i någon mån förhöjas».

Bland de uttalanden, som föranleddes af denna proposition, innan den varit föremål för statsutskottets granskning, var det, som den 10 febr. uplästes af ANDERS DANIELSSON i bondeståndet, det märkligaste. Han förklarade det ej vara tillräckligt, att skatterna ej höjdes: de borde minskas, och för detta ändamål yrkade han ej blott afslag på de begärda nya anslagen, utan äfven en nedsättning af 457,000 rdr bco i den summa, som vid sista riksdagen blifvit beviljad. K. M:ts begäran om det stora extra ordinarie anslaget ville han endast så tillmötesgå, att 150,000 rdr bco af öfverskotten på statsverkets inkomster, så vidt de dertill lemnade tillgång, stäldes till K. M:ts disposition. I dessa yrkanden förenade sig RUTBERG, NILS MÅNSSON, HANS JANSSON, SVEN HEURLIN o. a.; hvarjemte »många flere hade anmält sig att tala, men afstodo derifrån under instämmande i den begäran, som nu på en gång af ett större antal bland ståndets ledamöter framstäldes, att i protokollet skulle antecknas, det ståndet i allmänhet vore af lika tanke med ANDERS DANIELSSON»[1]).

Att sådana åsigter skulle vid statsregleringens slutliga upgörande kunna genomdrifvas, derpå kunde väl ej ens de ifrigaste oppositionsmännen göra sig räkning, men visserligen var det en befryndad anda, som genomgick de utlåtanden, hvilka stånden fingo från denna riksdags statsutskott emottaga.

Af ANDERS DANIELSSON och hans stånd gjordes äfven ett försök af samma art som det, hvilket opposi-

---

[1]) Bondest. Prot. I: 106—127.

tionen vid förra riksdagen hade satt i scen, att nämligen förelägga statsutskottet viss tid för afgifvande af inkomst- och utgiftsbetänkandena: det förra skulle afgifvas senast den 28 februari, det senare den 27 mars. Frågan härom förföll emellertid, då alla de öfriga stånden afslogo inbjudningen att förena sig i detta bondeståndets beslut[1].

Statsutskottets första utlåtande rörande statsverkets inkomster afgafs den 12 april. Deri beräknades de *ordinarie inkomsterna* till 3,774,608 rdr bco, således till 123,506 rdr bco mindre än enligt K. M:ts beräkning. Skilnaden berodde hufvudsakligen derpå, att utskottet föreslagit nummerlotteriets uphäfvande och dermed borttagandet af en statsinkomst på ungefär 110,000 rdr bco. Detta förslag blef inom stånden föremål för mycket olika omdömen, och i sitt svar på återremisserna (9 juli) frångick utskottet (med en rösts pluralitet) sitt förslag och tillstyrkte inrättningens bibehållande. För öfrigt rörde sig diskussionen inom stånden hufvudsakligen kring utskottets förslag att mantalspenningarna, i stället för att utgå af hvarje person som fyllt 15 år, måtte erläggas först sedan den skattskyldige fyllt 17 år, och särskildt omkring formen för afgörandet af denna fråga. I afseende på sjelfva saken stannade två stånd mot två, hvarpå genom votering i förstärkt statsutskott den föreslagna nedsättningen förkastades; rörande formen förfäktades nu, likasom vid förra riksdagen — då fråga var om afskaffandet af salpetergärden —, af oppositionen den åsigten, att ständerna i denna fråga egde ensamme beslutanderätt, och att konungens sanktion således icke behöfdes. Nu såsom då kom frågan under konstitutionsutskottets pröfning, i det borgareståndets talman vägrade proposition på oppositionens (hufvudsakligen af hr

[1]) Bondest. Prot. I: 130—132, 192—195; Prestest. Prot. I: 142; R. o. Ad. Prot. II: 82 f.; Borgarest. Prot. I: 312 f.; Bondest. Prot. II: 226 f. Jfr ofvan sidd. 37—40. — För fullständighetens skull hade der (sid. 39) bort nämnas, att det beslut, som adeln den 12 jan. fattade, icke ledde till någon påföljd, emedan preste- och bondestånden nekade att deri förena sig.

Wærn förfäktade) mening. I öfverensstämmelse med de åsigter, som 1829 års konstitutionsutskott uttalat, godkände utskottet talmannens propositionsvägran, och dermed var saken för denna gång afgjord: bondeståndet fann på Anders Danielssons förslag skäligt att »förklara sin opinion vara den, att K. M:ts sanktion till förändring af grundskatterna icke erfordrades, då andra medel sattes i stället, men tillika att ståndet denna gång icke yrkade proposition i detta hänseende». På riddarhuset var frågan den 28 april föremål för en liflig debatt, hvarunder oppositionens åsigt förfäktades af grefvarne Cronhielm och Horn m. fl., motsidans åter hufvudsakligen af friherre Schulzenheim, hr Rosenblad, assessor Lagerhielm o. a., hvilka ock vid voteringen segrade.

Resultatet af öfverläggningarna om de ordinarie inkomsterna var, att de jemte restantierna uptogos till 4,038,500 rdr bco, således något högre än den siffra, hvartill de af K. M:t blifvit beräknade. Hvad angår de *extra ordinarie inkomsterna*, så intogs nu såsom vid föregående tillfällen i statsutskottets utlåtande äfven en beräkning af deras belopp, slutande med en siffra 3,757,500 rdr bco, alltså 115,000 rdr bco lägre än den af K. M:t uptagna. »Det tillhörde», såsom utskottet yttrade, »visserligen bevillningsutskottet att afgifva förslag till beräkning af dessa inkomsttitlar, men utskottet hade emellertid ansett sig böra till ständerna i sammanhang med beräkningen af öfriga statsinkomster äfven öfverlemna en upgift på de summor, hvilka under namn af extra ordinarie inkomster förmodades vara att påräkna, i den händelse ständerna vid denna riksdag icke fattade sådana beslut, som betydligt förändrade de för dessa statsinkomsters utgående dittills gällande grunder, i hvilket fall beloppen komme att derefter rättas». Denna åtgärd blef emellertid på riddarhuset föremål för rätt skarpa anmärkningar af bevillningsutskottets ordförande, grefve Hans von Fersen, som påpekade, att statsutskottet i sitt utlåtande endast bort uptaga de ordinarie inkomsterna jemte summarisk upgift om den summa, som för fyllande af statens behof borde genom bevillning utgöras. Eljest

skulle, såsom särskildt vid förra riksdagen hade skett[1]), beslut kunna fattas om bevillningarnas belopp, innan man bestämt de grunder, efter hvilka de skulle utgöras. Dessa åsigter gjorde sig också gällande ej blott på riddarhuset, utan ock inom preste- och borgarestånden, och något beslut om de extra ordinarie inkomsternas belopp blef derföre, då utskottets svar på återremissen i början af augusti föredrogs, icke fattadt[2]).

Statsutskottets förslag angående regleringen af utgifterna under de särskilda hufvudtitlarne föregicks af ett »utlåtande i afseende på några med statsregleringen gemenskap egande allmänna frågor», af hvilka åtminstone ett par här böra omnämnas. Såsom ofvan är meddeladt, hade K. M:t för försvarsverket äskat bland annat ett anslag af 233,333⅓ rdr bco att utgå af öfverskotten på statsverkets inkomster, så vidt de dertill lemnade tillgång. Utskottet såg häri en anledning att taga lämpligheten af ett dylikt dispositionssätt i öfvervägande och fann, att oaktadt ständerna vid föregående tillfällen (1823 och 1830) användt detsamma, så vore dock dylika anvisningar på tillfälliga tillgångar af allt för oviss beskaffenhet för att böra läggas till grund vid en statsreglering, hvilken borde anslå säkra och bestämda tillgångar för alla statsverkets erkända behof och derjemte afse besparing af allt, som icke oundgängligen erfordrades till dessa behofs fyllande. Utskottet hade derföre under de särskilda hufvudtitlarne upfört bestämda statsanslag för den del af de till försvarsverkets uprätthållande af K. M:t äskade medel, som utskottet ansett sig böra föreslå till beviljande, och tillstyrkt, att den grund-

---

[1]) Se ofvan sid. 41.

[2]) Stats-Utsk. Utl. n:o 54 med bilagor; R. o. Ad. Prot. V: 337—404, VI: 3—5, 6—24; Prestest. Prot. IV: 326—368, 402—418; Borgarest. Prot. II: 501—579, 594—602; Konst.-Utsk. Mem. n:o 5; Borgarest. Prot. III: 49; Bondest. Prot. IV: 261—289; Stats-Utsk. Utl. n:is 205—211; R. o. Ad. Prot. XI: 168—180; Prestest. Prot. IX: 66—100; Borgarest. Prot. V: 15—38; Bondest. Prot. VI: 42—63; Stats-Utsk. Mem. n:is 255, 263; Riksdagsbeslutet § 4.

satsen måtte af ständerna godkännas, att några statsutgifter icke borde anvisas på öfverskotten af statsverkets inkomster. Principielt blef denna åsigt inom riksstånden så godt som enhälligt godkänd, ehuru inom adeln och preste ståndet farhågorna för afslag å de begärda anslagen till försvarsverket föranledde anmärkningar mot beslutet om dess ovilkorliga tillämpning; och inom det förstnämda ståndet gjordes till och med ett försök att upskjuta grundsatsens fastställande till dess 3:dje och 4:de hufvudtitlarne varit under behandling. Försöket misslyckades dock, och utskottets åsigt segrade inom alla stånden [1]).

En fråga af större politiskt intresse var den, som rörde regeringens dispositionsrätt öfver besparingarna inom hufvudtitlarne. Anledningen till denna frågas uptagande var det ofvan omnämda förhållandet, att K. M:t efter sista riksdagen, likasom vid flere föregående tillfällen, användt besparingarna till anordnande af fasta löner. Utskottet yttrade i följd häraf, att det »icke undfallit dess upmärksamhet, hurusom tid efter annan besparingarna på 2:dra och 3:dje hufvudtitlarne blifvit disponerade till förhöjning af vissa embetsverks och corpsers ordinarie löningsstater, och hurusom detta förhållande derefter gifvit anledning att begära förhöjda anslag för hufvudtitlarne. Bifall härtill beredde möjligheten af nya besparingar, hvilka åter, på ett lika sätt använda, föranledde nya behof af förhöjning». Konungens rätt att disponera besparingarna vore visserligen oundgänglig för bestridande af sådana kostnader, som under tiden emellan riksdagarne befunnes nödvändiga, och hvaribland såväl mindre brister i titlarnes förslagsanslag, som tillfälliga arvoden och traktamenten kunde räknas. Deremot ansåge utskottet löner på ordinarie stat icke vara af denna beskaffenhet, utan borde dessa rätta sig efter den statsreglering, som en gång blifvit faststäld, och hvilken

[1]) Stats.-Utsk. Utl. n:o 78, s. 2 ff.; R. o. Ad. Prot. VII: 107 ff.; Prestest. Prot. VI: 28—38; Borgarest. Prot. II: 1027; Stats.-Utsk. Utl. n:o 212, s. 5 f.; R. o. Ad. Prot. XI: 232—252; Prestest. Prot. IX: 102; Bondest. Prot. VI: 67.

måste betraktas såsom gällande, allt intill dess densamma i vederbörlig ordning förändrades. Det tillstyrkte derföre, att ständerna måtte hos K. M:t anmäla, att de beslutit, att under riksstatens hufvudtitlar upkommande besparingar icke måtte anvisas till några bestämda löneanslag på stat.

Vid den första diskussionen i denna fråga (26 maj) fick regeringen på riddarhuset höra mycket skarpa saker ej blott af professor CEDERSCHIÖLD och grefve CRONHIELM, utan ock af hr LAGERHIELM m. fl. Hennes talan fördes hufvudsakligen af statsrådet ÅKERHIELM, men äfven denne nödgades medgifva »principvidrigheten af fasta löners anvisning på besparingarna»; och i presteståndet framhölls denna »principvidrighet» med skärpa särskildt af domprosten HEURLIN. I sak godkändes för öfrigt utskottets åsigt äfven af biskop WINGÅRD, men i likhet med flere andre ansåg denne, under åberopande af §§ 62 och 64 R. F. likasom af de beslut rörande konungens dispositionsrätt öfver besparingarna, som ständerna fattat vid 1809—10 och 1815 års riksdagar, att det vore grundlagsstridigt, om ständerna anmälde sitt »beslut» i en sak, der de blott egde göra en underdånig hemställan[1]).

Emellertid hade frågan om besparingarnas anlitande till löneregleringen för gardesregementena på anmälan af statsutskottet blifvit i anmärkningsväg öfverlemnad till konstitutionsutskottet. Såsom ofvan är nämdt, afgafs dettas svar i memorial af den 10 juni 1834 och innehöll anmärkningsanledningens underkännande[2]).

Då emellertid af de uplysningar, som i memorialet meddelades, ostridigt framgick, att ständerna nästan vid hvarje riksdag *fattat beslut* rörande dispositionen af besparingarna, och då ett ständernas beslut, hvarigenom dispositionsrätten öfverlemnades, äfven förutsatte möjligheten af, att de vid ett annat tillfälle kunde dervid fästa förbehåll, så ansåg sig statsutskottet i sitt svar (12 juli) på de inom

---

[1]) Se Stats-Utsk. Utl. n:o 78, s. 5 f.; R. o. Ad. Prot. VII: 107 ff.; Prestest. Prot. VI: 43—56; Borgarest. Prot. II: 1027.

[2]) Se sid. 203 f.

stånden gjorda anmärkningarna ej kunna frångå sin tillstyrkan, att ständerna måtte i saken fatta »beslut». Hvad anginge frågan om huru skulle förfaras med de embetsverk och corpser, hvilka sedan sista riksdagen blifvit reglerade, men för hvilka förhöjda anslag ej kunnat tillstyrkas, så ansåg sig utskottet — då konstitutionsutskottet funnit K. M:t hafva af föregående riksdagar erhållit fri dispositionsrätt öfver besparingarna — »icke kunna undgå» att hemställa, att de vidtagna lönaregleringarna måtte gälla för tjensternas *nuvarande* innehafvare, men att ständerna tillika måtte hos K. M:t anhålla, »det K. M:t ville vara i nåder betänkt på en förändrad organisation af dessa verk och stater, hvarigenom de förevarande tillgångarna måtte finnas tillräckliga eller, om någon förhöjning deri blefve af nöden, upskjuta regleringens definitiva fastställande, till dess rikets näst samsamkommande ständer blifvit i tillfälle att af förslaget taga kännedom och yttra sig om anvisandet af den i anslaget erforderliga tillökning»[1]).

Vid detta utlåtandes föredragning inom stånden i början af augusti väcktes med afseende på lydelsen af dess första punkt åter tvisten om lämpligheten af ordet »besluta», men det blef till sist vid hvad utskottet föreslagit. Mera delade voro meningarna om dess hemställan i den andra punkten. Denna blef af preste- och borgarestånden antagen; bondeståndet förkastade den på yrkande af Rutberg och Anders Danielsson, som ansågo, att de nya staterna borde genast försvinna, och att K. M:t finge reda sig så godt han kunde; på riddarhuset yrkade åter statssekreteraren von Hartmansdorff m. fl. dess förkastande ur den synpunkten, att regleringarna borde förblifva sådana, som de af K. M:t blifvit bestämda. Ett af statsrådet Åkerhielm formuleradt medlingsförslag, enligt hvilket de ifrågavarande lönaregleringarna skulle gälla »tills vidare», blef slutligen der antaget, men vid votering i förstärkt statsutskott segrade utskottets åsigt med 88 röster mot 31[2]).

---

[1]) Stats-Utsk. Utl. n:o 212.

[2]) R. o. Ad. Prot. XI: 253—280; Prestest. Prot. IX: 103—

Af den utgång, som frågorna om öfverskottens och besparingarnas användning erhöllo, kan man sluta till resultatet af förhandlingarna om regeringens proposition rörande statsregleringen. Statsutskottets första utlåtanden om statsverkets ordinarie utgifter slutade med en siffra af 9,604,170 rdr bco, hvilken tycktes öfverstiga regeringens förslag med några tusen rdr, men i sjelfva verket innebar nedprutningar upgående till mer än 300,000 rdr: i den af utskottet föreslagna summan ingingo nämligen dels anslag, som antingen alldeles icke, eller ock till lägre belopp voro uptagna i K. M:ts proposition, dels hvad utskottet ansett sig böra tillstyrka af de anslag till försvarsverket, som enligt regeringens önskan skulle hafva anvisats på öfverskotten och derföre icke hade uptagits i dess förslag till ordinarie stat. Af de 233,333 ⅓ rdr bco, som K. M:t under denna form äskat, hade utskottet endast tillstyrkt 70,000. Ännu större sparsamhetsanda hade det utvecklat i fråga om de anslag, som regeringen begärt på ordinarie stat med anledning af de ofvannämda, sedan sista riksdagen verkstälda eller ifrågasatta löneregleringarna: de flesta hade blifvit alldeles afstyrkta eller betydligt nedprutade. Det var också kring dessa frågor som diskussionen inom stånden (maj 1834) förnämligast rörde sig. Såsom skäl till nedprutningarna eller afslagen — hvilka delvis funno förespråkare äfven hos män, som alldeles icke tillhörde oppositionen quand même — anfördes derunder hufvudsakligen »statsverkets knappa tillgångar», olämpligheten af en del bland de nya organisationerna, ständernas förut framstälda önskan om löneregleringarnas genomförande med för handen varande tillgångar o. s. v. Men härmed nöjde man sig icke: på riddarhuset förklarade grefve CRONHIELM rent ut, att inga nya anslag borde beviljas, så länge konungens rådgifvarepersonal icke åtnjöte landets förtroende, och säkerligen var detta yttrande ett temligen troget uttryck för åsigterna inom en ej ringa del af oppositionen[1]).

122; Borgarest. Prot. V: 39—41; Bondest. Prot. VI: 68—73; Stats-Utsk. Mem. n:is 250 och 263.

[1]) Stats-Utsk. Utl. n:is 79—89; R. o. Ad. Prot. VII: 145—

Bland de anmärkningar, som ifrån denna sida framstäldes mot utskottets förslag, rörde en tillstyrkandet af K. M:ts begäran om förhöjdt anslag till statskontoret. Denna anmärkning föranledde utskottet att i sitt svar på återremisserna (juli) frånträda sin förra mening och afstyrka den ifrågavarande förhöjningen — ett beslut, hvaremot så väl ordföranden, som 15 andre ledamöter anmälde reservation[1]). Deremot fann utskottet skäligt att i afseende på anslagen till försvarsverket gå regeringen något mera till mötes än förut, och då dessutom ett och annat anslag nu förordades, som förut blifvit afstyrkt[2]), så uppgick den ordinarie statsregleringssumman i utskottets andra förslag till 9,722,000 rdr bco[3]). Å andra sidan ansåg sig regeringen böra i någon mån nedsätta sina anspråk för försvarsverket, och då de afgörande besluten skulle fattas, vid midten af augusti, gjordes inom stånden ifriga ansträngningar för att i deras nya form bereda dem framgång. Detta lyckades också på riddarhuset och i någon mån inom presteståndet, men borgare- och bondestånden kunde ej ens förmås att bevilja så mycket, som utskottet ansett sig kunna tillstyrka. Så väl i ett par af dessa som i en del andra frågor, i hvilka utskottets förslag undantagsvis ej lyckades vinna pluralitet[4]),

309, 311—417, VIII: 5—44, 46—75; Prestest. Prot. VI: 57—104, 106—272, 283—349, 351—363; Borgarest. Prot. III: 107—164, 181—295, 301—343, 346—417, 420—463; Bondest. Prot. IV: 605—625, 630—716. — Jfr med grefve Cronhielms ofvan anförda yttrande hr Wærns skarpa reservation mot Stats-Utsk. utlåtande om extra statsregleringen.

[1]) Se Stats-Utsk. Utl. n:o 214, s. 29 ff. samt Svenska Minerva för den 2 december 1834.

[2]) Deribland 50,000 rdr bco till nummerlotteriet, hvars uphäfvande, såsom ofvan är nämdt, förut blifvit tillstyrkt.

[3]) Stats-Utsk. Utl. n:is 213—222.

[4]) R. o. Ad. Prot. XI: 281—315, 318—329, 336—367, 368—397, XII: 3—54, 55—72, 78—87; Prestest. Prot. IX: 122—155, 397—406, 175—239, 240—245, 246—264; Borgarest. Prot. V: 41—52, 224—226, 52—60, 65—95, 96—120, 121—154; Bondest. Prot. VI: 82—110, 210—215, 225—226, 113—141, 149—210. Jfr Stats-Utsk. Mem. n:o 250; Bondest. Prot. VII: 5—17; R. o. Ad. Prot.

måste derföre utslaget emellan de olika meningarna fällas af förstärkta statsutskottet, och der voro utsigterna för regeringens önskningar allt annat än hoppgifvande: den allt ifrån riksdagens början oppositionela majoriteten inom statsutskottet hade nämligen vid förstärkningsvalen i midten af maj fått nye medlemmar ej blott från bonde- och borgareständen, utan äfven från presternas led[1]). Det dröjde emellertid några veckor, innan det mäktiga utskottet fick visa, hvad det förmådde, och det såg till och med ut, som om dröjsmålet skulle utsträckas ännu längre, ty just nu hemsöktes hufvudstaden af en fruktansvärd gäst, som hotade att afbryta hela riksdagsarbetet. — Det var koleran.

Som bekant, inträngde koleran 1831 i Europa och hemsökte under de närmast följande åren större delen af dess länder. Den spridde sig äfven till Östersjöns kustland och föranledde svenska regeringen att vidtaga kraftiga mått och steg till dess afvärjande: utom den förut befintliga karantänsinrättningen i Känsö på rikets vestra kust uprättades flere provisoriska anstalter af detta slag på den östra, och en nästan sammanhängande kustbevakning vid stränderna från Skåne till Torneå blef anordnad. Vare sig det nu var en följd af dessa åtgärder eller af andra förhållanden, nog af, riket förskonades tills vidare från den fruktade sjukdomens besök, och den 17 april 1834 hemburo ständerna i stor deputation K. M:t sin underdåniga tacksamhet för de kraftiga och ändamålsenliga anstalterna[2]). I alla rikets kyrkor sjöngs Te deum, och man hoppades, att faran var öfverstånden. Men i slutet af juli utbröt farsoten i Göteborg, såsom man trodde, ditförd af ett fartyg, och härjade med tilltagande våldsamhet till midten af augusti, då den derstädes nådde sin höjdpunkt[3]).

XIII: 165—178, 185—196; Borgarest. Prot. V: 631—640; Prestest. Prot. X: 168—175; Stats-Utsk. Mem. n:o 256.

[1]) Jfr Svenska Minerva för den 13 Maj 1834 och Prestest. Prot. V: 350 f.

[2]) Prestest. Prot. II: 230 f.; IV: 110. Exped.-Utsk. förslag till skrifvelse n:o 10.

[3]) En målande skildring af det förfärliga tillståndet lemnas af Hellberg (»Posthumus»), Mina samtida, I: 27—33.

Väl inkommen inom rikets landamären, spred sig sjukdomen inom kort åt olika håll; värst lärer den hafva härjat i Jönköping. Inom hufvudstaden rådde redan i början af augusti oro för dess ditkomst; en del af tidningarna sökte aflägsna farhågorna genom upgiften, att »den i Göteborg utbrutna sjukdomen» icke var den fruktade koleran, men mot slutet af augusti måste äfven de mest förhoppningsfulle medgifva, att så var förhållandet, och att farsoten hotade att utbryta äfven i Stockholm. Der inföll dess svåraste period under förra hälften af september, hvarefter den började aftaga i häftighet så väl der som i landsorterna[1]).

Bland riksdagsmännen röjde sig oron för de hemmavarande och fruktan för sjukdomens utbrott i hufvudstaden den 13 augusti i motioner, som väcktes i preste- och borgareständen om riksdagens »prorogation», och samma förslag framstäldes ett par dagar senare bland bönderna. De båda sistnämda stånden remitterade frågan till allmänna besvärs- och ekonomi-utskottet, som emellertid ej fann sig skyldigt att uptaga en fråga, om hvars behandling grund-

[1]) En sida af tillståndet i Stockholm under denna tid tecknas af en tidning med följande ord: »Det ojemförligt vigtigaste ämnet för dagen är sedan någon tid den gångbara kolerasjukdomen. Också talas nästan om ingenting annat, och äfven med bästa föresats att undvika detta allmänna samtalsämne, kan man dock icke lyckas deruti. Men så hafva också å andra sidan samtalen mycket aftagit; ty i Stockholm existerar icke mer något umgänge i den vanliga betydelsen af detta ord. Nästan ingen besöker den andre, och bjudningar till alla slags sällskap hafva uphört. Man skickar knapt att efterfråga hvarannans helsotillstånd, och betjeningen önskar i allmänhet att slippa detta updrag. Äfven på gatan träffar man få bekanta; det tyckes som folket i det närmaste förlorat lusten att promenera. Mängden vill undvika att möta sjukbårarne, hvilka också till större delen hafva ett afskräckande utseende. Senare på aftonen möter man likvagnarna, och aftonkylan är icke heller nyttig.» Svenska Minerva för den 16 september 1834. — Bland de fattigare klasserna rådde den föreställningen, att de högre och förmögnare tillstält sjukdomen genom förgiftningsanstalter i ändamål att göra sig af med de fattiga!

lagen intet stadgade, och under den tvist, som nu upstod om formen för det väckta förslagets behandling, uphörde de omständigheter, som föranledt dess framställande[1]). Men om således någon s. k. prorogation ej formligen beslöts, så kan det dock nästan sägas, att en sådan i verkligheten egde rum, i det att en mängd ledamöter inom de olika stånden med eller utan tillstånd lemnade riksdagen. Redan den 15 aug. uttalades den farhågan, att om prorogation ej beslötes, skulle preste- och borgareslånden sjelfva uplösa sig[2]); den 3 september voro inom alla riksstånden ej fullt 200 ledamöter närvarande vid riksdagen[3]); några dagar senare (8 september) anmärktes inom borgareståndet, att ej hälften af dess ledamöter voro tillstädes[4]), och på riddarhuset uttalade en ledamot den 19 sept. den förmodan, att knapt en sextondel af adelns antecknade ledamöter funnes i staden[5]). Under

[1]) Allm. Besv. o. Ekon.-Utsk. Mem. n:is 113 (21 aug.) och 121 (17 sept.). Konst.-Utsk. Mem. n:o 44 (30 sept.). Bondeståndet beslöt den 19 september att aflåta en särskild skrifvelse till K. M:t i ifrågavarande ämne. Bondest. Prot. VII: 66—76.

[2]) Borgarest. Prot. V: 198.

[3]) Borgarest. Prot. V: 569.

[4]) Borgarest. Prot. V: 625.

[5]) R. o. Ad. Prot. XIII: 217. Förhållandet var likartadt inom de andra stånden: i bondeståndet voro den 25 augusti 22 ledamöter permitterade, och ytterligare 21 begärde då tillstånd att afresa (Prot. VI: 314 ff.). I presteståndet motiverade professor Morén samma dag på följande sätt förslaget om prorogation: »Rikets ständer blefve ej olika en drift slagtboskap, om de inom en förpestad stad skulle sammanfösas i plena och utskott. Det har redan glesnat på bänkarne och skall glesna ännu mera. Vårt stånd kan ej gifva utskotten det antal ledamöter, som grundlagen föreskrifver, utan behofvet fylles genom duplikationer, till ringa fromma för ärendena. Jag tillstyrker inbjudning till medstånden om underdånig skrifvelse till K. M:t med anhållan, det täcktes K. M:t meddela ständerna, hvad Hans Maj:t vill besluta, i händelse stånden blifva så fåtaliga, att ärendena icke grundlagsenligen kunna bearbetas; eller oro och nedslagenhet förlamar öfverläggningarna; eller sammanträdena icke kunna hållas utan uppenbar våda af smittans fostrande och spridande.» Prestest. Prot. IX: 425 f.

sådana förhållanden var det ej underligt, att arbetet inom utskotten förlamades eller att utskotten rent af uplöstes[1]), och att det om riksdagen kunde sägas, att man knapt hörde talas derom[2]).

Förutom frågan om riksdagens åtskiljande för någon tid framkallade kolerans härjningar åtskilliga ämnen för ständernas öfverläggningar och föranledde yttranden af deras flesta utskott[3]). Af alla dessa förslag var det dock blott tvänne, som vunno riksdagens bifall: det ena var framstäldt af K. M:t och rörde beviljandet af ett kreditiv för bestridande af kostnader, som genom koleran förorsa-

---

[1]) Prof. Moréns yttrande i presteståndet den 16 dec. 1834. Prot. XIV: 439.

[2]) Svenska Minerva för den 13 sept. — Den 28 aug. uplyste en ledamot i bondeståndet, att det två gånger händt i ett utskott, att der varit endast 1 adelsman, 3 prester, 5 à 6 borgare och 9 bönder (Prot. VI: 351). — Det val af suppleant för justitieombudsmannen, som var utsatt till den 13 sept., kunde ej förrättas, emedan adelns elektorer ej voro fulltalige, och af likartad orsak hade både förstärkta bankoutskottet och förstärkta statsutskottet måst stanna i inactivitet. R. o. Ad. Prot. XIII: 214, 16. Se diskussionen med anledning häraf den 19 sept. (XIII: 214—231).

[3]) Se Konst.-Utsk. Mem. n:o 30 rörande hr Crusenstolpes anmärkning mot statsrådet med anledning af förment underlåtenhet af fortfarande skyddsanstalter mot kolerans inträngande i riket; och n:o 86 rörande samme mans anmärkningsanledning mot konungens rådgifvare i kommandomål för armén för det ingrepp mot formen, att H. M. konungens adjutanters rapporter om tillståndet i provinserna under kolerans härjningstid, och således ärenden, hvilka ej tillhörde bemälde rådgifvares embetsbefattning, likväl af honom inför K. M:t föredragits; Stats-Utsk. Utl. n:is 314 och 373 om pensionsunderstöd åt enkor och barn efter läkare, hvilka aflidit i kolerafarsoten; n:is 272 och 307 om understöd af allmänna medel åt de nödlidande invånarne i Bohuslänska skärgården; n:o 411 om eftergift af 1000 rdr bco, som i Östgöta läns ränteri blifvit af Vadstena stad lyftade i och för kolerafarsoten; Banko-Utsk. Bet. n:o 57 och Mem. n:o 62 i anledning af motioner angående anstånd med inbetalningar och lagsökningar för diskontverkets räkning i de orter, der kolerafarsoten härjat, o. s. v.

kades[1]); det andra väcktes af grefve FRÖLICH och afsåg uphäfvandet af de spärrningsåtgärder, som inom riket vidtagits i ändamål att förekomma farsotens utbredning. Adeln, presterna och bönderna beslöto också en underdånig skrifvelse, hvari ständerna uttalade sin »öfvertygelse derom, att dylika anstalter icke allenast vore för ändamålet otillräckliga och osäkra, utan i flere afseenden för det medborgerliga lifvet och för sjelfva helsotillståndet i landet betänkliga och skadliga»; hvarföre de anhöllo att några allmänna spärrningsanstalter inom landet icke måtte påbjudas, utan de redan inrättade genast uphäfvas, — invånarne inom de trakter, till hvilka farsoten ännu icke spridt sig, likväl ej förmente att under vissa vilkor sjelfve föranstalta om dylika försigtighetsmått. Borgareståndet, som icke instämde i dessa åsigter, framstälde i särskild skrifvelse sin mening, men K. M:t fann skäligt att fatta sitt beslut i öfverensstämmelse med de åsigter, som inom de öfriga stånden gjort sig gällande, hvilket inom en stor del af landet lär hafva väckt mycken ovilja[2]).

De förhållanden, som under koleratiden rådde inom riksdagen, fingo en viss betydelse äfven med afseende på resultatet af förstärkta statsutskottets voteringar angående ordinarie statsregleringen. Vid det val af suppleanter till detta utskott, som den 20 september måste förrättas på riddarhuset, blef man nämligen nödsakad att, för att få antalet fullt, äfven välja regeringens motståndare, och den redan förut nog starka oppositionela majoriteten

---

[1]) Kongl. Maj:ts skrifvelse n:o 60; Stats-Utsk. Utl. n:is 266 och 294; Exped.-Utsk. förslag till skrifvelse n:o 194.

[2]) R. o. Ad. Prot. (28 aug.) XII: 357—369. Allm. Besvärs- och Ekon.-Utsk. Utl. n:o 115 (30 aug.); R. o. Ad. Prot. XIII: 38—58, 64; 92—96; 148—159; Prestest. Prot. X: 57—76, 83 f., 103—106, 136—143; Bondest. Prot. VI: 475, 497—506; Borgarest. Prot. V: 556—576. Exped.-Utsk. förslag till skrifvelse n:o 125; R. o. Ad. Prot. XIII: 160—165; Prestest. Prot. X: 191; Bondest. Prot. VII: 17; Borgarest. Prot. V: 650—4. Exped.-Utsk. Mem. n:o 16; Bondest. Prot. VII: 44—47; 76—81; Borgarest. Prot. V: 690—697; 719—736. Riksdagsbeslutet § 1.

fick sålunda förstärkning äfven ifrån adeln. Resultatet blef derefter: regeringen förlorade den 23 september och 14 oktober så godt som alla voteringarna, större delen mot majoriteter af två tredjedelar eller tre fjerdedelar af utskottets personal. Sålunda blef resultatet af förhandlingarna rörande ordinarie statsregleringen, att t. ex. af de 233,333⅓ rdr bco, som särskildt äskats till försvarsverket, beviljades endast 40,000 [1]), och att af de anslag, som begärts till lönereg1eringarna för åtskilliga verk och corpser, de allra flesta blefvo afslagna eller nedprutade: så nekades de äskade förhöjningarna i kammarkollegii, kammarrättens, gardesregementenas, kronprinsens husarregementes m. fl. stater; den begärda lönen åt krigskollegii president beviljades icke; af de 5.200 rdr bco, som K. M:t begärt för tillökning i statskontorets personal, anslogos endast 1,200, o. s. v. [2]). Att den ordinarie statsregleringssumman i alla fall steg till 9,698,190 rdr bco, och således var högre än den K. M:t föreslagit, be-

---

[1]) Deraf 20,000 till förhöjning i anslaget för beväringens öfningar och 20,000 som tillökning i anslaget för flottans bemanning. — I frågan om det begärda anslaget till arméns materiel förföljdes regeringen af en synnerlig otur. Såsom ofvan är nämdt, hade hon dertill begärt 90,000 rdr bco. Då hon fann, att ej allt kunde erhållas, lät hon meddela, att i värsta fall dessa 90,000 rdr bco kunde få reduceras till 54,000. Med *en* rösts pluralitet nekade emellertid statsutskottet att tillstyrka äfven denna summa, och med *en* rösts pluralitet afslogs den af förstärkta statsutskottet.

[2]) Först. Stats-Utsk. Mem. n:is 263 och 292. — Med anledning af beslutet om anslaget till statskontoret, ingick detta verk till K. M:t med en förklaring, att det »reserverade sig för allt ansvar i afseende på hvad i följd af bristande arbetsstyrka kunde blifva oupfyldt i dess åligganden», hvarpå K. Maj:t den 1 nov. 1834 anbefalde undersökning rörande beloppet af de besparingar, som kunde på 2:dra hufvudtiteln upkomma, i ändamål att sålunda söka anskaffa medel till den såsom nödvändig ansedda tillökningen i verkets personal. — Till denna och likartade frågor få vi tillfälle att återkomma i ett följande kapitel, men hafva ansett lämpligt att redan här omnämna saken. Se derom Svenska Minerva för den 21 nov. och 2 dec. 1834.

rodde dels derpå, att några utgifter beslutits, som ej ingingo i den kongl. propositionen eller der voro beräknade till lägre belopp, dels på den ofvannämda omständigheten, att en del af de utgifter, som K. M:t föreslagit till anvisning å öfverskotten, uptagits på ordinarie stat, hvarjemte vissa utgifter nu intagits i riksstaten, som förut hade utgått under annan form[1]).

Samma anda, som gaf sig uttryck i sättet för ordinarie statsregleringens uppgörande, röjde sig äfven i de beslut, som fattades rörande den extra statsregleringen. Den ställning, som pluraliteten i statsutskottet intog till denna fråga, visade sig redan genom dess förslag, att medlen till de extra statsanslag, som kunde komma att gifvas, skulle utgå genom bevillning och icke, såsom K. M:t proponerat, genom lån. Härigenom var man nämligen satt i tillfälle att med åberopande af folkets oförmåga att bära ökade skatter afstyrka eller nedpruta de begärda anslagen — en utväg, som också i rikligt mått användes. Af de 2,922,500 rdr bco, som K. M:t begärt, tillstyrkte nämligen utskottet till en början (12 aug.) föga mer än en sjettedel, och äfven detta ansågs af somlige vara alltför mycket: hrr PETRÉ och WÆRN, frih. TERSMEDEN och HANS JANSSON reserverade sig mot alla extra anslag. Flere af utskottets öfrige mera framstående ledamöter, såsom frih. PALMSTIERNA, domprosten HEURLIN, prosten STENHAMMAR, kommerserådet

[1]) Utgifterna voro på följande sätt fördelade på de olika hufvudtitlarna:

1:a	hufvudtit.	(hof- och slottsstaterna)	719,250	rdr	bco;
2:a	»	(civil- o. landtstaterna)	2,354,480	»	»
3:e	»	(försvarsverket t. lands)	3,392,500	»	»
4:e	»	(försvarsverket t. sjös)	1,242,180	»	»
5:e	»	(vetenskap och konst)	26,430	»	»
6:e	»	(milda stiftelser)	161,630	»	»
7:e	»	(pensionsstaterna)	63,000	»	»
8:e	»	(allm. o. extra utgifter)	759,890	»	»
9:e	»	(åkerbr., handel o. när.)	164,930	»	»
10:e	»	(kleresiet o. läroverken)	565,620	»	»
Allmänna indragningsstaten		....	248,280	»	»
		Summa	9,698,190	rdr	bco.

Se Riksdagsbeslutet § 4 och Exped.-Utsk. förslag till skrifvelser n:is 155—160, 170, 171, 177, 184.

Santesson m. fl., förenade sig åter om en skarp reservation mot den njugghet, som pluraliteten ådagalagt. I sitt andra betänkande (14 oktober) hade pluraliteten inom utskottet också funnit skäligt att ådagalägga något större frikostighet och tillstyrkte nu, att en summa af 1,170,000 rdr bco måtte beviljas att utgå med en femtedel om året[1]).

Af de diskussioner, som detta betänkande i början af november föranledde, var endast den i presteståndet af något större intresse. På riddarhuset framkallade det från oppositionens sida — förnämligast af hr Dalman — mycket hetsiga angrepp mot regeringen, hvars hela riktning påstods vara sådan, att den ej berättigade till det förtroende, som beviljandet af så stora anslag skulle utvisa. Angreppen besvarades med ej mindre bitterhet af grefve Brahe, hr von Hartmansdorff m. fl., och den sistnämde begagnade tillfället att framkasta det påståendet, att oppositionen inom borgare- och bondestånden egentligen vore ett eko af den regeringsfiendtliga tidningspressen, ett yttrande, som naturligtvis väckte mycken förbittring, särskildt bland bönderna[2]). För öfrigt kan anmärkas, att riddarhusoppositionens svaghet vid denna riksdag aldrig visade sig tydligare än nu: allt hvad regeringen begärt blef beviljadt, och till slut ansåg oppositionen det ej ens löna mödan att begära votering. Det beslöts också af adeln, att de erforderliga medlen skulle anskaffas genom lån, och samma beslut fattades äfven i presteståndet, der för öfrigt utskottets förslag med endast ett par modifikationer godkändes. Borgarne och bönderna åter antogo i

[1]) 180,000 rdr bco till gevär, 250,000 till Karlsborgs fästningsbyggnad, 170,000 till Karlskronas befästning, 50,000 till Kungsholms fästnings bestyckning, 50,000 till försänkningar i inloppen till Stockholm; för sjöförsvaret: 100,000 rdr bco till kanoner, kulor m. m., 20,000 till skjul för kanonslupar; till vattenkommunikationer: 350,000 rdr bco. Dessutom tillstyrktes, att regeringen skulle bemyndigas att för fyr- och båkväsendet uptaga ett lån, hvarför en på 4:de hufvudtiteln upförd summa af 9,333 $^{1}/_{3}$ rdr bco skulle anvisas till ränta och amortering.

[2]) Se Bondest. Prot. VIII: 325—337; IX: 145—155.

afseende på sättet för medlens anskaffande hvad utskottet föreslagit, men voro långt ifrån att dela dess mening om anslagens belopp: till försvarsverket till lands, hvarför K. M:t begärt 1,782,000 rdr bco, beviljade t. ex. det förra endast 250,000, det senare 150,000 rdr bco. En följd häraf var, att rörande flere frågor votering i förstärkt statsutskott måste anställas, och dervid förlorade regeringen (12 dec.) för det mesta. Oppositionen framträdde dock nu med betydligt mindre styrka än vid de ofvan nämda voteringarna om de ordinarie anslagen, och i flere fall segrade hon med endast en eller några få rösters öfvervigt. Resultatet af dessa voteringar var, att som extra anslag beviljades 800,000 rdr bco[1]), således föga mer än en fjerdedel af hvad K. M:t hade begärt, och, om man särskildt tänker på det som äskats till landtförsvaret, mindre än en fjerdedel[2]). Äfven i afseende på sättet för bestridandet af de extra anslagen segrade regeringens motståndare; med 78 röster mot 40 bestämdes nämligen, att de skulle anvisas på riksgäldskontoret att med 1/5 årligen af bevillningsmedlen utgå.

---

[1]) Deraf 180,000 rdr bco till gevär (beviljade med 60 röster mot 59), 250,000 till Karlsborg, 120,000 till försvarsverket till sjös och 250,000 till vattenkommunikationer. — Med adelns och presteståndets hjelp lyckades regeringen sedan genomdrifva, att det nu nekade anslaget å 170,000 rdr bco till Karlskronas befästande ändock blef i verkligheten beviljadt: som befästningsarbetet utfördes af korrektionister, förklarades nämligen K. M:t berättigad att taga de ifrågavarande medlen af 8:de hufvudtitelns förslagsanslag till fångars underhåll. Stats-Utsk. Utl. och Mem. n:is 429, 453, 461, 466.

[2]) Stats-Utsk. Utl. n:o 203 (12 aug.); R. o. Ad. Prot. XII: 293—348; Prestest. Prot. IX: 466—84, 486—507; Borgarest. Prot. V: 305—354, 364—416; Bondest. Prot. VI: 369—392; Stats-Utsk. Utl. n:o 291 (14 oktober); R. o. Ad. Prot. (3 och 6 nov.) XVI: 13—85; Prestest. Prot. (3 nov.) XIII: 39—91, 92—140; Borgarest. Prot. (3 nov.) VI: 807—906; Bondest. Prot. (3 nov.) VIII: 48—107; Stats-Utsk. Mem. n:o 318; R. o. Ad. Prot. XVI: 251—268; Prestest. Prot. XIII: 348—50; Borgarest. Prot. VII: 83—93; Bondest. Prot. VIII: 348; Stats-Utsk. Mem. n:o 357; Borgarest. Prot. VII: 480—84, 500—503, 827, 8; Först. Stats-Utsk. Mem. n:o 378 (12 dec.).

Regleringen af riksgäldskontorets behof företedde åtskilliga svårigheter. I följd deraf, att vid sista riksdagen statsverkets inkomster blifvit ovanligt högt beräknade, medan på samma gång stora anslag blifvit anvisade på deras öfverskott, hade kontoret måst godtgöra statsverket ej obetydliga brister, hvilka för år 1832, då missväxt förorsakade spanmålsprisens stegring och bränvinsbränningens inställande, upgått till ej mindre än 361.376 rdr bco. Men härtill kom den förändring, som beslutet om realisationen hade medfört i dess ställning: det hade fått sig ålagd en årlig ränte- och kapitalafbetalning till banken af 264,000 rdr bco, de båda i grundlagen stadgade kreditiven skulle ej vidare utgå af banken, utan af riksgäldskontoret, och då bankovinsten blifvit för den följande statsregleringsperioden ställd till bankofullmäktiges disposition, så var denna inkomstkälla för det närvarande tillstoppad[1]). Då tillika särskilda förhållanden nödgade riksdagen att utom andra utbetalningar[2]) å riksgäldskontoret anvisa tvenne nya kreditiv — det ena å 500,000 rdr bco för åtgärder mot kolerasjukdomen, det andra å 400,000 rdr bco för undsättningar i missväxtår utöfver hvad som inflöte å det 1830 och 1831 lyftade spanmålskreditivet å 1,000,000 rdr bco —, så beslöto ständerna att, på samma gång de till kontorets behof intill nästa riksdag anslogo en årlig summa af 1,200,000 rdr bco, medgifva fullmäktige rätt att efter sig företeende omständigheter emot obligationer i *svenskt* mynt uptaga större eller mindre *lån* att betalas vid anfordran, efter upsägning eller på bestämd förfallotid, dock att denna sistnämda ej blefve längre än 15 år, att räntan ej bestämdes högre än till 5 procent, och att någon kapitalrabatt icke under några vilkor finge ega rum[3]).

[1]) Se härom särskildt domprosten HEURLINS och prosten STENHAMMARS uplysande anföranden i preståndet den 5 Mars 1835 (Prot. XVII: 45 ff., 67 ff.)

[2]) De bland dessa, som hade karakter af lån, voro: 150,000 rdr bco till Venersborgs stad och, såsom vid förra riksdagen, 200,000 för ulldiskontfonden och 100,000 för befrämjande af ackordsregleringen inom armén.

[3]) Se Stats-Utsk. Utl. n:s 118, 204 och 417 samt Mem. n:is 430, 444, 442 och 464.

Sedan nu stats- och riksgäldsverkens utgifter och det förras ordinarie inkomster voro bestämda, inkom (24 mars) bevillningsutskottet med förslag till bevillningssummans — 6,859,690 rdr bco — fördelning. I enlighet dermed uptogos tullmedlen till 2,950,000, husbehofsbrännerimedlen till 750,000 och samtliga bevillningsinkomsterna, utom allmänna bevillningen, till 4,558,000 rdr bco, medan den sistnämda beräknades till 2,301,690 rdr bco[1]). Som emellertid de nya författningar rörande tull- och bränvinsafgifterna, hvarpå förhöjningen af dessa inkomsttitlar grundades, icke skulle tillämpas förr än år 1836, medan den nya statsregleringen skulle träda i kraft redan 1835, blef det nödvändigt att sörja för, att statsbrist ej sistnämda år skulle upkomma. Riksgäldskontoret fick derföre i updrag att, i händelse af behof, tillhandahålla statsverket ett särskildt förskott af 570,000 rdr bco för nämda år[2]).

Det afslag, hvarmed ständerna mötte K. M:ts proposition om de extra ordinarie statsbehofvens fyllande genom lån, var i viss mån förberedt genom det beslut de fattat angående det vid sista riksdagen beslutna lån å två millioner rdr specie, som var afsedt att användas till skuldsatte fastighetsegares understöd. Förslaget om detta lån hade utgått från realisationens vänner, och bland skälen till beslutet derom hade äfven varit det, att man kände, att konungen upsatt det som ett vilkor för sanktionen af myntbestämningslagen[3]). Såsom förut är nämdt, hade emellertid lånet icke kommit till stånd[4]), och vid denna riksdag

---

1) Vid 1828—30 års riksdag hade allmänna bevillningen beräknats till 2,270,600 rdr bco.

2) Bev.-Utsk. Bet. n:o 56; Kongl. Maj:ts skrifvelse n:o 77; Stats-Utsk. Utl. n:o 450; Riksdagsbeslutet s. 10 f. och 15.

3) Se ofvan sid. 131 f.

4) Ofvan (sid. 182 f.) är antydt, att detta till en del berodde på riksgäldsfullmäktiges motvilja för hela åtgärden, och denna åsigt uttalades äfven af denna riksdags statsutskott, som i berättelsen om riksgäldskontorets granskning (22 maj 1834) förklarade sig icke hafva »kunnat undgå att yttra den öfvertygelse, att fullmäktige vid detta tillfälle väl upfylt ordalydelsen af de föreskrifter rikets ständer

väcktes af landssekreteraren Halling motion om föreskrift för riksgäldskontoret att icke utan särskildt förordnande af rikets ständer vidtaga någon vidare åtgärd för dess uptagande. Motionen tillstyrktes af statsutskottet (5 juli 1834), hvars utlåtande utan diskussion bifölls af alla fyra stånden. I följd häraf afläts den 18 augusti en skrifvelse till K. M:t, hvari ständerna förklarade, att, som beslutet om det ifrågavarande lånet icke kommit till verkställighet och med säkerhet kunde antagas, att ett utländskt lån blefve så kostsamt, att de, till hvilkas förmån uplåningen skedde, svårligen skulle finna sin räkning vid att anlita de härigenom beredda tillgångar, samt då statens skuldsättning utrikes till förmån för enskilde icke syntes vara nyttig, utan skadlig, och endast böra ifrågakomma, då ett större ondt derigenom kunde undvikas, så hade rikets ständer, då rikets allmänna förhållanden under närvarande tidpunkt dessutom icke påkallade någon dylik åtgärd, funnit, att det vid sista riksdagen fattade beslutet om ifrågavarande låns uptagande borde till all kraft och verkan uphöra»[1]).

Af ordalagen i denna skrifvelse synes, att ständerna ansågo den omständigheten, att de begärt och erhållit K.

---

dem gifvit, men ändock icke befordrat rikets ständers afsigter med det nit och den omtanke, som af fullmäktige kunnat förväntas». Samma åsigt framhölls med stor skärpa särskildt i preståndet af domprosten Heurlin, och det var med knapp nöd, som fullmäktige undgingo formlig anmärkning från ständernas sida. Betänkandet bifölls nämligen af adeln och bondeståndet, medan preståndet med en majoritet af 21 röster mot 20 lät anmärkningen i förevarande punkt förfalla. Borgareståndet deremot återremitterade betänkandet med anledning af dess innehåll i denna punkt, och detta gaf utskottets *dåvarande* majoritet anledning att tillstyrka, att »nämda opinionsyttring, såsom icke ledande till någon påföljd, måtte förfalla». Emot detta tillstyrkande reserverade sig bland andre frih. Palmstierna, grefve G. W. Hamilton, prosten Åstrand och kommerserådet Santesson. — Stats-Utsk. Utl. n:is 118 och 192 (Bih. t. Riksst. Prot. IV, 1: 2).

[1]) Se Stats-Utsk. Utl. n:is 190, 191 och Exped.-Utsk. förslag till skrifvelse n:o 97.

M:ts sanktion af nämda beslut, icke utgöra något hinder för dem att oberoende af K. M:t åter uphäfva detsamma. Detta var emellertid alldeles icke regeringens åsigt. I skrifvelse af den 4 oktober meddelade hon, att K. M:t icke erkände giltigheten af de skäl ständerna anfört, emedan de voro stridande mot de åsigter, som vid sista riksdagen föranledde det af ständerna fattade och af K. M:t gillade beslutet om lånet, hvars uptagande också jordegarne hade grundad anledning att vänta. Ett nytt kraftigt skäl för beslutets verkställighet hade upstått i de hypoteksföreningar, som nu vore under bildning (i Skåne och Vestergötland), och genom hvilka större säkerhet och enkelhet för den uplånade summans användande kunde beredas. K. M:t framstälde alltså angelägenheten af lånets uptagande och föreslog tillika, att det skulle användas endast till biträde åt hypoteksföreningar i enlighet med grunder, som i skrifvelsen voro särskildt angifna[1]).

Först den 7 nov., således öfver en månad senare än den dag, då denna skrifvelse var daterad, öfverlemnades den till stånden. Förhållandena voro då sådana, att de ej tycktes erbjuda synnerliga utsigter för framgången af det förslag den innehöll. Ej nog med att ständerna, såsom nyss är nämdt, hade beslutit, att hela lånefrågan skulle förfalla: de hade särskildt afslagit en motion, som afsåg att lånet skulle användas till understöd åt hypoteksföreningar[2]), och som således gick i alldeles samma riktning som K. M:ts nu framstälda förslag. Dessutom hade den allmänna längtan efter riksmötets afslutande nyss (slutet af oktober) gifvit sig luft i ett beslut att ingå till K. M:t med anhållan om riksdagens åtskiljande före jul, och man kunde äfven derföre vänta yttringar af missnöje med att ett ärende framstäldes, som sannolikt skulle omöjliggöra riksdagens afslutning vid denna tidpunkt. Redan vid remissen af den kungliga skrifvelsen fäldes också skarpa yttranden, förnämligast i borgareståndet, der hr Petré an-

[1]) K. M:ts skrifvelse n:o 67.

[2]) Se Stats-Utsk. Utl. n:o 190, som nästan utan diskussion bifölls af alla fyra stånden.

mälde en anmärkningsanledning mot kontrasignanten af skrifvelsen, statssekreteraren SKOGMAN, och på samma gång jemte hr HALLING, med hvilken en mängd af ståndets ledamöter instämde, sökte bevisa, dels att det vore ett brott mot § 75 R. O. att åter väcka en fråga, som genom ständernas beslut redan vore afgjord, dels att konungens sanktion af förra riksdagens beslut om lånets uptagande icke kunnat hindra ständerna att nu omintetgöra detta beslut[1]).

Samma åsigter framstäldes af hr PETRÉ i stats-

---

[1]) Borgarest. Prot. VI: 1000—1012. Se ock R. o. Ad. Prot. XVI: 109—117. Jfr äfven Bondest. Prot. VIII: 228—239, 480—487. Pröfningen af hr PETRÉS anmärkningsanledning gaf konstitutionsutskottet (10 mot 8) anledning att — såsom det redan den 20 nov. anmälde hos borgareståndet — på grund af § 106 R. F. ställa statssekreteraren SKOGMAN och statsrådets ledamöter (med undantag af grefve MÖRNER, som vid beslutets fattande varit frånvarande) inför riksrätt, såsom de der åsidosatt de för riksdagsärendenas behandling i grundlagen stadgade former och derigenom beredt öfverträdelse af § 75 R. O. Denna åtgärd synes emellertid hafva på alla håll mötts af ogillande, och dess befogenhet underkändes helt och hållet af riksrätten. Dennas utslag af den 17 jan. 1835 lydde nämligen sålunda: »Som jemlikt § 27 mom. 2 R. O. konungen eger att under riksdagens lopp till rikets ständer aflåta de propositioner rörande grundlagars eller öfriga lagars och ekonomiska författningars stiftande eller förändring jemte andra mål, dem konungen vill ständerna meddela; och stadgandet i § 75 samma grundlag att, om två stånd stanna mot två, frågan bör förfalla, utan att vid den riksdagen kunna ånyo väckas eller uptagas, icke bestämdt uttrycker, att konungens förenämda höga rätt till propositioners afgifvande blifvit genom sist berörda paragraf inskränkt; alltså och då enligt § 83 R. F. grundlagarne skola i hvarje särskildt fall efter ordalydelsen tillämpas, pröfvar riksrätten rättvist förklara, att laga anledning till anställande af ifrågavarande åtal icke förekommit, i följd hvaraf hr justitie-ombudsmannens emot ofvan bemälde herrar ledamöter af konungens statsråd samt föredraganden gjorda ansvarspåstående till alla delar ogillas». — SVERIGES STATSTIDNING för den 19 januari 1835.

utskottet, men detta åtnöjde sig med att (10 dec.) afstyrka det kungliga förslaget på den grund, att lånet hufvudsakligen blifvit beslutet för realisationens skull och till dennas betryggande; nu hade utvexlingen tagit sin början och andra åtgärder hade vidtagits för dess orubbade gång. Hvad åter anginge fastighetsegarnes understödjande, så hade det varit ett underordnadt syftemål och kunde ej vinnas utan förlust för staten, hvarföre utskottet fortfarande ansåge lånets uptagande ej mindre skadligt än obehöfligt[1]). Detta betänkande åtföljdes af flere reservationer och blef endast af borgareståndet bifallet, men af de öfriga, ehuru på grund af olika skäl, återremitteradt[2]). I sitt utförliga svar (21 jan. 1835) vidhöll utskottet sin förut uttalade åsigt och slutade med att betona, att staten ej borde blanda sig i enskildes affärer, att rikets ständer ej borde frångå redan fattade beslut, och att riket ej utan tvingande nödvändighet borde indragas i utländsk skuldsättning. Utskottets minoritet hade emellertid förenat sig om en af presidenten Billbergh formulerad reservation, hvari yrkades, att man på det sättet skulle tillmötesgå K. M:ts förslag, att riksgäldskontoret skulle intill en summa af 2,000,000 rdr specie ikläda sig garanti för skuldförbindelser, som utgåfvos af hypoteksföreningar, hvilka voro organiserade efter stadgade hufvudgrunder; och efter långa, delvis mycket hetsiga debatter blef detta förslag, som understöddes äfven af konungens rådgifvare, i hufvudsak antaget af alla ständen utom borgareståndet[3]). I följd af

---

[1]) Stats-Utsk. Utl. n:o 366, 367.

[2]) R. o. Ad. Prot. XVII: 474—509; Prestest. Prot. XIV: 583—596; Borgarest. Prot. VII: 958—975; Bondest. Prot. IX: 111—145.

[3]) Stats-Utsk. Utl. n:o 405; Prestest. Prot. (31 jan.) XV: 342—505; R. o. Ad. Prot. (3 febr.) XIX: 58—136; Bondest. Prot. (2 och 16 febr.) IX: 428—502, 570—641. — Vid bordläggningen af detta utskottets utlåtande hade hr Petré ett anförande, som kan tjena såsom prof på den oförsynta och storordiga ton, hvari hans yttranden ofta voro hållna. Se Borgarest. Prot. VIII: 296—306. Som ett annat prof kan anföras hans yttrande den 22 dec. 1834

N:o 45.

Promemoria af f. d. statssekreteraren Arnell.

(Originalet i Cederström'ska handskrifterna.)

Hr grefven har uppmanat mig att upplysa, af hvad orsak framlidne h. exc. grefve Cederströms underdåniga anmälan och promemoria af den 4 Mars 1825, angående försäljningen af ettdera af linieskeppen Manligheten eller Tapperheten, icke blifvit i statsrådsprotokollet för den 8 i samme månad, fullständigt upptagen.

Till vänligt svar härå får jag äran förklara, att jag, med fullkomlig säkerhet, ej kan draga mig till minnes alla detaljer af ämnet; men hvad jag efter 21 års förlopp ännu redigt kan påminna mig, skall jag utan förbehåll meddela.

Vid underdånig föredragning af ärendet förekom en skriftlig anmälan af grefve Cederström om ett af handelshuset Michaelson & Benedicks gjordt anbud för ettdera af förenämnda linieskepp samt om den provision, detta handelshus af K. Maj:t och kronan sig förbehållit. Beloppet så väl af köpesumman, som den äskade provisionen, kan jag ej med så fullkomlig säkerhet erinra mig, att jag deruppå kunde aflägga ed, men hvad jag säkert påminner mig är, att köpesumman vid ärendets afgörande förvandlades från *pesos duros* till *riksdaler hamburger banko*, genom hvilken förvandling någon förlust icke skulle tillskyndas kronan, emedan det bestämda försäljningspriset oafkortadt i svenskt mynt skulle inflyta, hvarjemte Michaelson'ska huset derigenom bereddes en utväg att af köparen (i andra hand), engelska handelshuset Goldsmith, komma i åtnjutande af den fordrade provisionen. Denna transaktion förekom mig något invecklad, ehuru jag då fullkomligt fattade densamma, hvarföre jag, efter konseljens slut och sedan högstsalig H. Maj:t ingått i dess inre rum, men samtlige statsrådets ledamöter ännu voro tillstädes, yttrade några ord om protokollets uppställning, då framlidne grefve Wirsén med någon liflighet inföll, att om statssekreteraren ville (som orden föllo) skicka Grundelstjerna till honom, skulle han vara behjelplig vid protokollets uppsättande. När jag härvid invände, att Grundelstjerna nog, på egen hand, skulle uppsätta protokollet, om

deras excellenser derom nu ville gifva närmare föreskrifter, förenade sig samtlige statsrådsledamöterne i den önskan att protokollssekreteraren Grundelstjerna måtte hos grefve Wirsén inhemta dessa föreskrifter.

Sedan protokollet blifvit uppsatt och innan dess justerande i konseljen, tillsade jag den aktningsvärde Grundelstjerna att dermed inställa sig hos grefve Cederström och enskildt justera det för honom. Detta skedde och protokollet blef af grefve Cederström godkändt, så väl vid det enskilda företrädet, som sedermera vid justeringen i konseljen.

Med kännedom af de spända förhållanden, som någon tid förut egt rum emellan grefvarne Cederström och Wirsén, besökte jag den förstnämnde en morgon och tog mig friheten varna denne min verklige vän och beskyddare för den snara, som jag befarade för honom kunna utläggas; men denne redlige, fastän grymt misskände man fruktade ej något svek. Han tackade mig för min välmening samt yttrade, att han reconcilierat sig med grefve Wirsén.

Att jag ännu en gång i ämnet samtalade med grefve Cederström, erinrar jag mig med visshet; men detaljerne af detta samtal kan jag ej redigt draga mig till minnes, emedan mina enskilda bekymmer, just vid denna tid, voro så förkrossande, att jag då knappt kunde fästa mina tankar vid andra ämnen; men att jag i den ofullständighet, jag trodde mig finna uti protokollet, misstänkte någon afsigt att hvälfva hela ansvaret på grefve Cederström, framstår tydligt och klart för mitt minne.

Åbo den 27 September 1846.

Lars Arnell.

N:o 46.

Utdrag ur åtskilliga skrifvelser af Arnell.

(Efter originalen bland de Cederström'ska handskrifterna.)

Åbo den 20 Juni 1846. — — — »På väg, du föreslagit, tror jag likväl att ändamålet ej vinnes. Till en början tror jag

knappt att kämnersrätten skulle samtycka till din begäran, och hvad skulle jag kunna vittna om protokollen, som jag icke sett på 21 år? Jag minnes dem sannerligen icke, och af en man på grafvens brädd [1]) kan man icke skäligen begära, att han skulle på sin ed aflägga ett sådant yttrande, som du begärt; tillåt mig derföre en proposition.

Jag skall skrifva en relation om förloppet af föredragningen, såvidt denna ännu kan återkallas i mitt försvagade minne och denna skall jag hos notarius publicus under tysthetslöfte beediga och sända dig med löfte från din sida att du deraf ej gör bruk, förrän jag är död. — — —

Jag tror du har orätt att misstänka Nordin för protokollsändring, ty ehuru jag ej håller af den mannen, måste jag i detta afseende frikänna honom, förnämligast af det skäl att Grundelstjerna är en så komplett hederlig karl att han *ej skulle låtit befalla sig något sådant.* G. F. af Wirsén har redigerat protokollet, det kan jag taga på min ed. — — —

Åbo den 29 September 1846. — — — Promemorian (exc. Cederströms af den 4 Mars) blef *in extenso* föredragen, men orsaken, hvarföre hon ej fullständigt inflöt i protokollet har jag äfven angifvit jemte vederbörandes motiver: *att med en annans sättande i sticket göra sig sjelf fri och störta en person, som stod i vägen.*» — — —

Åbo den 27 Oktober 1846. — — — »får jag äran förklara: att en promemoria af h. exc. Cederström verkligen förevar vid föredragningen af linieskeppens försäljning, men intogs ej i protokollet i följd af enhälligt beslut och öfverenskommelse.

Protokollet fördes af dåvarande protokollssekreteraren Axel Wilhelm Grundelstjerna.

Mig förefaller det obegripligt hvarföre man fordrar intyg, utlåtande och vittnesmål af mig, som vistas i främmande land, då samma upplysningar kunna erhållas både säkrare och lättare på närmaste håll. Grundelstjerna känner ifrågavarande ämne lika väl som jag, ty han har åhört föredragningen; han förde protokollet och han har haft alla dithörande handlingar i sina händer.

---

[1]) Arnell var nu 65 år; dog dock först den 6 September 1856. (Biogr. Lex., Ny Följd, I, 218).

Jag deremot har aldrig haft dem i min vård; — jag såg dem icke förr än vid konseljbordet och derifrån medtogos de af Grundelstjerna, såsom materialier för protokollets uppsättande.

Härvid måste jag göra det tillägg, att jag ej rätt säkert kan påstå, att Grundelstjerna medtog den oftanämnda promemorian. Det liksom sväfvar för mitt minne att detta papper återtogs af h. exc. Cederström; svära på något af dessa alternativer kan jag icke.»

N:o 47.

Promemoria af kommendörkaptenen Lundstedt.

(Originalet i Cederström'ska handskrifterna.)

Redan för någon tid sedan hade jag tänkt att samla och ordna de strödda erinringar, som jag ännu efter snart 25 års förlopp bibehållit, angående den då för tiden beryktade skeppshandeln, emellan kronan och judiska handelshuset Michaelson & Benedicks, men mellankommande göromål och en svår, nära fem år fortfarande sjukdom, hafva lagt ständiga hinder i vägen. Slutligen uppmanad dertill af en anförvandt till aflidne exc. Cederström, gör jag det så mycket hellre, som, efter mitt förmenande, omdömet i afseende på denne affär var förvillad och man hade häruti orättvist behandlat framlidne excellensen; men hvilken var en man, som ingalunda kunde förmås att af högaktning och vänskap för sin konung motivera sin handling, helst han inom sig visste, att han handlat med sin konungs önskan och vilja. Excellensen stod imellertid, vid den tiden, då skeppshandeln bedrefs, i en ganska farlig ynnest hos monarken och hade derigenom förvärfvat sig många ovänner, ja äfven ibland sjelfve hans egne vänner, hvilke, i förening med den afundsjuka liga, som bildade sig för att störta favoriten, begagnade skeppshandeln såsom förevändning derför. För att imellertid få ett redigt begrepp om de skäl, som sannolikt föranledde chefen för flottan att hos K. Maj:t anmäla och understödja försäljningen, måste ihågkommas, att excellensen

egde full kännedom om skeppens och fregatternes bristfälliga beskaffenhet vid den tiden; att det tillstånd, hvari de voro, icke var det bästa, kan bedömas deraf, att skeppet Tapperheten, som var ett af de till försäljning utsedda fartygen, ehuru det allenast några år förut undergått svår reparation, likväl befanns så dåligt, att detsamma efter någon tids liggande i Kartagena i Kolumbia, och ankommet till Newyork, några år efter försäljningen blef liggande uppruttet, eller försåldt för en spottstyfver. De andra till försäljning afsedda fartygen voro troligen i ett icke bättre skick. Om med denna kännedom af flottans fartyg, ett anbud till försäljning af tvenne linieskepp och trenne fregatter yppades, hvarigenom ett sammanräknadt belopp af 532,000 rdr hamb. banko och 19,000 pund sterling, motsvarande, efter dåvarande kurs på Hamburg 128 sk., och på London 12 rdr och 6 sk. banko, ett kapital af 1,650,375 rdr sv. banko, syntes det ej vara fullt skäl att detsamma försöka, med förutsättande att nya skepp och fregatter återbyggdes i de såldas ställe? Jag vill minnas, att de kostnadsförslag, som den tiden infordrades i och för försäljningens skull, upptogo kostnaden för ett 80-kanonskepp till icke öfverstigande 400,000 rdr banko, i komplett skick, och en 48-kanonsfregatt till 240,000 rdr banko. Af de för skeppen inflytande penningar skulle alltså kunna nybyggas och klargöras tvenne skepp och trenne fregatter, lika stora som de försålda, med en ej obetydlig summa derutöfver, att använda till nya inrättningar och förbättringar m. m. Fördelen för försäljningen var så i ögonen fallande, dels deruti att flottan skulle få fem nya fartyg af enahanda cert, men nya och ändamålsenligare, i stället för de gamla bristfälliga, att deras dimensioner och inredningar kunde rättas efter tidens fordringar, samt att kungl. varfvets personal under tiden blef sysselsatt på nybyggnadsarbeten, jemte flere andre mindre fördelar, som ofelbart måste tillskyndas genom en så högst betydlig ombyggnad. Det synes alltså icke hafva varit underligt om chefen för flottan omfattade försäljningen med värme; några andra motiv derföre synas icke varit behöfliga. Utgående från denne synpunkt lärer äfven K. Maj:t bedömt saken, då den af chefen för flottan anmäldes i statsrådet; i sammanhang hvarmed också k. brefven af den 8 Mars och 19 April 1825 om försäljning af ett skepp och en fregatt emanerade. Om jag

icke missminner mig, hade såväl chefen i förvaltningen amiral af Wirsén som befälhafvande amiralen tillstyrkt försäljningen. De sedermera dofva tillmälen om en olycklig försäljning af statens örlogsfartyg, uppkommna och underhållna af den alltmer om sig gripande afunden, deruti en pekuniär vinning af enskild man lades till grund för de motiv, som vållade försäljningen, fingo isynnerhet fart, då försäljningen af skeppet Försigtigheten och tvenne fregatter för tillsammans 361,000 rdr Hamb. banko, genom K. Maj:ts nådiga bref af den 14 Juni anbefalldes. Dessa rykten troddes allmänt komma ifrån Karlskrona, hvarest de högre officerarne börjat frukta att, om en del af flottan såldes, penningarne kunde för annat ändamål anvisas, och flottan blifva i mistning af sina fartyg, men egentliga orsaken syntes det mig vara: att excellensen Cederströms förtroende skulle än mera stärkas, om allt lyckades; att en enda man åtnjöt ett så stort och afundsvärdt förtroende, men isynnerhet att om denna affär misslyckades, ett svepskäl hade vunnits för excellensen Cederströms störtande.

Fastän redovisning vid hvarje af de särskilda försäljningarna lärer blifvit till K. Maj:t inlemnad, uppgjorde imellertid excellensen en komplett redovisning för hele skeppshandeln, som jag vill minnas skedde i slutet af Juli månad, men om konungens resa till Norige, som vid den tiden inträffade, eller annat förhinder uppkom för dess öfverlemnande, känner jag ej. Jag vill dock minnas, att excellensen nämnde för mig, att han försökt att ingifva densamma, men att göromålen för konungens resa till Norge hindrade dess emottagande. Under resan till Norge med H. Maj:t hörde jag ej ett ord af excellensen derom, men efter återkomsten derifrån och senare på hösten, jag vill minnas det var i slutet af September eller Oktober 1825, anbefalldes jag en afton att resa till Rosersberg, hvarest konungen då vistades och till högstdensamme öfverlemna ett försegladt paket, som det sades mig skulle innehålla såväl excellensens redovisning för de sålda skeppen, som andra vigtiga handlingar. Framkommen till Rosersberg midt i natten, kunde jag först morgonen derpå få anmäla mitt ärende, men fick ej nåden tala vid konungen, utan expedierades af grefve Brahe. Jag vill dock minnas, att paketet, som jag lemnade ifrån mig, vid återställandet hade varit uppbrutet och försedt med ett annat sigill, då jag på aftonen detsamma

emottog och återreste till hufvudstaden. Jag återkom alltså utan att veta hvad paketet innehöll, hvarom dock excellensen efter någon tid upplyste mig. Besynnerligt nog, att ehuru en hvar, som litet kände affären, kunde emotse h. exc:s onåd hos monarken, var han dock ännu alltid vid den tron att dermed hade ingen fara, och med ett värdigt lugn emottog han också hvarje förelöpare af den annalkande stormen, tills han skild från alla sina embeten jemväl lemnade hufvudstaden för alltid. Besynnerligt såg det äfven ut, då h. exc. en afton i Kristiania sade mig, att konungen anbefallt honom att resa till Karlskrona och att vi följande morgon skulle afresa. Efter alla de rykten, som då redan voro kringspridda, ansåg jag, från denna stund, excellensens sak ohjelplig och favoritskapet slutadt; tiden visade ock, att jag deruti ej hade så orätt. Vi reste, som det sades, för att chefen för flottan skulle sätta Karlskrona i försvarstillstånd emot fienden, ehuru ingen sådan hördes af. Under den tid excellensen uppehöll sig i Karlskrona, emottog han flere kurirer och bref från konungen eller grefve Brahe, på konungens befallning, hvilka väl höllos tysta, men som förmedelst ett ovanligt ledsamt lynne hos excellensen tillkännagåfvo att de ej voro angenäma. Också insjuknade excellensen ganska allvarsamt och måste hela veckan hållas vid sängen. En del af dessa bref besvarade excellensen sjelf, eller genom muntligt svar till kuriren, då denne var en högre militärperson, som ibland var fallet. Ett deribland och som excellensen visade mig, vill jag minnas var från grefve Brahe på nådigste befallning, att excellensen skulle å kronans vägnar uppsäga och återkalla den senaste försäljningen af ett skepp och tvenne fregatter, men hvilket af excellensen officielt besvarades att han ej kunde verkställa uppå ett blott handbref. Under tiden spridde sig de sällsammaste rykten i Karlskrona om en rysk flotta, som skulle hindra de sålda skeppens afgång m. m. Först sedan H. Maj:t kommit till hufvudstaden, vill jag minnas, att excellensen erhöll nådig befallning att lemna Karlskrona. Vid återkomsten till hufvudstaden var således allt förändradt och favoritskapet öfverflyttadt på en annan person.

N:o 48.

Note från grefve Nesselrode till friherre Palmstjerna.

(Efter originalet i Schinkel'ska Saml.)

Undertecknad, statssekreterare för utrikes ärenden, har redan under den 27 sistlidne November underrättat om den smärtsamma förlust, Ryssland då nyligen lidit. I dag är mitt uppdrag att å embetets vägnar meddela eder alla de omständigheter, som följt på denna sorgliga tilldragelse och jag har af denna anledning äran att delgifva närlagda kungörelse på uttrycklig befallning af den nye regent, som uppstigit på Rysslands, Polens och Finlands tron. Kallad att ärfva kejsar Alexanders riken, har kejsar Nikolaus jemväl ärft de grundsatser, som ledt dess höge företrädares statskonst och H. Maj:t kejsaren har låtit föreskrifva sina samtliga sändebud och ombud hos främmande magter att förklara, det han, vandrande efter sin förmåga i den furstes fotspår, hvars förlust han nu begråter, skall i handling ådagalägga samma trohet mot ingångna förbindelser, samma vördnad för de rättigheter, som helgas af bestående fördrag, och samma tillgifvenhet för de grundsatser, som bevara den allmänna freden och föreningsbanden mellan de olika magterna.

Kejsaren tillförser sig i gengäld samma benägenhet från deras sida att upprätthålla de förbindelser af förtrogen vänskap och af ömsesidigt förtroende, som, grundlagda och utvecklade under kejsar Alexander, gifvit åt Europa ett tioårigt lugn.

I det jag uttalar dessa välgrundade förhoppningar och de beslut, som föranleda dem, lyckönskar jag mig att under dylika förebud återknyta mina gamla förbindelser med frih. Palmstjerna och jag begagnar med nöje detta tillfälle att förnya försäkringarna om min synnerliga högaktning.

S:t Petersburg den 14 December 1825.

Nesselrode.

---

detta beslut faststäldes sedan grunder för inrättningen af hypoteksföreningar och blefvo i sammanhang med beslutet

---

rörande den då föreslagna ändringen af § 72 R. F. Borgarest. Prot. VII: 903—909. — Under debatterna på riddarhuset rörande den fråga, för hvars behandling här ofvan är redogjordt, förekom följande episod. En ung kapten i Svea lifgarde, friherre M. Klingspor, framkastade den 3 febr. den beskyllningen mot regeringen, att hon »med alla möjliga ansträngningar, *per fas et nefas,* sökte genomdrifva» det ifrågavarande lånet. Yttrandet väckte så mycket större upmärksamhet, som friherren var tjenstgörande officer, anstäld vid det förnämsta rangregementet, och för opposition från dylika håll var regeringen mer än vanligt ömtålig. Grefve Wetterstedt upmanade också talaren att afgifva förklaring öfver det fälda yttrandet, hvarpå denne sade sig vidhålla, att regeringen begagnat otillåtliga medel för att genomdrifva lånefrågan och hänvisade till stöd för sitt påstående till de omständigheter, hvarunder regeringens förslag framkommit, äfvensom till det af konstitutionsutskottet beslutna riksrättsåtalet. På förslag af grefve Arvid Posse upsköts nu frågan till protokollsjusteringen, som egde rum den 27 april. Riddarhusets bänkar, som ofta vid afgörandet af vigtiga frågor endast beklädde af några och tjugo personer, fyldes nu af ett nära tio gånger så stort antal. Då friherre Klingspor fortfarande nekade att återtaga det anmärkta uttrycket, upstod en passionerad, fyra timmar lång debatt, som slutade dermed, att huset med 141 röster mot 82 beslöt, att friherren skulle af landtmarskalken erhålla varning. Denna debatt gaf emellertid anledning till ett par andra af liknande slag. Hr Crusenstolpe, som vid denna riksdag sällan yttrade sig och, då han det gjorde, endast för att med den yttersta hätskhet anfalla regeringen, begagnade sig nämligen af detta tillfälle för att uttala sig på följande sätt: »Jag gillar ej, att friherre Klingspor nyttjat ett utländskt uttryck. Jag skall begagna mig af ett svenskt; det finnes ordet skälmstycken, och jag ber att få genomgå en liten tafla af regeringens förhållande sedan 1809». Han afbröts här »af så väl starka stampningar från många håll i salen, som af landtmarskalkens klubba», och då han sedan sökte fortsätta sitt anförande, blef han gång på gång afbruten af landtmarskalken, emedan han i diskussionen inblandade ämnen, som ej hörde dit. Då den Klingsporska affären var afslutad, föreslog friherre Nordin att enligt § 30 riddarhusordningen ett utskott måtte till-

om garantien genom skrifvelse af den 14 maj anmälda hos K. M:t, som derom utfärdade kungörelse den 30 juni 1835.

---

sättas, hvilket skulle till ståndet inkomma med utlåtande öfver hr CRUSENSTOLPES yttrande. Då den åberopade paragrafen stadgade, att utskottets utlåtande skulle innehålla tillstyrkande antingen till befrielse från allt ansvar, eller till anställande af laga åtal, eller till uteslutning från riddarhuset för den pågående riksdagen, hade således frih. NORDIN yrkat på tillämpning af den strängaste straffbestämmelse, som riddarhusordningen kände. Då för fattandet af ett dylikt beslut fordrades en pluralitet af $^5/_6$ af ståndets i omröstningen deltagande ledamöter, var detta yrkande mycket oförsigtigt; och man hade, såsom utgången visade, handlat klokare, om man nöjt sig med att föreslå tillrättavisning af landtmarskalken eller det förgripliga yttrandets uteslutning ur protokollet, hvartill endast enkel pluralitet hade varit behöflig. Efter en lång debatt beslöts den 30 april med 141 röster mot 42 det ifrågavarande utskottets tillsättande, och enligt riddarhusordningens föreskrift utsågos dess ledamöter till hälften af landtmarskalken, till hälften af hr CRUSENSTOLPE. Till en del genom ett förbiseende, hvartill utskottets ordförande, grefve HERMANSSON, vid voteringen gjorde sig skyldig, kom utlåtandet att dikteras af dem, som hr CRUSENSTOLPE invalt — friherrarne W. F. TERSMEDEN och J. A. KANTZOW, hrr L. J. HIERTA, CEDERSCHIÖLD, DALMAN och STUART —, och dess innehåll blef derföre sådant, att som hr CRUSENSTOLPE blifvit afbruten, innan han fått fullständigt utveckla sin tanke, saknades all ledning för ett säkert omdöme om rätta meningen och syftningen af hans yttrande (!), och då man i enlighet med tryckfrihetslagens föreskrift borde i tvetydiga fall hellre fria än fälla, »alltid mera fästa sin upmärksamhet på ämnets och tankens, än på uttryckets lagstridighet, på skriftens åsyftning, än på framställningssättet; dock utan rättighet att, i hvilket fall som helst, draga obestämda slutföljder af uttrycken», så ansåge sig utskottet böra tillstyrka, att hr CRUSENSTOLPE måtte befrias från all påföljd för det ifrågavarande yttrandet. — Man finner huru partiandan kunde vränga lagens tydliga mening! — Då detta utlåtande föredrogs, röstade visserligen 149 ledamöter för CRUSENSTOLPES uteslutning från riddarhuset, men som 47 röster afgåfvos för den mening, utskottet hade uttalat, och pluraliteten således icke utgjorde $^5/_6$ af de voterande, så kunde nu ingen åtgärd mot hr CRUSENSTOLPE vidtagas. — Se R. o. Ad.

Något anlitande af den ifrågavarande garantien behöfde emellertid icke komma i fråga; hypoteksföreningar bildades oberoende af denna, och den blef derföre vid 1840—41 års riksdag åter uphäfd.

Ett annat slag af kreditanstalter utgjorde äfven vid denna riksdag föremål för representationens upmärksamhet: det var de enskilda bankerna, hvilkas upkomst kan sägas sammanfalla med de åtgärder, hvarigenom Sverige åter erhöll ett ordnadt myntväsen, och på samma gång med begynnelsen till den starka materiela utveckling, som utmärker den följande tiden. Redan vid 1823 års riksdag hade ständerna hos K. M:t anmält sin åsigt, att den då öfverklagade förlägenheten i allmänna rörelsen borde kunna till en del afhjelpas genom uprättande af enskilda bolag till bestridande af en sammansatt upp- och utlåningsrörelse, hvilka, oberoende af rikets ständers penningverk, skulle förena de kapitalegandes och de kapitalbehöfvandes intressen, och de hade tillika anhållit om utfärdande af en författning om inrättande af dylika bolag. I öfverensstämmelse med ständernas förslag utfärdades också den 14 jan. 1824 en kunglig kungörelse angående inrättande af enskilda banker, och stadgades deri bland annat bolagsmännens solidariska ansvarighet. Först i oktober 1830 — således efter beslutet om myntbestämningen — upstod emellertid en inrättning af detta slag: den skånska privatbanken i Ystad, hvilken i nov. 1832 efterföljdes af Vermlands provincialbank. Ingen af dessa banker var tillerkänd sedelutgifningsrätt i vanlig mening[1]). Vid denna riksdag väcktes, dels af statssekreteraren SKOGMAN, dels af grefve D. FRÖLICH, motioner om en lag för enskilda banker, och med anledning deraf utarbetades af banko- och lagutskotten förslag till en dylik lag, hvilket efter vidlyftiga och invecklade förhandlingar blef i hufvudsak af riksdagen antaget. Enligt detta ständernas förslag kunde de enskilda

---

Prot. XIX: 91, 105 f., 111, 118 f., 125 f., 127 f., XXI: 251—304, 325—353, 366, XXII: 101—104, 111, 119—137.

[1]) SKOGMAN, anf. arb. II, 1: 182, 199.

bankerna vara af två slag, »aktiebanker» och »solidariska banker», båda med sedelutgifningsrätt, men i det fallet olika, att banker af det förra slaget skulle vara grundade på »delegarnes ansvarighet endast för beloppet af deras tecknade aktiesumma», hvaremot delegarne i en bank af den senare arten ansvarade »en för alla och alla för en, för fulla beloppet af bankens förbindelser» i den ordning, att, derest vid utmätning hos direktionens ledamöter tillgång i lösören saknades för betalning af fordran, borgenären vore berättigad att för bristen vända sig emot den eller dem af delegarne honom godt syntes, hvilken rätt genast stode honom öppen, då banken kommit i konkurstillstånd. En annan skilnad var den, att för aktiebanks stiftande fordrades en teckningssumma af minst 500,000 rdr specie, hvaraf, innan bolaget trädde i verksamhet, minst en fjerdedel borde i godkända hypotek vara i allmänt förvar öfverlemnad, och skulle bolaget inom ett år derefter hafva kontant inbetalt den andra fjerdedelen af den nämda summan; för stiftandet af en solidarisk bank fordrades endast hälften så stor teckningssumma — 250,000 rdr specie; deraf skulle minst en fjerdedel vara aflemnad i godkända hypotek, innan banken började sin verksamhet, men deremot berodde det på delegarne att bestämma när och till hvad belopp kontanta insatser skulle ega rum. Antalet delegare i en bank af sistnämda art fick ej understiga 50. — Som detta förslag blef färdigt så sent, att det ej förr än den 19 maj 1835 kunde till K. M:t inlemnas, så medhans ej någon pröfning deraf före riksdagens slut, och i följd af den dåvarande lydelsen af § 87 R. F. måste det derföre förfalla[1]). Det blef emellertid (4 nov. 1835) öfverlemnadt till handels- och finansexpeditionen för att tjena till uplysning och ledning vid förekommande frågor om enskilda bankinrättningar[2]), och flere af dess bestämmelser intogos bland stadgandena för

---

[1]) Exped.-Utsk. förslag till underdånig skrifvelse n:o 348. Skogman, anf. arb. II, i: 135, 137 f., 181 f., 196 ff., II, ii: 26—34.

[2]) Skogman, anf. arb. II, ii: 42.

enskilda banker, som under den närmast följande tiden erhöllo oktroj.

Olika åsigter kunde hysas rörande K. M:ts grundlagsenliga rätt att sålunda vid den administrativa lagstiftningen för enskilda banker tillämpa andra grunder än dem, som voro faststälda i den ofvan nämda kungörelsen af 1824, sedan denna genom § 6 af 1830 års banklag erhållit kraft af civillag[1]), och innan den blifvit ändrad enligt den form, som i § 87 R. F. stadgades. Den ifrågavarande åtgärden blef också, såsom i det följande kommer att nämnas, vid 1840 års riksdag föremål för anklagelse inför riksrätt. Samma öde vederfors då en annan åtgärd, hvarigenom K. M:t ansågs hafva vid behandlingen af ett af de nu samlade ständerna fattadt beslut öfverskridit gränserna för sin administrativa lagstiftningsmakt. Med denna sak förhöll sig på följande sätt. Den 23 april 1835 ingingo ständerna till K. M:t med ett förslag till vexellag, innefattande bestämmelser rörande så väl utrikes, som inrikes vexlar. Vid föredragningen häraf den 5 maj fann sig K. M:t icke kunna godkänna detsamma i hela dess omfattning, alldenstund bestämmelserna rörande utrikes vexlar icke vore att hänföra till civillag, utan tillhörde den administrativa lagstiftningen. De af riksdagen antagna stadgandena i detta ämne skildes derföre ifrån förslaget, och resten framlades (12 maj) såsom en K. M:ts kontraproposition till antagande af ständerna[2]). Propositionen blef också af riksdagen godkänd, men de åsigter K. M:t uttalat angående arten af lagstiftningen om utrikes vexlar möttes inom alla stånden med uttryck af ogillande: på riddarhuset väckte till och med hr STUART en motion, hvari han före-

---

[1]) § 6 af 1830 års banklag lydde sålunda: »Enskilde stånde det fritt att bolag inrätta till bankrörelses bedrifvande under iakttagande af hvad genom kgl. kungörelsen af den 14 jan. 1824 redan angående enskilda bankinrättningar är stadgadt eller framdeles af Kongl. Maj:t och riksens ständer stadgadt varder.»

[2]) K. M:ts svar på rikssalen den 12 maj 1835, s. 17 f.; K. M:ts Prop. n:o 79.

slog, att ständerna skulle i underdånighet anhålla, »det K. M:t täcktes låta utarbeta och vid nästkommande riksdag, i öfverensstämmelse med § 87 R. F., i nåder meddela rikets ständer förslag till gemensam lag för så väl vexelrörelsen inom landet, som den vexelrätt, hvilken utrikes och inrikes orter emellan borde ega rum». Lagutskottet, som ansåg sig »icke vara behörigt att yttra sig angående gränserna för statsmakternas verksamhet», fann sig icke kunna uptaga motionen[1]), och då dess utlåtande godkändes af tre stånd, så uträttades intet med det beslut om återremiss, som fattades af borgareståndet.

Såsom förut är nämdt[2]), hade äfven då frågan om bestämmandet af en ny myntenhet behandlades, inom stånden yppat sig olika meningar, huruvida detta ärende vore ett lagstiftnings- eller önskningsmål. I följd af det sätt, hvarpå ständernas skrifvelse formulerades, behöfde emellertid ej någon kollision emellan regeringen och representationen nu upstå angående denna sak. Men deremot gjordes på annat sätt ett försök att genom frågan om myntenheten gifva K. M:t en ny påminnelse om den stämning, som vid denna riksdag var så mäktig bland ständerna. Riksdagens skrifvelse i denna fråga hade afgått den 27 oktober 1834. Då regeringens svar dröjde, fann bankoutskottet med 16 röster mot 14 lämpligt att den 17 febr. 1835, i enlighet med ett af hr STUART väckt förslag, hemställa, att ständerna måtte ingå till K. M:t med en underdånig skrifvelse, hvari begärdes nådigt svar, »så snart K. M:ts dyrbara tid medgåfve». Skarpa reservationer, formulerade af grefve FRÖLICH, advokatfiskalen AF ROLÉN, borgmästaren HELLEDAY m. fl., åtföljde detta memorial. och det är väl knapt sannolikt, att det skulle kunnat vinna ståndens bifall. Emellertid torde det hafva föranledt det meddelande, som K. M:t den 27 febr. lät göra ständerna, att han icke ansåg sig kunna lemna dem svar på skrifvelsen rörande myntsystemet förr, än han fått mottaga un-

---

1) Lag-Utsk. Bet. n:o 186.
2) Se ofvan sid. 202.

derrättelse om de beslut, som ständerna fattat om hufvudgrunderna för bankens förvaltning. Den kungliga skrifvelsen åtföljdes af utdrag ur statsrådsprotokollet, hvaraf framgick, att statsrådet redan den 22 nov. tillstyrkt konungen att med vissa vilkor bifalla hvad ständerna beslutit, och att det sedan så väl den 13 dec. 1834 som den 27 febr. 1835 tillstyrkt, att han måtte i ämnet fatta beslut. Då ärendet den 5 mars föredrogs på riddarhuset, tog sig hr DALMAN häraf anledning att med stor häftighet anfalla konungens rådgifvare, emedan de, i trots af att deras råd i vigtiga frågor icke följdes, likväl bibehölle sina platser, men på samma gång offentligen reserverade sig emot de framställningar, som konungen meddelade representationen, och sålunda inför allmänna opinionen ålade honom det ansvar, som egentligen borde hvila på dem sjelfve. Anmärkningen var densamma, som vid flere föregående tillfällen blifvit af oppositionen framställd, och bemöttes under den följande ganska hetsiga debatten med hänvisning till regeringsformens stadganden om formerna för statsrådets ansvarighet. Men visserligen kunde det med skäl sägas, att det i detta fall ej varit nödvändigt att meddela de utdrag ur protokollen, som angåfvo statsrådets från konungens mening afvikande åsigter.

Med anledning af den kungliga skrifvelsen afgick (30 mars) ett meddelande om de beslut, som fattats rörande grunderna för bankens förvaltning, hvarpå konungen den 6 april svarade, att han ej ansåge tiden ännu vara inne att vidtaga den förändring i myntenheten som ständerna begärt, utan ville bibehålla det gamla räknesättet i riksdaler banco. Den enda åtgärd K. M:t funne nu böra vidtagas för att komma till det mål, som rikets ständer syntes åsyfta, vore att fastställa silfvermyntets afdelningar och bankosedlarnes valörer på ett sätt, som lättade bruket att räkna i riksgäldssedlar förmedelst deras sammanfattande uti lämpliga summor med sistnämda räknesätt. Och K. M:t ansåge det för sådant ändamål vara nyttigt att hafva i omlopp sedlar på 32 sk. bco, svarande mot den förra riksdalern riksgäldssedlar, o. s. v. För öfrigt ville K. M:t likmätigt § 79 R. F.

förordna, att de särskilda silfvermynten skulle utmyntas som följer:

1 å en rdr specie
1 å en half » »
1 å en fjerdedels » »
1 å en åttondels » »
1 å en sextondels » »[1]); d. v. s. så, som i 1830 års myntordning blifvit bestämdt.

Af hvad förut[2]) är meddeladt framgår, att det var regeringens afsigt, att silfverutvexlingen skulle taga sin början först sedan delaktighet i lagstiftningen rörande banken hade blifvit konungen medgifven. Denna plan blef emellertid tillintetgjord dels genom förkastandet af förslaget till ändring af § 72 R. F., dels genom det långa upskofvet med behandlingen af regeringens förslag till lag för banken. Detta förblef nämligen hvilande hos utskotten nästan hela året 1834, i det att betänkande derom afgafs först den 29 november. Detta innehöll kort och godt, att som af § 87 R. F. syntes följa, att ett af konungen framställdt lagförslag ej kunde annorlunda än i sin helhet antingen antagas eller afslås, men ifrågavarande förslag innehölle åtskilliga stadganden, som stode i strid med § 72 R. F., så tillstyrkte utskotten ständerna att förklara sig hindrade att antaga detsamma. Med anledning af andra förslag till lagstiftning för banken förklarade utskotten att, då en åtgärd att ikläda stadgarna för banken »civillags form, enligt § 87 R. F., vore ett verkligt inrymmande åt andra statsmakten af andel i en lagstiftningsrätt, som den nu icke egde; då rikets ständer redan genom förkastande af förslaget till ändring i § 72 R. F. ådagalagt, att de icke velat medgifva en rubbning i deras nu bestående konstitutionela förhållanden till banken; då det jemväl torde i längden blifva skadligt att på oregelmessig bana stifta grundlag i civillags form; då den så kallade banklagen af

---

[1]) Banko-Utsk. Mem. n:o 102. K. M:ts skrifvelse n:o 73. R. o. Ad. Prot. XX: 47—64. Exped.-Utsk. förslag till skrifvelse n:o 314. K. M:ts skrifvelse n:o 76.

[2]) Se ofvan sid. 197.

den 1 mars 1830 såsom en extraordinär lag stode fast och följaktligen, så långt den ginge, gälde till efterlefnad; och då alla öfriga nödiga stadgar kunde i vanlig ordning af rikets ständer beslutas, för att genom reglementen eller särskilda kungörelser till efterrättelse meddelas; så ansågo de någon ytterligare lagstiftning för rikets ständers bank, efter § 87 R. F., icke under närvarande förhållanden böra ega rum.» Betänkandet åtföljdes af flere grundliga reservationer, och då det strax före jul förekom inom stånden, uttalades i synnerhet bland presterna skarpt klander öfver det långa dröjsmålet med dess afgifvande, men slutet blef, att det af alla stånden utom adeln godkändes[1]).

Frågan om konungens och riksdagens ömsesidiga rättigheter med afseende på banken var dock icke härmed löst, utan lefde vid slutet af riksdagen åter upp på ett sätt, som är särdeles betecknande för den stämning, som nu rådde emellan regeringen och representationen. Förhållandet var följande. På grund af en af prosten ÅSTRAND väckt motion, hvars egentlige uphofsman var bankoutskottets dåvarande ordförande, grefve FRÖLICH, afgaf detta utskott den 16 april 1835 ett memorial af innehåll att, då det torde kunna anses gifvet, att K. M:ts garanti för begagnande af kredit eller kreditiv å utländsk ort för bankens räkning[2]) skulle medföra större trygghet åt dem, som härom med banken inläte sig i transaktion, än den garanti, som funnes uti en af rikets ständer i svenska folkets namn fullmäktige lemnad autorisation, underskrifven af landtmarskalken och talmännen, så tillstyrkte utskottet, att bankofullmäktige genom ett stadgande i bankoreglementet måtte erhålla rättighet att, då begagnande af ifrågavarande kredit erfordrades, anhålla om K. M:ts biträde för »afhandlingen» derom. Detta förslag kritiserades inom stån-

---

[1]) Banko- och Lag-Utsk. Bet. n:o 3 (Bih. t. Riksd. Prot. 1834, VI, II); Prestest. Prot. (16 dec.) XIV: 435—470; Bondest. Prot. (18 dec.) IX: 75—93; Borgarest. Prot. (20 dec.) VII: 866 ff.; R. o. Ad. Prot. (22 dec.) XVII: 453—456.

[2]) Jfr ofvan sid. 201.

den af olika skäl. Å ena sidan ansåg man, att anständigheten fordrade, att ständerna direkt inginge till regeringen med anhållan om hennes biträde, å den andra bestred man — särskildt under hänvisning till det sätt, hvarpå K. M:t tolkat ständernas anhållan om sanktion af beslutet om det ofvannämda silfverlånet — hvarje åtgärd, som skulle kunna uttydas såsom ett medgifvande, att regeringens »garanti» eller »autorisation» vore i nu ifrågavarande fall behöflig, eller som skulle kunna gifva henne anledning att på något sätt förskaffa sig det inflytande på bankens styrelse, som hon ansågs så ifrigt eftersträfva [1]). Det förstnämda skälet föranledde presteståndet att återremittera betänkandet, medan åter på riddarhuset, der det antogs, grefve FRÖLICH och herr ROSENBLAD väckte en särskild motion om direkt anhållan ifrån riksdagens sida. Äfven af bondeståndet blef betänkandet återremitteradt, af borgareståndet åter utan vidare afslaget [2]).

Inom utskottet hade meningarna rörande den föreslagna åtgärden redan ifrån början varit mycket delade, och då frågan andra gången förekom, var den förra minoriteten förvandlad till majoritet, hvilket också visade sig deruti, att utskottet nu afstyrkte den åtgärd, som det förut hade tillstyrkt (7 maj). Då emellertid adeln vidhöll sitt redan fattade beslut och såväl bonde- som presteståndet, ehuru med begagnande af olika ordalag, beslöto, ej blott att den ifrågavarande rättigheten skulle bankofullmäktige meddelas, utan ock att ständerna skulle omedelbart ingå till K. M:t med anhållan om dess medverkan, och då slutligen adeln genom bifall till den ofvannämda motionen förenade sig om sistnämda beslut, så kunde den 22 maj

---

[1]) Se i detta afseende särskildt hr STUARTS anförande på riddarhuset (Prot XXII: 7); hr HELSINGIUS' i Borgarest. (Prot. X: 9 f.) och prosten ÖDMANNS i Prestest. (Prot. XVIII: 473 f.).

[2]) Banko-Utsk. Mem. n:o 131 (Bih. VI: II); Prestest. Prot. (25 april) XVIII: 467—489; Bondest. Prot. (25 april) XI: 20—23; Borgarest. Prot. (27 april) X: 5—22; R. o. Ad. Prot. (1 maj) XXII: 6—22.

en skrifvelse aflåtas af innehåll, att rikets ständer anhölle, att derest bankofullmäktige kunde blifva i behof af K. M:ts bemedling i ministeriel eller annan väg för att till realisationens uprätthållande bereda banken kredit eller kreditiv å utländsk ort, samt fullmäktige derom gjorde underdånig anmälan, K. M:t då täcktes en sådan bemedling meddela[1]).

Det visade sig emellertid nu, att K. M:t var långt ifrån att betrakta frågan på samma sätt som de, hvilka yrkat på denna skrifvelses aflåtande, eller såsom en oskyldig formalitet, som man af grannlagenhet ej borde underlåta att iakttaga: i det svar, som konungen afgaf den 25 maj, hette det nämligen, att »K. M:t ej velat dröja att gifva rikets ständer till känna, att K. M:t med stöd af grundlagens anda, af aldrig öfverträdd häfd och af svenska folkets rätt ansåge en dylik åtgärd (uptagande af utrikes kreditiv) ej lagligen kunna tillvägabringas utan de begge statsmakternas samverkan, samt att i följd deraf K. M:ts biträde i sådant fall komme att bero af en föregången pröfning af behofvet och lämpligheten af en dylik åtgärd, äfvensom af naturen af de vilkor, som dervid blifvit fästade»[2]). Då detta svar gafs i enlighet med statsrådets enhälliga tillstyrkan, förefaller det synnerligen anmärkningsvärdt, att grefve WETTERSTEDT i sitt anförande på riddarhuset[3]) icke ansett skäligt framhålla den synpunkt, som i det kungliga svaret gjorde sig gällande. Han nämde väl som sin åsigt, att K. M:ts medverkan vore behöflig för att underhandlingarna om kreditivets erhållande skulle krönas med framgång, men förenade sig på samma gång »till alla delar» med en talare, som börjat med att erkänna, att rikets ständers bank för att skuldsättas in- eller utrikes icke behöfde någon annan föreskrift eller annat medgifvande än rikets

---

[1]) Banko-Utsk. Mem. och Utl. n:is 142, 143, 147, 148, 150. R. o. Ad. Prot. XXII: 164—166, 258; Prestest. Prot. XIX: 107—111; Borgarest. Prot. X: 189; Bondest. Prot. XI: 139 f.; Exp.-Utsk. förslag till skrifvelse n:o 351.

[2]) K. M:ts skrifvelse n:o 80, s. 3.

[3]) R. o. Ad. Prot. XXII: 8.

ständers[1])! Man kan under sådana förhållanden svårligen förvåna sig öfver det misstroende mot regeringen, som vid denna riksdag tidt och ofta gaf sig till känna och särskildt yttrade sig i tvisten om sättet för bankoreglementets öfverlemnande till K. M:t. Dennas förlopp var följande.

Vid sista riksdagen hade ständerna updragit åt bankofullmäktige att till K. M:t öfverlemna en afskrift af bankoreglementet och att på samma gång anhålla om kungörelse af de stadganden, som borde till allmän efterrättelse meddelas, men hvilka ständerna ej hunnit före riksdagens slut sjelfva anmäla. Nu ansågo emellertid månge det vara formenligare, att ständerna sjelfva öfverlemnade reglementet, och det så mycket mera, som det i följd af 1830 års banklag § 7 syntes vara K. M:ts rättighet och skyldighet att tillse, att det ifrågavarande reglementet öfverensstämde med denna lags innehåll. Bland andre, som hyllade dessa åsigter, var grefve Frölich, som äfven i denna fråga utvecklade ett stort och föga väl beräknadt nit för att genomdrifva regeringens mening. Han lyckades också förmå bankoutskottet till en hemställan (16 april 1835), att ständerna måtte före riksdagens slut till K. M:ts kännedom öfverlemna bankoreglementet och tillika anhålla, att K. M:t, »i händelse han funne förenämda stadgar och reglemente icke strida mot de i banklagen af den 1 mars 1830 faststälda grunder, i nåder täcktes desamma, i hvad de rörde allmänheten, låta på vanligt sätt kungöra». Emot detta tillstyrkande hade emellertid af utskottets 32 ledamöter ej mindre än 20 anmält reservation, de fleste på den grund, att ordalagen voro sådana, som om, i strid med § 72 R. F., K. M:ts sanktion i detta fall skulle vara behöflig; åtskillige äfven derföre, att de ansågo, att man nu borde förfara på samma sätt som 1830. Samma anmärkningar framstäldes äfven inom stånden, af hvilka blott ett — adeln —

[1]) Deremot framhöll i presteståndet statsrådet Poppius med mycken klarhet och bestämdhet, att bankens skuldsättning vore en sak, som i lika hög grad anginge konungen som ständerna. Prestest. Prot. XVIII: 474—480.

godkände förslaget, medan det återremitterades af presterna och bönderna och afslogs af borgarne [1]).

Denna fråga behandlades således af stånden på samma sätt som den, hvilken rörde anhållan om K. M:ts biträde till det utländska kreditivets uptagande. Och inom utskottet rönte hon äfven samma öde: den förra minoriteten dikterade nämligen det nya utlåtandet, hvari utskottet frånträdde sin förra tillstyrkan och hemstälde, att samma förfaringssätt måtte följas, som 1830 blifvit iakttaget. Detta utlåtande afgafs den 6 maj, sedan konungen låtit genom talmännen meddela ständerna, att han önskade före riksdagens slut få af dem emottaga bankoreglementet. Det bifölls af bonde- och borgareständen, hvaremot adeln vidhöll sitt förra beslut, och äfven preståndet fattade sitt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med utskottets första förslag, dock med uteslutande af den fras, som understälde bestämmelsernas lagenlighet K. M:ts pröfning. Två stånd hade således beslutit, att reglementet skulle öfverlemnas af ständerna sjelfva, två att meddelandet deraf skulle ske genom bankofullmäktige. I stället för att nu upgöra förslag till voteringspropositioner för förstärkt utskott fann utskottet för godt att räsonnera som så, att frågan om reglementets öfverlemnande genom ständerna sjelfva vore en ny fråga, som, då två stånd stannat mot två, måste förfalla, och skulle således det förfaringssätt iakttagas, som 1830 blifvit följdt. Någon anmälan häraf afgick ej heller till stånden, men förhållandet meddelades af enskilde utskottsledamöter, hvarpå adeln och preståndet ålade utskottet att inkomma med underrättelse, huru det i den ifrågavarande saken uppfattat ständernas beslut. Detta skedde genom memorial af den 21 maj, hvarpå de nämda stånden med ogillande af utskottets åsigter beslöto att anmoda detsamma att inkomma med jemkningsförslag och voteringsproposition i frågan. I borgareståndet deremot blef me-

[1]) Banko-Utsk. Mem. n:o 132. Bondest. Prot. (25 april) XI: 23—37; Borgarest. Prot. (27 april) X: 22—45; Prestest. Prot. (25 april) XVIII: 489—492; R. o. Ad. Prot. (4 maj) XXII: 22—55.

morialet helt enkelt lagdt till handlingarna, medan bondeståndets talman, under förklaring att utskottets åsigt vore grundlagstridig, nekade att derå framställa proposition. Då denna med 36 röster mot 26 yrkades, kom frågan till konstitutionsutskottet. Till månges öfverraskning förklarade detta (med 13 röster mot 8) »den yrkade propositionen icke vara stridig emot grundlagen», hvarpå bondeståndet den 25 maj beslöt att lägga memorialet till handlingarna — dock med det egendomliga tillägget, att det skedde »med ogillande af bankoutskottets yttrade åsigt». Votering i förstärkt utskott kunde således ej vidare komma i fråga[1]).

Härmed var dock saken ännu icke afslutad. »Med fästadt afseende på de inom riksstånden fattade stridiga beslut om sättet att till K. M:t öfverlemna reglementet för bankens rörelse och förvaltning», ansåg sig nämligen konungen, »för att icke lemna någon tvetydighet om sina åsigter i detta afseende», böra gifva rikets ständer, innan de åtskildes, till känna, huru han ansåge detta ärendes behandling. Detta skedde den 25 maj, i samma skrifvelse hvari hans upfattning af regeringens ställning till frågan om det utländska kreditivets uptagande framlades. Innehållet af denna skrifvelse ådagalade tydligt, huru skarp den spänning var, som nu hade inträdt emellan regeringen och representationen.

Myntbestämnings- och banklagarne af den 1 mars 1830 blefvo, hette det der, af rikets ständer till K. M:ts sanktion vid sista riksdagen öfverlemnade. K. M:t hade aldrig eftersträfvat och ville ej heller eftersträfva någon särskild delaktighet i lagstiftningen för rikets ständers bank; men rikets ständer ansågo den nödig till förekommande af framtida

---

1) Banko-Utsk. Bet. n:o 141. Bondest. Prot. XI: 126—139; Borgarest. Prot. X: 188 f., 373—382, 386—391; Prestest. Prot. XIX: 101—107, 197—205; R. o. Ad. Prot. XXII: 164, 230—242. Banko-Utsk. Mem. n:o 151. Prestest. Prot. XIX: 215—217, 220—235 (22 maj), 236—239 (23 maj); R. o. Ad. Prot. XXII: 259—284 (23 maj); Borgarest. Prot. X: 433—435 (21 maj), 443—446 (23 maj); Bondest. Prot. XI: 203—212 (23 maj). Konst.-Utsk. Mem. n:o 127. Bondest. Prot. XI: 219—221 (25 maj).

vådor för realisationens bestånd, om grunderna för dess verkställighet lemnades åt blott den ena af statsmakterna.

De begge lagarne blefvo på talmännens och rikets ständers förnyade framställningar sanktionerade. Begge statsmakterna inträdde såsom löftesmän och ansvarige inför svenska folket, att den stadga, som återinfördes i rikets myntväsen, skulle genom ändamålsenliga och orubbliga beslut emot alla framtida skiften befästas; men ifrån denna stund inträdde äfven både K. M:ts pligt, att särskildt vaka öfver dessa lagars handhafvande, och rikets ständers, att ställa sig deras stadganden till efterrättelse.

Detta ömsesidiga åliggande hade ännu mera vid denna riksdag blifvit förstärkt af en ny anledning, i den verkställighet myntbestämningslagen vunnit genom bankens öppnande till silfverutvexling. Vigten af stadgandet i § 7 i banklagen borde derföre för begge statsmakterna blifva så mycket större. Det vore med stöd af denna lagparagraf och af § 16 R. F., som K. M:t förväntade och egde rätt att vänta, att det blifvande bankoreglementet skulle af rikets ständer till K. M:ts kännedom öfverlemnas för att sätta K. M:t i tillfälle att å sin sida upfylla, hvad nämda paragrafer de båda statsmakterna ålade. Det vore K. M:ts pligt att försäkra sig derom, att de af rikets ständer beslutade stadgar och reglementen angående bankens rörelse och förvaltning vore uprättade i noggrann öfverensstämmelse med de i banklagen af den 1 mars 1830 lagda grunder, att i följd deraf till allmän tillämpning och verkställighet kungöra dem af dessa stadganden, som vore af denna allmänna egenskap och som upfylde förenämda vilkor, men deremot förvägra sin kungörelse till sådana, som möjligen kunde vara mot ofvan åberopade grunder stridande.

Bankoreglementets öfverlemnande af fullmäktige till K. M:t läte icke förena sig med form eller med denna lags upställning, enär, såsom vid denna riksdag varit förhållandet, rikets ständer under detta långa riksmöte sjelfva hade bort detta åliggande upfylla, helst det vore med rikets ständer och ej med deras fullmäktige, som K. M:t stiftat banklagen af 1830. De förre egde ensamma laglig rätt

att, i händelse K. M:t i deras beslut rörande banken skulle finna något som möjligen vore stridande mot de i banklagen lagda grunder, närmare förklara dessa beslut och äfven dem förändra; de senare, eller fullmäktige, åter egde endast att orubbligen följa de dem af rikets ständer gifna föreskrifter.

Då detta åliggande å rikets ständers sida likväl icke blifvit upfyldt, hade K. M:t egt anledning att derå fästa deras upmärksamhet; men då K. M:t icke ville fördröja riksdagens afslutande, och då rikets ständer redan 3:ne gånger genom sina talmän nödgats begära riksdagens förlängande, sedan de flere månader förut, utan beräkning af då oafgjorda vigtiga ärenden, förklarat sig vara färdiga med riksdagsärendena; så hade K. M:t icke velat å sin sida lemna något skäl till den klagan, som allmänt yttrades öfver riksdagens långvarighet.

Med stöd således af § 7 i banklagen af 1830[1]) och af de förbindelser densamma K. M:t ålade, och hvilkas noggranna iakttagande K. M:t endast till folkets betryggande och i dess sanna intresse påkallade, ville K. M:t härmed hafva rikets ständer förklarat, att som K. M:t ifrån ständerna icke mottagit annat meddelande i afseende på grunderna för bankens förvaltning, än som innefattades i deras underdåniga skrifvelse af den 30 sistlidne mars, så skulle K. M:t fortsätta granskningen af de punkter, samma skrifvelse innehölle, och anbefalla kungörandet af hvad K. M:t funne vara öfverensstämmande med de i lagen för banken af den 1 mars 1830 lagda grunder.

Denna skrifvelse remitterades af preste- och bondeständen till expeditionsutskottet, lades af adeln utan diskussion till handlingarna och framkallade inom borgareståndet

---

[1]) Denna paragraf lydde sålunda: »Alla stadgar och reglementen angående bankens rörelse och förvaltning skola uprättas i noggrann öfverensstämmelse med de i denna lag faststälda grunder.

Denna lag må, såsom allmän civillag, ej annorlunda ändras än på sätt i Reg. F:s § 87 stadgadt är; och ege i afseende på verkställigheten samma kraft och verkan som rikets öfriga gällande lagar».

några skarpa yttranden, förnämligast af hr Petré, men kunde, då riksdagen nästan omedelbart efter dess aflåtande uplöstes, ej nu föranleda någon åtgärd [1]).

Såsom af ett yttrande i denna skrifvelse kan slutas, utgjorde äfven tidpunkten för riksdagens åtskiljande ett af dagens tvisteämnen. Från oppositionens sida kastades skulden till riksdagens längd på regeringen, som ej i tillräckligt god tid aflemnat sina propositioner, och man beskylde henne äfven för att afsigtligt förlänga riksmötet i syfte att slutligen frampressa bankoreglementets öfverlemnande af ständerna sjelfva. Sannolikt var det ej mindre med anledning af dylika påståenden, än i följd af sitt missnöje med riksdagens hållning i det hela, som konungen lät sitt tal vid dennas afslutande den 27 maj 1835 börja med följande ord: »Mer än sexton månader hafva förflutit sedan edert sammanträde. Grundlagen bestämmer endast fyra månader för riksdagens längd. Ett år utöfver denna tid borde hafva varit tillräckligt att föreslå förbättringar samt begrunda dem, som blifvit eder meddelade. Denna tidsförlust kunde föranlåta mig att långt före den tid grundlagen utstakar sammankalla en ny riksdag, men i sådant fall vore det icke jag, som hade att förebrå mig de ökade kostnader, som dymedelst skulle de skattdragande tillskyndas». Talet, som uplästes af utrikesstatsministern — konungen var ej sjelf närvarande —, utmärktes äfven för öfrigt af en förebrående ton och framhöll särskildt i fråga om banklagstiftningen konungens mot ständernas stridande mening. Rörande representationsfrågan förekommo der följande väl sagda ord: »Flere förslag till ändring af vår representation hafva varit i omlopp. Vi hafva alle hört yrkanden om dess bristfällighet. Den är menniskors verk och tillvägabragt af män, som i värde voro jemngode med oss, men kan möjligen behöfva förbättringar och jemkningar. Långt ifrån att vilja motverka sådana, som pröfvas vara nyttiga, skall nationen alltid finna mig villig att underlätta deras införande, i följd

[1]) K. M:ts skrifvelse n:o 80. R. o. Ad. Prot. XXII: 295; Prestest. Prot. XIX: 260; Borgarest. Prot. X: 471—480; Bondest. Prot. XI: 229.

af min öfvertygelse och af den makt grundlagen mig tillägger.»

»Allt hvad denna medgifver» hette det vidare, »allt hvad nödvändigheten kräfver, skall införas, dock endast på den väg våra lagar utstaka, och icke till följd af ögonblickets hänförelse.

Samhällets bestånd och trefnad fordra ordning, fosterlandskänsla och samdrägt; de hvila ytterst på rättvisan, som, sjelf stödjande sig vid förnuftets kraft, jemnar och ordnar allt.

Då jag nu förklarar, att riksdagen från denna stund är afslutad, nedkallar jag Försynens välsignelse öfver eder, bedjande henne att städse ingifva eder kärlek till fäderneslandet samt vördnad för dess lagar.»

Arten af konungens känslor med hänsyn till den nu slutade riksdagen röjde sig äfven i de tal, hvarmed han besvarade de särskilda ståndens afskedshelsningar. I synnerhet anmärktes olikheten emellan dem, som ställdes till adeln och borgareståndet. Medan konungen till det förra ståndet yttrade, att »ridderskapet och adeln, oansedt alla mötande svårigheter, aldrig under loppet af detta riksmöte förglömt sin uråldriga, ärofulla bestämmelse att gifva främsta efterdömet af förtroende för konungen och vördnad för lagarne, samt att bereda gagneliga beslut», var hans tal till borgarne af följande lydelse: »Jag skattar, såsom sig bör, de tänkesätt I genom eder talman för mig hafven uttryckt. Endast efter deras ord och deras handlingar kan jag bedöma menniskors uppriktighet. Den allseende ensam förmår att läsa i deras hjertan. I mitt så väl som i edra skall Dess blick intränga, och i ett annat lif skall jag finna lönen för det goda, jag sökt bereda edert stånd. — I återvänden nu till edra hemvist. Medverken der till bibehållande af den endrägt och det lugn, som råda i alla delar af riket, aldrig förgätande, att handel och näringar aftyna öfverallt, hvarest ordning och laglydnad uphört» [1]).

[1]) Såsom ett uttryck af konungens missnöje med den ton, som under denna riksdag varit rådande inom borgareståndet, betraktades äfven det bemötande, som en af detta stånds

Så var ändtligen den långvariga riksdagen afslutad. Dess karakter antydes i de ord, hvarmed borgareståndets

---

tongifvande ledamöter, omedelbart efter riksdagens afslutande fick röna, och hvarför vi anse oss böra i korthet redogöra. I enlighet med öflig sed inbjödos deputerade från stånden att efter riksdagens högtidliga afslutning intaga middag på slottet. Bland dem, som borgareståndet dertill utsåg, voro brukspatronerna PETRÉ och WEDBERG, om hvilka båda det berättades, att de vid en några dagar förut gifven offentlig middag förblifvit sittande, då skålen för konungen dracks. Konungen lät nu underrätta ståndets talman, att han icke kunde vid sitt bord emottaga nämde herrar, och skall tillika hafva meddelat, att detta beslut icke hade sin grund uti några deras yttranden eller handlingar vid riksdagen, utan endast i kunskapen derom, att de brukade vid kungliga skålars drickande iakttaga sedvänjor, hvilka på kongl. slottet icke voro lämpliga, och hvaraf ledsamheter kunde upkomma, som konungen ville spara sig och dem. Talmannen gaf de båda herrarne del af det budskap han erhållit, men hr PETRÉ ansåg enligt sin egen upgift »desto mindre tillständigt att från middagen uteblifva, som han dymedelst skulle hafva kommit att gifva åtminstone en skenbar styrka åt den grundlösa upgiften om underlåten etikett vid drickande af konungens skål». Han infann sig derföre på slottet i borgareståndets taffelrum, men blef af den såsom värd fungerande kammarherren afvisad. Han åtföljdes vid sin bortgång af brukspatron FALHEM, som ansåg sig ej heller kunna qvarstanna, då en af ståndets medlemmar blifvit på sådant sätt bemött. Se SVENSKA MINERVA för den 10 och 12 juni 1835 och hr PETRÉS yttrande till borgareståndets protokoll den 28 jan. 1840. Prot. I: 59 f. Jfr Biogr. Lex., N. F. VIII: 146 f. — Med denna händelse sammanstäldes, att tvenne medlemmar af riddarhusoppositionen, friherrarne M. KLINGSPOR och S. VON STEDINGK, båda kaptener vid Svea lifgarde, omedelbart efter riksdagens slut bortkommenderades från Stockholm för att tjenstgöra, den ene som adjutant hos kommendanten på Carlstens, den andre för att fylla samma plats på Carlsborgs fästning. Dessa åtgärder försvarades af SVENSKA MINERVA, såsom afseende att »återföra den på villovägar stadda militäriska esprit, hvilken är icke mindre nödig i de länders arméer, som hafva representativa statsförfattningar, än i deras, som äro sådana förutan!»

talman började sitt afskedstal till sitt stånds ledamöter: »Målet är hunnet», yttrade han, »och då jag dertill nu får lyckönska eder, M. H., sker det med känslor, lika den undan böljornas och stormens våld frälsades, som med höjda blickar mot himmelen, utan ängslig erinran af det förflutna eller förveten forskning af det tillkommande, tacksamt njuter det närvarandes sälla ögonblick.» Stormig hade den för visso varit, och icke hade regeringen visat sig ega förmåga att stilla stormen och tvinga de uprörda böljorna till ro. Hon hade fått pröfva ett motstånd, hvars styrka hon icke anat och på hvars kufvande hon derför icke varit beredd. Det yttrade sig redan vid riksdagens början i förkastandet af förslaget till ändring af § 72 regeringsformen; det framträdde med ökad styrka vid voteringarna i förstärkta statsutskottet på hösten 1834. Under senare delen af riksdagen inträdde väl någon förändring i ställningen, i det att regeringen åter erhöll majoritet i presteståndet, men ännu i riksdagens sista timmar kunde oppositionen upträda med en styrka, som trotsade alla styrelsens ansträngningar. Konung Carl Johans regering hade uplefvat en riksdag, der hon i nästan alla vigtigare frågor blifvit slagen. I ej ringa mån torde det hafva varit hennes eget fel, ty med mera förutseende och förmåga af initiativ, med större klokhet och kraft å hennes sida, hade det kanske i åtskilligt gått annorlunda. Längre än till att bereda regeringen förödmjukelser lyckades emellertid oppositionen icke hinna. Af flere omständigheter framgår otvetydigt, att hennes egentliga mål hade varit att framtvinga ett ombyte i konungens rådgifvarepersonal; men detta lyckades icke. Huru förhållandena vid nästa riksdag skulle gestalta sig, berodde väsentligen af den ställning regeringen komme att intaga till vissa af den nu åtskilda riksdagens beslut och till sådana reformfrågor, hvilkas snara lösning äfven af män utom oppositionens led betraktades såsom nödvändig.

BILAGOR.

Handlingar i frågan om k. Gustaf IV Adolfs son, prins Gustafs titel[1]).

N:o 1.

Cirkulär-bref af H. Ex. Hr Grefve af Wetterstedt, dateradt Stockholm d. 21 Juli 1825.

Grefve Woyna har underrättat mig, att Prins Metternich uti en depesch, som Grefven af denne Minister erhållit, nämner: att Prins Gustaf, son af f. d. Konungen, redan under sin vistelse i Wien anhållit att få ingå uti Österrikisk tjenst, och att han förnyat denna anhållan uti en direkt till Kejsaren ställd skrifvelse; att denne Monark så mycket mindre tvekat att gynsamt uptaga denna begäran, som valet af den tjenst Prinsen åstundade tycktes med hänsyn till hans nuvarande ställning vara både det lämpligaste och det som minst antydde några biafsigter; och att han således innan kort skulle anställas såsom surnumeraire öfverste-löjtnant i Kejsarens ulan-regemente.

Ehuru enkel och likgiltig denna omständighet är, tillade Prins Metternich, kunde likväl de tilldragelser, som förut inträffat i afseende på Prinsen, ehuru alldeles främmande för hans närvarande ställning, likväl erbjuda åt illviljan vissa anledningar till misstag. För att förekomma dem har Grefve Woyna erhål-

[1]) Dessa handlingar, af hvilka en stor del finnas i afskrift i Schinkelska samlingen, äro här meddelade efter de officiela öfversättningar, som finnas bilagda hemliga utskottets protokoll för 1829. Som öfversättningen stundom är felaktig, hafva vissa ändringar deri skett, men den har dock i hufvudsak bibehållits oförändrad, sådan den befinnes i nämda handlingar, hvilka af regeringen meddelades utskottet jemte motsvarande afskrifter och utdrag. Stafsättet har för det mesta moderniserats.

lit befallning att begagna sig af det första tillfälle att i detta ämne med mig samtala och framställa saken i hela dess enkelhet.

Jag har ansett mig böra underrätta Er om detta meddelande af Österrikiska hofvet, på det att, om man vid denna händelse ville fästa något slags vigt eller deraf draga några slutsatser, ett tillfälle skulle Eder lemnas att låta förstå, det vi anse den såsom ganska likgiltig, och att vi i förhand derom varit underrättade.

N:o 2.

Skrifvelse från Chargé d'Affaires Herr Croneborg till H. E. Herr Grefve af Wetterstedt, dat. Wien d. 15 November 1826.

Uti Österrikiska militärkalendern för innevarande år är sonen till f. d. Konungen benämd: »H. K. H. Prins Gustaf af Sverige», och det var mot denna benämning jag anförde klagomål i mitt hofs namn. Jag begaf mig till H. H. Prins Metternich, som i förgår behagade emottaga mig. — Jag utvecklade för Ministern de skäl, som föranledt mina påminnelser, tillkännagifvande tillika det förtroende, hvarmed jag väntade en rättelse, den våra rättigheter som folk, vår sjelfständighet, lika kraftigt påfordrade, som min regerings vänskapliga förhållanden till den Kejserl. Österrikiska. — Med ett undseende, som på samma gång bevisade hans Monarks tänkesätt för Konungen och Prins Metternichs vördsamma aktning för H. M., behagade H:s H:het svara mig: att H. Kejserl. M:t vid hvarje tillfälle var beredd att gå Konungens önskningar till mötes, och att äfven, oberäknadt det nöje H:s Österrikiska M:t hyste att göra Konungen till viljes, voro de förbindelser, som han ingått med Svenska regeringen, en tillräcklig borgen att å hans sida aldrig några steg skulle tagas, som förnärmade Konungens rätt eller Rikets sjelfständighet. Hvad sjelfva den begäran beträffade, hvilken jag till honom framstält, behagade Prinsen säga, *att han verkligen fann sig öfverraskad*, och att allt, hvad han nu kunde försäkra mig, var, att mitt hof skulle erhålla all den upprättelse Kejsaren trodde sig i förevarande ämne kunna lemna. Denna försäkran skulle utan tvifvel hafva varit mig tillräcklig, och jag var till och med i begrepp att taga afsked, när H. H. sjelf återtog samtalet, »i förtroende och ej på officielt sätt, emedan det angick hans enskilda mening, och den som i allmänhet iakttages i afseende på Prins Gustaf».

Prinsen började med att säga mig: »Jag känner ej, att under min långvariga embetsbefattning några åtgärder någonsin hafva blifvit vidtagna från Sveriges sida för att bestrida benämningen *af Sverige,* antagen af f. d. Drottningen och hennes barn. De hafva alltid undertecknat sig så; och Ni vet, Min Herre, att i diplomatiskt afseende är allt tillåtet, som ej är förbudet. Kejsaren har således ej handlat i strid emot de traktater, som förena H. M. med Sveriges nuvarande regering och dynasti, om han erkänner Prinsen under det namn han ger sig sjelf, och mot hvilket inga invändningar egt rum. Kejsaren skulle ej hafva gifvit denne Prins titel af Kronprins af Sverige, ty sedan H. M. erkänt sakernas närvarande ställning i Sverige, skulle han derigenom hafva öfverträdt helgden af sina förbindelser med detta land; men då Prins Gustaf *är född Prins af Sverige,* tyckes det, att han ej kan förlora denna titel, så vida ej annorlunda blifvit bestämdt i detta afseende.»

På dessa yttranden svarade jag: att sedan Europas regeringar erkänt alla de förändringar, som i Sverige egt rum i följd af revolutionen år 1809, hade de stillatigande, men på ett bestämdt sätt, förbundit sig att erkänna afkomlingarne af f. d. Konungen endast såsom Prinsar af Holstein, ett hus, från hvilket den i Sverige fordom regerande familjen leder sitt ursprung; ty denna familj, beröfvad sin rätt till Svenska kronan och utan något slags samband med detta land, vore på nytt lika främmande för Sverige, som före utväljandet af Konung Adolf Fredrik, och borde följaktligen ej erkännas under något annat namn, än det han bar. Inga andra Prinsar af Sverige kunna finnas än de, som tillhöra det regerande huset; om man ger denna titel åt andra, blifva Sveriges värdighet, dess statsskick och dess närvarande dynastis rättigheter förnärmade; och min regering, som stadfästat dem genom de kraftigaste aftal, kan invända emot allt, som strider deremot.

Prinsen svarade härpå, att han trodde, det ej här vore fråga om att utreda saken ifrån denna synpunkt, som i alla hänseenden kunde vara riktig, men hvilken ej vore tillämplig, innan frågan derom blifvit från Sveriges sida väckt.

Sedan han sagt mig ännu en gång, att han bad mig anse allt hvad han yttrat såsom ett enskildt och förtroligt samtal, tillade Prinsen: »Jag medger, Min Herre, att jag fullkomligt inser, att det ej är för Sverige likgiltigt (om icke med hänsyn till dess bestämda intressen, åtminstone med hänsyn till dess värdighet), att Prins Gustaf bibehåller titeln af Prins af Sverige; men jag har ofta tänkt, att Ert hof vore befogadt att göra framställningar till de andra kabinetten för att i detta afseende tillvägabringa en förändring; och om jag blefve upmanad att i

detta ämne ge ett råd, synes mig, att den enklaste utvägen vore, att Svenska beskickningarna vände sig till vederbörande hof för att begära en upgörelse, hvilken föga kunde möta några svårigheter. Då skulle ett allmänt beslut deraf blifva en följd, och Ni bör vara öfvertygad, att Kejsaren, hvars föregående åtgärder bort bevisa Ert hof hans tänkesätt för detsamma, skall vara färdig att följa de andra hofvens exempel, och biträda ett beslut, hvilket Ni eger så mycken rätt att påkalla, men som ej kan tillämpas förr än Er regering sjelf äskat det.»

Då jag hvarken kunde eller ville medgifva nödvändigheten af ett dylikt steg, yrkade jag å nyo på vår rätt att erhålla den rättelse jag yrkat, i följd af det redan af Österrike meddelade erkännandet af vårt statsskick och ej i följd af en särskild begäran i detta afseende. Prinsen, som alltid undvek att svara härpå, och som till och med tycktes vilja undvika att undersöka mina skäl, syntes vilja bevisa mig, att benämningen af Prins af Sverige hittills af alla hof tilldelats sonen af f. d. Konungen. Han anförde i sådan afsigt Markgrefvens af Baden giftermålskontrakt för att fråga, om jag ej trodde, att Prinsessan Sophia der benämdes Prinsessa af Sverige. Det var mig lätt att svara, att jag ej ansåg nödigt att tro något härom. Om medlemmarne af f. d. Kongl. familjen enskildt bibehållit titlar, som påminna dem om bedrägliga och förlorade rättigheter, om de äfven deraf gjort bruk i sina enskilda förhandlingar, är sådant en sak, hvarom mitt hof ej tager kännedom: det fäster dervid någon vigt, endast när det ser dessa titlar nyttjade af vänskapliga hof, af hvilka det har rätt att fordra afskaffandet af en sådan benämning, i följd af det erkännande de gifvit åt dess sjelfständighet och dess dynasti.

Prins Metternich, som ytterligare ville anföra ett bevis af samma egenskap, sade derefter: »Tror Ni, att Kejsaren i Ryssland ej ger Prins Gustaf namn af Prins af Sverige? Ni kan vara säker, att i sin skriftvexling med denne Prins tilldelar han honom detsamma, ty huru kan det förvägras, då han så tecknar sig, och då denna benämning aldrig blifvit honom bestridd?» — Jag påminte mig de förhandlingar, som egt rum emellan Konungens Ministère och General Suchtelen för att upgöra f. d. Kongl. familjens penningeangelägenheter. Jag svarade Prinsen, att jag vore säker, att H. M. Ryske Kejsaren ej gjorde bruk af nämda titel vid dessa förhandlingar, ty uti sådant fall hade min regerings värdighet motsatt sig upgörandet af detta ärende, som afslutades utan svårighet.

Prinsen, som ej mera ville fortsätta detta ämne, ej heller ingå i den undersökning, jag sökte att tillvägabringa, afbröt vårt samtal, i det han sade: »Min Herre, om Ni till Er re-

gering inberättar detta samtal, ber jag Er att framställa de anmärkningar, jag gjort, såsom föranledda af en allmän åsigt och icke såsom härledda af någon motvilja att göra rättvisa åt den begäran Ni framstält. Jag är vida skild ifrån den tanken att vilja gifva äfven den ringaste anledning till misssämja emellan våra begge hof. Jag skall för Kejsaren redogöra för den rättelse Ni påfordrar; men jag anser, att den blefve mera kraftig och besparade Er obehagligheten att förnya en dylik begäran i framtiden, om Ert hof ansåge lämpligt att i detta ämne ställa en formlig och gemensam upmaning till alla de kabinett, som redan äro med Er dynasti förbundna genom de högtidligaste traktater». — Med dessa ord affärdades jag af Prinsen.

N:o 3, a.

Skrifvelse från H. E. Herr Grefve Wetterstedt till Chargé d'Affaires Herr Croneborg, dat. Stockholm d. 30 Januari 1827.

Härjemte får jag tillställa Eder concept till en not, hvilken Ni eger att ingifva till Hans Höghet Prins Metternich; och så snart Ni derå undfått hans svar, behagade Ni detsamma till mig genast öfversända.

Om Prinsen än vidare till Er omnämner den åtgärd, som i detta afseende bör vidtagas hos de andra makterna, bör Ni svara: att Ert hof tvifvelsutan ansett ett sådant steg hvarken nödvändigt med hänsyn till sjelfva grundsatsen, ej heller derföre, att det eger minsta gemenskap med det fall, hvarom är fråga, emedan man hade svarat Er med att endast hänvisa Er till den regering, hos hvilken Ni blifvit anställd. I händelse man skulle för att rättfärdiga den ifrågavarande benämningen förebära svårigheten att utmärka Prins Gustaf, kan Ni säga, liksom af Er sjelf, att Sverige ej befattar sig med att föreslå några titlar för f. d. Konungens barn; att det endast inskränker sig till att bestrida den, som rör dess rätt; men att det synes Eder lätt att gifva Prins Gustaf och hans systrar den titel, hvilken hufvudmannen för denna familj först antog, nämligen Holsteinska husets titel, den han sedermera utbytt emot en annan mindre betydande.

Vi voro långt ifrån att vänta oss tidsödande och allmänna framställningar i en så enkel och öppen fråga som den, hvilken är å bane. Alla föregående tilldragelser och ännu förevarande förbindelser borde lemna oss en borgen för motsatsen, för att ej ens tala om de nya slägtskapsband, som knutits med

Österrikiska hofvet genom H. K. H. Kronprinsens förmälning. Fördenskull smickra vi oss med den föreställningen, att rättvisan af vår fordran ej skall undfalla en så rättsinnad Monark, som Kejsaren af Österrike, och en så uplyst Minister som hans.

Sverige har redan för mera än tvänne sekler sedan med framgång stridt emot en Konungslig familjs anspråk, hvilken det uteslutit från sitt sköte. Dessa anspråk utvecklade endast en ny kraftyttring hos nationen, och öppnade för Gustaf den Store denna ärofulla bana, hvaraf det lysande minnet ännu är bibehållet, äfven vid sidan af de senare triumfer, som utmärkt hans slagfält. Jag erinrar om dessa händelser endast för att antyda Er, Min Herre, huru smärtsamt det blefve oss att se dylika omständigheter uprepas. Då för 14 år sedan Europa förenade sig för att eröfra sin sjelfständighet, voro Sverige och dess Konung bland de förste, som svarade på upmaningen dertill, och gåfvo dymedelst en föresyn åt vida mäktigare stater. Man beräknade ej vid denna tidpunkt en dylik medverkan efter nationernas kraft i afseende på invånarnes nummertal, men efter föreningen af deras moraliska krafter, ledda till ett gemensamt mål, och efter deras styresmäns insigter. Ännu mindre satte man inbillade anspråk vid sidan af förvärfvade rättigheter, dem stora framgångar ännu mera borde befästa. Men man var lika långt ifrån att förmoda, att man så kort derefter skulle glömma orsakerna till dessa stora händelser och, framför allt, att man kan hysa det falska hopp, att Svenska nationen kan glömma dem. Nej, Min Herre, hon hågkommer dem, för att dess mera vörda och älska den Konung, som låtit henne förvärfva en ny ära; för att i hans dynasti skåda en ytterligare borgen för sin tillkommande sällhet; för att ej afundas någon makt de förmåner den skördat af den minnesvärda kamp, som grundat sakernas närvarande ställning i Europa, men för att äfven med hela kraften af den rättvisaste och på samma gång den lugnaste förtrytelse motverka hvarje öppet eller hemligt anfall emot sina rättigheter och sin sjelfständighet.

N:o 3, b.

Not att tillställa Kejserliga Ministèren.

Undertecknad, Chargé d'Affaires, m. m. har ej underlåtit att till Konungen, hans Herre, inberätta de åtgärder han enskildt vidtagit hos H. H. Prins Metternich, m. m., i ändamål att fästa hans upmärksamhet på benämningen »af Sverige», som

uti Kejserliga militärkalendern för sistlidet år, tilldelas H. K. H. Prins Gustaf, son af f. d. Konungen af Sverige, jemte det muntliga svar H:s Höghet afgifvit. Undertecknad har nu erhållit sitt hofs uttryckliga befallning att officielt begära H:s Höghets bemedling, på det att förmedelst H. M. Kejsarens, hans Herres, befallning denna benämning — hvilken på en gång förnärmar alla kraftegande traktater, äfvensom den Skandinaviska halföns båda förenade rikens sjelfständighet, grundad på den fundamentalakt, som blifvit emellan dem uprättad, och i synnerhet förfördelar Sveriges nationela värdighet, samt hvilken det hvarken kan eller bör anse som något annat än ett misstag — måtte blifva ändrad eller utelemnad uti nästföljande uplaga af ofvannämda kalender och ej mera denne Prins tilldelas.

Denna begäran, hvars rättsgrund man ej torde kunna misskänna, och som med fullt förtroende hänskjutes till Österrikiska hofvets billiga ompröfvande, bör lända till bevis, att Sverige icke af någon anledning till farhågor ingår i undersökning af de titlar eller utmärkelser, dem medlemmarne af den forna Kongl. familjen kunna gifva hvarandra sins emellan eller erhålla af höflighet uti de handlingar, som ej på uppenbart eller officielt sätt komma till Svenska regeringens kännedom. Den fruktlösa förmånen att draga fördel af titlar, dem man förlorat, kan ej ega något inflytande på beståndet af Sveriges rättigheter, ej heller på dess utöfvande af desamma. Men Sverige bör förvänta sig att uti ett officielt dokument, offentliggjordt under en makts ögon, som med detta land uprättat vänskaps- och diplomatiska förbindelser, benämningen »af Sverige» ej må gifvas åt en Prins, som blifvit förklarad förlustig densamma i följd af beslut, som utgått från dess ständer, i Svenska nationens namn. Detta beslut, allt ifrån denna tidpunkt bekräftadt och erkändt i alla traktater och af alla makter, utgör likaledes en af de väsentliga hufvudgrunderna för Europas närvarande ordning och för vidmakthållandet af dess lugn; en ordning, den Sverige och Österrike inbördes försäkrat hvarandra, och hvilken icke kan förnärmas, utan att detta tillstånd af lugn blir rubbadt till alla sina delar.

Således bör den sak, hvarom är fråga och emot hvilken undertecknad gör påminnelser i sitt hofs namn, vara af vida större vigt än några höflighetsbref, som undgå allmänna upmärksamheten, eller någon tidningsskrifvares tillfälliga misstag. Sedan Österrikiska hofvet för tvänne år sedan på det mest förekommande och mest oförstälda sätt underrättat Konungens regering, att Prins Gustaf skulle anställas i dess tjenst, är det likväl detta lands militärkalender, som tilldelar denne Prins en benämning, som ej mera tillhör honom, som förnärmar

Sveriges rätt, och hvars uprepande det bör söka att förekomma, emedan i följd af Prinsens ställning tillfällen dertill kunna mera ofta erbjuda sig i det land, der han tjenar, än hvarsomhelst annorstädes.

Då Konungen således fäster sig vid denna särskilda och uppenbara omständighet, har han bort vända sig till den Monark, som deruti kan åstadkomma en rättelse. Hans Maj:t har vid detta tillfälle med tillfredsställelse insett, att han vädjade till den, hvars öppna och uphöjda tänkesätt ingifva ett allmänt förtroende och en särskild förtröstan hos H. M:t, som i minnesvärda och nyss förflutna tider derå fått emottaga bevis, hvilka aldrig kunna förgätas. H. M. förenar med denna förtröstan det förtroende han bör hysa till en Minister, som i det han med Sverige afslutit och undertecknat de traktater, hvilka så verksamt bidragit att befästa Europas närvarande samhällsskick, mera än någon annan bör vara villig att vidmakthålla deras stadganden och deras grundsatser.

Undertecknad har den äran anhålla, det H. H. Prins Metternich behagade lägga denna not under Kejsarens, hans Herres ögon, och meddela undertecknad Hans Kejserl. och Apostoliska Maj:ts svar, för att han derom må kunna underrätta sitt hof.

N:o 4.

Utdrag af en skrifvelse från Herr d'Ohsson, daterad Haag d. 10 Maj 1828.

Deras Maj:ter hafva fått ett temligen oväntadt besök af Prins Gustaf (son af Gustaf Adolf). Han anlände till denna stad i förgår afton. Tre dagar förut hade Franske Chargé d'Affaires meddelat mig ett bref från Franske Ministern i Carlsruhe, som underrättade honom om Prinsens afresa till Haag, en resa hvars ändamål han ej kände. Prinsen inträffade också den 5 i Brüssel. Morgonen derpå besåg han slagfältet vid Waterloo; åt middag hos stadens guvernör, General Constant, och begaf sig derefter på spektaklet. Han reste från Brüssel d. 7 och inflyttade d. 8 på ett värdshus i Haag. Hans svit består af en kavaljer, hvilken, som man sagt mig, heter Grefve Petersen, en sekreterare och 5 betjenter. Det säges, att resan endast företagits för att se landet. Herr Verstolk, hos hvilken jag åt middag samma dag Prinsen anlände, har ej sagt mig ett ord derom. Jag ville icke tala med honom i detta ämne.

N:o 5.

Utdrag af en skrifvelse från densamme af d. 13 Maj.

Prins Gustaf reser i dag eller i morgon för att bese Amsterdam och den öfriga delen af Holland. Anländ d. 8 om aftonen till Haag, blef Prinsen d. 9 presenterad för Konungen och Kongl. familjen och bjöds samma dag till en déjeuner dînatoire, som egde rum i Drottningens pavillon vid Scheveningen i anledning af Prinsessan Marianas födelsedag; bivistade derefter galaspektaklet i D.D. M.M:ts loge. De begge påföljande dagarne åt Prinsen middag vid hofvet och var i går på bal hos Prins Fredrik. Han åtföljes icke af en Grefve Petersen, såsom man hade sagt mig, men af Herr Porlier, som fortfar att vara hans mentor. Alla de, som haft tillfälle att här se Prins Gustaf, förena sig i det yttrande, att han tyckes vara i högsta grad blyg, och att hans ansigtsdrag utmärka ett melankoliskt lynne. Ingen ung Prins visar sig vid Nederländska hofvet, der det finnes en giftasvuxen Prinsessa, utan att allmänheten gör sina uträkningar; det var således gifvet, att sådana nu äfven skulle ega rum, men det är tillräckligt att betrakta Prins Gustafs ställning, för att finna, att han ej är den man som anstår Konungens af Nederländerna enda dotter, en af de rikaste arftagerskorna i Europa. Hans ställning är så mycket mera falsk, som han antagit titel af Prins Gustaf af Sverige. Jag har ej uraktlåtit att yttra åt flere personer, äfven vid hofvet, att denna titel syntes mig alldeles opassande. Jag förmodar, att det är i anledning af denna benämning och af aktning för Konungens Minister, som medlemmarne af Corps diplomatique, med undantag af Preussiske Ministern, ej blifvit bjudne till den bal, Prins Fredrik gaf i går till heder för de begge utländske Prinsar, som befinna sig här.

N:o 6.

Skrifvelse från H. E. Stats-Ministern för Utrikes ärendena, Hr Grefve af Wetterstedt, till Envoyén d'Ohsson, daterad Christiania d. 26 Maj 1828.

Den nästan säkra förmodan Ni meddelat oss, Min Herre, i Er skrifvelse af d. 17 Maj[1]) rörande afslutandet af ett gifter-

[1]) Denna skrifvelse finnes ej bland de hemliga utskottets protokoll bilagda handlingarna.

mål emellan Prins Gustaf och Prinsessan Mariana af Nederländerna, ålägger mig den pligten att i förhand lemna Er några upplysningar, dem Ni är berättigad att göra gällande, i ändamål att förekomma påföljande förklaringar af mera obehaglig egenskap.

Uti en föregående skrifvelse har Ni gifvit tillkänna, att Prins Gustaf kallar sig Prins af Sverige. Jag behöfver ej säga Er, att vi ej kunna erkänna denna benämning, vare sig för honom eller för Prinsessan, åt hvilken han torde vilja tilldela densamma; att ett notifikationsbref, eller hvilken annan skrifvelse som helst, der denna titel blefve använd, ej emottages af vårt hof; och att vi ej kunna fortfara i diplomatiska förbindelser med en regering, hvilken, om den officielt antoge denna benämning för att lämpa densamma på en för Sverige helt och hållet främmande Prins, sjelf skulle förnärma det Svenska Kongl. husets rättigheter och värdighet, så väl som sin egen.

Om deremot Konungen af Nederländerna, då han ger sin dotter åt Prins Gustaf endast i ändamål att behålla henne hos sig, begagnade sig af detta tillfälle för att tilldela denne Prins titeln af någon provins i Nederländerna, hvarmedelst med åsidosättande af all annan benämning han, äfvensom hans Gemål, i framtiden kunde utmärkas, förekommes derigenom oundvikliga invändningar, och en borgen afgåfves för de afsigter, som påkallat denna förening.

N:o 7, a.

Utdrag af en skrifvelse från Herr d'Ohsson, Konungens Minister i Haag, till H. E. Herr Grefve af Wetterstedt, dat. d. 28 Juni 1828.

Eders Excellence!

Hennes Kongl. Höghet Prinsessan Marianas förlofning firades på slottet Loo, den 25 dennes.

Den 24:e hade jag ett samtal med Herr Baron Verstolk. — Jag nämde för H. E., att då jag fått veta, att förlofningen skulle för sig gå dagen derpå, kunde jag ej mera dröja att förnya den förklaring jag till honom afgifvit i afseende på erkännandet af Prins Gustafs titel, och ej heller att vid detta tillfälle tillägga att min regering hoppades, det H. M:t ej skulle samtycka att uti sin höga slägt uptaga denne Prins under en titel, som ej mera kunde tillhöra honom, emedan han var vorden en främling för Sverige; att detta vore en punkt, med afseende hvarpå

man ej kunde vara liknöjd; att Sverige aldrig innehafts i egenskap af förläning, och att inga andra Prinsar och Prinsessor af Sverige kunna finnas, än medlemmarne af den regerande dynastien.

Herr Verstolk, som åhörde mig med upmärksamhet, svarade mig, att han ej skulle underlåta att noggrant till Konungen inberätta, hvad jag nyss hade anfört. I afvaktan på de meddelanden, H. E. kan erhålla i updrag att lemna mig, ansåg jag mig böra tillställa honom en not, hvaraf jag härhos får äran bifoga en afskrift.

N:o 7, b.

Not från Herr d'Ohsson till Herr Baron Verstolk van Soelen, daterad Haag d. 25 Juni 1828.

Herr Baron!

Då Prins Gustaf, son af f. d. Konungen af Sverige, emottogs vid Kongl. Nederländska hofvet under titel af Prins af Sverige, hade jag den äran att på mitt hofs befallning för E. E. förklara, att Prins Gustaf var vorden en främling för Sverige i kraft af detta rikes grundlagar, antagna vid den tid, då kronan af rikets ständer öfverlemnades åt den aflidne Konungen, glorvördigst i åminnelse, och då Prinsen af Augustenburg utvaldes till hans efterträdare på tronen; att efter dessa högtidliga förhandlingar var f. d. Konung Gustaf Adolfs son förlustig rätten att bära en titel, som i alla stater uteslutande förbehålles medlemmarne af den regerande dynastien; och att emottagandet af denne Prins under ofvanberörda titel ej kunde anses såsom annat än ett förnärmande af Svenska kronans rätt och värdighet. — Denna förklaring har jag den äran att i dag förnya, sedan det blifvit kändt, att H. M. Konungen af Nederländerna gifver Prinsessans, sin dotters, hand åt förenämde Prins; ej derföre att Konungen, min Herre, skulle hysa den tanken, att H. M. Konungen af Nederländerna kunde vilja uptaga Prins Gustaf i skötet af sin familj under titel af Prins af Sverige och tillåta att Prinsessan, hans dotter, delar densamma; Konungen, min Herre, känner alltförväl H. M:ts uphöjda känslor och konungsliga tänkesätt, för att icke vara öfvertygad, att, i händelse ett sådant vilkor blefve honom föreslaget, skulle konungen afslå, hvad man fordrade af fadren; och jag kan försäkra er, Herr Baron, att om min regering fäster det minsta förtroende till mitt enskilda omdöme, skulle detta senare hafva hos henne grundat en sådan öfvertygelse; men då

andra underrättelser möjligtvis kunnat blifva henne bibragta, smickrar jag mig med den förhoppning, att E. E. behagar sätta mig i tillfälle att skingra de tvifvelsmål, hvartill dessa kunnat föranleda, och jag ber E. E. tro, att jag skulle anse mig lycklig att till mitt hof kunna meddela den försäkran, att H. M. Konungen af Nederländerna ej såsom Prins af Sverige erkänner en Prins, hvilken enligt Sveriges rikes lagar och den offentliga rättens mest heliga grundsatser, hvilka alla Monarker äro manade att vidmakthålla till fördel för sin egen värdighet, ej mera har rätt att bära denna titel.

N:o 8.

Skrifvelse ifrån H. E. Herr Grefve af Wetterstedt till Envoyén Herr d'Ohsson, daterad Christiania d. 6 Juli 1828.

Jag har emottagit, Min Herre, Eder skrifvelse af d. 24 Juni.

Jag har af densamma erfarit, att Ni redan vändt Er till Herr Baron Verstolk i det ämne, hvarom fråga upstått, och att Ni äfven beslutit att till honom låta afgå en officiel skrifvelse, i händelse hans svar ej synes Er tillfredsställande. Konungen gillar till alla delar den utväg, Herr Envoyén sålunda tänkt vidtaga. Ämnet är af vigt; och ju mera det af oss med lugnt ompröfvande behandlas, utan att vi derföre afvika från en fast beslutsamhet i åtgärderna, dess mera böra vi hoppas, att man återgår till de sanna grundsatser, hvilkas vidmakthållande vi påyrka. Att med tystnad möta de dolda anläggningar, som framgå med fortsatt verksamhet, vore att öka det onda och framkalla en lösning af frågan, som ännu ligger Konungens tankar fjerran. Det tillhör på en gång Hans Maj:ts värdighet och hans pligt att i förhand uttrycka sig med oförstäld uppriktighet å ena sidan och förtroende å den andra.

Den ledning vi böra gifva åt detta ärende är ej tvifvelaktig. — En statshvälfning beröfvade Gustaf Adolfs dynasti all rätt till tronen. Rikets ständer förklarade år 1809 honom och hans familj densamma förlustiga. Han afgaf en afsägelse-akt, åt hvilken man uttryckligen ej tillerkände något inflytande på det beslut, som fattades. Man ansåg följaktligen hans sons afsägelse, äfven om han varit vid de år att han kunnat aflemna en sådan, såsom ännu mindre nödvändig. Konung Carl XIII upsteg på tronen i kraft af sin födsel och nationens enhälliga vilja. Val af en efterträdare anstäldes. En Furste af samma hus

som den afsatta familjen blef dertill kallad; han aflider efter några månaders vistande bland oss. Nationens ombud sammankallas för andra gången, i ändamål att betrygga rikets ovissa framtid. Konungen af Danmark anmäler sig i afsigt att bli vald. Ingen tanke uttalas till förmån för den gamla dynastiens återinsättande på tronen; den dom, som öfver densamma fälts, erhåller för tredje gången en bestämd bekräftelse, och alla meningar förena sig om den nu regerande Konungen. Han efterkommer det folks önskan, som kallat honom. Han beräknar med lugn, oinskränkt tillgifvenhet vidden af de svårigheter, som han har att genomgå för att återföra Sverige till det anseende det förlorat.

Statshvälfningen var icke hans verk. Den tillvägabragtes hvarken till förmån för honom eller hans son. Då de satte foten på Svenska jorden, voro de ensamme främmande för f. d. Konungens och hans familjs olyckor. Kallade efter tvänne val, innehafva de en laglig rätt, som är grundad på folkets vilja, erkänslan inom landet och den Europeiska offentliga rätten. Som son och sonsson uptagne af Carl XIII, förenade de med denne Furstes väl grundade lagliga rätt äfven en annan af lika helig och ärofull art, nämligen den lagliga rätt, som var en följd af ett fullkomligen enhälligt och med allmänt bifall helsadt val, anstäldt på den Konungs upmaning, som tvänne gånger hade frälsat staten.

Europas närvarande statsordning skall utom Sveriges gränser, likasom de begge Skandinaviska nationernas tacksamhet inom deras landamären, ådagalägga, hvad Konungen sedermera gjort för att rättfärdiga detta samstämmiga val. Konungen af Nederländerna kan sjelf vittna derom, om han ännu i minnet återkallar sin resa till Stockholm i April månad år 1813 och de tilldragelser, som vid slutet af året föranledde ankomsten af Konungens härar till det land, han då intog i följd af deras medverkan.

Och det är sedan Europas samhälls-ordning blifvit befästad genom en högtidlig kongress; efter uprättandet af en mängd statsfördrag emellan de särskilda regeringarna, genom hvilka hvar och en af dem satt sig i ansvar för allas bestånd; efter en tidpunkt, då passioner och öfverspända förslag utöfvat ett så vådligt välde, och då man öfverallt med sorgfällighet söker att ej röra i askan, som man skulle vilja upmuntra anspråk, hvilka, qväfda under den allmänna faran, man försöker att sedermera göra gällande, i hopp att historiska minnen kunna förgå lika hastigt som erkänslans!

Nej, det bör ej förmodas att, i det fall hvarom är fråga, Nederländernas Monark skulle kunna glömma, hvad han är skyldig sig sjelf, Konungen, Sverige och sitt folk.

I följd af hvad jag redan gifvit Herr Envoyén tillkänna, har Konungen icke, och kan ej hafva, något inkast att anföra emot Prins Gustafs förmälning. Konungens handlingssätt emot f. d. Kongl. familjen, den noggranna betalningen, bestämd efter tidens myntvärde, af densammas enskilda förmögenhet i Sverige (hvaraf mera än hälften utgjordes af nationens gåfvor), utvisa vidden af den tillfredsställelse Konungen alltid hyser i afseende på hvarje fördel, som kan tillskyndas denna familj. Hans Maj:t skulle således aldrig hafva fästat minsta afseende vid den emellan Prins Gustaf och Prinsessan Mariana af Nederländerna föreslagna förening, så vida icke denna förbindelse, enligt hvad det säges, skulle för Prinsen, från Konungens, hans tillkommande svärfaders, sida och inför nationens ombud, kallade att dertill lemna sitt bifall, gifva helgd åt en titel, hvars tillvaro Sverige förbiser, då den förekommer såsom en kansliartighet eller såsom enskild tröst för en mistad storhet; men mot hvilken det alltid skall upträda med hela styrkan af sin rätt, i händelse denna benämning skulle så tillsägandes vinna en bestämd vigt och högtidligt blifva antagen.

Må man ej med klyftiga motskäl och invecklade anföranden försvara den språkliga uprinnelsen till denna benämning, ty vi skulle förlora allt för mycken tid och möda med tvister om begrepp, då fakta äro uppenbara och afgörande. Det finnes ingen annan verklig Prins Gustaf af Sverige än Konungens andre sonson. Om Konungen af Nederländerna vill erkänna någon annan, ställer han sig i fiendtligt förhållande till oss; och om vi kunde på annat sätt betrakta denna fråga, skulle vi afsäga oss allt anspråk på politiskt anseende.

Man kunde säga, att vi ej till denna stund anfört några inkast i detta ämne, och emellertid har Prinsen antagit denna titel och erhållit den från flere håll. Sådant har skett i hemlighet, och det är endast sedan få år, som detta förhållande egt rum. Så fort vi derom fått kunskap, hafva vi gjort påståenden deremot i Wien, likasom vi vid detta tillfälle afgifva samma förklaringar i Haag.

Man må icke bedraga sig till den grad att man tror, det dessa åtgärder från vår sida härflyta af någon den minsta farhåga för den verkan, den benämning Prins Gustaf fortfar att gifva sig, kan ega i Sverige. Nej, den regerande dynastien väntar honom med hans anhängare, hvilka de än må vara, med det lugn, som upkommer af en laglig rätt, grundad på ett fritt val, på öfverlåtandet af en laglig arfsrätt och på stora tjenster gjorda åt fäderneslandet.

Men fäderneslandet fordrar äfven högtidligt af sin regering, att alla med detsamma förenade och i vänskapligt för-

hållande varande Monarker, äfven de som dragit fördel af dess vänskap och dess biträde, icke efter 19 års förlopp må förnärma de politiska beslut det vidtagit; beslut, som blifvit allmänt erkända, och hvilka, orubbade och aktade, stått fast under senare tiders hvälfningar. Det vore ett förnärmande af vårt statsskick, om man tillerkände och ville gifva åt sonen af f. d. Konungen, som genom ett af Rikets ständer fattadt högtidligt beslut är förklarad förlustig all rätt till Svenska kronan, en titel eller benämning, som förut tillhört honom, och som nu vore löjlig, om den icke kunde synas medföra en fortfarande rätt till de förlorade anspråken.

Må man icke tro sig kunna förmå oss att tåla en uppenbar och oförtjent förolämpning, sådan som det officiela tillkännagifvandet, vare sig för Holländska kamrarne eller för nationen, af en emellan Prins Gustaf af Sverige och Prinsessan Mariana upgjord förbindelse.

Det åligger Er, Min Herre, att för Herr Baron Verstolk förklara: att vår afsigt ej är någon annan, än att afsluta denna obehagliga misshällighet genom en vänlig öfverenskommelse emellan de begge regeringarna; att vi ega skäl att förvänta oss en sådan från Konungens af Nederländerna sida; att politiska förbindelser och bruk ej böra vika för familjeintressen; att vi följaktligen protestera på det mest bestämda och mest afgörande sätt emot titeln utaf *Prins af Sverige,* som man torde vilja tillägga Prins Gustaf, ehuru man har valet emellan den titel som tillhör hans hus, det Holsteinska, och hvilken annan inhemsk titel som helst Konungen af Nederländerna kunde vilja tilldela honom; att vi, föredragande att öppet uttala oss i ett ämne af denna beskaffenhet, ej skulle tveka — hvarom äfven för alla händelser föreskrifter blifvit Eder lemnade — att anse våra diplomatiska förbindelser med Nederländska hofvet afbrutna, i händelse ofvannämda titel af detsamma blefve officielt erkänd, i hvilket fall Herr Envoyén eger att genast begära pass för att lemna sin innehafvande befattning; och att, för att förekomma en dylik brytning, enda sättet är att i förhand gifva sin mening till känna och träffa en gemensam öfverenskommelse.

Om Herr Verstolk ej är bestämd i de svar, han meddelar Eder, eller i de försäkringar på hans hofs vägnar, som Ni eger att af honom begära, önskar Konungen, att Herr Envoyén genast till honom aflåter en officiel skrifvelse, deri ingenting fördöljes af hvad jag här ofvan för Eder omnämt.

N:o 9.

Skrifvelse ifrån H. E. Herr Grefve af Wetterstedt till Envoyén d'Ohsson, daterad Christiania d. 7 Juli 1828.

Den skrifvelse af gårdagens datum, som här finnes bifogad, var redan gillad af Konungen, när Tyska posten i går afton medförde Eder skrifvelse af d. 28 Juni.

Konungen har läst densamma med största upmärksamhet, äfvensom den not Herr Envoyén aflåtit till Baron Verstolk; och Hans Maj:t har befalt mig särskildt betyga Herr Envoyén hans höga tillfredsställelse dermed. Genom att så som Ni försvara sin Konungs och sina medborgares intressen och värdighet, förvärfvar Ni, Min Herre, nya anspråk på den förres välvilja och de senares högaktning.

I betraktande deraf, att förlofningen redan blifvit firad, och att frågan redan blifvit officielt behandlad från Er sida, anser Konungen, att man icke mera bör dröja att omedelbarligen vända sig till Konungen af Nederländerna. Följaktligen tillsändes Er härjemte en skrifvelse från Hans Maj:t till Konungen af Holland, och Ni eger att begära ett enskildt företräde för att sjelf framlemna densamma. Herr Envoyén bör begagna sig af detta tillfälle för att anföra de vigtiga skäl, han redan andragit, och hvilka ännu ytterligare finnas utvecklade i hosföljande skrifvelse från mig.

Om Herr Verstolks svar på Eder not befinnes fullkomligt tillfredsställande, lemnas Er tillstånd att ej framlemna Konungens bref, ty det vore utan all nytta att åter väcka en obehaglig fråga, i händelse den redan vore afgjord; men om svaret från Nederländske Stats-Ministern antingen är obestämdt eller afböjande, är det af vigt, att Herr Envoyén för detta fall är försedd med ett bref från Konungen, hvilket nu med allt skäl kan öfversändas, så länge det ämne som deri afhandlas, är upskjutet, men hvars aflemnande ej är förenligt med en här vunnen kännedom om Nederländska hofvets vägrande eller tvetydiga svar.

N:o 10.

Skrifvelse från Konungen till H. M. Konungen af Nederländerna, daterad Christiania d. 7 Juli 1828.

Min Herr Broder! Den förlofning, som blifvit firad emellan Prins Gustaf, son af f. d. Konungen af Sverige, och Prinsessan

Mariana, Eders Majestäts dotter, ålägger mig den pligt att omedelbart vända mig till E. M. för att förfråga mig, om, vid det officiela tillkännagifvandet häraf, dels till kamrarne, dels till allmänheten, E. M. ämnar tilldela Prinsen titeln af Prins af Sverige, hvilken man underrättat mig, att han antagit, och hvilken följaktligen skulle delas af hans gemål.

Fastän de politiska förbindelser och den vänskap, som ega rum emellan oss, borde ge mig skäl att ej hysa en dylik förmodan, gifves det dock omständigheter — och den ifrågavarande är af sådan egenskap —, der sjelfva ovissheten är ett förnärmande af en nations värdighet, af dess grundlagar och af den allmänna rättskänslan.

Jag är icke uphofvet till f. d. Konungens eller hans familjs olyckor. Jag har efterkommit en nations kallelse, som genom mitt utväljande för tredje gången bekräftade den afsättningsdom, hon afsagt emot Gustaf Adolf och hans arfvingar. — Den senast aflidne Konungen uptog mig till sin son och gaf mig sålunda den lagliga rätt, hvaraf han var innehafvare, på samma gång han gjorde mig till sin arfvinge, en handling, lika hedrande och lika helig, som nationens enhälliga val.

Då denna sakernas ordning, som af alla regeringar blifvit erkänd, utgör en väsentlig länk i Europas närvarande statsskick och orubbad, aktad och äfven gagnande för andre genomgått senare tiders hvälfningar, tillhör det väl Prins Gustaf att förnärma densamma genom det nu mera uppenbara antagandet af en titel, som han ej eger rätt att bära? Kan väl en med Sverige i vänskapligt förhållande varande makt medgifva ett så inbilskt anspråk? Kan Nederländska regeringen, som förvärfvat en plats ibland verldens oberoende stater förmedelst kongressen i Wien och de händelser, som föregingo densamma, misskänna de rättigheter, som tillhöra en ryktbar nation, hvilken bidragit att bereda dess tillvaro?

Nej, jag bör aldrig tro, Min Herr Broder, att E. M. skulle kunna samtycka till ett så beskaffadt beslut, mot hvilket jag, med förtröstan till Eder vänskap och Edra hågkomster, på förhand nedlägger min insaga, och hvilket det folks ära och fördelar, hvilket jag styr, ålägga mig att aldrig med liknöjdhet anse.

Man torde kunna säga, att Prins Gustaf är född i Sverige, och att man endast tilldelar honom en om hans härkomst erinrande benämning. — Hertigen af Reichstadt är likaledes född i Frankrike, men kunde man utan att våldföra Franska hofvets rättigheter lemna honom en motsvarande benämning? Och ni sjelf, Min Herr Broder, egde Ni ej rätt att kräfva uprättelse, om något hof uppenbarligen gåfve åt f. d. Konung Ludvigs son titeln utaf Prins af Holland? Då en af E. M:ts förfäder, för att efter-

komma Englands önskningar, för 140 år sedan från tronen aflägsnade en familj, som redan förut hade uphört att regera, emedan den hade förlorat sitt folks förtroende, utmärktes ej pretendenten såsom Prins af England förr, än man beslöt att förklara krig mot Vilhelm III och Drottning Anna.

Möjligtvis torde man tillägga, att Prins Gustaf från andra håll undfått den titel, hvarom är fråga. — Ja; men Sverige har förklarat sig deremot, så snart det derom erhöll kännedom, likasom det nu afgifver samma förklaring. För öfrigt är skilnaden ganska stor emellan en kansliakt, som ej är ämnad att förevisas, och det så till sägandes officiela antagandet i ett fall som det, hvarom detta bref handlar, af en titel, hvilken uppenbart våldför de politiska beslut, som af Svenska nationen blifvit fattade.

Prinsen bör inse hvilka pligter han eger att iakttaga, då han ingår förbindelse med Prinsessan Mariana. Eders Majestät känner mina; de äro desamma E. M. sjelf säkert skulle åtlyda i ett fall af lika egenskap.

Jag anhåller, att E. M. ville svara mig med samma upriktighet, som jag begagnat i detta meddelande, emedan frågan är alltför nära förenad med våra ömsesidiga vänskapsförhållanden, för att jag ej skulle önska se den utredd, så att den ej vidare behöfver väckas.

Det är med känslor af en upriktig vänskap och en utmärkt högaktning, som jag är

Min Herr Broder
Eders Kongl. Maj:ts
gode broder
(undertecknadt) Carl Johan.

N:o 11.

Skrifvelse ifrån Herr d'Ohsson, daterad Haag den 5 Juli 1828.

Sedan jag redan haft den äran att gifva E. E. tillkänna, det jag hade erhållit en kallelse att infinna mig hos Konungen, är jag nu i tillfälle att inberätta förloppet af mitt samtal med H. M:t.

Konungen täcktes säga mig: att han anmodat mig att inställa mig hos honom för att tala om det, som utgör ämnet för mina senaste officiela meddelanden, en fråga, hvilken H. M. förbehållit sig att sjelf behandla, emedan han ansåg den som

en familje-angelägenhet. »Jag ber Er försäkra Konungen», fortfor H. M., »att jag med denna förbindelse endast åsyftat min dotters sällhet och tillfredsställelsen att, i följd af Prins Gustafs oberoende ställning, ofta få se henne. Denna förening, helt och hållet främmande för politiken, kan i ingen mån störa de vänskapliga förhållanden, som jag önskar ej allenast bibehålla, men äfven än vidare befästa med Sverige, och hvad Prins Gustafs titel angår, är det ej jag som dermed gjort början; denna titel har alltid blifvit honom gifven af de andra hofven, och i synnerhet af Wienska hofvet. Om jag hade följt min första afsigt, så hade jag alltifrån dess första uphof meddelat Er denna giftermålsplan, jemte de försäkringar jag i dag afgifver, men jag besinnade, att saken ej var nog långt framskriden, för att jag borde lemna del deraf, och alltsedan hafva flere skäl förmått mig att dermed upskjuta.»

Sedan jag hade svarat H. M., att jag ej skulle dröja att till Konungen inberätta hvad han nu behagat säga mig, försäkrade jag, att Konungen ej tviflade på H. M:ts vänskapliga tänkesätt och att han skulle med stor tillfredsställelse erfara, att denna förbindelse vore för H. M:ts fadershjerta ett ämne till innerlig fägnad. »Det är blott en enda omständighet», tillade jag, »på hvilken Svenska hofvet ej kan undgå att fästa E. M:ts upmärksamhet. E. M:t vet, att Prins Gustaf blifvit en främling för Sverige, och att han i följe deraf ej mera eger rätt att bära titel af Prins af Sverige.»

»Jag har emottagit Prinsen under den titel, som blifvit honom lemnad af Kejsaren af Österrike och andra hof; jag har i detta afseende endast följt deras föredöme.»

»Sådant har aldrig skett med Sveriges samtycke. Prins Gustaf har blifvit förlustig denna titel igenom det fördrag, som Svenska nationen år 1809 upgjorde med sin nye Konung. Då Europas makter erkände sakernas nya ställning, så kunna de ej medgifva en sådan titel. Också har Svenska hofvet nyligen besvärat sig öfver dess införande i Österrikiska militäralmanackan, en åtgärd om hvars påföljd jag är okunnig. Om Sverige ända tills nu ej trott sig böra eftertryckligt beifra denna sak, i anseende till den föga lysande ställning, i hvilken Prinsen befann sig, så vore det ej rättvist, att man begagnade sig af sjelfva den foglighet, med hvilken Konungen, min Herre, upfylt en pligt, hvilken hans kronas värdighet honom ålagt; men då Prinsens nya ställning för framtiden ger en större vigt åt hans titel, ser min regering sig nödsakad att förnya sin begäran, och de utländska hofven lära visserligen inse rättmätigheten deraf; då skola Prinsen och Prinsessan erfara obehagligheten af att bära en titel, som blir dem förvägrad.»

»Men Prins Gustaf är född Prins af Sverige; hvarför skulle han afsäga sig denna titel? Han måste väl ha något namn, som utmärker honom.»

»Han har ett ganska utmärkt familjenamn. Titeln »af Sverige» kan endast tillhöra medlemmarne af den regerande dynastien; så snart han förlorade rättigheten att bära denna titel, skulle han naturligtvis återgå till sitt familjenamn. Sverige har aldrig varit någon viss ätts arfvegods. Sveriges Konungar hafva alltid varit ansedde som nationens högste embetsmän, och nationen utöfvar genom sina representanter den högsta lagstiftande makten. Rikets ständer hafva år 1809 ändrat den successionsordning, som upgjordes af 1743 års ständer, och i kraft af dessa nya stadganden har Prins Gustaf uphört att vara Prins af Sverige.»

»Men ett enskildt lands lagar binda icke de utländska makterna; det står i deras fria val att anse Prins Gustaf ännu ej hafva förlorat egenskapen af Prins af Sverige.»

»I sådant fall handlade de icke i enlighet med hvad de förut iakttagit, emedan de alla erkänt den sakernas nya ställning, som genom dessa lagar blifvit införd.»

»Jag uprepar å nyo min försäkran, att långt ifrån att ha för afsigt att såra Svenska hofvet, önskar jag tvärtom att med detsamma bibehålla vänskapliga förbindelser; jag har nyligen gifvit prof derpå; jag vore ännu mera böjd dertill för framtiden. Jag åstundar att undvika hvarje misshällighet; åtminstone blir jag ej den angripande.»

»Jag tror säkert, att angreppet komme från E. M:ts sida. E. M. skulle dertill bli första uphofvet, om E. M. vidtoge ett beslut, som Svenska hofvet ej kunde undgå att anse som ett förnärmande af dess värdighet. Detta är en fråga, uti hvilken Konungen, min Herre, omöjligt kan göra några medgifvanden. H. M. har i Sverige funnit grundlagar, dem han svurit att vidmakthålla. Han har ej makt att afhända sin krona någon rättighet. Han kunde ej annat än anse sig sårad af en förolämpning, riktad mot hans värdighet, om också utan afsigt; och det vore Ni, E. M., som blefve angriparen.»

»Frågan angår endast en titel. Dennas erkännande af Österrike har ej stört de vänskapliga förhållandena emellan Ert hof och det Wienska. Herr Grefve Löwenhielm har ju nyligen ditrest som Minister?»

»Jag känner ej, hvilka skäl denna makt kan ega; kanhända har den endast trott sig bevisa en höflighet, då den gaf efter för det deltagande, hvarmed man anser den som förlorat en krona, men den skall säkert besinna, att detta deltagande ej bör gå framför den aktning, man är skyldig en Monark; på

ena sidan är det fråga om den konungsliga värdigheten och en nations rättigheter; på den andra ser jag blott en enskild persons anspråk.»

»Hvad bör Sverige bry sig om den titel, hvarom är fråga? Man kunde anföra flere exempel på dylika titlar, bibehållna utan besittningar. Kejsaren af Österrike kallar sig Konung af Jerusalem.»

»Det är troligen derföre, att Turkiske Kejsaren, som jag tror, aldrig satt sig deremot.»

»Konungarne af England hafva länge burit titeln af Konung af Frankrike; och har ej min familj bibehållit namnet Oranien?»

»Allt detta är blott feodal-sedvanor; men ett feodalt samhällsskick har aldrig varit rådande i Sverige. Konungen är nationens chef och ej egare af landet, följaktligen kan titeln af Prins af Sverige ej tillhöra någon, som till och med uphört att vara Svensk. Denna titel är för öfrigt oss icke likgiltig, emedan den utmärker ett anspråk. Den förvillar allmänhetens omdöme och tjenar att stadga en falsk mening, som kunde vinna mera styrka, då Prins Gustaf blifvit E. M:ts måg. E. M:t torde hafva sett, hvad tidningarna redan utspridt i detta ämne.»

»Det blir icke jag, som skall gynna en så beskaffad mening. Men då Prins Gustaf förlorat en tron, vore det ej förvånande, om han yrkade på någon ersättning. Hans stamfar, Adolf Fredrik, upgaf, om jag ej bedrager mig, sina anspråk på sitt arfland, när han emottog Svenska kronan.»

»I detta fall är det ej Sverige, som eger att lemna honom någon ersättning; det har tillstält f. d. Konungens familj värdet af hela dess förmögenhet och har nu mera inga förbindelser till denna slägt. Det är skada, att man ej tänkte på Prins Gustaf vid Wienska kongressen och vid omstöpningen af Europas statsskick. då ersättningar utdelades; men de summor, som blifvit honom gifna vid kongressen i Aachen. äro de ej att anse som ett slags ersättning?»

Konungen yttrade. att han endast hade en oredig kännedom om denna sak, och uprepade för tredje gången dessa ord, som tycktes utmärka grundtanken i hans system: »Jag har ej för afsigt att såra Svenska hofvet. Om det oaktadt detsamma finner sig förolämpadt deraf, att jag efterföljer de andra hofvens exempel, så försättes jag i den belägenhet att begagna min rätt att försvara mig.»

»Men trots de bästa afsigter att handla på ett sätt, som ej sårar mitt hofs rätt och värdighet, så vore det, jag uprepar det å nyo, från E. M:ts sida som angreppet begynte. E. M. skulle då ådagalägga, att för E. M. andra bevekelsegrunder väga

tyngre än hänsyn till Svenska hofvets vänskap, och Konungen, min Herre, finge skäl att beklaga tillvaron af detta mera öfvervägande intresse. Jag bör nämna, att alltifrån den första stund som giftermålsförslaget tycktes vara å bane, tillkännagaf jag för mitt hof en motsatt öfvertygelse. Jag anklagar mig sjelf derföre; jag ser med ledsnad att jag bedragit mig; jag trodde att Prins GUSTAF kunde åtnöja sig med ett ganska lysande familjenamn, som han delar med Kejsaren i Ryssland och Konungen i Danmark; att för öfrigt den som innehar besittningar, hvilkas namn ega en urgammal glans, kunde hålla honom skadeslös för den omtvistade titeln; ty jag nämner det ännu en gång: det är endast fråga om titeln; må den läggas å sido, och min Konung skall bli den förste som lyckönskar E. M. till Prinsessans, Dess dotters, förmälning.»

Tiden var långt framskriden. H. M. täcktes säga mig, i det han tog afsked: »Jag har ansett bäst att på detta sätt muntligen svara på Er not; jag vill nu afvakta hvad man gör; vi få väl se.»

Jag svarade, att H. M. aldrig skall ångra sig att hafva upskjutit sitt beslut.

Jag har nu, så noggrant som det varit mig möjligt, inberättat innehållet af hvad som yttrades i ett samtal, som varade en och en half timme, och hvarunder samma påståenden flere gånger å ömse sidor uprepades, liksom det vanligen sker vid dylika tillfällen. I följd af Konungens vanliga nedlåtenhet, kunde jag anföra mina skäl med fullkomlig frihet.»

N:o 12.

Utdrag af en skrifvelse från Herr d'Ohsson till H. E. Hr Grefve af Wetterstedt, daterad Haag d. 23 Juli 1828.

I min sista skrifvelse hade jag den äran att för E. E. omnämna, det jag till Herr Baron VERSTOLK öfverlemnat Konungens bref till H. M. Konungen af Nederländerna. Jag trodde att om jag begärde ett företräde för att framlemna detta bref, kunde jag endast åter uprepa de förklaringar jag redan afgifvit; jag önskade få tillträde till H. M., sedan han derom fått kännedom, och innan han upsatt sitt svar.

Den 20:e gaf mig Herr VERSTOLK i en biljett tillkänna, att Konungen ville emottaga mig morgonen derpå.

Sedan jag inträdt till Konungen, tog jag mig den friheten att framställa min önskan att blifva uplyst om hans afsigter.

»Min Herre», sade Konungen till mig, »jag hade börjat mitt svar till H. M:t, men jag upsköt dermed, då man sade mig, att ni begärde att få tala med mig. Jag trodde, att Ni hade något förslag att framställa.»

»E. M:t! jag känner alltför väl det värde Svenska hofvet fäster vid bibehållandet af den goda sämjan med det Nederländska, för att icke önska att erhålla nya förklaringar, hvilka kunde leda till detta mål; och då E. M:ts Statsminister ej har något svar att lemna mig, har jag tagit mig frihet att anhålla om ett företräde.»

Konungen svarade med godhet, att han alltid vore nöjd att se mig och tala med mig; och täcktes göra mig åtskilliga frågor rörande Sverige och Norge.

Återkommande till hufvudfrågan, uprepade jag å nyo de skäl, som satte Konungen, min Herre, i nödvändighet att sätta sig emot erkännandet af Prins Gustafs titel. Jag tillade: »Prinsen får utan tvifvel barn. Det skulle då finnas ett Svenskt hof och en Svensk dynasti utom Sverige. Om E. M:t i föreställningen vill sätta sig i min Konungs ställe, skall E. M. medge, att sådant icke kan medgifvas. Konungen ledes ej af någon enskild driffjäder i hänseende till Prins Gustaf: utan andel i hans familjs olyckor, har han vid alla tillfällen visat, att han vetat att vörda olyckan.»

Konungen gjorde ett tecken af bifall vid dessa senare ord och sade: »Om Prins Gustaf ända tills nu har erhållit den titel han bär, inser Ni väl, att jag ej ville vara den förste att betaga honom densamma.»

»I sådant fall», inföll jag, »skulle Svenska hofvet se sig tvunget att hos andra makter begära, det de ej måtte erkänna en dylik värdighet, och det synes mig troligt, att de dertill skulle samtycka; ty dess anspråk stöder sig på grundsatser, hvilka de Europeiska hofven ej vilja öfverträda för Prins Gustafs titel och till förfång för Sverige. Antagom således, att dessa hof, att börja med Österrike, gifva vika för Sveriges yrkanden; Prins Gustaf blir då nödsakad att aflägga en titel, hvilken ej blifvit erkänd. Vore det ej bättre för hans egen fördel, att han förekomme en sådan obehaglighet?»

»Det är en sak, som beror af Prinsen sjelf och ej af mig. Jag påstår icke, att han gjort rätt uti att antaga titel af Prins af Sverige, ehuru denna fråga kunde betraktas under olika synpunkter; men man finner lätt, att det är svårt att sjelfvilligt afsäga sig en titel, som man alltid burit.»

»Är det bättre att dertill bli tvungen? Och är ej E. M. i tillfälle att verka på Prins Gustafs beslut? Saken beror visserligen ej af E. M.; men det står E. M. fritt att ej emottaga

Prins Gustaf i sin familj med en benämning, som förnärmar Svenska kronans rätt.»

Då Konungen svarade mig härpå, omnämde han ånyo Österrikiska hofvets exempel och uprepade, att han med denna förbindelse endast afsett sin dotters sällhet; att, ehuru Prinsen egentligen vore bosatt i Wien, medgaf honom dock hans oberoende ställning att ofta vistas här; och att han aldrig skulle hafva gifvit sin dotter åt en Kongl. Prins, som vore arfvinge till en aflägsen tron, emedan han då för alltid skulle se sig skild från henne.

Jag försäkrade Konungen ånyo, att min Monark var fullkomligen öfvertygad, att H. M. med denna förbindelse ej hade någon politisk afsigt; att han ej tviflade på Konungens vänskap; att det endast vore emot titeln Prins af Sverige som han hade något att påminna; och att, då den lades å sido, skulle min Konung vara den förste att lyckönska H. M. till ett giftermål, hvaraf han i sitt hjerta rönte en så ljuf tillfredsställelse?

»Men», sade Konungen, »hvilken annan titel skulle han kunna antaga?»· Då jag nämde Holsteinska namnet, anmärkte H. M. leende, att det på intet vis ersatte titeln utaf Prins af Sverige. »Man får se», tillade han, »hvad de andra hofven göra.» — Jag anförde, att de främmande makterna väl kunde vägra att erkänna en rättvist bestridd titel, men att de troligen undveke att utmärka hvilken annan Prinsen borde nyttja i dess ställe, och att, om han antoge en, som ej förnärmade något hofs rätt, skulle utan tvifvel ingen sätta sig deremot.

»Prins Gustaf», sade Konungen då, »har bedyrat, att han aldrig ville vara en orsak till minsta misshällighet, men han trodde sig böra vidhålla sin titel.»

H. M. slutade med att försäkra, huru högt han önskade, att denna sak ordnades till begge hofvens tillfredsställelse.

N:o 13.

Skrifvelse från Herr d'Ohsson till H. E. Herr Grefve af Wetterstedt, daterad Haag d. 28 Juli 1828.

Jag erhöll i går afton genom en biljett från Herr Baron Verstolk underrättelse, att H. M. i dag klockan $^1/_2$12 ville emottaga mig för att tillställa mig sitt svar på Konungens bref.

Jag infann mig till audiensen. Då H. M:t lemnade mig brefvet, sade han mig, att han trodde sig hafva efterkommit de önskningar, Konungen i sin skrifvelse framstält, och att han

hoppades, att H. M. skulle bli nöjd; att, enligt det löfte han gifvit mig, skulle jag af Herr VERSTOLK, om jag ville besöka honom, erhålla del af innehållet af svaret; att han gjort allt hvad som stått i hans makt; att, om likväl tvisten fortfore, skulle den derefter antaga en politisk egenskap, och att det då vore Herr VERSTOLK, till hvilken jag borde vända mig.

Jag svarade, att om H. M. hade gifvit min Konung tillkänna, att han ej erkände den ifrågavarande titeln, så skulle Konungen bli tillfredsstäld, och att denna titel af ingen makt varit högtidligt erkänd.

Konungen förnyade, i det han tog afsked, sin försäkran om huru högt han åstundade att se vänskapsförbindelserna emellan de begge hofven bibehållna och än vidare befästade.

Jag begaf mig till Herr VERSTOLK, som lemnade mig en afskrift af Konungens bref. Sedan jag läst början deraf, som angick titelfrågan, sade jag till Statsministern, att jag såg af detta svar, att Konungen vid tvenne högtidliga tillfällen ej skulle ge Prins GUSTAF den omtvistade titeln; men att H. M. förbehöll sig att i afseende på densamma taga ett afgörande beslut i förening med de andra makterna, hvilket troligen skulle sätta Sverige i nödvändighet att hos de öfriga hofven begära, att den titel, Prins GUSTAF tagit sig, ej af dem måtte erkännas.

Jag har ansett som en skyldighet att svara Konungen och Baron VERSTOLK, så ofta de försäkrat mig, att ingen politisk plan inginge i beräkningen vid Prinsessan MARIANAS giftermål: att Svenska hofvet vore fullt öfvertygadt derom, och att det endast vore fråga om förkastandet af en olaglig titel. Genast vid min första audiens hade jag den äran att försäkra Konungen, som ofta förnyade denna förklaring, att min regering i detta afseende hvarken hade någon farhåga för det närvarande eller någon oro för framtiden.

N:o 14.

Bref till H. M. Konungen från H. M. Konungen af Nederländerna, dateradt Haag d. 28 Juli 1828.

Min Herr Broder! Jag har ansett innehållet af det bref, E. M. tillskrifvit mig den 7 dennes, såsom ett bevis på det ädla förtroende, E. M. hyser till mina tänkesätt och till de vänskapliga förhållanden, som upstått emellan oss. Det är i kraft deraf, som jag skall besvara det med lika uppriktighet och samma förtroende. Jag är lycklig att i förhand hafva haft tillfälle att

gifva E. M:t tillkänna min uppriktiga önskan att allt mer och mer befästa de förbindelser, som förena de begge folk, hvilkas öden blifvit oss anförtrodda. Då jag personligen yttrade mina tänkesätt för Herr d'Ohsson samt uppdrog åt honom att omedelbarligen tolka dem inför E. M., har jag velat sätta E. M. så mycket mera i tillfälle att bedöma deras verklighet. E. M. frågar mig huru, vid det officiela tillkännagifvande som kommer att ega rum, dels till kamrarne, dels till allmänheten, om min högtälskade dotter Prinsessan Marianas förmälning, jag ämnar benämna hennes gemål. Ifrån den stund jag lofvade min dotters hand åt Prins Gustaf, var mitt beslut fattadt att uti tillkännagifvandet deraf åt ständerna, kalla honom Prins Gustaf, son af f. d. Konungen i Sverige; och jag inser ej något hinder att benämna honom på samma sätt inför allmänheten. Jag erfor en verklig tillfredsställelse deröfver, att detta beslut förekommit E. M:ts önskningar. För öfrigt, Min Herr Broder, torde det icke undfallit Eder upmärksamhet, att Prins Gustaf af andra hof kallas Prins Gustaf af Sverige. Han instälde sig under detta namn i Haag, och det tillhörde icke mig att emottaga honom under någon annan benämning. Jag har svårt att inse, att, då jag handlat på detta sätt, jag på minsta vis förnärmat en nations värdighet, dess grundlagar och den allmänna rättskänslan. Jag vördar tvärtom de politiska stadganden, som Svenska nationen vidtagit, och som äro en följd af dess fullkomliga sjelfständighet; men må E. M. tillåta mig att anmärka, det samma sjelfständighet kan och bör likaledes med fullkomlig rätt åberopas af de andra nationerna och deras regeringar. Jag bör tillägga: att om Europa och mina bundsförvandter i afseende på Prins Gustaf antagit ett bruk, hvilket jag lika så litet bidragit att fastställa, som jag skulle vara föga berättigad att derifrån afvika, så är det endast på en gemensam öfverenskommelse, som hvarje ytterligare beslut i detta hänseende kan bero. — E. M. nämner i sitt bref, att Nederländska regeringen vunnit sin plats bland verldens sjelfständiga stater i följd af kongressen i Wien och de händelser, som föregingo densamma. Den öppenhjertighet, hvaraf E. M. gifvit mig ett exempel, tillåter mig ej att dölja den verkliga förundran jag erfarit vid ett yttrande, så stridande emot Europas offentliga rätt, historiens obestridliga vittnesbörd och nationernas lagliga anspråk. Min pligt, Min Herr Broder, såsom Konung af Nederländerna och såsom arfvinge till minnen, hvilka lemnats mig af mina förfäder, ålägger mig att möta detsamma med de mest bestämda motskäl och förbjuder mig att eftergifva något i detta afseende. Om de Förenade Nederländska Provinserna för någon tid rönte Frankrikes öfvervälde, delade de i detta fall endast det

öde, som drabbade hela Europas fasta land, med undantag af några länder, hvilkas geografiska läge fredade dem för händelsernas inflytande. De Förenade Provinserna, hvilkas politiska bestånd icke ens någonsin ifrågasattes genom någon enda traktat, återvunno utöfningen af sin sjelfständighet redan i följd utaf aflägsnandet af den styrka, som var orsak till dess uphörande; denna sjelfständighet var så laglig, så ögonskenlig, att äfven före återföreningen med de södra provinserna var den erkänd såsom rättmätigt beståndande. På samma sätt förhöll det sig med de styrelseformer, som de Förenade Provinserna då funno för godt att antaga; deras ombud förenade sig redan 1813 och 1814 med det öfriga Europas, och då Wienska Kongressakten stadfästat de sjutton provinsernas förening, har den ej gjort annat än erkänt den nya värdigheten hos deras regerings chef. E. M. tillägger äfven, att Svenska nationen bidragit att bereda Nederländska regeringens tillvaro. Visserligen, Min Herr Broder, omslingras det Europeiska statssystemet af alltför många gemensamma band, för att man kan draga i tvifvelsmål, att hvarje vigtig händelse, som inträffar i Europa, på ett mer eller mindre omedelbarligt sätt har inflytande på hvar och en af dess delar. Jag skattar mig dessutom för mycket lycklig att iakttaga erkänslans pligt, för att kunna glömma, att fälttåget i Tyskland år 1813, hvaruti E. M. tog en så ärofull och så minnesvärd del, gjorde det lättare för de Förenade Provinsernas folkstam att företaga den resning, utan hvilken, såsom den bland de allierades generaler, hvilken först dit inträngde, yttrade sig, man ej hade kunnat tänka på ett vinterfälttåg, och att, i detta afseende, den hjeltemodiga Svenska nationen lika verksamt bidrog till Nederländernas sjelfständighet, som den kraft, hvilken inom detta rike och af dess folk utvecklades under hösten 1813, samt bataljen vid Quatre Bras och slagtningen vid Waterloo medverkade att trygga Sveriges och Norges sjelfständighet och beståndet af E. M:ts tron. Jag ber Er, Min Herr Broder, emottaga min förnyade försäkran om den uppriktiga vänskap och den stora högaktning, hvarmed jag är

E. M:ts

gode broder

VILHELM.

N:o 15.

Skrifvelse från Herr Grefve af Wetterstedt till Herr d'Ohsson, daterad Stockholm d. 8 Augusti 1828.

Konungen har med tillfredsställelse inhemtat innehållet af Edra skrifvelser af d. 23 och 28 Juli, dem jag i går inhändigat. Edert handlingssätt, Min Herre, i hela denna sak har förtjent H. M:ts fullkomliga bifall, och jag anser mig lycklig att derom kunna gifva Er en förnyad försäkran.

De uttryckliga försäkringar, hvilka af Konungen af Nederländerna blifvit afgifna i hänseende till Prins Gustafs benämning i det högtidliga tillkännagifvande, som till ständerna och allmänheten skall ske rörande hans förmälning med Prinsessan Mariana, hafva blifvit af Konungen till fullo upskattade, och H. M. befaller Er, Min Herre, att i denna anda tala med Baron Verstolk. Denna uplösning af frågan har bevisat, att äfven uti kinkiga och för båda parterna obehagliga angelägenheter är en upriktig och öppen behandling deraf i alla afseenden vida förmånligare, än motbeskyllningar, grundade på förbehållsamhet, och der ofta saken uppoffras för formerna. Konungen lyckönskar sig således både till det förtroende, han ej tvekat att hysa för Hans Kgl. Nederländska M:t, och till det han erfarit i utbyte deremot.

Ni eger att genom en not gifva Herr Verstolk tillkänna: att sedan Ni genom det meddelande, som gjorts Eder af Konungens i Nederländerna svar på H. M:ts bref, erhållit de försäkringar, Ni begärt i Er officiela not af d. 25 Juni, så har Ni erhållit Ert hofs befallning att ej fordra ett särskildt och ytterligare svar.

Den väg vi nu böra följa, för att komma till ett slutligt afgörande i afseende på titeln af Prins af Sverige, hvilken man påstår, att några hof gifvit Prins Gustaf, eller hvilken de tålt från hans sida, ett afgörande, åvägabragt genom en gemensam öfverenskommelse, hvartill Konungen af Nederländerna vädjar med hänsyn till andra punkten i frågan, har i förhand blifvit antydd genom de meddelanden Ni derom gjort, Min Herre, så väl till H. Kgl. Nederländska M:t sjelf, som till hans Stats-Minister. Såsom Ni anmärkt, inskränka vi oss att begära af de särskilda hof, med hvilka vi äro i förbindelse i kraft af traktater eller diplomatiska förhållanden, att de ej må gifva åt Prins Gustaf eller hos honom erkänna titeln af Prins af Sverige, och vi betvifla ej att, i anseende till helgden af samma traktater och bestående förhållanden, dessa hof upptaga våra framställningar med samma

känsla för rättvisa och national värdighet, som å vår sida så bestämdt föranledt deras meddelande.

Hvad beträffar en titel att sätta i stället för den, mot hvilken vi gjort påståenden, så äro vi långt ifrån att i detta afseende vilja yttra oss. Att endast hålla oss inom hvad oss ensamt tillhör, och att upprätthålla våra rättigheter och vår sjelfständighet, är och bör alltid vara vårt bemödande i den fråga, som sysselsätter oss, och så snart vi se, att Prins Gustaf emottager eller antager en titel, hvilken kan öfverflyttas på hans afkomlingar och i ingen mån förnärmar Sveriges värdighet och dess intressen, skall en sådan benämning från vår sida erhålla det fullkomligaste bifall och erkännande. De råd, som i detta fall gifvas Prinsen af andra, blifva utan tvifvel mera verksamma och äfven mindre smärtsamma, än de vi kunna lemna; och om vi med ståndaktighet vidmakthålla grundsatsen för vårt politiska bestånd, och, jemte densamma, grundsatsen för Europas närvarande ordning, så skola vi ådagalägga för efterverlden, lika som vi gjort det hitintills, att vi veta att vörda olyckan och medgifva henne alla de rättigheter, som kunna stå tillsammans med dem, hvilka tillhöra vår ställning som folk.

Det vore öfverflödigt att nu särskildt uppehålla sig vid de anmärkningar Konungen af Nederländerna gjort i anledning af en mening i Konungens bref, hvilken synes hafva hufvudsakligen fästat denne Monarks uppmärksamhet. Men det vore utan tvifvel allt skäl till förundran äfven å vår sida, då vi se historiska betraktelser framdragna, hvilka hvarken äro eller kunnat vara bestridda, och hvilka skulle synas främmande för den omtvistade frågan, så framt den åberopade meningen ej hade blifvit fullkomligen missförstådd. De förenade Holländska provinserna hafva visserligen intagit ett alltför utmärkt rum i det Europeiska samhällsförbundet, för att deras bestånd och deras minnen kunnat hänföras till senare tiders tilldragelser. Men styrelsen i Nederländerna, sådant detta rike nu befinnes, med det geografiska omfång, som freden i Paris och kongressen i Wien bestämdt stadgat, och med den konstitutionela form, som der blifvit antagen, har likväl ingen likstämmighet med de föregående styrelser, som i detta land efterföljt hvarandra. Det var endast denna tanke, som Konungen ville uttrycka, och som lätt låter förena sig med historiens vittnesbörd och nationernas lagliga tillvaro.

Så förhåller det sig äfven med den del, Sverige har haft den lyckan att taga i uprättandet af denna sjelfständiga stat. De förbundna makternas gemensamma ära under 1813, 1814 och 1815 års minnesvärda fälttåg, folkens patriotiska hänförelse och de upoffringar, dem de sjelfmant ålade sig

för att återvinna sin frihet, kunna troligen ej utan svårighet uträknas och afdelas, så att en aritmetisk jemförelse kan anställas. Också sågs lagern vid Waterloo, afkomling af den som förvärfvades af Ryska härarne år 1812, på ett ärofullt sätt kröna slutet af en kamp, som hade blifvit började och fortsatt med samma ära. Också kunde de af NAPOLEON vunna slagtningarna vid Lützen, Bautzen och Dresden ej skaka koalitionens fasta grundvalar, och ännu mindre de länders sjelfständighet, hvilkas geografiska belägenhet satte dem utom händelsernas inflytande, och de segrande härarne vid Leipzig beredde redan då åt medtäflarne i deras framgångar utrymmandet af samma slagfält, som litet derefter skulle åt dem erbjuda nya segrar och stadga tillvarelsen af samma stater, som föregående triumfer hade bildat.

N:o 16.

Bref från H. M. Konungen till H. M. Kejsaren i Österrike, dateradt Stockholms slott d. 14 Augusti 1828.

Min Herr Broder! Det höga förtroende, som E. Kejserl. M:ts uphöjda själsegenskaper mig ingifvit, den vänskap E. M:t mig bevisat, och de slägtförbindelser, som förena min sons gemål med Hennes Maj:t Kejsarinnan, hafva förmått mig att med fullkomlig öppenhjertighet vända mig till E. M. uti en angelägenhet, som redan inför E. M. börjat afhandlas. Den angår titeln af Prins af Sverige, som Prins GUSTAF, son af f. d. Konungen i Sverige, tillegnat sig, och med hvilken benämning det säges att han utmärkes vid E. Kejserl. M:ts hof.

Så snart jag erhöll kunskap, att förlofningen var firad emellan honom och Prinsessan MARIANA af Nederländerna, dröjde jag icke att omedelbart vända mig till Konungen, Prinsessans herr fader, för att af honom begära uplysningar rörande den titel, han ämnar lemna åt sin måg uti det offentliga tillkännagifvande, som skulle ske angående förmälningen. Han har svarat mig med en öppenhjertighet, som sammanstämde med min. Jag har befalt min Minister hos E. Kejserliga M:t att genom E. M:ts kansler meddela E. M. såväl denna skriftvexling, som de handlingar, hvilka dermed ega gemenskap.

E. M. torde deraf se, att under det Konungen af Nederländerna ger mig tillfredsställande försäkringar i afseende på det väsentliga i frågan, vädjar han till en gemensam öfverläggning emellan makterna med hänsyn till ett afgörande beslut angående Prins GUSTAFS titel. Jag förmodar, att det i första rum-

met borde tillhöra denne Monark att i fråga om denne Prins, som är ämnad att blifva hans måg, ej medgifva någon annan titel än en, som kan öfverlåtas åt hans afkomlingar, och som hvarken bör eller kan bestridas såsom förolämpande för den ene eller den andre. Gällande traktater och den sakernas ordning, som är stadgad i Europa, böra aflägsna äfven den minsta skymt af ovisshet i detta afseende.

Jag hvarken vill eller bör bestämma, huru Prins Gustaf bör benämnas. Jag inskränker mig blott till att i de nationers namn, öfver hvilka Försynen anförtrott mig styrelsen, samt med åberopande af deras rättigheter och deras kraf på lugn och ro, bestrida benämningen Prins Gustaf af Sverige, hvilken endast tillhör och lagligen endast kan tillerkännas min andre sonsson, E. Kejserl. M:ts gudson.

Jag äskar således af E. M:ts rättvisa och vänskap, att E. M:t ej erkänner och ej gifver åt Prins Gustaf benämningen af Prins af Sverige. I händelse E. M:t anser lämpligt att öfverlägga med de andra makterna om en titel för denne Prins och hans afkomlingar, skall densamma alltid af mig kunna påräkna det mest fullkomliga bifall, så vida den ej strider emot de af mig styrda folkens intressen och nationalära.

Jag ber E. Kejserl. M:t tro, att jag vid detta tillfälle ej ledes af någon annan driffjäder än min önskan att för framtiden undanrödja allt, som kunde störa det samband och det goda förhållande, som förefinnas emellan de särskilda makterna. Mig synes, att äfven Prins Gustafs egen fördel kräfver, att han må kunna åt de afkomlingar, han möjligtvis kan komma att ega, öfverlåta en titel, som kan kräfva den aktning, som hans verkliga ställning bör bjuda honom att önska.

Vid behandlingen af denna fråga, der min pligt framför allt annat är gällande, emedan den ålägger mig bibehållandet af mina undersåtars borgerliga och politiska frihet och skyddandet af den lagliga rätt, som Konung Carl XIII, min adoptivfader, mig i arf öfverlemnat, fäster jag med tillfredsställelse min tanke på de betydelsefulla förhållanden, i hvilka nationerna sig befunno vid den tidpunkt, då jag egde den lyckan att blifva E. Kejserl. M:ts bundsförvandt. Jag egnade åt detta förbund mina välönskningar och mina bemödanden för staternas sjelfständighet, och Gud välsignade våra vapen.

Det är med känslor af en upriktig vänskap och en stor högaktning, jag är Min Herr Broder

E. Kejserl. M:ts
gode broder
(undertecknadt) Carl Johan.

N:o 17.

Bref från H. M. Konungen till H. M:t Kejsaren af Ryssland, dateradt Stockholms slott d. 14 Augusti 1828.

Min Herr Broder! Generalen Grefve van Suchtelen lärer redan hafva underrättat Eders Kejserl. Maj:t om de meddelanden jag gjorde Konungen af Nederländerna, så snart jag fick kännedom om firandet af förlofningen emellan Prins Gustaf och Prinsessan Mariana. Jag skyndar nu att delgifva E. Kejserl. M:t denne Konungs svar, och befaller min Minister att begifva sig till E. Kejserl. M:t, för att genom E. M:ts vicekansler lägga under E. M:ts ögon så väl nämda skriftvexling, som äfven de handlingar, hvilka dermed stå i sammanhang.

Ehuru det sätt, på hvilket Konungen af Nederländerna yttrar sig rörande den titel, som är ämnad att begagnas vid det offentliga tillkännagifvandet af Prins Gustafs förmälning, är tillfredsställande, lemnar det likväl ingen lösning af frågan om hans afsigter för framtiden. Det hänskjuter till en öfverenskommelse emellan makterna hvarje ytterligare beslut rörande benämningen af *Prins af Sverige,* som Prinsen tillegnat sig.

Det tillhör icke mig att bestämma den titel Prins Gustaf kunde antaga i stället för den han nu gifvit sig. Jag inskränker mig endast till ett formligt ogillande af bibehållandet och begagnandet af titeln *Prins af Sverige,* hvilken honom blifvit beröfvad i följd af tilldragelser, som för mig äro främmande, men dem jag är kallad att försvara. Hvilken titel som helst, som ej förnärmar Sveriges rätt och som aflägsnar hvarje anledning till klagomål, skall alltid, i händelse E. M:t anser lämpligt att i detta afseende öfverenskomma med de andra makterna, från min sida kunna påräkna ett upriktigt bifall. Detta bifall skall ådagalägga att, vid detta tillfälle såsom vid alla föregående, jag, i hvad som angår den forna Kongl. familjen, endast ledes af en känsla af det i politiskt afseende rätta och tillbörliga, hvilken ej kan misskännas. Den beredvillighet jag ådagalagt, då jag kunnat lindra f. d. Kongl. familjens olyckor, bevittnas tillräckligt af mitt beteende vid den upgörelse rörande dess enskilda förmögenhet, som egt rum under medverkan af Grefve van Suchtelen, som dertill blifvit af högstsalig Drottning Fredrika befullmäktigad med högstsalig H. M:t Kejsar Alexanders bifall.

Under det jag i tanken och med mina önskningar följer den segrande och väl beräknade bana, der E. Kejserl. M:t fortgår bland ständigt växande hinder, hade det varit mig angenämt att ej behöfva sysselsätta E. M:t hvarken med mig sjelf

eller med Sveriges rättigheter, och att endast inskränka mig att lyckönska E. M:t till Dess framgångar, i det jag öfver E. M:t nedkallat den Allra Högstes fortfarande välsignelser; men sedan E. M:t alltifrån sitt upstigande på tronen vant mig att räkna på Dess vänskap, tvekar jag ej att vända mig till E. M:t, för att nu kräfva af de uphöjda och rättskaffens tänkesätt, som utmärka E. M:t, att E. M:t må fortfara att ej tillerkänna åt Prins Gustaf titeln af *Prins af Sverige.* De band som förena E. Kejserl. M:ts höga syster med arfvingen till, Nederländska tronen, berättiga mig att tro, det de råd, som afgåfves af E. M:t i afseende på ifrågavarande titel, skulle ega en verksam inflytelse hos den Monark, som skall blifva svärfader till Prins Gustaf, och det är af E. Kejserl. M:ts välvilliga tänkesätt för mig, som jag väntar dessa råd och denna goda bemedling.

Det är med känslor af en upriktig vänskap och en stor högaktning, jag är

Min Herr Broder

E. Kejserl. M:ts

gode broder

(undertecknadt) Carl Johan.

N:o 18.

Bref från H. M. Konungen till H. M. Konungen af Stor-Britannien, dateradt Stockholms slott d. 14 Augusti 1828.

Min Herr Broder! I följd af den vänskap, E. M:t alltid mig bevisat, och de förhållanden, som så lyckligt ega rum emellan de nationer vi styra, vänder jag mig till E. M. med det mest odelade förtroende. Fråga är om en brefvexling, som upstått emellan Konungen af Nederländerna och mig i anledning af den titel af Prins af Sverige, under hvilken Prins Gustaf, son af f. d. Konungen af Sverige, blifvit emottagen vid H:s Nederländska M:ts hof.

Jag har befalt Grefve Björnstjerna att genom E. M:ts Ministère meddela E. M:t denna brefvexling jemte de handlingar, som till densamma höra.

Sedan E. M:t tagit kännedom om dessa skrifvelser, skall E. M. finna, att Konungen af Nederländerna gifver mig tillfredsställande försäkringar i afseende på det sätt, hvarpå han ämnar benämna Prins Gustaf, då han för ständerna och allmänheten förkunnar den förmälning, som är aftalad emellan

denne och Prinsessan Mariana, men att denne Monark hänskjuter till en gemensam öfverläggning emellan makterna hvarje slutlig bestämmelse rörande Prinsens titel.

Den titel af Prins af Sverige, som han sjelf gifvit sig och som blifvit honom betagen genom händelser, som för mig äro främmande, men dem jag kallats att försvara i den nations namn, som anförtrott mig sina angelägenheter, kan icke beviljas honom utan att förnärma Sveriges rättigheter och angripa de traktaters helgd, hvilka stadgat sakernas närvarande ställning. De flerfaldiga bevis E. M:ts regering gifvit Sverige och verlden på de tänkesätt, som lifva E. M:t för folkens sjelfständighet, den ståndaktiga ihärdighet, med hvilken Stor-Britannien vetat vidmakthålla denna grundsats, äro mig en tillräcklig borgen, att, då jag af E. M:t begär, att E. M:t ej må tillerkänna Prins Gustaf benämningen af Prins af Sverige, skall E. M:t uptaga min begäran såsom en naturlig och nödvändig följd af Europas offentliga rätt.

Det är ett så beskaffadt beslut jag kräfver af E. M:s rättvisa och vänskap, äfvensom en bemedling i enlighet dermed hos Konungen af Nederländerna. I händelse E. M. anser tjenligt att med de andra makterna samråda rörande en benämning för Prins Gustaf och hans ättlingar, förklarar jag i förhand, att jag sluter mig dertill, så vida denna benämning ej mera sårar mina folks intressen och värdighet.

Jag smickrar mig med den tro, att E. M. skall göra rättvisa åt den känsla, som leder mig vid detta tillfälle. Den har blifvit mig föreskrifven af allt för vigtiga skyldigheter, för att jag ej med förtröstan skulle af E. M:t förvänta mig denna rättvisa.

Det är med känslor af en upriktig vänskap och en stor högaktning, som jag är

Min Herr Broder
E. M:ts
gode broder
(undertecknadt) Carl Johan.

N:o 19.

Bref från H. M. Konungen till H. M. Konungen af Preussen samt till H. M. Konungen af Danmark, daterade Stockholms slott den 20 Augusti 1828.

Min Herr Broder! Det rättmätiga förtroende, jag hyser till E. M:ts karakter och tänkesätt, föranleder mig att omedelbart

underrätta E. M. om en brefvexling, som egt rum emellan Konungen af Nederländerna och mig rörande den titel af Prins af Sverige, som Prins Gustaf, son af f. d. Konungen af Sverige, tillegnat sig, och under hvilken han blifvit emottagen vid H:s Nederländska M:ts hof. Jag har befalt min Minister hos E. M. att genom E. M:ts Ministère meddela E. M. så väl denna brefvexling, som de handlingar hvilka dertill höra.

Efter inhemtad kännedom om dessa handlingar, torde E. M. finna, att Konungen af Nederländerna gifvit tillfredsställande försäkringar rörande det sätt, på hvilket han ämnar benämna Prins Gustaf, då han för ständerna och allmänheten tillkännagifver dennes stundande förmälning med Prinsessan Mariana, men att denne Monark hänvisar till en gemensam öfverenskommelse emellan makterna hvarje ytterligare beslut i afseende på Prinsens titel.

Den titel af Prins af Sverige, som han gifver sig, och hvilken blifvit honom beröfvad i följd af händelser, som för mig äro främmande, men hvilka jag är kallad att försvara i den nations namn, som updragit åt mig ledningen af sina angelägenheter, kan icke tilldelas honom, utan att Sveriges rättigheter såras och helgden af de traktater angripes, hvilka befästat den sakernas ställning, som råder i Europa.

Jag äskar följaktligen af E. M:ts rättvisa och vänskap, att E. M. ej tillerkänner Prins Gustaf titeln af Prins af Sverige. Om E. M. anser lämpligt att med de andra makterna rådgöra om en benämning för denne Prins, tjenlig att öfverlåtas åt hans ättlingar, skall densamma å min sida röna ett obetingadt godkännande, så framt den ej mera är stridande emot det folks intressen och nationalära, hvilket af mig styres.

Jag smickrar mig med den förmodan, att E. M. skall anse min begäran såsom en naturlig och nödvändig följd af den offentliga rätten, och att E. M. gör rättvisa åt den känsla, som vid detta tillfälle leder mig. Den har ingifvits mig af en berättigad omsorg för bibehållandet af det allmänna lugnet och af önskan att aflägsna äfven den minsta förevändning till söndring emellan makterna. Jag har i de förhandlingar, som egt rum med förra Kongl. familjen bevisat, att jag vetat hysa aktning för olyckan och det undseende, den har rätt att kräfva.

Det är med uttryck etc.

(undertecknadt) Carl Johan.

N:o 20.

Bref från H. M. Konungen till H. M. Konungen af Frankrike och Navarra, dateradt Stockholms slott d. 20 Augusti 1828.

Min Herr Broder! Det rättmätiga förtroende, jag hyser till E. M:ts tänkesätt och karakter, föranleder mig att omedelbart underrätta E. M. om en brefvexling, som egt rum emellan Konungen af Nederländerna och mig rörande den titel af Prins af Sverige, som Prins Gustaf, son af f. d. Konungen af Sverige, sig tillegnat, och under hvilken han blifvit emottagen vid H:s Nederländska Maj:ts hof. Jag har befalt min Minister hos E. M. att genom E. M:ts Ministère meddela E. M. både denna brefvexling och de handlingar, som dertill höra.

Efter att hafva tagit kännedom om dessa handlingar, skall E. M. finna, att Konungen af Nederländerna ger mig tillfredsställande försäkringar rörande det sätt, på hvilket han ämnar benämna Prins Gustaf, då han för ständerna och allmänheten kungör det giftermål, han skall afsluta med Prinsessan Mariana; men att denne Monark hänvisar till en gemensam öfverläggning emellan makterna hvarje ytterligare beslut rörande Prinsens titel.

Den titel af Prins af Sverige, som han gifvit sig, och hvilken blifvit honom betagen genom tilldragelser, som för mig äro främmande, men hvilka jag är kallad att försvara i den nations namn, som anförtrott mig ledningen af sina angelägenheter, kan honom icke tilldelas utan att förnärma Sveriges rättigheter och angripa helgden af de traktater, hvilka stadgat den sakernas ordning, som råder i Europa.

Jag äskar således af E. M:ts rättvisa och vänskap, att E. M. ej tillerkänner Prins Gustaf titeln af Prins af Sverige. Skulle E. M. finna tjenligt att med de andra makterna öfverenskomma om en benämning för Prinsen, som kunde öfverflyttas på hans afkomlingar, skall en sådan från min sida erhålla ett obetingadt godkännande, så fort den ej mera är stridande emot det folks intressen och nationalära, som af mig styres.

Jag smickrar mig med att tro, det E. M. skall göra rättvisa åt den känsla, som vid detta tillfälle leder mig. Den har blifvit mig ingifven af en rättmätig omsorg för vidmakthållandet af det allmänna lugnet och af min åstundan att undanrödja till och med den minsta anledning till missämja emellan makterna. Jag har i de förhandlingar, som egt rum med förra Kongl. familjen, ådagalagt, att jag vetat att akta olyckan och egna den det undseende, som densamma tillhör.

E. M:t har för någon tid sedan behagat anbefalla en rättelse liknande den, som nu utgör föremålet för mina åtgärder; och

jag bör ej lemna detta tillfälle obegagnadt att omedelbart förklara E. M. min erkänsla derför, öfvertygad att E. M:t skall bedöma den närvarande frågan ifrån samma synpunkt.

Det är med känslor af en upriktig vänskap och en stor högaktning, som jag är

Min Herr Broder
E. M:ts
gode broder
(undertecknadt) Carl Johan.

N:o 21.

Bref från H. M. Konungen till H. M. Konungen af Bayern, dateradt Stockholms slott den 26 Augusti 1828.

Min Herr Broder! De vänskapsband, som förena oss, föranleda mig att omedelbart underrätta E. M. om en brefvexling emellan mig och Konungen af Nederländerna i anledning af titeln af Prins af Sverige, som Prins Gustaf, son af f. d. Konungen, sig tillegnar, och hvarunder han blifvit emottagen vid H:s Kongl. Nederländska Maj:ts hof. Jag har befalt min Minister hos E. M:t att genom E. M:ts Ministère meddela E. M. så väl denna brefvexling, som de handlingar, hvilka dertill höra.

E. M:t ser deraf, att Konungen af Nederländerna gifver mig tillfredsställande försäkringar rörande det sätt, på hvilket han ämnar benämna Prins Gustaf, då han för ständerna och allmänheten tillkännagifver den förmälning, denne Prins går att afsluta med Prinsessan Mariana, men att han till en gemensam öfverläggning emellan makterna hänskjuter alla beslut, som ytterligare böra tagas i hänseende till Prinsens titel.

Den titel af Prins af Sverige, som han antagit och som han blifvit förlustig i följd af händelser, som äro mig främmande, men hvilka jag är kallad att försvara i den nations namn, som anförtrott mig ledningen af sina angelägenheter, kan ej beviljas honom utan att förnärma Sveriges rätt och angripa helgden af traktater, som stadgat den närvarande ställningen i Europa.

Jag äskar således af E. M:ts rättskänsla och af E. M:ts vänskap, att E. M. ej må tillerkänna Prins Gustaf titeln af Prins af Sverige, samt att E. M:t anser min begäran i detta fall såsom en naturlig och nödvändig följd af den offentliga rätten. Jag kan ej hafva något att invända emot en rådplägning emellan makterna i ändamål att för Prins Gustaf bestämma en gemen-

sam benämning, som kunde öfvergå på hans ättlingar; och en sådan bestämmelse skall från min sida obetingadt biträdas, så vida den icke strider emot det folks intressen och nationalära, öfver hvilket jag regerar.

Det är med känslor af en upriktig vänskap och en stor högaktning jag är

Min Herr Broder etc.
(undertecknadt) CARL JOHAN.

N:o 22.

Skrifvelse ifrån Hr Grefve Nesselrode till Hr Grefve van Suchtelen, daterad Odessa d. 3 Augusti (g. st.?) 1828.

En familjeförbindelse, som är nära att upgöras uti Konungariket Nederländerna, och för hvilken Kejsaren är fullkomligen främmande, har gifvit anledning till orimliga antaganden, dem allmänna tidningar med det af fiendskap stämplade nit, hvilket de sedan någon tid mot oss ådagalagt, skyndat sig att uptaga, rörande det inflytande, Ryssland vid detta tillfälle skolat utöfva; det sätt, hvarpå dess politik velat påskynda Prinsessan MARIANAS förmälning med Prins GUSTAF; och det kraftiga beskydd, denne senare i sin nya ställning skulle erhålla, om han någonsin försökte att åter göra gällande sina anspråk på Svenska kronan.

Vi hoppas, Herr Grefve, att Konungen i Sverige, som känner Rysslands ingångna förbindelser, Kejsarens grundsatser, den orubbliga noggrannhet, han ådagalägger i traktaternas iakttagande, och slutligen H. Kejserl. M:ts personliga tänkesätt, ej satt tro till något enda af dessa rykten, ej fattat någon oroande misstanke, ej hyst någon tvekan om vår höge beherskares afsigter och hans kabinetts politik.

Emellertid har förtalet vid detta tillfälle utvalt för mycket ömtåliga förhållanden och för mycket vigtiga frågor, för att icke Kejsaren skulle anse såsom ett åliggande för sig att omedelbarligen inför H. M:t Konungen i Sverige afgifva en förklaring och genom en ojäfaktig bevisning, stödd på fakta, öfvertyga Konungen, huru rättvist det förtroende är, som han tvifvelsutan hyser till Kejsarens rättsinnighet.

Det är i följd häraf på Kejsarens uttryckliga befallning, som jag till E. E. affärdar den nu afgående kuriren endast och allenast i syfte att anmoda Herr Grefven, att hos Konungen anhålla om ett enskildt företräde och gifva Hans M:t i Kejsarens namn tillkänna:

att Kejsaren för ingen del föreslagit eller understödt Prins GUSTAFS förmälning med Prinsessan MARIANA af Nederländerna;

att derom aldrig varit tal emellan H. M:t och Prinsen af Oranien under dennes senaste vistelse i Ryssland, annorlunda än såsom om ett beslut, hvilket H:s Kgl. Högbet sjelf beklagade;

att Kejsaren blifvit underrättad om, att detta giftermål var slutligen bestämdt, endast genom ett bref från Konungen, mottaget vid en tid, då H. Kejserl. M:t befann sig på andra sidan Donau;

att i ingen händelse de förhållanden, i hvilka Prins GUSTAF skall inträda med hänsyn till huset Nassau, kunna förändra den orubbliga föresats Kejsaren fattat, att i hänseende till den närvarande Konungen af Sverige och Norge och hans dynasti iakttaga de förpligtelser, som härflyta af traktaterna, och de särskilda förbindelser, som upgjorts emellan Hans Kgl. Svenska M:t och Kejsar ALEXANDER, glorvördigst i åminnelse;

att således intet anspråk, som strider emot Konungens och hans laglige arfvingars osvikliga rätt till Svenska och Norska kronorna, skall eller kan blifva understödt, medgifvet eller biträdt af Ryssland;

att, långt derifrån, Ni, Herr Grefve, har befallning att högtidligt och öppet förnya de förklaringar, vi här afgifvit, i ändamål att öfvertyga dem, som tilläfventyrs kunna försöka att i Sverige sprida tvedrägt och att grunda några förhoppningar på de slägtband, Prins GUSTAF går att knyta med ett Kongl. hus: att, i stället för att någonsin vilja understödja dem, har Kejsaren fast beslutit att vidmakthålla sitt vänskapliga förbund och sina närvarande förhållanden med en Monark, hvilken ej uphört att lemna honom prof på sin tillgifvenhet, och som har rätt att räkna på motsvarighet från Kejsarens sida.

Hans M:t är öfvertygad om det nit, hvarmed Ni, Herr Grefve, skall fullgöra denna befallning, och ber Er att låta oss veta följderna af det företräde, Ni erhåller af Konungen.

Herr DIWOFF har fått i updrag att muntligen meddela Baron PALMSTIERNA innehållet af denna skrifvelse.

N:o 23.

Bref från H. M. Konungen till H. M. Kejsaren af Ryssland, dateradt Stockholms slott d. 5 September 1828.

Min Herr Broder! Generalen Grefve VAN SUCHTELEN har fullgjort det updrag, E. Kejserl. M:t anbefalt honom med af-

seende på Prinsessan MARIANAS af Nederländerna förlofning med Prins GUSTAF, och de rykten, som i anledning deraf sig utbredt. Jag har med den mest berättigade erkänsla och den lifligaste rörelse hört mig föreläsas det bref, E. M:ts vice kansler aflåtit till Grefve VAN SUCHTELEN. E. M:ts uphöjda själsstorhet och de grundsatser, som utmärka E. M., äro i nämda skrifvelse afspeglade. Jag är skyldig tacksamhet, Min Herr Broder, åt Rysslands och Sveriges fiender, som tillskyndat E. Kejserl. M:t ett tillfälle att gifva mig ett nytt bevis på sina tänkesätt, och mig förmånen att få begagna samma tillfälle att derföre betyga E. M. hela min förbindelse.

Jag har lärt att bedöma det förtroende, E. M. hyser till mig, efter den tillit, som jag egnat E. M. allt ifrån Dess upstigande på tronen; och det är med orubbligt iakttagande af den regel, jag i detta afseende mig föreskrifvit, som jag befalt min minister, Baron PALMSTIERNA, att begifva sig till E. M:ts högqvarter för att aflemna ett bref rörande den titel, Prins GUSTAF sig tillegnat, och hvilken Konungen af Nederländerna erkänt. Innehållet af nämda bref och de handlingar, som åtfölja detsamma, böra öfvertyga E. M., att jag, ledd af de pligter jag har att iakttaga emot de nationer, som anförtrott mig ledningen af sina angelägenheter, ej bort tveka i afseende på det beslut, som skulle tagas.

Då jag vände mig till Eder, Min Herr Broder, har jag ej utan rörelse påmint mig de ömsesidiga förbindelser, hvilka jag ingått med E. M:ts höge och odödlige företrädare. Min förväntan har blifvit upfyld redan innan mitt bref blef E. M. tillstäldt. Mina förbindelser äro således ökade, och jag skulle skatta mig ganska lycklig att finna ett lägligt tillfälle att kunna dem ådagalägga.

(undertecknadt) CARL JOHAN.

N:o 24.

Bref från H. Maj:t kejsaren af Ryssland till H. M. konungen af Sverige och Norge, dateradt d. $^{1}/_{13}$ October 1828, om bord å linieskeppet Paris, på Varnas redd.

Min Herr Broder! Generalen Baron PALMSTIERNA har fulländat det uppdrag till mig, som E. M. behagat honom anförtro. Såsom ett förnyadt bevis på E. M:ts vänskap och förtroende kunde det icke annat än vara mig högeligen angenämt, och det är med ett verkligt nöje, som jag emottagit de tvänne

skrifvelser, i hvilka E. M. gifvit mig dessa sina tänkesätt tillkänna. Jag hade haft den tillfredsställelsen att förekomma de önskningar, E. M. yttrat. Då jag blef underrättad om Prins GUSTAFS förmälning med Prinsessan MARIANA af Nederländerna, lät jag genom Grefve VAN SUCHTELEN gifva E. M. den förklaring, att detta giftermål, hvilket man behagat utan anledning framställa såsom föranledt af någon politisk beräkning från Rysslands sida, i ingen mån skulle förändra våra förhållanden, i ingen mån min fasta vilja att förblifva trogen min höge företrädares förbindelser till Sverige. Jag framhärdar i denna föresats och jag vågar tro, att E. M. räknar på mitt löfte. Hvad Prins GUSTAFS titel beträffar, är jag för mycket upriktig, och, jag tvekar ej att säga det, jag har egnat honom ett för stort personligt deltagande, för att hafva kunnat dölja för honom sjelf, att jag endast anser mig berättigad att benämna honom så, som jag benämner honom i detta bref, och så som han benämnes i alla Ryska kabinettets meddelanden med de förnämsta Europeiska hofven alltsedan den allmänna fredens återställande. Detta beslut är mig förestafvadt både af föregående tilldragelser och af omöjligheten för Ryssland — enligt min åsigt — att, om också genom ett till utseendet föga vigtigt medgifvande, understödja anspråk, hvilka traktaterna förbjuda detsamma att hädanefter erkänna.

Jag tvekar ej att underrätta mina bundsförvandter, och deribland äfven Nederländska hofvet, om min tanke i detta ämne. Det är mig icke tillåtet att i förhand bestämma den mening, de kunna fastställa. Den skall icke förändra mitt beslut; men jag skulle vara lycklig, om vid detta tillfälle, liksom vid alla andra, jag såge tillvägabragt emellan dem och mig en fullkomlig likstämmighet i beslut och grundsatser; en likstämmighet, öfver hvilken jag dubbelt skulle lyckönska mig, emedan den förverkligade E. M:ts önskningar.

(undertecknadt) NICOLAUS.

Enligt en afskrift i Schinkelska samlingen var brefvets fortsättning af följande lydelse:

Jag kan ej sluta detta bref utan att egna E. M. min varmaste tack för det intresse, E. M. täckes hysa för de Ryska vapnens framgång, och för det bifall, E. M. egnat våra planer, som bort hafva en fast grund för att leda till verkligt gagnande och ärorika följder. Gud har värdigats kröna dem med framgång, såsom Varnas eröfring bevisar. Generalen, Baron PALMSTIERNA och Grefve GYLDENSTOLPE, dem jag sökt på bästa sätt emottaga, hafva bevittnat denna tilldragelse och kunnat öfver-

tyga sig om de hinder af alla slag och det ärorika motstånd, som mina trupper lyckats besegra.

(De följande orden äro af kejsaren egenhändigt tillagda.)

Det återstår mig att bedja E. M. ursäkta, att jag begagnat mig af främmande hand för att besvara E. M:ts bref. Talrika och trängande göromål hafva ej tillåtit mig att sjelf nedskrifva dessa rader; de uttrycka icke desto mindre troget den obrottsliga tillgifvenhet och den utmärkta högaktning, hvarmed jag är etc.

N:o 25.

Bref från H. M. Konungen af England till H. M. Konungen, dateradt slottet Windsor d. 13 November 1828.

Min Herr Broder! Jag har af Grefve Björnstjerna emottagit det bref, som E. M. mig tillskrifvit under d. 14 sistl. Augusti, och som hade afseende å en brefvexling, hvilken egt rum emellan E. M. och Konungen af Nederländerna beträffande den titel, hvarmed Prins Gustaf, son af f. d. Konungen i Sverige, i framtiden skall benämnas. Denna skriftvexling har blifvit lagd under mina ögon; och jag känner lifligt värdet af det förtroende, E. M. behagat hysa till mig. Den titel, prins Gustaf tillegnat sig, är stridande emot syftningen af de förbindelser, hvilka jag med E. M. ingått; och jag skyndar att försäkra E. M., det jag är villig att lemna E. M. mitt verksamma biträde vid den öfverenskommelse, som kan komma till stånd med de andra Europeiska makterna, för att afgöra en fråga, vid hvilken E. M. fäster så stor vigt.

Jag är
Min Herr Broder
E. M:ts gode broder
(undertecknadt) Georg.

N:o 26.

Bref ifrån H. M. Konungen af Danmark till H. M. Konungen, dateradt Frederiksbergs slott d. 27 September 1828.

Min Herr Broder! E. M. har uti Dess skrifvelse af d. 20 i förra månaden och genom de dokumenter som Dess Minister

mig meddelat, behagat underrätta mig om de underhandlingar, som egt rum emellan E. M:t och Konungen af Nederländerna, i anledning af titeln af Prins af Sverige, som Prins Gustaf ansett sig tillhöra. Ju mera jag betraktar dessa meddelanden såsom ett prof på det förtroende, E. M:t mig lemnat, och som jag smickrar mig att hafva förtjent, dess mera har jag ansett mig upmanad att uttala mig öfver ifrågavarande ämne med oförstäld öppenhjertighet inför Herr Hochschild. E. M:t har säkerligen af denne Minister derom fått noggrann kännedom. I hafven deraf erfarit, Min Herr Broder, att jag aldrig trott mig böra tillägga Prins Gustaf titeln Prins af Sverige, oaktadt jag alltid varit öfvertygad, att de makter, som i detta afseende iakttagit ett annat förfaringssätt, ej dervid fästat någon afsigt, som vore oförenlig med sakernas nuvarande ställning i Sverige och i Europa, hvilken blifvit erkänd och bekräftad genom nationens beslut och öfverenskomna traktater. Om jag, i det jag valt detta sätt att se, endast tagit ledning af min öfvertygelse, så kan jag ej föreställa mig, af hvad anledning jag skulle kunna underlåta att oföränderligt hålla mig dervid, så framt de med E. M:t i förbund och vänskapligt förhållande varande Monarkerna ej skulle anse den ifrågasatta benämningen såsom endast och allenast en hederstitel, hvilken icke i något afseende kunde anses medföra något slags rätt, och hvilken ej kunde förminska den aktning man bör hysa för det, som oåterkalleligen är stadfästadt.

Jag känner, i huru hög grad E. M:t har ådagalagt, då tillfällen dertill yppat sig, sitt deltagande för förra Kongl. familjens olyckor. Ingen kan således bättre än E. M:t göra rättvisa åt de känslor, dem jag tror mig kunna åtlyda, utan att de förmå förringa det höga värde, jag fäster vid möjligheten att kunna öfvertyga E. M:t, att jag ingenting högre eftersträfvar, än att med E. M. än mera befästa de vänskapsförbindelser, som icke kunna vara annat än fördelaktiga för de stater, öfver hvilka vi regera.

Det är med de känslor, jag nu uttryckt, och med en stor högaktning, som jag är

Min Herr Broder

E. M:ts gode broder
Fredrik.

N:o 27.

Bref från H. M. Konungen i Preussen till H. M. Konungen, dateradt Berlin den 1 Oktober 1828.

Min Herr Broder! Jag sätter ett högt värde på det förtroende, hvarmed E. M. behagat meddela mig sin brefvexling med Konungen af Nederländerna rörande den titel, Prins Gustaf, son af f. d. Konungen i Sverige, Gustaf Adolf, sig tillegnat. Jag ber E. M. derföre emottaga uttrycken af min lifliga erkänsla. Det är med en verklig tillfredsställelse jag sett, att denna brefvexling haft en följd, som undanröjt hvarje ämne till tvist emellan E. M. och Konungen, min svåger. Ehuru den fråga, som varit föremålet för densamma, är mig främmande, hemtar jag af den vigt, E. M. dervid fäster, och af det förtroende, hvarmed E. M. gifvit mig del derutaf, mer än tillräckliga anledningar att i detta hänseende träffa en öfverenskommelse med de Monarker, E. M:ts och mina bundsförvandter, till hvilka E. M:t trott sig böra vända sig i detta ämne; och jag ber E. M. tro, att jag alltid skall vara beredvillig att bidraga till allt, som kan lända till E. M:ts tillfredsställelse. Hvilken än utgången på denna öfverläggning kan blifva, behagade E. M:t vara öfvertygad att, om det någonsin vore fråga att på hvilken titel som helst grunda några anspråk, stridande emot de heliga rättigheter, som blifvit E. M. och de laglige arftagarne till Dess krona tillerkända genom traktater, i hvilka jag deltagit, så skall jag anse mig uppfylla den första af mina pligter, då jag afvärjer dem. E. M:t känner mig tillräckligt för att veta, att jag icke eger någon mera bindande lag än den, som åligger mig i följd af traktaters helgd; och E. M. torde inse, att jag mindre än någonsin vill afvika derifrån, då frågan är om en Monarks intressen och rättigheter, hvilken gifvit mig dyrbara prof på sin vänskap, och för hvilken jag städse med samma tillfredsställelse förnyar försäkringarna om min tillgifvenhet, jemte uttrycken af den utmärkta högaktning, med hvilken jag är,

Min Herr Broder

E. M:ts gode broder

Fredrik Vilhelm.

Berlin d. 1 Oktober 1828.

N:o 28.

Bref till H. M. Konungen från H. M. Konungen af Frankrike och Navarra, dateradt den 26 November 1828.

Min Herr Broder! Grefve Löwenhielm har tillstält mig det bref, E. M. behagat tillskrifva mig under den 20 Augusti, samt meddelat min Utrikesminister handlingarna rörande skriftvexlingen emellan E. M. och Konungen af Nederländerna i anledning af Prins Gustafs, son af f. d. Konungen af Sverige, titel, och hafva dessa handlingar blifvit af bemälde Minister lagda under mina ögon. Jag värderar lifligt detta prof på E. M:ts förtroende och kan ej annat än derför tacka E. M:t.

Sedan jag noga öfvervägt frågan rörande Prins Gustafs titel, har jag öfvertygat mig, att den ej eger eller kan ega någon gemenskap med de rättigheter, som blifvit E. M. och Dess arfvingar tillerkända genom högtidliga traktater, hvaruti jag deltagit, och hvilka jag skall vidmakthålla i allt hvad på mig beror.

Om det likväl anses nödigt att undersöka, huruvida det är lämpligt att utmärka Prins Gustaf med en benämning, hvilken förekomme hvarje misstydning, den E. M. kunde anse stridande emot sin rätt, är jag beredd att i detta afseende samråda med de andra makterna. E. M. kan vara öfvertygad att i denna fråga, likasom uti hvarje annan, skall E. M. alltid finna mig färdig att bidraga till hvad som kan vara E. M. angenämt.

Jag begagnar med nöje detta tillfälle att förnya E. M. försäkringarna om den upriktiga högaktning och den fullkomliga vänskap, hvarmed jag är etc.

(undertecknadt) Carl.

N:o 29.

Bref ifrån H. M:t Kejsaren i Österrike till H. M. Konungen, dateradt Wien d. 21 Oktober 1828.

Min Herr Broder! Jag har med lifig tillfredsställelse mottagit de prof på förtroende och vänskap E. M. behagat mig meddela i sitt bref, dateradt Stockholm d. 14 sistl. Augusti, hvilket blifvit mig tillställdt af E. M:ts Envoyé extraordinaire och Ministre plénipotentiaire, Grefve Löwenhielm.

Det är med skyldigt återgäldande af dessa känslor och med verkligt intresse, som jag, i enlighet med E. M:ts önskningar, tagit kännedom om den brefvexling, hvilken under loppet af detta år egt rum emellan E. M. och H. M. Konungen af Nederländerna i anledning af de uplysningar I funnit Eder föranlåten att begära, Min Herr Broder, i afseende på det beteckningssätt, som vid Nederländska hofvet komme att iakttagas vid firandet af den förmälning, som blifvit beslutad emellan D.D. K.K. H.H. Prinsessan Mariana, dotter af förrbemälde H. M:t, och Prins Gustaf, son till f. d. Konungen af Sverige, Gustaf Adolf.

Det har varit mig dubbelt angenämt att befinna mig i tillfälle att, förmedelst de till denna brefvexling hörande handlingar, hvaraf Grefve Löwenhielm lemnat mig del genom min Hof- och Statskansler, erfara, det dessa första förklaringar tillfredsstält E. M., och att för öfrigt E. M. ej har något att invända deremot, att ytterligare beslut i afseende på Prins Gustafs titel må utgöra föremålet för en öfverläggning emellan de Monarker, som på en gång äro E. M:ts och mina bundsförvandter, och till hvilka E. M. ansett sig böra vända sig för detta ändamål.

En sådan öfverläggning är i sjelfva verket så mycket mera önskvärd, då alltsedan den minnesvärda tidpunkten för den allmänna fredens återställande i Europa och de vidtomfattande förhandlingar, i hvilka E. M. har tagit en så ärofull del, alla ordningsälskande regeringar vid flerfaldiga tillfällen kunnat öfvertyga sig om de helsosamma verkningarna af ett dylikt ömsesidigt meddelande af hvarandras åsigter och förslag till vänskapliga öfverenskommelser. Hvad mig beträffar, så är jag så mycket mera angelägen om att deltaga i den underhandling, hvilken för att för framtiden afgöra denna fråga skall öppnas emellan de särskilda hofvens ombud i Paris, som jag anser såsom en skyldighet att ej försumma något tillfälle att ådagalägga den aktning jag hyser för traktaters helgd och för alla bestående rättigheter.

Jag iakttager med nöje detta tillfälle att härmedelst förnya försäkringarna om de känslor af vänskap och utmärkt högaktning, med hvilka jag är

Min Herr Broder

E. M:ts gode broder

Frans.

Wien den 21 Oktober 1828.

N:o 30.

Bref från H. M. Konungen af Bayern till H. M. Konungen, dateradt München d. 9 Oktober 1828.

Min Herr Broder! Jemte det att Grefve Löwenhielm till mig framlemnat de bref, hvarmedelst E. M. behagat hos mig anställa honom såsom Dess Envoyé extraordinaire och Ministre plénipotentiaire, har han äfven på behörigt sätt fullgjort sitt åliggande i afseende på de meddelanden E. M. updragit honom att göra mig rörande Prins Gustafs, son af f. d. Konungen i Sverige, Gustaf Adolf, titlar och benämningar. Om jag haft skäl att vara smickrad af de känslor af vänskap, E. M. behagat betyga mig genom denna beskickning, har jag ej mindre värderat det förtroende, som föranledt E. M. att lemna mig kännedom om förloppet utaf de med Nederländska regeringen öppnade underhandlingarna i anledning af den föreslagna föreningen emellan denne Prins och Prinsessan Mariana.

Jag kan ej annat, Min Herr Broder, än gilla den faderliga omsorg, som ledt E. M:ts åtgärder vid detta tillfälle, och jag har med liflig glädje erfarit de tillfredsställande försäkringar H. M. Konungen af Nederländerna till E. M. afgifvit rörande det sätt, hvarpå han ämnar benämna sin tillkommande måg, då han för sitt rikes ständer och för allmänheten förkunnar den förbindelse, han upgjort för Prinsessan, sin dotter.

Jag skall af allt hjerta biträda den öfverenskommelse, som af E. M:ts önskningar blifvit påkallad i ändamål att för Prins Gustaf och hans tillkommande ättlingar fastställa en benämning, som kan anses lämplig att med den värdighet, han erhållit genom sin födsel, förlika allt som å andra sidan kan kräfvas af den konungsliga värdighet, som nu mera blifvit ärftlig inom E. M:ts hus, samt af Svenska nationens grundlagar och politiska intressen. Men då jag ej hittills bort tveka att från min sida lemna denne Prins en titel, som tycktes tillhöra honom i kraft af hans födsel, och hvilken andra hof likaledes tillerkänt honom utan någon invändning, hoppas jag att E. M. ej illa uptager, att jag ej tror mig böra nu göra början med en förändring, hvilken, i brist på frivilligt medgifvande af den, som saken angår, bör blifva föremålet för en gemensam öfverenskommelse emellan makterna, hvilkas föredöme det snarare tillhör mig att följa, än att i förhand gissa mig till deras afsigter.

E. M. bör för öfrigt vara öfvertygad om det värde jag sätter på de vänskapsförhållanden, som förena oss, och om den önskan, hvaraf jag lifvas att än mera befästa dem. Jag iakttager med en sann tillfredsställelse detta tillfälle att hembära

Eder, Min Herr Broder, förnyade försäkringar om den uppriktiga vänskap och den stora högaktning, hvarmed jag är

E. M:ts
gode broder
LUDVIG.

München d. 9 Okt. 1828.

N:o 31.

Skrifvelse från H. E. Herr Grefve af Wetterstedt till Grefve Löwenhielm i Wien, daterad Stockholm d. 4 November 1828.

Konungen har med tillfredsställelse erfarit de åtgärder Herr Grefven vidtagit och den omsorg Ni användt att bringa till nöjaktigt slut den underhandling, som är Herr Grefven uppdragen. Om vår billiga väntan i detta fall ej fullkomligt kunnat upfyllas, tillräknar H. M. sådant endast en brydsamhet i ställningen, som likväl icke bort föranleda till förbiseende af politiska anständighetsformer och af de rättigheter, som grunda desamma.

Ni har handlat visligt, Herr Grefve, som hvarken i Ert tillkännagifvande till Herr Baron ZEUTNER[1]) om undfångsten af Konungens i Bayern bref, eller i Edra efterföljande samtal yttrat Er öfver det sätt, hvarpå detta bref härstädes kunde betraktas. Som det ej svarar emot våra önskningar, vore det till och med öfverflödigt att fästa sig vid dess innehåll, så mödosamt hopkommet under trycket af hänsyn till stridiga intressen, som man behagar afväga på samma vågskål, om det icke innehölle en falsk uttydning af egenskapen af våra fordringar; hvilken uttydning det är vigtigt att undersöka för att icke förhindra sakens vidare fortskridande.

Då Konungen af Bayern tillkännager, att han af allt hjerta, vill biträda den öfverenskommelse, som af Konungens önskningar blifvit påkallad i ändamål att för Prins GUSTAF och hans ättlingar fastställa en benämning, misstager han sig helt och hållet om H. M:ts mening. Dess bref till denne Monark ger dertill ej minsta anledning. Der säges: att vi samtycka till en rådplägning emellan makterna, om de anse nödigt att anställa någon sådan; men vi äro långt ifrån att påkalla den genom våra önskningar, och ännu mindre önska vi till densamma hänskjuta frågan om den begäran, som vi särskildt framstält till de vänskapliga och allierade hofven, att ej gifva eller tillerkänna

---

[1]) Bayerns dåvarande Utrikes-Minister.

Prins Gustaf titeln af Prins af Sverige. En stor skilnad företer sig emellan svaret å detta yrkande och fastställandet af en gemensam benämning för denne Prins. Vi ega den uppenbaraste rätt att fordra af de makter, som erkänt sakernas närvarande ordning i Sverige, och särskildt af Konungen i Bayern, att icke förnärma vår nationalvärdighet och bekräftade traktater, derigenom att de åt Prins Gustaf lemna en titel, den han ej mera har rätt att bära, och som hans envishet att bibehålla, så fort denna upmuntras af något hofs fördragsamhet, genast förbyter till ett fortfarande angrepp mot Sverige, då deremot denna titel, använd endast af Prinsen sjelf, i verkligheten blott blefve en barnslig tröst. Vi kunna följaktligen ej öfverlemna åt någon församling af utländska makter att afgöra, om Europa bör eller icke bör tilldela Prins Gustaf titeln eller benämningen »af Sverige», ej heller inför en sådan göra gällande eller förfäkta de rättigheter vi ega till vårt stöd, emedan denna fråga, enligt hvad oss synes, i förhand är bestämd af folkrätten och den närvarande ordningen, som af Wienska kongressen är faststäld. Vi yrka blott på en tilllämpning deraf, under det vi bestrida ett missbruk, som förnärmar vår värdighet och det förtroende våra förbindelser påfordra. Dervid stannar vår åtgärd, äfvensom våra önskningar. Hvad angår bestämmandet af en titel för att utmärka Prins Gustaf, så ega vi dermed icke att befatta oss, så snart densamma ej ingriper i Sveriges rättigheter; och denna senare fråga hör utan tvifvel fullkomligt till denna församlings handläggning, hvars tillvarelse vi dock ej påkallat, men till hvars beslut i denna särskilda fråga vi samtycka, såsom Konungen af Bayern yttrar sig, *af allt hjerta.*

Denne Monark tror sig ej böra *göra början* med en förändring i afseende på den titel, han erkänner sig hafva lemnat Prins Gustaf; men just detta steg var att göra början med afseende på Sverige, hvarvid man ej trodde sig vara i behof af *frivilligt medgifvande af den, som saken angick,* och det blef i samma stund ett fiendtligt steg. Det var Sveriges värdighet och dess statsskick, som befunnos uppenbart förnärmade af ett slikt beslut; och då detta land bestrider dess fortfarande, anför man Prins Gustafs *frivilliga medgifvande,* likasom det tillhörde honom, utesluten från sina politiska rättigheter i Sverige, att bestämma egenskapen af våra förhållanden till Bayerska hofvet. En slutsats af denna halt utestänger allt behof af förklaring. För öfrigt, Herr Grefve, skall det meddelande jag gjort Er af det sätt, på hvilket Kejsaren i Ryssland och Konungen i Preussen betraktat frågan, troligen snart erbjuda Konungen i Bayern *föredömen att följa.*

Ni kan vid lägligt tillfälle betjena er af ofvanstående anmärkningar för att uplysa om det sätt, på hvilket Konungen bedömt H. K. Bayerska M:ts svar [1]).

N:o 32.

Skrifvelse från H. E. Herr Grefve af Wetterstedt till Grefve Löwenhielm i Wien, daterad Stockholm den 11 November 1828.

Grefve Woyna gaf mig förleden lördag tillkänna, att han med posten föregående dag hade emottagit sin Kejsares svar å det bref, Konungen tillskrifvit Hans Kejserl. M:t i afseende på Prins Gustafs titel. Prins Metternich hade vid detta tillfälle nämt, att som bruket i Wienska kabinettet (hvilket vi ända tills nu icke känt) var att ej i förhand meddela afskrifter af kabinettsbrefven, var den afskrift, som fans bifogad depeschen till Grefve Woyna endast ämnad för hans enskilda underrättelse. Följaktligen trodde han sig ej berättigad att visa mig den, och jag inskränkte mig till att gifva honom tillkänna min förhoppning, att brefvets allmänna syftning svarade emot Konungens rättmätiga förtroende, hvilkens befallning jag sade mig vilja inhemta rörande sättet för brefvets emottagande.

H. M:t tvekade ej att sjelf emottaga Grefve Woyna, hvilket skedde i förgår, i min närvaro.

Sedan H. M. emottagit brefvet, yttrade Konungen till Grefve Woyna hufvudsakligen:

Att ehuru H. M. ej i förhand kände innehållet af det bref han emottagit, var H. M. dock öfvertygad, att det svarade emot de känslor han i alla tider uttalat för kejsaren; att dessa varit H. M. ingifna altifrån den tidpunkt, då han ännu stred under Franska fanorna, och då denne Monark, öfvergifven utaf en del af sina bundsförvandter i denna minnesvärda kamp, bibehöll kraften af sin själsstorhet och orubbligheten af sina grundsatser; att sedermera händelserna hade gjort Konungen till H. Kejserl. M:ts bundsförvandt i en ej mindre vigtig tidpunkt; att denne Monark vid mötet i Trachenberg hade gifvit H. M. ett lysande prof på sitt förtroende, hvilket efterföljande händelser tillräckligen rättfärdigat; att det emottagande, Kronprinsen rönt i Verona, den heder honom vederfarits att genom sitt giftermål bli H. M. Kejsarinnans systerson, endast hade ökat Konungens förtroende; och att, af alla dessa förenade skäl, H. M. hyste den förhoppning och, hvad mera vore, hade äfven den vissa öfver-

---

[1]) Detta skedde genom en skrifvelse af d. 4 dec. 1828 från Grefve Löwenhielm till Bayerns dåvarande utrikes minister, Grefve Armansperg.

tygelse, att H. Kejserl. M:ts bref var öfverensstämmande med de känslor af vördnad och högaktning Konungen hyste för en Monarks karakter, hvars rättsinnighet och noggranna efterlefnad af besvurna eder, likasom hans iakttagande af den stadgade ordningen, voro tillräckligen kända och rättvist beprisade i Europa.

H. M. affärdade derefter Grefve Woyna med särskildt nådiga uttryck i afseende på honom; och updrog åt honom att meddela sin Monark, hvad Konungen yttrat.

Härjemte tillställes Er en afskrift af Kejsarens bref, hvarmed Konungen är ganska tillfredsställd, sedan H. M. uti Kejsarens bestämda förklaring i hänseende till traktaterna och bestående rättigheter funnit en fullkomlig borgen mot ett fortfarande begagnande af en titel för Prins Gustaf, som uppenbart skulle strida emot dessa heliga och sunda grundsatser. För att emellertid ernå ett slutligt afgörade med hänsyn till den gemensamma benämning, som bör användas med afseende på Prins Gustaf i enlighet med de uplysningar jag meddelat Herr Grefven i min skrifvelse af d. 4 November, ber jag Er framställa nödvändigheten att lemna åt Österrikiske Ambassadören i Paris nödiga föreskrifter rörande ifrågavarande ämne, hvilka kunna anses tjenliga att begagnas vid den rådplägning, till hvilken H:s Kejserl. Maj:t hänskjuter saken.

N:o 33.

Skrifvelse till H. E. Stats-Ministern för Utrikes Ärendena, från Envoyén Grefve Löwenhielm, daterad Wien d. 12 November 1828. (Utdrag.)

Jag har i en föregående skrifvelse haft den äran gifva E. E. vid handen, att jag just då hemkom ifrån ett sammanträde med Prins Metternich, men att tiden då icke tillät mig att derför aflemna någon fullständig redogörelse. Jag skyndar mig att i dag upfylla detta åliggande. — — —[1])

Prinsen sade sig alltid hafva ansett titelfrågan vara en af dem, som bäst behandlades, i den mån man ej gaf den någon officiel egenskap, utan vinnlade sig om att undanrödja »ämnet till klagomålet, för att dymedelst aflägsna sjelfva klagomålet». Kejsaren af Österrike och han hade följaktligen i hem-

[1]) Det stycke som i öfversättningen här är utelemnadt, men finnes meddeladt i den bifogade afskriften af originalet, anger orsaken till att den af Österrike föreslagna konferensen i Paris ej kom till stånd: Ryssland nekade att deri deltaga, emedan det betraktade en dylik konferens såsom öfverflödig.

lighet, men på ett verksamt sätt, bemödat sig att förmå Prins Gustaf att helt enkelt afsäga sig sin titel. Det var ej först nu, som Hans Höghet stadgat sin mening rörande denna sak, ty redan vid min första påminnelse, och äfven förr, tillade han, hade han rådt Prins Gustaf att ej låta saken skrida derhän, att Hans Svenska Maj:t skulle göra den anhängig, emedan i sådant fall Prins Gustaf skulle ofelbart förlora processen. Prinsen utsträckte än vidare sitt förtroende, i det han sade mig, att han i detta ögonblick ej misströstade om att upnå det önskade syftemålet; men bad mig förhålla mig mycket lugn, ej för närvarande tala derom och ej heller låta min underhandling bli känd, emedan allt detta, oriktigt framfördt till Prins Gustaf, skulle i ett ögonblick förstöra hvad Kejsaren i Österrike och han uträttat genom ihärdigt bemödande under flere dagar. Han tillade, att, ehuru afsedda att icke åstadkomma upseende bland allmänheten, hade Hans Maj:ts och hans åtgärder att förmå Prins Gustaf att foga sig efter deras åstundan icke dess mindre varit ganska verksamma, och att Hans Höghet var ledsen, att jag ej kunnat vara vittne dertill; så fast var han öfvertygad, att jag hade varit nöjd med hvad de gjort.

Jag svarade: att Hans Höghet troligen redan varit i tillfälle att öfvertyga sig, att det hvarken var min vana att göra väsen af och sqvallra om de ärenden, som blefve mig anförtrodda, ej heller att behandla dem i bitter ton; att jag gerna ville efterkomma hans önskan, i synnerhet efter det förtroende han gifvit mig, att Kejsaren och Prinsen, med hopp om framgång, sökte förmå Prins Gustaf att aflägga sin titel; och slutligen, att om dessa bevekelsegrunder ej redan vore mer än tillräckliga, funnes för mig ännu en till, den jag hemtade af min Konungs allmänt kända ädla sinnesstorhet, och hvaraf jag äfven skulle finna mig föranlåten att för det närvarande så litet som möjligt tala om denna fråga, nämligen den inträffade händelse, som omtalas i denna dagens franska avisor: att Prins Gustafs giftermål blifvit omintetgjordt. Då jag följde ingifvelsen af en ädel högsinthet, behöfde jag aldrig befara att se mitt handlingssätt af Konungen, min Herre, ogilladt. De steg han tagit hos Konungen af Nederländerna och derefter hos de andre Monarkerna, voro ej föranledda af hat eller förföljelse-anda; den regerande dynastiens upförande emot den afsatta dynastien har tillräckligt bevisat det. Det var blott, då Prinsen var nära att under en oriktig och våra rättigheter förnärmande titel upgöra en lysande förening, i det ögonblick han gick att grundlägga en egen dynasti, som Konungen för sina efterkommandes och sitt folks framtida säkerhet ansåg sig böra protestera, göra invändningar och på ett bestämdt sätt öfvertyga sig om sina bunds-

förvandters tänkesätt rörande en så vigtig omständighet. Sedan saken en gång blifvit påbörjad, är det nu angeläget, att den utredes och oåterkalleligen afslutas. Denna förklaring, som jag sedan några månader mera än en gång afgifvit inför Prins Metternich, förnyade jag nu; men jag tillade dervid: att om vårt politiska intresse och vår nationalvärdighet ovilkorligen förbjödo oss att låta frågan falla, tillät mig den olycka som drabbat Prins Gustaf, nu återförsatt i sin forna ensamma ställning, att ej bedrifva frågan, i närvarande ögonblick, med samma eftertryck, som jag bort använda, om denna förändring i hans öde ej inträffat.

Prins Metternich syntes ganska tillfredsställd med detta svar, och fortfor med öppenhjertighet och vänlighet: »Ifrån första stunden afrådde jag Prins Gustaf att låta saken gå så långt, som den framskridit; jag har alltid sagt honom, att om allt detta verkligen blefve ett tvistemål, kunde man ej mera understödja honom. Vi äro ej vane att tala mycket; och det är af det skäl jag nu yttrat för er, som vi önska att fästa så liten vigt som möjligt vid hela ämnet; som vi bemödat oss, i tysthet, att göra klagomålet öfverflödigt, derigenom att vi aflägsnade anledningen dertill. Vi hafva velat smyga hela saken undan allmänhetens forskning. Så fort Prinsen aflade sin titel, skulle Sverige ej mera klaga, emedan det ej mera hade skäl att göra det, och emedan man ej gör det för ro skull. Jag hoppas ännu att kunna lyckas. Efter detta förtroende behöfver jag ej försäkra Er om vårt hofs tänkesätt för Hans Kongl. Svenska Maj:t. Kejsarens svar, till Konungen framlemnadt af Grefve Woyna, är derpå ett bevis». Jag invände, att detta svar ännu ej var ankommet den 28 oktober. »Nej», svarade han mig, »det kunde ej ha kommit fram till den tiden, emedan det var dateradt den 21. Det är sant, jag har glömt att meddela er detta bref.» Han ringde, och befalde en sekreterare att gå efter konceptet, hvilket han läste för mig. Jag tillstår, att jag der fann ännu mera bestämda försäkringar, än jag hoppades; och mig synes, att det fordrades mera än en Miguelisk dubbelhet och falskhet af kejserliga hofvet, för att någonsin kunna ändra sig i hufvudfrågan.

Prins Metternich talade sedan om giftermålets omintetgörande såsom om ett rykte, hvarpå han ej var fullkomligt säker. Sedan Baron d'Ohsson meddelat mig denna nyhet, *en clair*, hade all förbehållsamhet å min sida varit olämplig. Jag svarade således, att detta tvifvelsmål hos Hans Höghet förundrade mig, emedan jag visste att saken vore afgjord. Han talade med mig om denna förändring i Prins Gustafs belägenhet med temlig liknöjdhet och utan att särdeles behjerta densamma; och

tillade, att detta ingenting ändrade i hufvudfrågan; hvartill jag gerna samtyckte. Han talade ännu länge om Prins Gustaf; förnyade uttrycket af sin personliga öfvertygelse, att enträgenheten hos Prinsen att bibehålla benämningen »af Sverige» ej hade till grund någon fördold afsigt, och slutade småleende med dessa ord: »det land, som endast hade att kämpa emot en så ljuslätt och så litet kraftfull pretendent, löpte aldrig någon stor fara». — — —

N:o 34.

Apostille från Envoyén, Grefve Löwenhielm, daterad Wien d. 18 November 1828.

Det är otvifvelaktigt, att H. M. Kejsarens af Ryssland svar i titelfrågan helt och hållet härstädes förändrat språket i detta ämne. I det samtal, hvarom min depesch af denna dag förmäler, nämde Prins Metternich åter om sina bemödanden att förmå Prins Gustaf att inse, huru falsk den ställning är, uti hvilken han försatt sig genom sin envishet att vilja behålla titeln »af Sverige».

Han uprepade, att allt detta från Prinsens sida endast berodde på en fördom, och att Prins Gustaf sjelf erkände, huru orimlig hvarje förhoppning att kunna omstörta den i Sverige faststälda ordningen skulle vara. Prins Metternich hade dessutom låtit honom förstå, att denna envishet var så mycket mera opåkallad hos honom, som, från den stund hans far med döden afginge, kunde Prins Gustaf ej, om han ville handla följdriktigt, fortfara att benämna sig Prins af Sverige, under det att ingen makt kunde tilldela honom den titel, hans far burit. Hans Höghet fortfor att hoppas att snart vara i tillfälle att kunna underrätta mig, det Prins Gustaf antagit ett incognito. Jag påpekade å nyo, hvad jag yttrat alla de gånger Prinsen vidrört detta incognito, att den benämning, Prins Gustaf gaf sig sjelf, var oss alldeles likgiltig, och att vi blott fästade oss vid den benämning hofven ämnade tilldela honom. Jag förnyade dessutom min anmärkning att detta sätt att afgöra saken i sjelfva verket blott vore ett upskjutande deraf, som skulle ådraga oss alla, kanhända inom få dagar, samma brydsamma obehagligheter som hittills; och att en furstlig titel, hvilken som helst, såsom den Holsteinska, alltid syntes mig böra föredragas. Prinsen invände då: att det ej vore så lätt för Prins Gustaf, sedan han på detta sätt aflagt titeln »af

Sverige», att sedermera återtaga den, i synnerhet efter H:s Svenska Maj:ts vidtagna officiela åtgärd, understödd, som den borde bli, af alla hofven; och att, hvad Holsteinska titeln beträffade, hade Prins Gustaf för honom utvecklat, huru omöjligt det var honom att antaga den, då afsägelsen af denna titel hade varit ett af vilkoren för hans farfarsfar för uphöjelsen till tronföljare i Sverige. Det blef mig lätt att vederlägga denna oriktiga upgift, i det jag anförde exemplet af alla våra Konungar af Holsteinska huset, som alltid bibehållit denna titel och landets vapen; och jag upmanade Hans Höghet att derom öfvertyga sig, genom att låta sig förevisas våra kabinettsskrifvelser alltifrån 1751 till 1818.

Med ett ord: jag betviflar ej mera, att jag inom kort tid får anmäla någon förändring i Prins Gustafs titel; och jag är allt mera förvissad, att kejserl. kabinettet inser, huru alla försök att understödja Prins Gustafs orimliga anspråk blifva bekymmersamma och fruktlösa. Det lugna, saktmodiga och kraftiga sätt, på hvilket hela ärendet från vår sida blifvit påbörjadt och behandladt, bör för öfrigt sent omsider åstadkomma det resultat, man från början åsyftade.

N:o 35.

Skrifvelse ifrån Envoyén, Friherre d'Ohsson till H. E. Stats-Ministern, Herr Grefve af Wetterstedt, daterad Brüssel d. 27 november 1828.

Införandet af titeln utaf Prins af Sverige i de officiela notifikationerna var ej det enda vilkor Prins Gustaf hade ålagt sin tillkommande svärfar. Han yrkade, att Konungen genast vid förmälningen skulle åt honom öfverlemna Prinsessan Marianas hela förmögenhet. Denna begäran förvånade Konungen, ej allenast genom sin obehörighet, men äfven genom den hemliga afsigt, som syntes hafva föranledt densamma. Ända dittills hade Konungen tvekat att tro, det Prinsen vid afslutandet af denna förbindelse kunde ega några dolda planer. »Men hvarföre», sade han till sig sjelf, »skall Prinsen, som eger en temligen betydlig inkomst, äfven vilja förvalta det rika kapital, som utgör min dotters hemgift?» Men Prinsen åtnöjde sig ej dermed; han hade äfven det mod att begära, det Prinsen af Oranien skulle aflägsnas från residenset vid den tid, Prinsen begåfve sig dit för att fira förmälningen. Denna sista omständighet har man förtegat för Prinsen af Oranien, för att icke

upväcka hans förtrytelse; men den unga Prinsessan, som fått veta den af sin far, blef deröfver så upbragt, att hon genast sade åt Prinsen af Oranien, utan att likväl förråda hemligheten: »nu är mitt beslut fattadt; jag gifter mig aldrig med honom».

Konungen hade anmodat Prinsen att besöka honom för att muntligen afhandla de frågor, som upstått, och dymedelst desto lättare åstadkomma ett slut. Prins Gustaf fordrade, att titeln först skulle medgifvas honom. Han inbillade sig troligen, att han alltid skulle finna Konungen lika medgörlig, som denne Monark varit det i hufvudsaken, och att Prinsessans kärlek stigit till den höjd, att hennes far blefve nödsakad att gifva efter i allt. Han kände ej Konung Vilhelms lynne; men då han såg, att hans tillkommande svärfar var oböjlig, fattade han utan tvifvel några misstankar och anhöll om Kejsarens medverkan. Grefve Mier, vid sin ankomst till Wien för ungefär en månad sedan, hade en lång audiens i detta syfte; och vid samma tid fick Konungen ett bref från Kejsaren i Österrike, uti hvilket denne Monark sökte göra gällande de skäl, hvilka hindrat Prins Gustaf att besöka honom, och uttryckte sin förhoppning att snart se undanröjda de svårigheter, som kunde förhindra afslutandet af giftermålet. Konungen blef ganska upretad emot Prinsen för denna inblandning af en främmande Monark, hvilken han anlitat i en sak, den Konungen endast ville behandla i egenskap af far. Han svarade Kejsaren, utan att för öfrigt ingå i förklaringar i hufvudämnet, att han ansåg giftermålsförslaget såsom oåterkalleligen omintetgjordt, hvilka begge senare ord Hans M:t hade understrukit; och tillade endast: att om H:s Kejserl. M:t ville låta sig föreläsas den skriftvexling, som i denna sak egt rum emellan Grefve Reede och Grefve Porlier, kunde H:s M:t sjelf bedöma, om det vore möjligt, att hädanefter några förtroliga förbindelser kunde upgöras emellan de begge kontrahenterna.

Slutligen, för att tvärt afklippa hela tvisten, återsände Konungen oöppnadt ett bref från Prins Gustaf, hit ankommet för omkring åtta dagar sedan. De presenter, Prinsen gifvit sin fästmö, blifva eller hafva redan blifvit honom återskickade.

Jag har alla dessa upgifter af god hand; och man har dessutom försäkrat mig, att Prins Gustaf är en af dessa personer, som alltid hafva fickorna fulla af handlingar, hvarmed de vilja göra sig betydande. Han har alltid något bref att visa, för att styrka att man tilldelar honom titeln af Prins af Sverige. Konungen af Nederländerna har låtit missleda sig af den försäkran, att ingen skulle neka honom densamma. Prinsen skröt äfven öfver sina förbindelser med Kejsar Nicolaus, och likväl, då Prinsen af Oranien talade härom med nämde

Monark, svarade han: »Jag förstår ej, hvad han vill säga; jag har endast från honom fått ett bref, som dessutom var temligen fräckt, och jag har aldrig svarat derpå».

Grefve Gourieff, Rysk Minister, har sagt mig, att han tillstält Baron Verstolk en officiel not, innehållande en förklaring af hans Kejsare i anledning af Prins Gustafs titel. Kejsaren anser hans anspråk såsom stridande emot kraftegande traktater och den lagliga arfsrättens grundsatser, anmärkande att Sverige ej vore en förläning åt en familj, och att, för öfrigt, Prinsen vid kongressen i Aachen hade erhållit en ersättning i penningar. Grefve Gourieff sade äfven, att Kejsaren på ett ganska bestämdt sätt uttalat sig till Prins Gustaf sjelf i ett bref, han till honom affärdat, och som borde hafva nedstämt hans förhoppningar.

N:o 36.

Skrifvelse från H. E. Stats-Ministern, Herr Grefve af Wetterstedt till Envoyén, Grefve Löwenhielm i Wien, daterad Stockholm d. 12 December 1828.

Jag har på en gång fått emottaga Herr Grefvens skrifvelser af d. 22 och 26 november.

Deras innehåll har fästat Konungens allvarliga upmärksamhet. Med gillande af de grundsatser, Herr Grefven på ett lugnt och kraftigt sätt framstält i sina samtal med General Tettenborn [1]), har H. M. med förundran, uti uttryck af denne General, Konungens fordom underordnade befälhafvare, af heder och pligt fästad vid Ordensmästaren för de Svenska ordnarne, funnit ett språk föga värdigt en soldat och en riddare. Men då oredan i åsigter och grundsatser, som utgöra stöden för desamma, förena sig med svagheten i medlen, är det onödigt att dervid upehålla sig. När man söker att låta medlidsamhetens larmklocka ljuda till förmån för en Prins, som genom ett orimligt och våra rättigheter förnärmande anspråk utmanat oss, ej att förfölja honom, såsom General Tettenborn behagar benämna våra åtgärder, men att anföra våra inkast emot den titel, denne Prins sig tillvällat, hvartill han ej mera eger någon rätt, och hvars hemliga afsigter man ej mera tvekar att inse och tillstå; då har man redan gått ganska långt på den falska bana, man sig förelagt. Att vilja låta vördnaden för den rege-

---

[1]) Storhertigdömet Badens sändebud i Wien.

rande dynastien gå i bredd med en brinnande bevågenhet för den afsatta dynastien, och på dessa begge grunder upställa en teori, som kan ega någon fasthet, se der, som Herr Grefven på förhand anmärkt, någonting alldeles overkställbart; och en tankeyttring af denna egenskap kan ej framställas, utan i följd af afvikelsen från de grundsatser, som sammanhålla samhällen och stater. Då General Tettenborns grundsatser ej hafva behof af någon förklaring, vill Konungen, att Herr Grefven begagnar sig af första tillfälle, då han åter med Herr Grefven samtalar i detta ämne, för att helt kort gifva honom tillkänna, att sedan Herr Grefven underrättat sitt hof om hans första samtal rörande Prins Gustaf, har Herr Grefven fått befallning att afbryta allt slags gemenskap med honom.

Men, enligt hvad jag flere gånger i mina föregående skrifvelser till Herr Grefven anmärkt, är det ej med Prins Gustaf vi ha att göra, ej heller det mera eller mindre passande beslut, han fattar i afseende på sin titel, som på något sätt kan synas oss vigtigt; det är till Österrikiska hofvet vi vända oss, för att sent omsider och på ett afgörande sätt utröna, om det vill fortfara att nära Prinsens fiendtliga anspråk, hvilka ganska hastigt skulle försvinna, om de öfverlemnades åt sig sjelfva; eller om detta hof i hänseende till oss vill erkänna, hvad den uprättade ordningen och de högtidligaste traktater kräfva; och hvad slutligen kongressen i Aachen erkänt på ett bestämdt sätt, då en ersättning af fyra millioner anslogs åt Prins Gustaf, med vilkor att han skulle antaga titeln af ett utaf de gods, som skulle köpas för denna ersättningssumma. Efter det sätt, på hvilket alla Monarkerna sig uttryckt, behöfver man ej mera någon gemensam rådplägning, eller några konferenser i Paris, för att bestämdt besvara den enkla fråga vi framstält till samme Monarker, Sveriges vänner och bundsförvandter. Österrike hör till deras antal. Må det således yttra sig öfver titeln af Prins af Sverige, hvarmedelst det, allra först, börjat att förnärma våra rättigheter, angripa vår nationalära och underblåsa Prins Gustafs afsigter. Alla våra påståenden inskränka sig härtill. Hvad angår sättet att rätta Kejserl. militärkalendern, antingen genom antagandet af en ny titel, eller af ett slags incognito, för öfrigt föga brukligt i en belägenhet sådan som Prins Gustafs, så tillhör det icke oss att i denna del någonting förutsätta eller anvisa. Det är den regering, som utan afsigt gjort förnärmelsen, hvilken bör utfinna medlen att ej göra denna förnärmelse fiendtlig, och för att komma derhän, kunna sanningen å ena sidan, och afslutade traktater och de löften, dessa innehålla, å den andra, lätteligen lemna antagliga skäl till rättelse af en irring eller ett tryckfel. Må man således

öppet och på afgörande sätt, så att denna obehagliga fråga ej mera må störa de vänskapsförhållanden och den ömsesidiga välvilja, som herska emellan de begge hofven, säga oss, att man ej mera vill gifva Prins Gustaf titel af Prins af Sverige, och att således hvarje dermed gemenskap egande benämning må försvinna. Det är med afseende på denna bestämdt utredda och uttryckta sak, som Konungen vill, att Herr Grefven använder all sin omsorg.

När Herr Grefven erhållit visshet, att svaren blifva obestämda och icke afgörande, skola föreskrifter meddelas rörande den förklaring, Herr Grefven har att afgifva.

N:o 37.

Skrifvelse till H. E. Herr Grefve af Wetterstedt från Envoyén, Grefve Löwenhielm, daterad Wien d. 23 December 1828.

Det begärda samtalet egde rum i går och har endast stärkt mig i den öfvertygelse, som jag redan haft den äran att tillkännagifva, att titelfrågan äfven härstädes skall slutas till Konungens tillfredsställelse, ehuru dröjsmål och upskof, till en del tillfälliga, till en del sådana, att de hade kunnat undvikas eller förkortas, satt och kanske ännu någon tid skola sätta tålamodet på prof. Försäkringarna om ett tillfredsställande slut äro hvarje gång mindre sväfvande, och för det närvarande *fullt bestämda*. Konungens uppenbara rätt att väcka frågan är erkänd; oegentligheten af tvenne Svenska dynastier i Europa är likaledes medgifven; Prins Gustafs ihärdighet att vilja bibehålla titeln, oaktadt *Kejsarens råd* benämnes såsom en *galenskap;* Wienska hofvets önskan att lefva i godt förstånd med oss är klart uttryckt; och slutligen är löftet, att *saken skall afgöras till vår tillfredsställelse,* yttradt, under det att denna uplösning af saken omnämnes såsom en naturlig följd af Kejsarens svar på Konungens bref och af de derpå följande försäkringar, jag erhållit af Prins Metternich.

På min anmärkning, att oaktadt det ganska vänskapsfulla och i flere afseenden tillfredsställande innehållet af Kejsarens bref, lemnade likväl denna skrifvelse, äfvensom de ifrån Konungarne af Bayern, Frankrike och Preussen, hufvudföremålet för Konungens bref, nämligen: *det kraf, som deri ställts på desse Monarkers vänskap och rättvisa, att ej tilldela Prins Gustaf titeln af Prins af Sverige,* utan bestämdt svar, och att det var detta af-

görande svar jag var ålagd att med enträgenhet begära af Wienska hofvet; svarade mig Prinsen: »Kejsarens bref uttrycker hans tänkesätt på ett vis, att intet tvifvel bör ega rum i detta afseende. Hos Er har man fullkomligen insett detta: följaktligen kan det aldrig vara fråga om afsigter; det är *åtgärder* som böra komma i beräkning; och dessa skola förete sig så fort det blir oss möjligt. Jag har redan sagt Er, och jag bekräftar det: utan tillfälliga händelser, i hvilka vi ej ega någon del, hade redan allt varit afslutadt. Emellertid, lita på mitt löfte; de begge staterna befinna sig genom sitt läge i den ställning, att de aldrig kunna göra hvarandra något ondt, men möjligtvis något godt. Se der det politiska skälet att alltid vidmakthålla vänskapliga förbindelser. De begge Monarkernas personliga tänkesätt för hvarandra ge en ökad styrka åt statsskälet och göra oss lika angelägna, som I kunnen vara det, att för alltid och till ömsesidig tillfredsställelse sluta en sak, hvilken för oss i sjelfva verket är lika så likgiltig, som jag bör erkänna, att den är af vigt för Konungen i Sverige, så snart H. M. har ansett nödigt att bringa den å bane.»

E. E. ser, att detta är samma språk, ehuru mera kraftigt, som det Prinsen redan fört till mig två eller tre gånger. Enligt min tanke är det att i korthet säga oss: I skolen blifva nöjde; men lemnen oss tid att bereda en förändring, som ej för mycket faller i ögonen på den upmärksamma verlden.

N:o 38.

Skrifvelse till H. E. Stats-Ministern för Utrikes ärendena från Envoyén, Herr Grefve Löwenhielm i Wien, daterad den 24 December 1828.

Till den rapport, jag i går hade äran till E. E. afgifva rörande föregående dagens samtal med Prins Metternich, bör jag nu tillägga en omständighet, den jag då förglömde, och som ej är af någon särdeles vigt, men angår en temligen sällsam framställning af en så betydande man som denne Statsminister.

Jag talade med honom om det misstroende, som uti förbindelserna emellan de begge hofven måste upstå af Wienska hofvets fortsatta långsamhet att tillfredsställa oss, och tillade, att om Kejsarens tänkesätt voro af Konungen väl kända, var det ej likaså med allmänheten, som borde fästa sig vid åtgärder, för att icke missledas af falska rykten, förvillande uttydningar, m. m. »Dessa senare», svarade han, »fattas troligen lika litet

hos Er som hos oss. Ni och jag äro de ende, som fullkomligen veta hvad som ständigt varit ämnet för våra samtal. Jag vill ge Er ett bevis, huru långt dessa falska uträkningar kunna här sträcka sig. Föreställ Er att, här om dagen, det sades mig, att flere personer härstädes inbilla sig, att titelfrågan endast är en förevändning för att dölja det verkliga föremålet för våra samtal; att dessa hade till ändamål ingenting mindre än ett offensift och defensift förbund emellan våra begge hof emot Ryssland. Man går ännu längre; det påstås, att vi redan öfverlade tillsammans om krigsplanerna för nästkommande vår.»

Han tystnade ett ögonblick och såg skarpt på mig, liksom väntande på svar. Jag sade leende, att det öfverallt fans grillfängare och politiska kannstöpare; och att det, Hans H:t nu berättade mig, ehuru orimligt det var, dock i sjelfva verket mindre förundrade mig, när jag besinnade, huru många veckor och månader en så simpel sak som titelfrågan redan medtagit; en tillräckligt sällsam omständighet för att kunna alstra de besynnerligaste misstankar. Prinsen svarade derpå, »att han nästan varit på vägen att bli ond öfver en sådan orimlighet, ej derföre, att icke ett förbund med Sverige alltid för oss vore en lika önskvärd som angenäm sak, men derföre att ifrågavarande *casus foederis*, ett fredsbrott med Ryssland, endast förefinnes i den öfverspända inbillningen hos dessa varelser, hvilka ej drömma om annat än krig och allmän oenighet».

Prins Metternich plägar aldrig omtala anekdoter i sitt kabinett; der är han helt och hållet sysselsatt med embetsgöromål. Hemma hos sig deremot deltager han gerna i förtroligare samtal. Han har icke heller för sed att i sina konferenser säga något utan afsigt. Jag kan ej göra mig reda för hans verkliga mening vid detta tillfälle, då han talade med mig om ett rykte, hvilket jag hörde för första gången.

Emellertid har jag ej trott mig böra lemna E. E. i okunnighet om denna omständighet; den må hafva varit föranledd af en tillfällighet för ögonblicket, eller haft någon bestämd afsigt.

N:o 39.

Apostille från Envoyén, Herr Grefve Löwenhielm i Wien, daterad d. 26 December 1828.

Jag har meddelat Prins Metternich alla de anmärkningar, som blifvit mig föreskrifna i E. E. skrifvelse af d. 5 December.

För att väl efterkomma E. E. befallning, företedde sig för mig tvenne utvägar: den ena, att tala; den andra, att skrifva.

Jag var således försedd med en skriftlig framställning af enskild art, hvilken innehöll först ett historiskt sammandrag af titelfrågan, och derefter alla de anmärkningar hvilka innefattades i depeschen af den 5 December.

Jag fann Prinsen mindre obestämd i sina försäkringar. Hans löfte, att allt skulle slutas enligt våra önskningar, var bestämdt. Han erkände öppet, att vi ega rätt att vänta oss verksamma åtgärder, svarande emot de afsigter, som uttryckas i Kejsarens bref. Han förnyade sitt yttrande, att om Ryssland icke vägrat att deltaga i öfverläggningarna, skulle vi redan sett denna sak afslutad, hvilken Wienska hofvet endast förlänger af grannlagenhetsskäl — jag kan nästan säga af menskligket, tillade han —, hvilka H. K. Svenska M:ts ädelmod ej skall ogilla. Prinsen yttrade, att det gifves tveggehanda sätt att sluta saken: att tvinga Prins Gustaf att lemna Kejsarens af Österrike tjenst, — ett sätt, som hvarken Kejsaren eller H. K. Svenska M:t skulle föredraga framför det att se Prins Gustaf ge vika för Kejsarens råd och sjelf aflägga den benämning. som utgör tvisteämnet. Att förmå honom till detta steg genast efter det förmälningen blifvit omintetgjord, vore en råga på den olycka han erfarit, och att i Europas ögon framställa honom såsom den, hvilken endast aflagt titeln i ändamål att åter uplifva detta giftermålsförslag. Kejsaren i Österrike ville således ej välja det närvarande ögonblicket. Prins Metternich slutade, i det han sade, att, med tålamod, kunde jag vara säker att snart få underrätta mitt hof om en god utgång, och att han, Prins Metternich, ej skulle försumma något att påskynda densamma och att genast derom lemna mig underrättelse.

Då jag märkte, att Prins Metternich allt mer och mer yttrade sig på ett tillfredsställande sätt, beslöt jag att ej framlemna min skriftliga framställning. Största delen af de anmärkningar, vi hafva att göra gällande och hvilka utgöra lika många anklagelser för afvikelser från traktater, förnärmelser mot våra grundlagar såsom tillhörande Europas offentliga rätt, äro nästan lagliga bevis för vår obestridliga rätt att klaga öfver Österrikes förhållande. Då detta land nu synes vara, eller bör förmodas vara böjdt att godtgöra sitt fel, ansåg jag, att alla dessa anklagelser ej vore till någon nytta, och att de blefve skadliga genom den förtrytelse, de skulle åstadkomma, om de skriftligen afgåfves, äfven under den minst officiela form, såsom Note Verbale, eller oundertecknad enskild framställning. Jag åtnöjde mig således att muntligen omnämna för honom, hvad E. E:s skrifvelse innehåller, och hans svar voro ungefär följande.

Vid min anmärkning, att Wienska hofvets tillfredsställande

försäkringar stridde emot dess långsamhet att göra oss till viljes i hufvudsaken, den egentliga kärnan af Konungens bref till Kejsaren i Österrike, nämligen »begäran att H. Kejserl. M:t ej mera skulle tilldela Prins Gustaf, m. m.»; medgaf Prinsen sådant, men framstälde såsom motskäl de tvenne inträffade händelserna, hvilka hade fördröjt och ännu någon tid skulle fördröja den stund, då Wienska hofvet får tillfredsställelsen att i handling villfara H. K. Svenska Maj:ts begäran, likasom det redan gjort det förmedelst tillkännagifvandet af sina afsigter.

Prinsen ville aldrig medgifva, att Österrike allra först tilldelat Prins Gustaf titeln »af Sverige»; han påstod, att det ej så förhöll sig, och att, om det numera ej vore öfverflödigt, kunde han bevisa det.

Vid den punkt, der det är fråga om det angrepp, Österrike, »utan att kanske vilja det», gjort emot vår nationalvärdighet, utropade Prinsen: Visst icke! ingen har någonsin haft för afsigt att förnärma Svenska hofvet.

Då jag anmärkte, att när Österrike behandlade saken så tyst som möjligt, hade det endast handlat i sitt eget intresse, och att dess kalender alltid stode qvar såsom ett ojäfaktigt vittnesbörd om det sätt, hvarpå Wienska hofvet handlat i denna sak, svarade mig Prinsen, »att det alltid syntes honom, att det ännu mera är Konungens fördel, att hela detta ärende afslutas utan mycket upseende och på fogligt sätt, än det afgöres derigenom att man med våld aftvingar Prins Gustaf hvad man hoppas kunna godvilligt erhålla». — Jag svarade, att jag redan flere gånger bestämdt yttrat, att vi icke ville taga befattning hvarken med Prins Gustaf eller med hans titel, att det blott var Wienska hofvet, till hvilket vi vändt oss, och att jag var öfvertygad, att rättvisan af vår sak och beskaffenheten af förbindelserna emellan de begge hofven aldrig hos oss framkallat någon tanke att behöfva använda våld för att erhålla det, som man endast väntar af Wienska hofvets vänskap och billighet.

När jag slutligen omnämde min grundade fruktan, att det förtroende, som är så nödvändigt för de förbindelser, som råda emellan de begge regeringarna, kunde försvagas, då man hos oss såg en makt, så angelägen som Österrike borde vara det, att vidmakthålla Wienska kongressens bestämmelser, så till sägandes förringa deras gällande kraft i hvad som rörde Sverige; och då jag tillkännagaf för Prins Metternich vår förundran att se Österrike så länge tveka att tillfredsställa oss i ett fall, redan förutsedt af dess regering och dess med-undertecknare af Aachiska kongress-akten i fråga om skadeersättningen som tilldelades Prins Gustaf, hade Prins Metternich nästan ingenting att svara, men inskränkte sig på nytt till de högtidligaste för-

säkringar om Wienska hofvets önskan att göra oss till viljes. Han förnyade sitt löfte att genast underrätta mig, när Kejsaren ansåge tillräcklig tid efter giftermålets omintetgörande hafva förflutit för att ansätta Prins Gustaf med ytterligare råd och föreställningar.

Jag gjorde nya försök att erhålla ändring af titeln i den härnäst utkommande militärkalendern. Förgäfves anförde jag Franska hofvets exempel. Han afböjde på ett höfligt sätt min framställning, och tillade, att dylika förändringar ej kunde ega rum förr, än Kejsaren fattat och tillkännagifvit sitt sista beslut.

Jag underställde Prins Metternich den frågan, hvarföre man ej höll sig vid det som var faststäldt i Aachiska kongressakten, och genom inköpet af ett gods, hvaraf han kunde antaga titeln, öppnade en utväg för honom att komma ur sin tvetydiga ställning. Prinsen svarade, att man verkligen tänkt härpå, men att vissa invändningar af en tredje person hade gjort handeln om intet. Herr Porlier, som förvaltar Prins Gustafs affärer, finner det mera förmånligt att med Prinsens kapital spekulera i fonderna, än att nedlägga dem i fastigheter.

Det synes mig vara utom allt tvifvel, att vi slutligen erhålla, hvad man genast hade bort medgifva oss. Det gifves ej annat medel än tålamod för att hinna målet. Detta är min öfvertygelse. Min skyldighet är att gifva E. E. sådant tillkänna, likasom jag nu underkastar denna öfvertygelse E. E:s ompröfvande.

Prins Metternich sade mig, att han sett ett bref från H. M. Kejsaren i Ryssland till Prins Gustaf, der Prinsen kallas Prins af Sverige. Detta bref var skrifvet 1826. Prinsen öfverensstämde med mig deruti, att sådant vore oss alldeles likgiltigt efter det bref Kejsaren i Ryssland afgifvit till svar å det Konungen honom tillskrifvit.

N:o 40.

Skrifvelse till H. E. Stats-Ministern för Utrikes ärendena från Envoyén, Herr Grefve Löwenhielm, daterad Wien den 1 Januari 1829.

För att allra bäst kunna fullgöra den befallning, E. E. gifvit mig i sin skrifvelse af d. 12 sistl. December, gjorde jag ett utdrag af hvad som rörde updraget att ännu en gång använda allt mitt bemödande att få titelfrågan slutligen afgjord.

Försedd med detta papper begaf jag mig i går till Prins Metternich, och började med att säga honom, att den händelse ganska snart inträffat, som jag förutsett, då jag sista gången yttrade, det jag befarade, att jag innan kort skulle erhålla förnyade befallningar att påyrka, det verkställighet måtte följa på gifna löften och yttrade afsigter; att jag nu erhållit sådana befallningar, och att jag begärde att få upläsa dem för H:s H:het. Prinsen ville sjelf läsa, hvilket han gjorde med hög röst. Han stannade vid de 4 millionerna, anslagna åt Prins Gustaf, och anmärkte att det ej lärer varit mera än $2\frac{1}{2}$ millioner. Sedan sökte han på nytt att vederlägga den anklagelsen, att Österrike allra först tilldelat Prinsen titeln, i det han lät förstå, att Konungarne i Frankrike och Preussen förut användt den. Jag svarade, att jag ej hade kunskap om denna visserligen okända omständighet, då deremot det obestridliga förhållande var af mig tillräckligen kändt, att Prinsen så blifvit benämd i militärkalendern, — en officiel och allmänt bekant tilldragelse. Prinsen kunde endast svagt försvara sig emot detta motskäl, då han sade: att den tillfällighet, att Prins Gustaf befann sig anstäld i Österrikisk tjenst, äfvenledes var orsaken till hans införande i kalendern med ifrågavarande titel, under det att han, såsom ej varande i tjenst hos de begge andra makterna, endast fans införd i genealogierna, der man aldrig trott sig kunna införa honom bland medlemmarne af Svenska huset. — Med ett ord: hela denna vederläggning var i högsta måtto svag. Prinsen frågade, hvarföre vi så bestämdt vände oss till Österrike? och om vi således af Frankrike och Preussen fått något löfte, att dessa begge hof ej mera skulle kalla Prins Gustaf Prins af Sverige? Jag svarade, att vi hade mera än ett skäl att i synnerhet vända oss till Österrike; att om H:s H:het motsade den anklagelse vi framstält emot Wienska hofvet, att detsamma allra först tilldelat Prins Gustaf en titel, som ej tillkom honom, voro vi likväl öfvertygade om sanningen häraf, af det skäl, att andra hof stödt sig vid Österrikes exempel; och slutligen, emedan man ej, utan att förutsätta den största otacksamhet från Prins Gustafs sida, kunde förmoda, att Kejsarens förställningar ej skulle ega nog inflytande på honom för att bringa honom till sans. Hvad Franska och Preussiska hofven ämnade göra, kände jag ej; jag vore likväl säker derpå, att deras förberedande svar varit fullkomligen i öfverensstämmelse med det H. M. Kejsaren i Österrike redan afgifvit, hvilket borde gifva mitt hof en grundad förhoppning att slutligen se sig från deras sida fullkomligen tillfredsställdt i detta afseende. Jag tillade, att jag trodde mig kunna ansvara för att Svenska hofvet lika så litet der skulle

afstå från sina rättmätiga anspråk i titelfrågan, som det skulle göra det härstädes.

Prinsen sade mig då: Jag kan för det närvarande ej ge Er något annat svar, än det jag förut lemnat Er; jag måste först inhemta Kejsarens befallning. Vill Ni lemna mig utdraget af depeschen på det jag må kunna lägga den under Kejsarens ögon? Jag svarade, att ehuru det ej var mig föreskrifvet att skriftligen göra denna framställning, ville jag dock gerna taga på mitt ansvar att anförtro detta utdrag åt H:s Höghet, i ändamål att påskynda det slutliga afgörandet, som jag på det enträgnaste påyrkade.

Han svarade på mitt inkast, att Kejsaren borde ega ett bestämdt inflytande på Prins Gustafs beslut: »detta är frågans moraliska sida. Vi hade tagit den från denna sida i hopp att vinna framgång. Jag bör ej dölja för er, att Prins Gustaf alltid visar sig obenägen att följa Kejsarens råd. Jag har helt upriktigt sagt er, att Kejsaren af grannlagenhet ej ville för ofta förnya dem vid den tid då giftermålet omintetgjordes; skälet till detta upskof förminskas med hvarje dag. Jag tillstår äfven, att jag nu anser det vara helt och hållet undanröjdt, emedan tvenne månader redan förflutit sedan denna händelse. Med ett ord: jag skall inhemta Kejsarens befallningar, och det är då först jag kan lemna Er svar i en fråga, den vi upriktigt önska se afslutad.»

Prinsen tillkännagaf å nyo sin ledsnad att underhandlingarna i Paris motarbetats af Ryssland, och talade med beröm om den fintlighet Svenska kabinettet hade röjt, då det godvilligt ingått derpå, emedan det derigenom ådagalade sin öfvertygelse om rättvisan af sin sak. Jag begagnade detta tillfälle för att säga honom: »Jag förstår ej hvad Eders H:het menar med denna fintlighet. Jag tror, att detta hvarken var ett bevis på fintlighet eller på motsatsen. Vi hafva hvarken i vårt val eller någon rätt att gilla eller ogilla en åtgärd, som blifvit uttänkt, föreslagen och ämnad att verkställas af andra hof, i ändamål att, enligt deras tanke, sätta dem i tillfälle att tillfredsställa oss. Ingen bör tro, att Svenska hofvet ett enda ögonblick haft för afsigt att åt detta slags kongress hänskjuta afgörandet af hufvudfrågan, den enda hvarå det är angeläget att vinna ett svar, nämligen: lofven I att ej erkänna titeln? Då således Sverige ej tar någon del i dessa öfverläggningar, hvar röjer sig fintligheten att ej hindra hvad som ej angår detta land? Vi hafva aldrig ansett en sådan kongress såsom annat än ett medel». Prinsen medgaf riktigheten af mitt omdöme, men påstod, att ett bestridande från vår sida, då fråga var om dessa öfverläggningar, skulle hafva försvårat ärendets gång, likasom Rysslands

vägran att deri deltaga lagt hinder emot dess framgång. »För öfrigt», tillade han, »bör man akta hvarje hofs sätt att se. Rysslands åsigt i denna sak kan ganska väl försvaras, ehuru vi ej dela den. Petersburgska hofvet säger: frågan förefinnes ej. Vi säga: den förefinnes, och händelserna ha bevisat det.»

Jag förestälde Prinsen, att ju mera man hopade det ena dröjsmålet på det andra, ju längre handlingarna dröjde att svara emot afgifna löften, ju mera borde äfven vår förundran öka sig till en obehaglig grad vid att se Kejsaren i Österrike derigenom upmuntra anspråk, som långt ifrån att förminskas, tycktes snarare stiga. Jag sade honom, att jag hade en ständigt ökad erfarenhet i detta afseende. Jag talade å nyo med honom om Svenska vapnet, som Prins Gustaf nyttjade; om hans livré, som tycktes med flit vara efterapadt Konungens, och slutligen om den uptäckt jag gjort, att Prinsen låter sitt vapen omgifvas af serafimerkedjan, med Kronprinsens furstliga krona derå öfverst anbragt. Jag påminde H:s H:het, att i våra första samtal i detta ämne hade han sjelf yttrat, att om Prinsen tar titel af kronprins, skulle påföljden bli helt annan. Prinsen medgaf det, och påminde sig denna omständighet. »Nå väl», sade jag, »hvad skulle Ni säga, min Prins, om det oaktadt jag bevisar Er, att ehuru Prinsen ej vågar uppenbart antaga titel af kronprins, bär han likväl alla tecken, som utmärka denna värdighet?» Vid dessa ord tog jag ur fickan ett exemplar af hans stora sigill, som jag förskaffat mig, och hvilket jag visade honom. Han svarade ej ett ord, men betraktade med upmärksamhet sigillet, och begärde de noggrannaste uplysningar om hans vapen och om de yttre tecken, som utmärka kronprinskronan framför den vanliga furstliga kronan.

Tiden var framskriden; vi åtskildes; jag, i det jag anförtrodde frågan till ett slutligt afgörande; han, i det han förbehöll sig att få inhemta Kejsarens befallningar.

Samtalstonen var vänlig under hela öfverläggningen. Det synes mig, att detta samtal, som gick närmare på saken än de föregående, och den omständighet, att Prinsen begärde mitt utdrag för att visa det åt Kejsaren, tyckes utvisa, att afgörandets stund naikas.

Det är omöjligt att förutsäga, huru den blir afgjord. Jag tror, att innan kort jag skall hafva den äran att derföre kunna redogöra inför E. E.

E. E. finner bifogad en ritning af det exemplar af vapnet jag förskaffat mig. Detta vapen har ingen omskrift. För öfrigt har gravören, som sålt det åt mig, sagt mig, att man helt nyligen från Prinsen låtit säga honom, att vapnet skulle bli

ändradt och att ett annat skulle beställas; men han kunde ej ge mig någon upplysning om utseendet af det nya sigillet.

N:o 41.

Skrifvelse från H. E. Hr Grefve af Wetterstedt, till Envoyén, Hr Grefve Löwenhielm i Wien, daterad Stockholm den 13 Januari 1829.

Det särdeles märkvärdiga förtroende Prins Metternich gjort Herr Grefven angående de rykten, som upstått om ämnet för Herr Grefvens konferenser med denne Minister, tyckes till en viss grad bekräfta den förmodan jag yttrat i min sista skrifvelse, nämligen att titelfrågan hade en gemenskap med dem, som mera särskildt omfatta Österrikes allmänna politik i denna stund. Emellertid väntar Konungen nu verkställigheten af de bestämda löften, Prins Metternich gifvit. Fördröjen ej Edra bemödanden; vi önska endast, att allt må slutas på ett sätt, som är värdigt rättvisan af vår sak och de förbindelser Österrikiska hofvet upgjort med oss. Traktaterna och förhandlingen i Aachen tala högt till vår fördel; och Herr Porliers finansplaner böra lika litet leda till misskännande af våra anspråks helgd, som hans elevs grundlösa inbillningar, dem några makters glömska af dessa förhandlingar så kraftigt har underblåst.

Det är ganska sant, Herr Grefve, att man uti ett bref, utfärdadt från Ryske Kejsarens kansli år 1826, gifvit Prins Gustaf titeln af Prins af Sverige. H. Kejserl. M:t har sjelf derom underrättat Baron Palmstierna, med tillägg, att det skett af ett misstag, och att H:s M:t genast derefter gifvit befallning, att man i framtiden ej skulle ge Prinsen någon annan titel, än Prins Gustaf, son af f. d. Konungen i Sverige. Om Prins Metternich å nyo talar med Herr Grefven om det Ryska brefvet, eger Grefven att meddela honom dessa upgifter.

N:o 42.

Utdrag af en Apostille från Hr Grefve Löwenhielm till H. E. Hr Grefve af Wetterstedt, daterad Wien d. 21 Januari 1829.

Om man får sätta tro till några ännu ej fullkomligen bestyrkta rykten, så lärer Wienska hofvet ännu mera än förr söka förmå Prins Gustaf att taga sitt beslut. I likhet med

E. E. tror jag ej, att han ger vika för blotta förnuftsskäl; men kanske blir det fråga om ett raskt steg, såsom till exempel att lemna Kejsarens tjenst; att helt och hållet draga sig undan och *kanske* taga en incognitotitel af Grefve af Wasa. Han skulle derigenom tro sig freda Wienska hofvet från alla bekymmer och genom ett i hans ögon så stort offer skryta med ett drag af erkänsla, samt på samma gång behålla åt sig sjelf äran af sina löjliga anspråk. Jag tror med säkerhet, att det är eller varit fråga om att lemna tjensten; jag kan ej säga detsamma om titeln af Grefve af Wasa, hvilken, enligt hvad mig synes, skulle ge för godt ämne åt elaka tungor. Det är visst, att om Prins Gustaf lemnar Österrikiska tjensten, blir det lättare för denna makt att utan förödmjukelse återgå på den rätta vägen; ty jag bör tillstå det för E. E., att jag eger den öfvertygelse, att det är den falska blygseln att medgifva, att man haft orätt, som fördröjer den uprättelse, vi med all rätt påyrka. Att göra sig till ovän med oss endast för att behaga Prins Gustaf vore för mycket opolitiskt. Detta hindrar mig icke att fullkomligen vara med E. E. ense derom, att Österrike med nöje skulle se, om frågans afgörande fördröjdes ända till våren, och kan hända ännu längre.

N:o 43.

Skrifvelse från H. E. Herr Grefve af Wetterstedt till Envoyén, Grefve Löwenhielm, daterad Stockholm d. 23 Januari 1829.

Konungen har varit ganska nöjd dermed, att Herr Grefven lemnat Prins Metternich ett utdrag af min skrifvelse af den 1 December.

Öfverlemnandet af detta dokument bör nu tjena Herr Grefven såsom utgångspunkt för den ytterligare behandlingen af detta ämne. Denna åtgärd sätter Kejsaren och hans Minister i tillfälle att afgifva ett slutligt svar, utan att deras grannlagenhet kan finna sig sårad af ett officielt meddelande. För öfrigt är det för oss af högsta vigt att med det snaraste veta, hvad vi ega att förvänta rörande denna fråga. Då Hans M:t meddelade Hemliga Utskottet de talrika handlingar, som dertill hörde, förklarade H. M:t, att han ännu från Österrike väntar ett bestämdt afgörande svar, som genast skulle komma till Utskottets kännedom. Ju mera detta svar dröjer, dess mer skall upskofvet förorsaka misstroenden och inveckla i ytterligare svårigheter, hvad man trott böra lätteligen kunna afgöras till

allmän tillfredsställelse. Framställ på detta sätt detta skäl i förening med alla de öfriga, och man bör hoppas, att vi omsider skola segra så väl öfver alla dolda intriger, som öfver Prins Gustafs anhängares oförsigtiga anläggningar.

Sedan man uti Kejsarens bref till Konungen och Prins Metternichs så ofta förnyade försäkringar i sjelfva verket tyst godkänt vårt yrkande, och man i anledning deraf snarare afgifvit ett jakande än ett nekande svar, vore det svårt att tro, det Österrikiska regeringen, steg för steg förföljd inom sina sista förskansningar, skulle till slut säga nej. Men den försöker kanske att trötta ut oss genom upskof; och vi böra följaktligen, äfven om vi hundrade gånger skulle återkomma med samma yrkanden, visa oss lika ihärdiga som den.

Prins Metternich har frågat Herr Grefven, hvarföre vi nu så uteslutande vända oss till Österrike i frågan om Prins Gustafs titel, under det att Preussens och Frankrikes svar befinnas fullt ut lika obestämda, hvad framtiden beträffar, och hänskjuta ämnet till denna sammankomst emellan makterna, som likväl nu ej kommer att ega rum, i följd af Rysslands vägran att med andra öfverlägga om, hvad det för sin del i förhand afgjort. Svaret är, som Herr Grefven ganska väl anmärkt, lätt att afgifva. Det var i den stund Prins Gustaf ingick i Österrikisk krigstjenst, som han uppenbart började göra gällande den sjelftagna titel, han sig tillegnat; det var der, som ett slags högtidligt erkännande upmuntrat honom att fortgå i sina anspråk, nämligen införandet i kejserliga militärkalendern af en titel, som vi med stöd af kraftegande traktater ej der kunde se utan förundran, och således icke heller utan att deröfver besvära oss; det var der man underhöll hans inbillade rätt, då man tillät honom att betjena sig af det Svenska Kgl. vapnet och den krona, som utmärker en Svensk kronprins, ehuru han ej kallar sig så; och troligen benämdes han i alla tjensterapporter så, som han sjelf trodde sig böra benämnas, men vi aldrig kunna medgifva. Det är i Österrike som man, utan afseende på hvad i detta ämne sedan tvenne år varit skrifvet och framstäldt, låter tiden för utgifvandet af en ny militärkalender ytterligare gå förbi, för att låta Prins Gustaf ännu ett år njuta förmånen att hålla sig fast vid en titel, som man af miskundsamhet ej vill taga ifrån honom, under det man ej tyckes märka den uppenbara och fortsatta förnärmelse, detta öfverseende tillskyndar Sverige. Se der orsakerna, hvarföre vi särskildt vända oss till Österrike; och härtill bör läggas, att Preussen och Frankrike gifvit muntliga förklaringar, hvilka ej lemna oss i något tvifvelsmål om det sätt, på hvilket dessa makter betrakta vårt yrkande; men så snart vi undfått Wienska hofvets slutliga svar, skola vi ej

underlåta att, till vinnande af lika afgörande försäkringar, vända oss till Preussiska och Franska hofven.

N:o 44.

Utdrag af en skrifvelse från Envoyén, Herr Grefve Löwenhielm till H. E. Herr Grefve af Wetterstedt, daterad Wien den 30 Januari 1829.

Jag besökte Prins Metternich i går. Knappt hade jag börjat en mening för att leda samtalet på titelfrågan, förr än Prinsen afbröt mig och tog sjelf ordet för att säga mig, att ehuru han ej var berättigad att ännu officielt gifva mig sådant tillkänna, kunde han dock ej neka sig den tillfredsställelsen att underrätta mig, *det vi befunno oss nära att afsluta detta ärende.* Härefter tog jag till ordet för att fråga honom, huru vidsträckt betydelse jag finge fästa vid dessa ord. Jag tillade, att H:s H:hets svar skulle bestämma, huruvida jag borde framlemna, eller ännu hos mig behålla den skrift jag hade i handen. Prinsen svarade mig då, att sådant ej mera vore af nöden; att han naturligtvis skulle emottaga hvilken skrift jag än hade att tillställa honom, men att jag kunde i detta afseende lita på hvad han enskildt anförtrodde mig, och att vi begge voro nära att se denna obehagliga sak snart afgjord. Jag beslöt således att ej lemna honom min upsats, och att lita på hvad han nu tillkännagaf såsom nära att inträffa; dock anmärkte jag, att han för väl kände vårt sätt att betrakta ämnet, för att jag ett enda ögonblick borde betvifla, *att det sätt, på hvilket Österrike ville afgöra saken, kan blifva annorlunda än tillfredsställande för oss?* Prinsen omnämde då några omständigheter rörande sina öfverläggningar härom med Prins Gustaf; omtalade såsom en fullkomlig galenskap *hans envishet att vilja kallas Prins af Sverige, en titel den han ej en gång hade genom födseln, emedan han var född Kronprins;* försäkrade mig, att han på intet vis kunde inse orsaken till Prins Gustafs oöfvervinneliga motvilja *för sin rätta titel: Prins af Holstein, äfvensom för titeln af Grefve af Itterburg* (ett litet slott vid Itterfloden, hvilket Drottning Fredrika köpte vid det tillfälle, då Prinsen började sina resor); och slutade, i det han sade mig, att han aldrig hade trott, det Prinsen kunde vara så döf för vänskapens och förnuftets röst, och till den grad visa sig blind för sina egna fördelar, äfven sedda från den synpunkt, hvarifrån han sjelf borde kunna upfatta dem. Efter afhörandet af allt detta och ännu mycket mer, som H:s H:het sade

mig i detta ämne, tog jag mig friheten att invända, att jag vore ganska nyfiken att se, huru man skulle behandla saken, då Prins Gustaf ej gaf vika, och då H:s H:het likväl behagat yttra, att *frågan stod på punkten att snart afgöras.* Jag tillade, att Prins Gustafs beslut och de titlar, han gåfve sig, voro mig högst likgiltiga i hvarje annat afseende, än så vida de af Österrike ansåges såsom ett nödvändigt medel för att tillfredsställa oss. Prinsen svarade mig: »Han har icke haft det förståndet att aflägga en titel, som utmärker en sak, den han icke är: en titel, hvilken, bland alla möjliga titlar, precis är den, som skulle ådraga honom mest ledsamheter och ge anledning till anförande af klagomål, hvars rätt omöjligen kan Konungen bestridas. Han har hellre velat låta sakerna framskrida derhän, att man nödgas tvinga honom att ändra den, eller att hela verlden (hvilket är detsamma) skall vägra honom den. Se der allt hvad jag kan säga er för det närvarande. Var säker och förvissad, att, utom Ni, Herr Grefve, kan ingen mera lifligt än jag önska, att saken en gång för alla blir slutad; och den skall innan kort slutas, jag uprepar det å nyo».

Jag har trott mig denna gång finna Prins Metternich ganska upbragt emot Prins Gustaf. Det är säkert, att hans envishet gör kejserliga kabinettet ett stort bryderi; och kanske skola vi se denne olyckssalige pretendent ännu en gång upoffra sina fördelar för sitt högmod.

Det har varit fråga om Kejsar Nicolai bref af år 1826, med den felaktiga utanskriften till Prins Gustaf. Prins Metternich talade härom med mig såsom om en sak, på hvilken Prins Gustaf allvarligen trodde sig kunna stödja sig i deras öfverläggningar, hvarifrån dock Prins Metternich hade afrådt honom; det tycktes nämligen som vore H:s H:het fullkomligen underrättad derom, att denna titulatur hade blifvit förklarad oriktig af Kejsar Nicolaus. Hvad jag i detta afseende meddelade var kändt och blef till alla delar bekräftadt af Prins Metternich.

N:o 45.

Apostille från Envoyén, Herr Grefve Löwenhielm, daterad Wien d. 7 Febr. 1829.

Sedan E. E. under d. 13 Januari befalt mig att ej låta mina bemödanden i titelfrågan försvagas, trodde jag, oaktadt de goda och bestämda löften Prins Metternich lemnade mig i vårt samtal den 29 Januari, mig å nyo böra försöka att påskynda det slutliga tillkännagifvandet om uphörandet af den

titel, man här tilldelat Prins Gustaf. Jag hade således i går afton ett nytt samtal med Prins Metternich, som förnyade sina försäkringar, att han inom ganska kort tid skulle befinna sig i tillfälle att underrätta mig, att denna sak bestämdt blifvit upgjord, hvarom H:s Kejserl. M:t nu mera delade samma åsigter som han, äfvensom samma upriktiga önskan att se den afslutad till ömsesidig tillfredsställelse. Prinsen afgaf å nyo sin försäkran att hela denna ledsamma fråga ganska snart skulle afslutas.

Utan att taga ett förhastadt och för ändamålet onyttigt steg hade det varit mig omöjligt att nu besvära Prins Metternich med frågor om sättet för denna upgörelse. Se här hvad jag, enligt särskilda underrättelser, har anledning förmoda blir den utväg man ämnar taga för att komma till målet. Prins Gustaf skall antingen lemna Kejsarens tjenst för alltid, eller ock begära permission att göra en längre eller kortare resa, och vid samma tillfälle skrifva till Kejsaren för att underrätta honom, att han antager en incognitotitel, med anhållan att hädanefter benämnas under denna titel i militärkalendern.

Jag finner förklaringen till Prins Metternichs underlåtenhet att meddela mig dessa omständigheter i de bemödanden man nödgats använda hos Prins Gustaf för att aftvinga honom detta beslut, och ännu mera i det misstroende man hyser till honom, ända till dess man fått ett sådant bref från hans hand. Det synes mig helt naturligt, att man dessförinnan ej velat nämna något härom för mig.

Jag önskar äfven upriktigt, att Prinsen aldrig talar derom med mig. Att i bestämda ordalag underrätta mig om detta bref från Prins Gustaf såsom skälet till den uprättelse man slutligen ger oss, vore, som det synes mig, att betaga detta steg dess hela värde. Vi kunna ganska väl vara okunnige om detta skäl, och liksom hitintills endast fästa oss vid sjelfva saken.

Jag har således ett grundadt hopp att innan kort se denna sak afslutad så väl, som de särskilda omständigheter, hvilka beledsaga den, sådant kunna medgifva.

N:o 46.

Skrifvelse från H. E. Herr Grefve af Wetterstedt till Envoyén, Herr Grefve Löwenhielm, daterad Stockholm den 10 Februari 1829.

Jag hoppas, att jag med nästa post skall kunna meddela Herr Grefven Konungens slutliga föreskrifter i afseende på frå-

gan om Prins GUSTAFS titel. Jag är likväl öfvertygad att, sedan Herr Grefven iakttagit det billiga afseende mensklighet och höflighetsformer kräfva i anledning af den sorg Prins METTERNICH fått erfara vid det hårda slag, som träffat honom, Herr Grefven förnyar sitt yrkande att af denne Minister erhålla ett bestämdt afgörande svar. Riksens Ständers Hemliga Utskott, som fått del af alla de omständigheter, hvilka med detta ärende hafva gemenskap, befinner sig i samma otåliga väntan och delar i detta afseende Konungens lifliga önskan.

Hvad titeln af Grefve af Wasa beträffar, hvarom Herr Grefven talar, skulle den, såsom Herr Grefven anmärker, gifva ett förträffligt ämne åt elaka tungor. Det tyckes mig, att man gjorde väl, äfven för Prins GUSTAFS egen skull, om man afrådde honom ifrån att medelst en dylik titel upväcka gamla anspråk, hvilka kunna återkalla minnet af de bedröfliga stridigheter, som egde rum emellan GUSTAF III och hans mor, vid f. d. Konungens födelse.

N:o 47.

Skrifvelse från Envoyén, Grefve Löwenhielm i Wien till H. E. Herr Grefve af Wetterstedt, daterad d. 14 Mars 1829.

I går besökte jag å nyo Prins METTERNICH, i ändamål att träffa honom, hvilket ofta är omöjligt, så framt man ej förut begärt någon dag, i det man i motsatt händelse kan befara att få återvända utan att ha sett honom. Jag väntade redan länge i salen utanför hans kabinett, när slutligen Prins METTERNICH, som utkom för att utfölja Hertig DE LAVAL, blef mig varse och förde mig med sig till ett fönster samt ursäktade sig med andra vigtiga göromål och väntade besök, hvilka hindrade honom att emottaga mig i sitt kabinett. »Ni kommer för att få veta, om tiden för det begärda upskofvet är tilländalupen, och jag har ännu ingenting att tillägga till hvad jag redan sagt er. Lita på mig, liksom hitintills; var obekymrad; saken skrider fram.» — Jag bad Hans H:het påminna sig, att under de nio månader, hvarunder jag haft den äran att afhandla detta ärende med honom, hade Prinsen mera än en gång varit i tillfälle att öfvertyga sig, huru benägen jag varit att sätta all tro till hans löften; men att dessa ouphörliga dröjsmål och upskof, hvilka ständigt förnyades, oaktadt de vänskapsfullaste försäkringar, ej annat kunde än oroa och bedröfva mig, så mycket mera som hvar dag ökade de skäl mitt hof hade att

beklaga sig och att yrka på ett slut. Prinsen besvarade min anmärkning med några ganska förbindliga och vänliga uttryck, hvilka jag ansåge mig lycklig, om jag kunde motsvara; »se der hvad beträffar Er, Herr Grefve», fortfor han; — »nu talar jag till Svenske Ministern. Jag uprepar på nytt och bekräftar hvad jag redan sagt er: ingen händelse skall — menskligt att se — mera kunna förändra saken, som går framåt i ett tillfredsställande skick, och hvilken, Ni kan derom vara förvissad, jag söker att af all förmåga påskynda». — Jag uttryckte för Prinsen min erkänsla för det smickrande omdöme, han behagat yttra om mig enskildt; men jag bad honom besinna, att Svenske Ministern möjligtvis kunde hafva en sig i förhand föreskrifven gräns för den rätt man medgifvit honom att åtnöja sig med eviga och overkställda löften; att H:s H:het till min stora fägnad sjelf erkände den medgörlighet och den foglighet, som jag, i enlighet med de föreskrifter jag fått från mitt hof, alltid sökt att förena med mina enträgna yrkanden, och att jag i synnerhet under fortgången af vår underhandling sorgfälligt undvikit alla skriftliga framställningar, hvilka fordra mera tid, på visst sätt berättiga till nya upskof och möjligtvis kunna gifva ärendena en bitter färg. Det oaktadt torde dock dessa förnyade dröjsmål efter allt utseende och till min ledsnad snart nog sätta mig i nödvändighet att skriftligen anföra mina klagomål och mina yrkanden; och det var just ett sådant steg, som jag, med förtroende till H:s H:hets ord, hade önskat kunna undvika, i synnerhet i en stund, då allt tycktes antyda hos H. M. Kejsaren den bästa föresats att tillfredsställa oss i det fall, hvarom är fråga. Jag tillade, att H:s H:het fullkomligen kände alla våra skäl att yrka på detta svar; äfven det skälet, att denna underhandling bör meddelas Riksens Ständers Hemliga Utskott, som den ena eller den andra dagen, vid Riksdagens slut, torde uplösas.

Prinsen svarade med dessa ord: »Gör som Ni vill; skrif, om Ni tror Er behöfva det; men jag försäkrar Er, att sådant, lika litet som allt annat, hvarken kan förändra det beslut Kejsaren en gång fattat, eller påskynda den ordentliga gången af en helt och hållet ovanlig och enskild sak. Sedan tjugo år har jag erfarit, att man kan lita på Kejsarens löften. Ingenting kan verka till ändring i den försäkran, som blifvit Er gifven; men, jag uprepar det, Ni måste låta saken gå sin naturliga gång. Skriftliga upsatser göra ingenting härtill; de uptaga endast onyttigtvis den tid man måste använda för att läsa dem, begrunda och besvara dem. Jag meddelar Er inga närmare underrättelser om underhandlingens fortgång; jag gissar äfven, att Ni ej vill ha några, det är utgången Ni afvaktar; Ni skall

snart erfara den; och tro mig, Herr Grefve, under det jag tyckes vara overksam, så sofver jag icke och skall icke en minut uppehålla afslutandet af en sak, som äfven vi önska se en gång för alla upgjord. Jag är ej van att lösligen yttra mig om ärenden; och i hvad jag redan sagt Er, har jag för mycket *blottstält* mig sjelf, för att Ni skall kunna draga mina försäkringar i tvifvelsmål. Var således trygg, och lita på mig; allt skall gå bra och så skyndsamt, som mensklig förmåga det medgifver. Hvad det nya skäl beträffar, hvilket Ni framstält för att få slut på saken, nämligen meddelandet deraf åt Rikets Ständer, så kan Ni vara öfvertygad, att jag derpå fäster ett stort afseende, och att jag gjort det gällande.» Allt detta sades mig under det vi gingo af och an i salen, dit under samtalet flere personer hade inkommit. Prinsen, som förut hade brådtom, fick det ännu mera i följd af de ankommandes närvaro, så att jag ej mera kunde uptaga hans tid och begagna mig af det förekommande undantag han gjort för min skull, i det han på detta sätt emottog mig, utan att jag hos honom låtit anmäla mig i förhand. Han tog således afsked af mig, och jag har nödgats upskjuta till nästa gång att till honom framställa E. E:s önskan i afseende på det sätt, hvarpå E. E. vill att tillkännagifvandet skall oss meddelas om Kejsarens beslut i denna fråga.

Om detta samtal på nytt försätter mig i en brydsam ovisshet i anseende till tiden, då denna sak skall upgöras, så stärker det mig å andra sidan i den glädjande öfvertygelsen, *att beslutet att tillfredsställa oss är bestämdt fattadt.* Det synes mig omöjligt, att jag i detta fall kan irra mig; och på denna grund hafva mogna öfverläggningar föranledt mig att ännu vänta någon tid, innan jag framlemnar min upsats, hvilken, ehuru den endast innehåller fakta och erkända sanningar, dock till äfventyrs icke dess mindre kunde såra ett hofs grannlagenhet, hvilket, vilsefördt på en falsk väg, omsider sjelf insett sin irring och som, länge vägande emellan billighet och orättvisa, enligt allt utseende slutligen tyckes hafva bestämt sig för den förra, och nu befinner sig i bryderi och i ett tillstånd af blygsel att nödgas göra första stegen till återgången inom rättvisans krets.

N:o 48.

Skrifvelse från H. E. Herr Grefve af Wetterstedt till Envoyén Grefve Löwenhielm, daterad Stockholm d. 18 Mars 1829.

Sedan Prins Metternich nu mera i de senaste konferenserna ej allenast gifvit Herr Grefven förhoppningar, att frågan om Prins Gustafs titel snart skulle afgöras till vår tillfredsställelse, utan äfven lemnat högtidliga och bestämda löften i detta afseende, väntar Konungen med rättmätig otålighet att se dessa löften skyndsamt upfylda. Med förtröstan, alltifrån detta ärendes första början, till Kejsarens allmänt kända rättskaffenshet, och utan anledning till förmodan, att Prins Metternich kunde betrakta den fråga, som var under behandling, under någon annan synpunkt, än den gällande förbindelser emellan Sverige och Österrike fastställa, har Konungen lemnat sin höge bundsförvandt tillräckligt rådrum att taga sitt beslut i en politisk rättsfråga, som ej tycktes medgifva någon tvekan och följaktligen icke heller något dröjsmål. Alla våra åtgärder hafva varit bestämda af hvad höflighetens fordringar och Edra rapporter, Herr Grefve, oss antydt; och oaktadt det obehagliga förhållande deraf upstått, att Hemliga Utskottet, sedan tvenne månader underrättadt om hela underhandlingen och med kännedom, att den ännu hufvudsakligen bedrifves i Wien, ej kunnat erhålla från vår sida något slutligt och officielt meddelande om resultatet af våra åtgärder vid Österrikiska hofvet, ett meddelande, som likväl det är af vigt, att Utskottet må undfå innan Riksdagen afslutas, har likväl denna så kraftigt talande omständighet ej haft något inflytande på de åtgärder Herr Grefven haft i updrag att i Wien vidtaga. I följd deraf synes det mig, att detta lugna och förtröstansfulla upförande, jemfördt med behandlingen af sjelfva hufvudfrågan, bort gifva oss en ytterligare rätt att vänta oss ett tillfredsställande slut; och vi kunna ej tvifla derpå, efter hvad Prins Metternich senast sagt Eder. Det är sant, att hvarje dags vidare upskof i betydlig mån förminskar värdet af den beredvillighet man ådagalägger i det beslut, som är nära att fattas; ej derföre att Konungen vill ådraga sig någon misstanke — ty i verkligheten vet Herr Grefven lika så väl som jag, att något dylikt icke eger rum — att vilja förfölja Prins Gustaf genom att han ej ville lemna Prinsen tillräcklig tid att taga sitt beslut, under det att Österrikiska hofvet synes i detta afseende vilja visa honom en viss fördragsamhet; men derföre att allting bör hafva en gräns, och att obehagliga ämnen, och i synnerhet de som ega egenskapen af biomständigheter, bättre afgöras emellan

tvenne hof, när de skyndsamt afslutas, än när de gifva anledning till långvariga förklaringar.

I händelse Herr Grefven således, emot vår förmodan, vid denna skrifvelses inhändigande ännu icke erhållit Prins Metternichs slutliga svar i fråga om Prins Gustafs titel, ber jag Herr Grefven ej längre dröja att officielt aflemna sin skriftliga upsats och begära ett svar, sådant det än må utfalla.

N:o 49.

Utdrag af ett bref från Envoyén, Grefve Löwenhielm till H. E. Herr Grefve af Wetterstedt, dateradt Wien d. 25 Mars 1829.

Ännu i dag är jag ej i tillfälle att kunna meddela E. E. det afgörande beslutet i titelfrågan. Detta dröjsmål skulle ännu mera oroa mig, om icke den öfvertygelse jag eger, att beslutet att ställa oss tillfreds blifvit fattadt, mer och mer tycktes bekräfta sig.

Prins Metternich, från hvilken jag just nu kommer, har äfven i dag gifvit mig nya försäkringar i detta afseende. På mina inkast och mina föreställningar emot dessa ouphörligt förlängda upskof, svarade H:s H:het ungefär med dessa ord: »Jag får endast be Er att ha förtroende till mig; Er sak är under handläggning; vi vilja bestämdt, att den nu ej mera skall vara oafgjord. Ni har allt skäl att säga att det är tid, att allt detta slutas. Detta beslut är oåterkalleligt; det är nu icke mera fråga om dagar; det är fråga om timmar och minuter; det kan också hända, att i detta ögonblick, medan vi samtala, Prinsen är hos Kejsaren. Med ett ord: lita på mig.»

N:o 50.

Skriftligt anförande af Envoyén, Grefve Löwenhielm i Wien, aflemnadt till Prins Metternich.

Nära tvenne år hafva förflutit, sedan Svenska beskickningen för första gången anförde klagomål emot den med orätt begagnade titeln af *Prins af Sverige,* som uti Kejserliga kalendern tillades Prins Gustaf, son utaf f. d. Konungen af Sverige, Gustaf Adolf. Då H:s H:t Prins Metternichs muntliga svar, hvilket innehöll, att det Kejserl. och Kongl. kabinettet ej trodde sig berättigadt

att, ensamt och utan föregången öfverenskommelse med de andra makterna, förändra den benämning, under hvilken Prins GUSTAF sjelf hade anmält sig, då han ingick i H:s Kejserl. M:ts tjenst, ej var af den egenskap, att det kunde tillfredsställa Svenska hofvet, erhöll dess Chargé d'Affaires befallning att tillställa Kejserl. Ministèren en not, innehållande protest emot ifrågavarande åt Prins GUSTAF officielt gifna titel.

Denna not förblef ganska länge obesvarad. Men då D.D. Kejserl. och K.K. M:ter behagat emottaga Konungens bjudning att vara faddrar åt H. K. H. Prins FRANS GUSTAF OSCAR, Hertig af Upland, Konungens andre sonsson, erhöll beskickningen genast befallning att ej mera yrka på något svar å den öfverlemnade noten, emedan Svenska hofvet ansåg såsom omöjligt, att Wienska hofvet, efter ett så öppet bevis på sina tänkesätt emot det i Sverige regerande huset, skulle kunna fortfara att åt medlemmarne af det från tronen skilda huset tilldela titlar, hvilka tycktes återgifva dem en infödings-rätt, den de ej mera kunna ega i Sverige.

Troligen hade det för alltid förblifvit dervid, om icke, i anledning af det emellan D.D. K.K. H.H. Prinsessan MARIANA af Nederländerna och Prins GUSTAF föreslagna giftermålet, titelfrågan så mycket mera måst å nyo väckas, enär H. M. Konungen af Nederländerna, som hufvudsakligast stödde sig vid Österrikiska hofvets föredöme, hvilket uppenbart tillerkände Prins GUSTAF titeln af Prins af Sverige, i början gjorde några svårigheter i afseende på den rättelse af denna oriktighet, vi genom våra yrkanden åsyftat. Detta oriktiga begagnande af ifrågavarande titel skulle, så till sägandes, hafva vunnit ett slags helgd genom en fördragsam tystnad från Sveriges sida: det hade för alltid blifvit fortsatt, *och man hade inom kort sett en hel ättledning af föregifne Prinsar af Sverige — vid sidan af den regerande familjen, kallad genom Svenska nationens enhälliga val —, hvilka högtidligen af alla makter voro erkände och i denna sin egenskap stadfästade.*

Det var då först, i medlet af Juli månad förledet år, som detta ärende å nyo utgjorde föremålet för enskilda samtal emellan H. H. Prins METTERNICH och undertecknad. H:s H:hets åsigt var hufvudsakligen fullkomligt enlig med den han framstält till Herr CRONEBORG, nämligen: att alla enstaka åtgärder troligen ej tjenade till något, då deremot en framställning, gemensamt afgifven till alla de förbundna hofven, ensamt kunde leda till det af Sverige önskade målet.

Detta förfaringssätt blef af Svenska hofvet godkändt och genast iakttaget. Konungen vände sig genom kabinettsskrifvelser till D.D. M.M. Kejsarne af Österrike och Ryssland

samt till Konungarne af England, Bayern, Danmark, Frankrike, Nederländerna och Preussen; och Konungen fordrade af D.D. M.M:ters vänskap och rättvisa, »*att de ej skulle tilldela Prins* GUSTAF *titeln af Prins af Sverige*».

Det är öfverflödigt att anföra innehållet af det vänskapliga och på ett förekommande sätt artiga bref, som ingick från Kejsaren af Österrike, hvilken, hvad hufvudsaken angick, hoppades att, om man updroge åt de förbundna hofvens Ministrar i Paris att noggrant öfverlägga om den titel, som borde Prins GUSTAF tilldelas, så kunde det mål vinnas, som Hans Kongl. Svenska Maj:t åsyftade.

Ehuru D.D. M.M:ters, Konungarnes af Bayern, Frankrike och Preussen svar innefatta lika bestämda försäkringar om erkännandet af det regerande Svenska husets heliga rättigheter, som de, hvilka finnas uttryckta i H. M. Kejsarens af Österrike skrifvelse, hänskjuta de dock slutliga afgörandet af frågan om Prins GUSTAFS titel till en allmän rådplägning, ämnad, som det förmodas, att i Paris tillvägabringas.

H. K. Nederländska Maj:t förklarar sig aldrig hafva haft för afsigt att vid tillkännagifvandet af Prinsens giftermål för kamrarne och allmänheten benämna honom annorledes än såsom »*son af f. d. Konung* GUSTAF ADOLF»; förbehållande sig likväl att med sina bundsförvandter öfverenskomma om hvilken benämning skall för framtiden gifvas åt Prinsen.

H. K. Danska M:t förklarar sig aldrig hafva användt titeln af Prins af Sverige med afseende på Prins GUSTAF, och att han icke heller har för afsigt att ändra detta bruk.

H:s Stor-Britanniska M:t säger sig vilja lemna H:s K. Svenska Maj:t sitt kraftiga biträde i händelse den titel, som framgent skulle gifvas Prins GUSTAF, blefve föremålet för en gemensam rådplägning makterna emellan. Men han tillägger uttryckligen i sitt svar: »*att medgifvandet af titeln utaf Prins af Sverige åt Prins* GUSTAF *vore stridande emot andan af de traktater, som förefinnas emellan Stor-Britannien och Sverige*».

H. M. Kejsaren af Ryssland yttrar först, att han aldrig användt titeln af Prins af Sverige för att utmärka eller benämna Prins GUSTAF, och lofvar Konungen att aldrig nyttja eller tillåta sitt kansli att nyttja ifrågavarande titel för att dermed beteckna Prins Gustaf. H. Kejserl. M:t anser en sådan benämning, ehuru föga väsentligt ett medgifvande deraf torde synas, såsom ett slags upmuntran till framtida anspråk, dem Ryssland aldrig skall erkänna; och H. Kejserl. M:t anför till stöd för sitt beslut, att i den enda handling, som rörande Prins GUSTAF upprättats emellan Ryssland och dess bundsför-

vandter, nämligen ett konferens-protokoll vid kongressen i Aachen, är denne Prins icke betecknad såsom Prins af Sverige.

Med ett ord: det är styrkt, att af åtta Monarker, till hvilka Konungen i detta ämne vändt sig, hafva fyra på ett afgörande sätt besvarat hans fordran: *»att den bestridda titeln ej mera må tilldelas Prins Gustaf»;* under det att de fyra öfrige lemna hufvudpunkten i Konungens bref utan bestämdt svar.

H:s H:het Prins Metternich har under de åtskilliga samtal som egt rum angående detta ämne, behagat afgifva uttryckliga försäkringar om Kejserl. hofvets upriktiga önskan att se denna sak afslutad till de begge hofvens ömsesidiga tillfredsställelse. H:s H:het har äfven sedermera tillåtit mig hysa det hopp, att denna önskan skulle upfyllas; och har äfven helt nyligen enskildt tillkännagifvit, »att tiden nalkades, då detta ärende slutligen skulle upgöras».

Det var för detta ändamål, som det först var fråga om att börja underhandlingar i Paris emellan makternas ombud, som skulle förses med föreskrifter för att i gemensam rådplägning öfverenskomma om ett beslut i afseende på en bestämd benämning, genom hvilken H. K. H. Prins Gustaf kunde på tjenligt sätt utmärkas.

Då denna *gemensamma rådplägning* ej kunde tillvägabringas, så snart en enda makt ansåg sådant öfverflödigt för att bestämma sina beslut och för att *jakande* eller *nekande* svara Konungen i Sverige, behagade H:s H:het enskildt meddela sitt förslag att genom *råd* och *föreställningar* söka förmå Prins Gustaf att sjelf godvilligt aflägga den bestridda titeln, eller också att antaga en annan med egenskap af incognito. H. H. Prinsen-kansleren smickrade sig med att, då man såmedelst lyckades att *undanrödja klagomålets föremål,* skulle detta förra af sig sjelft uphöra. — Men för att vinna detta ändamål, och af tillfälliga skäl till foglighet i åtgärderna, önskade H. H:t att saken ej för det närvarande skulle för mycket påskyndas, emedan H:s H. hade behof af tid för att öfvertala Prins Gustaf att fatta ett beslut, som satte Kejserl. hofvet i tillfälle att på ett tillfredställande sätt afgöra frågan.

Ingendera af dessa begge utvägar har för Svenska beskickningen kunnat ega något värde, utom för så vidt de utgjorde *de medel, dem Kejserl. och Kongl. hofvet ansåg såsom de enda tjenliga att begagna, för att sätta sig i stånd att göra rättvisa åt Sveriges yrkanden med afseende på Prins Gustafs titel;* ty Sverige har lika litet kunnat öfverlemna sin ovedersägliga rätt till en kongressförsamlings bedömande eller afgörande, som det ett enda ögonblick kunnat anse H. K. H.

Prins Gustafs medgifvande såsom nödvändigt för att göra denna rätt fullt gällande. Det är också derföre, som Sverige icke af Prins Gustaf begärt, att han skulle förändra den titel, han funnit för godt att antaga. Det är af de med detsamma förbundne Monarkerna, som Sverige begärt, att denna titel icke skulle honom tilläggas, såsom oförenlig med de emellan detsamma och desse Monarker afslutade traktater, med nationens värdighet och sjelfständighet, och äfven med den f. d. regerande Kongl. familjens afsättning, hvilken af hela Europa och i synnerhet genom Wienska kongressens förhandlingar var bekräftad.

Det är i synnerhet af Wienska hofvet, som Sverige borde vänta sig att se sina billiga fordringar genast beviljade, emedan det är detta hof — *åtminstone enligt den hitintills allmänt rådande öfvertygelsen* — som först lemnat Prins Gustaf titel af Prins af Sverige, nämligen i sin kalender och vid sina förhandlingar med denne Prins, som, ehuru född i Sverige, icke dess mindre oåterkalleligen förlorat alla sina politiska rättigheter. Det är följaktligen Wienska hofvet som, utan att till äfventyrs vilja det, likväl genom denna omständighet angripit Sveriges nationalvärdighet, som handlat fiendtligt emot dess grundlagar, i strid med gällande traktater och mot andan af de förbindelser, som förena de begge regeringarna.

Liksom Westfaliska freden återstälde lugnet och säkerheten i 17:e århundradet, har Wienska kongressen i det 19:e gifvit helgd åt sakernas ställning i Europa. Sverige har tagit en hedrande del i dem båda. Det kan ej mera förmoda, att en af de makter, som mest vunnit på en fortfarande verkställighet af Wienska kongressens bestämmelser, kan vilja sätta helgden af dessa bestämmelser i fråga; och hvad af denna kongress i allmänhet blifvit bestämdt, skulle visserligen blifva svårt att i längden upprätthålla, om af särskilda och helt och hållet enskilda anledningar man vägrade göra rättvisa åt de lagliga yrkanden, som framställas af den erkända dynastien i en stat, som undertecknat sjelfva kongressakten.

Om det är afgjordt, att i en och samma stat det ej kan finnas tvenne på en gång erkända dynastier;

om traktaterna emellan Österrike och Sverige ej lemna något tvifvel öfrigt om deras ömsesidiga erkännande af de regerande dynastierna;

om de beslut, som år 1818 vid kongressen i Aachen fattades af de fem stora makterna i ändamål att fastställa en ersättning för Prins Gustaf, ej allenast icke tillägga denne Prins titel utaf Prins af Sverige, men följaktligen gifvit Sverige skäl till en billig förundran att se det ett af dessa fem hof

några år senare uppenbart tillerkänt Prins GUSTAF en titel, hvilken det ej gaf honom år 1818 uti en kongressakt;

om samma beslut vid kongressen i Aachen, med förutseende, så till sägandes, af närvarande fall, medgifver för Prins GUSTAF och hans afkomlingar rättigheten att taga och bära titeln af de gods, hvilka för den faststälda ersättningssumman skulle uphandlas;

om vid inträdandet i Österrikisk tjenst Prins GUSTAF sett detta hof tilldela sig titeln af Prins utaf Sverige, hvilken han tillegnat sig;

om, oaktadt Svenska hofvets mångfaldiga yrkanden, Österrike ännu i dag *allmänt* och *officielt* erkänner honom under denna titel;

om slutligen Österrikiska hofvet tillåter honom att nyttja det Svenska kongl. vapnet, med *kronprinskronan derå öfverst anbragt;*

så är det lika klart, att anledning till *rättmätigt klagomål* blifvit Sverige gifven af Österrike, allt ifrån den stund detta hof för första gången medgaf Prins GUSTAF en titel och utmärkelser, lika mycket stridande emot andan af ofvanberörda beslut, som öppet förnärmande Svenska folkets nationalära och sårande för dess dynastis och dess egen värdighet.

H. Kejserl. och Kongl. M:ts lika visa som uplysta Ministère skall således icke, efter ett lugnt och moget begrundande af alla dessa skäl, kunna underlåta att erkänna, att det är hög tid *att för alltid aflägsna detta ämne till klagomål, på det att detta senare må uphöra och spåren deraf må försvinna;* att det är tid att *medelst handlingar* återställa detta förtroende i förhållandena, hvilket *blotta försäkringar* ej i längden kunna göra tillräckligt fast; att det är tid att ej mera upoffra det goda förståndet uti förhållandena emellan tvenne vänskapliga stater för en falsk enskild höflighetsform; att det slutligen är tid att på ett vänskapligt och tillfredsställande sätt uptaga Svenska regeringens begäran: *att titeln af Prins utaf Sverige icke må tilldelas en Prins, som ej mera är det,* och i afseende på hvilken Österrikiska regeringen vore den första, som ej erkände något af de anspråk, denna titel nog tydligt antyder.

Det är följaktligen en sådan öppen och afgörande förklaring, som äskas med största enträgenhet, för att tjena till slutligt svar på den begäran, Konungen framstält till H. Kejserl. och Kongl. Apostoliska M:t.

Wien den Febr. 1829.

(Undertecknadt) Grefve LÖWENHIELM.

N:o 51.

Skrifvelse ifrån Envoyén, Grefve Löwenhielm till H. E. Stats-Ministern för Utrikes ärendena, daterad Wien d. 30 April 1829.

Jag skyndar att hafva äran till E. E. inberätta förloppet af min audiens hos H. M:t Kejsaren d. 22 dennes.

Kejsaren, hvars utseende aldrig utvisat en sådan glädtighet och så god helsa som då, och som, jag vet icke af hvilken tillfällighet, bar en ovanlig klädedrägt, Kejserl. Fotjägare-regementsuniformen, emottog först af mig notifikationsbrefvet om H. K. H. Prinsessan Sophia Albertinas död, och besvarade på ett nådigt sätt, hvad jag vid detta tillfälle yttrade.

Derefter gjorde H. Kejserl. M:t mig åtskilliga frågor om Konungens helsa och om riksdagen; gjorde jemförelser emellan denna senare och sina egna i Ungern; talade om svårigheten att förena ett noggrant iakttagande af besvurna aftal med den makt, som erfordras för att väl styra ett folk; berömde i bestämda uttryck visheten och fogligheten af Konungens politik, m. m.

Jag längtade efter något tillfälle att vidröra titelfrågan; men att tala derom, utan att Kejsaren dertill gifvit anledning, hade varit att glömma alla höflighetens regler och brista i aktning mot H:s Kejserl. M:t. Under det han prisade Konungens politik och skicklighet att klokt styra tvenne land efter två olikartade statsförfattningar af en temligen maktinskränkande egenskap, beredde emellertid Kejsaren mig en läglighet att yttra några ord i den syftning, jag åstundade. Jag svarade honom:

»Ja, Eders Maj:t, ofta framte sig svårigheter; men med fast beslutsamhet att aldrig eftergifva något af sina egna rättigheter, likasom att ej inkräkta på nationens, går Konungen mot ett enda mål: att förvärfva åt Skandinavien allt större och större inre kraft och ett ökadt anseende utåt. Hans yttre politik är fotad på samma orubbliga grunder, som hans inre styrelse: att ej såra någons rätt, men kraftigt motarbeta hvarje försök att förnärma hans egen. Konungen njuter frukten af detta ädla och visa handlingssätt. Han är i fred och godt förstånd med hela Europa, och hans ifrigaste önskan är att vidmakthålla denna lyckliga ställning orubbad. Hans dynasti är stadgad, och nationen har upriktigt prisat sig lycklig öfver denna nya himmelens välgerning.»

Kejsaren svarade: »Hvad Ni säger är sant; och den som upmärksamt betraktar Konungens politiska bana, kan ej annat än gifva honom ett upriktigt bifall. Huru mycket bör han också icke sjelf föredraga sin nuvarande ställning framför

den, i hvilken han kunnat befinna sig, om det aldrig hade varit fråga om Sverige för honom, och om han qvarstannat i Frankrike? ty han är en för mycket utmärkt och betydande man, för att han icke der hade spelat en rol.» Kejsaren talade sedan om våra flerfaldiga dynastiombyten, och tycktes dels förebrå oss, dels beklaga oss för denna olycka.

Jag dröjde ej att svara: »Hvarje omstörtning af en antagen ordning är alltid en olycka. Emellertid kan ingen göra omöjligheter. *Wasafamiljen,* politiskt utslocknad genom Christinas tronafsägelse, blef det i verkligheten genom hennes död. Pfalziska huset upsteg på tronen. Den tredje hjeltens af denna ätt död, utan arfvingar, öfverflyttade kronan från hans systers hufvud till Landtgrefven Fredrik af Hessen. Sedan denne Konung äfvenledes aflidit utan afkomlingar, blef Holstein-Gottorpska huset kalladt till tronföljden. E. M:t känner alltförväl de öfverhängande faror, uti hvilka den siste Konungen af äldre grenen af detta hus kastade oss, för att jag behöfver här uprepa dem. Några dagar till, och Sverige hade varit utplånadt från listan af Europeiska makter. Den yngre grenen af detta hus tog regeringstömmarne; men som Konung Carl XIII var af hög ålder, utan att ega barn, blef en annan gren af Holsteinska huset kallad till tronföljden. När en för tidig död äfven hade beröfvat oss Kronprinsen Carl August, kallade nationen genom enhälligt val den nu regerande dynastien. Således böra de sedan trehundrade år uti Sverige ofta inträffade dynastiförändringarna med allt skäl endast tillräknas ett fiendtligt öde eller en oundviklig nödvändighet.»

Kejsaren medgaf detta, men slutade med följande yttrande: »Vare sig det sker af nödtvång, eller i följd af olycksöden, är det ej bra, att nationerna jaga bort sina herrar, lika litet som det är bra att desse öfvergifva dem af en nyck.» — »Också», genmälte jag genast, »skola vi försvara våra ända till sista blodsdroppen, om man någonsin toge sig för att vilja bestrida dem deras rättigheter.»

Samtalet rörde sig sedan omkring flere mindre vigtiga ämnen; och Kejsaren, som redan i fyra timmars tid gifvit audiens och ännu hade yttre rummet fullt med folk, affärdade mig.

N:o 52.

Skrifvelse från Envoyén, Grefve Löwenhielm till H. E. Herr Grefve af Wetterstedt, daterad Wien d. 30 April 1829.

I föregående skrifvelse hade jag den äran till E. E. inberätta förloppet af det företräde H. M. Kejsaren lemnade mig

d. 22 dennes. Jag skyndar nu att lemna en omständlig berättelse om det samtal, jag en halftimme derefter hade med Prins Metternich.

Denne Stats-Minister började med att fråga mig, om Kejsaren med mig talat om titelärendet? På mitt nekande svar, yttrade han vidare, att han lätteligen gissade orsaken dertill, men att sådant ej hindrade honom, Prinsen, att gifva mig tillkänna: »att Kejsaren, på Konungens begäran, hade beslutit att ej mera tilldela Prins Gustaf titeln af Prins af Sverige». Han tillade: att svårigheten legat deri, att Prinsen ej kunnat bestämma sig för den titel, han skulle antaga, och att »då Kejsaren hade förklarat honom, att han ej mera kunde behålla honom i sin tjenst som »*Prins af Sverige*», hade Prins Gustaf svarat, att han ej ville lemna H. M:ts tjenst, men anhöll om någon tid för att betänka sig; att nya upskof på 8 till 14 dagar tid efter annan medgifvits; men att sista terminen var utsatt till i öfvermorgon, d. 24, och att det först blefve då, som Prinsen-kansleren kunde derom lemna mig en mera *officiel* underrättelse. Emellertid tillät han mig att redan i dag skrifva om hvad han meddelat mig.

Han talade sedan med mig om det obetänkta steg Prins Gustaf tagit, då han gifvit sig den *orimliga* titeln af Prins af Sverige, under det att titlarne af Konung eller Kronprins åtminstone hade varit mera följdriktiga, ehuru ingen hade medgifvit honom dem. Prins Metternich förtrodde mig, att för att bevisa Prins Gustaf orimligheten af hans titel utaf Prins af Sverige, hade han framstält till honom följande: »antagom det fall, att af en lyckans tillskyndelse Ni blefve Konung eller Kronprins af Sverige, medgåfve Ni då, att den nuvarande Kronprinsen, för att ej antaga titeln af Kronprins, kallade sig *Prins Oscar af Sverige?* Prins Gustaf lärer hafva tillstått att han icke skulle tillåta det».

Prins Metternich talade sedan med mig om Prins Gustafs oöfvervinneliga motvilja för titeln af *Prins af Holstein-Gottorp;* om hans obeslutsamhet i afseende på benämningen *af Itterburg;* om hans böjelse för titeln af *Wasa.* Han frågade mig då, om jag någonsin omnämt denna senare i mina skrifvelser, och hvad man derom svarat mig? Den synbaraste nyfikenhet var målad i hans ansigte.

Jag svarade: »Om denna fråga officielt göres mig, uptar jag den *ad referendum.* Om den enskildt framställes, skall jag svara med den öppenhjertighet jag vanligen iakttager, då jag gifver min enskilda mening tillkänna.» — »I dag», svarade Prinsen, »är ingenting officielt mera än min förklaring, att Kejsaren, med erkännande af Konungens fullkomligt obestridliga rätt att

göra invändning emot, att en annan begagnar hans familjetitel, lofvar att ej lemna denna titel åt denne andre person. Allt det öfriga af vårt samtal är enskildt.» — »Detta är det vigtigaste», återtog jag, »och egenskapen af denna förklaring är fullkomligt tillfredsställande. För att följaktligen svara på den fråga E. H:het gör mig, bör jag säga, utan omväg, att jag bland andra rykten omtalat det, hvilket försäkrat att Prins Gustaf, som ej mera kunde fortfara att vara *Prins af Sverige,* ville i största hast förbyta sig till *Prins af Wasa;* och att jag hade anledning att tro, att om händelsen inträffade, skulle man anse den hos oss med temlig likgiltighet, äfven ehuru man lätt kunde skönja den framskymtande orsaken till denna vanmäktiga åtrå att fasthänga sig vid ett land, som ej vill veta af honom, som bevisat honom det i tjugo år efter hvarandra, och som skall ådagalägga det under en följd af sekler, om så behöfs. Vi hafva inför Kejsaren endast framstält våra yrkanden rörande olämpligheten af titeln af *Prins af Sverige,* hvilken blifvit Prins Gustaf tillagd. Det namn, han behagar gifva sig, kan hvarken angå eller oroa oss. Åtminstone skulle sådant blifva föremålet för en helt annan underhandling än den närvarande. Det officiela svar Ni gifvit mig i dag, min Prins, är fullkomligt betryggande, i synnerhet om nya upskof ej inträffa, hvilka fördröja det uttryckliga tillkännagifvande, som E. H:het lofvat mig till den 24:de.»

Prins Metternich tycktes vara särdeles nöjd dermed, att vi ej göra några svårigheter i afseende på den löjliga Wasatiteln. Om hans ord ej sade det, så röjde glädjen i hans ansigtsdrag sådant fullkomligen. Emellertid skämtade han öfver denna titel; sade att Prins Gustaf syntes oåterkalleligen böjd att endast följa de sämsta råd; att då han tog Wasanamnet, hade han ej skrattarne på sin sida; och tillade, att hans egen son, Prins Victor Metternich, kunde lika väl antaga denna titel som Prins Gustaf, emedan Prins Victor genom slägtledning på qvinnolinien äfven härstammade från Wasahuset.

Prins Metternich tyckes alltid röja en stor förkärlek för *Itterburgska* titeln, den han anser vara ganska klokt föreslagen såsom helt ny; under det han aldrig haft att mot titeln utaf *Prins af Holstein-Gottorp* anföra något annat skäl än Prins Gustafs oöfvervinneliga motvilja för denna titel, hvilken jag alltid framställer såsom hans egentliga och obestridliga benämning; hvarvid jag dock alltid iakttager att hvarje gång tillägga, att allt detta är oss fullkomligt likgiltigt.

Prinsen underrättade mig derefter om det sätt, på hvilket saken vidare skulle fortgå. Prins Gustaf skall af Kejsaren begära att få utbyta sin titel af *Prins af Sverige* emot en annan

hvilken som helst; Kejsaren skall då i anledning häraf i en *Handbillet* gifva sina befallningar åt krigshofrådet, och Prins Metternich skall lemna mig ett officielt meddelande. Han har ej sagt mig att han skall lemna det skriftligen; men jag tror ej att jag misstager mig, om jag förmodar det.

Han talade med mig om Prins Gustafs långsamhet och obeslutsamhet, dem han betecknade såsom »oundvikliga följder af det första falska steget, efter hvilket man ej lika lätt kan vända tillbaka, som man lättsinnigt tager det». Jag ville ej återhvältva denna ganska talande sats på Kejserl. kabinettet sjelf. Sedan vidrörde han de svårigheter, som blifvit mot honom upresta från alla kanter, af fruntimmerna, hofvet, m. m.

Jag framhöll å nyo den elaka verkan som efter denna dagens förklaring skulle upkomma af ytterligare dröjsmål med afgifvandet af det officiela meddelandet, i händelse dessförinnan, genom någon olycklig tillfällighet, den omtvistade titeln åter förekomme i allmänna tidningar. Han medgaf det och försäkrade mig, att sådant ej skulle hända. Han bad mig fortfara att hafva förtroende till honom och erbjöd sig till och med att genast beledsaga mig till Kejsarens kabinett, der jag skulle finna ovedersägliga bevis på hvad han yttrat, om sådant vore nödvändigt. »För öfrigt», tillade han, »gå vi oförstäldt tillväga, Herr Grefve. Se här den fråga, vi gjort oss sjelfva alltifrån första början: har Konungen af Sverige *rätt* att af oss yrka, hvad han begärt, eller har han det icke? Den första frågan blef genast och *i verkligheten* af oss bejakad; ty jag frågar Er: om så ej varit, om denna sak ej varit bestämdt afgjord, tror Ni väl att vi tillåtit Er att plåga oss, som Ni gjort det, i hela nio månader? Således, alltifrån den stund jag sade Er, att saken skulle blifva upgjord, var beslutet fattadt; men Kejsarens undseende för Prins Gustaf, ej i egenskap af politisk person, men som en beskyddad olycklig, som med Kejserl. familjen står i slägtförbindelse, och, jag bör tillägga det, är personligen af densamma älskad, hafva allena varit orsakerna till de upskof och de dröjsmål, denna sak fått vidkännas.»

Jag förtrodde Prinsen, att dessa ouphörliga upskof, dem jag ej kunde förklara, ett ögonblick ingifvit mig den tanke, att de tidningsrykten, enligt hvilka de förbundna makterna tvekade emellan Prins Gustaf, Prins Bernhard af Weimar och en Markgrefve af Baden, med afseende på besättandet af den nya Grekiska tronen, kunde ega någon grund, och att en sådan tillfällighet möjligtvis kunde ursäkta dröjsmålet. Prins Metternich försäkrade mig, att derom aldrig varit fråga, hvad Prins Gustaf beträffade; att det kanske ej så förhöll sig i hänseende till Prins Bernhard af Weimar; men att valet troligast utfölle till förmån för Grefve Capo

d'Istria, som då blefve grundläggaren af en ny dynasti. »För öfrigt», tillade han, »om någonsin ett dylikt förslag framstäldes till Prins Gustaf, ville jag slå vad, att han genast förkastade det, emedan första vilkoret blefve en religionsförändring; och han är för mycket tillgifven sin lära, för att för något pris dertill samtycka.»

Prinsen vidrörde högst lösligt min skriftliga promemoria: hvad han derom sade, ger mig emellertid den öfvertygelse, att denna skrift gjort verkan, och att man skulle högst ogerna se mig framträda med fortsättningen deraf. Antingen saken redan var upgjord, eller mitt anförande förmått deråt gifva en ytterligare och slutlig fart — visst är det likväl, att alltifrån den stund densamma aflemnades, går allt med mera drift och större verksamhet.

N:o 53.

Skrifvelse från Statskansleren Prins Metternich till Envoyén, Grefve Löwenhielm, daterad Wien d. 5 Maj 1829.

Herr Grefve! Sedan Prins Gustaf beslutit att, i stället för den titel af Prins af Sverige, hvarmed H. K. H. hittills varit benämd i Kejserl. arméns rullor, bära Wasatiteln, har H. Kejserl. M:t i följd deraf afgifvit en med detta förhållande enlig befallning till sitt Krigsråd.

Herr Grefven känner allt för väl, huru Kejsaren ständigt betraktat denna titelfråga såsom främmande för sitt rikes politiska förhållanden, för att jag icke bör anse det såsom öfverflödigt att här å nyo anmärka sådant.

Jag begagnar detta tillfälle etc.

(undertecknadt) Metternich.

N:o 54.

Skrifvelse från Envoyén, Hr Grefve Löwenhielm till H. H. Prins Metternich, daterad Wien d. 5 maj 1829.

Jag har haft den äran emottaga den skrifvelse E. H. behagat tillsända mig denna dag, för att meddela mig kännedom om den befallning H. M. Kejsaren behagat afgifva rörande en förändring af den titel, som i några år burits af H. K. H. Prins Gustaf, son af f. d. konungen i Sverige, Gustaf Adolf.

Som detta meddelande innehåller slutliga svaret å den begäran Konungen, min Herre, framstält till H. Kejserl. och Kongl. M:t, skall jag ej dröja att gifva detsamma mitt hof tillkänna, hvilket, jag tviflar ej derpå, i H. Kejserl. och Kongl. M:ts beslut skall finna en ny anledning att betrakta denna titelfråga på samma sätt, som H. M. Kejsaren den ansett, nämligen såsom helt och hållet främmande för de emellan begge staterna bestående politiska förhållanden.

N:o 55.

Skrifvelse från Envoyén, Hr Grefve Löwenhielm till H. E. Hr Grefve af Wetterstedt, daterad Wien d. 6 Maj 1829.

Det officiela tillkännagifvandet af Prins Gustafs titelförändring, hvilket Prins Metternich lät mig hoppas, i konferensen den 22 April, att med det snaraste få mig meddeladt, dröjde likväl att komma mig till handa, enligt hvad E. E. kunnat inhemta af min skrifvelse af den 29 April. Angelägen att, om möjligt vore, erhålla denna underrättelse skriftligen, vågade jag endast med varsamhet yrka derpå. Emellertid träffade jag Prinsen åter d. 30 April äfvensom d. 3 Maj. Begge dagarne försäkrade han mig, att »slutliga afgörandet ej var långt borta»; och sista gången lyckades det mig ändtligen att af Prins Metternich få det löfte, att han »skriftligen» skulle meddela mig Kejsarens beslut.

I går afton erhöll jag från Prins Metternich det bref, jag härhos har äran öfversända. Man röjer i dessa få rader ett mödosam ansträngning att bespara sig skammen af en återkallelse, och att på samma gång öfvertyga oss, det denna fråga aldrig af Kejsaren ansetts såsom egande gemenskap med hans politiska förhållanden till oss. Det beslut vi åsyftat finnes likväl der klart uttryckt, emedan Kejsaren har gifvit sin befallning i syfte att *Prinsen af Sverige* (i sanning på sin egen begäran) skall förbytas till *Prins af Wasa.* Österrikiska kabinettet må väl söka att öfverskyla sitt upförande och förklara det på hvad sätt som öfverensstämmer med dess egenkärlek: ingen i verlden skall deraf låta bedraga sig. Hvar och en vet, att det är vårt hofs enträgna yrkanden, som verkat denna förändring. Då Prins Metternich i sitt meddelande behagat uttrycka *Österrikiska sättet* att sluta saken, har jag ansett nyttigt att ej taga något till godo, men å min sida, i mitt erkännande att jag undfått hans skrifvelse,

uttrycka *vårt sätt* att betrakta allt detta. E. E. finner äfven härhos en afskrift af mitt svar i går afton.

Jag gick i går afton helt sent till Prins Metternich, på hans anmodan. Prinsen hade nyss fått mitt bref. Han dolde ej, att han fann det »helt Svenskt», och tillade: »Detta är ganska billigt. Må hvar och en vara hvad han bör vara, och utan förställning. Hederligt folk och de som afgöra affärer kunna ej annat än vinna derpå. Era anspråk voro rättmätiga: vi hafva aldrig ett enda ögonblick kunnat misskänna dem; sakens utgång bringar oss fullkomlig endrägt; medlen att bereda den tillhöra uteslutande den som använder dem». Prinsen talade sedan med mig om sin fägnad att se denna tvist lyckligen slutad, och försäkrade mig, att Kejsaren gladde sig åt att hafva kunnat göra något, som varit Konungen angenämt. Han fördömde på nytt Prins Gustafs egensinnighet att taga Wasa-titeln, och uprepade vid detta tillfälle ungefär samma ord, som han nyttjat under samtalet af d. 22 April.

Det är titeln af *Prins af Wasa*, för hvilken Prinsen slutligen bestämt sig, då han omsider af Kejsaren tvingades att taga sitt beslut. Ehuru fördragsam H. Kejserl. M:t visat sig emot Prinsen i hela denna sak, tyckes han dock slutligen hafva förlorat tålamodet. Då Prinsen för Kejsaren yttrade sitt stora bekymmer i valet af en ny titel, lärer H. M. hafva afbrutit honom i det han sade: »Tag hvilken benämning Ni behagar, blott icke den titel Ni nu bär, och som Ni ej mera kan bibehålla, så länge Ni är i min tjenst». Prins Gustafs planer (hvarom jag på omvägar fått kännedom) att i den stund titeln ändrades befordras till Generals värdighet, hafva alla misslyckats; och Prins Metternich har till och med bekräftat, hvad jag i förhand visste, att Kejsaren bestämdt vägrat det, för att ej derigenom gifva anledning till den förmodan, att han ville godtgöra honom för den smärtande förlust han gjorde. Kejsaren upfyller likväl efter någon tids förlopp det löfte, som blifvit Prins Gustaf lemnadt för omkring ett år sedan, att befordra honom till Generalmajor. I en af de senaste audienser Prinsen haft hos H. Kejserl. M:t, skall Kejsaren hafva sagt honom: »Jag vill icke beröfva Er hvad jag ej gifvit Er; men jag anser Konungens af Sverige begäran såsom rättvis, och jag gör mig ej till ovän med honom för Er skull. Aflägg sjelf Er titel, på det att ett ämne, som ej är statsaffär, ej må blifva det».

Prins Metternich sade mig sedan, hvad jag äfven förut kände, att det var säkert att Bayern genast skulle följa Kejsarens föredöme, och att Herr von Bray talat med honom i denna anda, likasom Grefve Spiegel tillskrifvit honom detsamma från München.

Jag fick äfven veta, att det rykte, jag förut haft den äran att inberätta, och enligt hvilket Prins Gustaf skulle företaga en resa och derunder ändra sin titel, verkligen varit ett råd man gifvit honom att följa; men att Prinsens ouphörliga obeslutsamhet, »en följd af elaka råd», hindrat verkställigheten deraf.

Vi ega åtminstone nu ett dokument, undertecknadt af Kejsarens Premier-Minister, som innehåller: att Kejsaren gifvit sina befallningar rörande uphörandet af titeln Prins af Sverige, och en uttrycklig försäkran, att det erkännande af denna titel, som hittills egt rum, ej haft någon gemenskap med H. Kejserl. M:ts politik. Det synes mig att denna handling ej lemnat någonting öfrigt att önska, om den ofantligt långa tid man användt, innan den afgafs, och inledningen, som meddelar anledningar, dem man lätt kunnat bespara sig mödan att der anföra, ej gifvit skäl till anmärkningar. Men kanske bör man också medgifva något åt egenkärleken och åt motviljan att öppet erkänna ett fel; och det synes mig, att mitt erkännande af skrifvelsens undfångst kan tjena till vederbörligt motstycke i detta afseende.

Jag har, det är sant, ej påkallat någons medverkan vid hela denna underhandling. Också kan jag säga, att ingen understödt mig. Jag har sjelf hört Prins Gustaf hos lord Cowley anmälas under benämningen af Prins af Sverige; och jag vet att äfven Herr Tatischtscheff ger honom denna titel. Jag har låtsat, som om jag ingenting hört, emedan jag ej vill åstadkomma olämpliga tvister. Om hädanefter något dylikt blir mig bekant, skall jag tala. Jag har emellertid frågat Ryska Ambassadrådet, Baron Meyendorff, huru Ambassadören betedde sig för att bjuda Prins Gustaf till sina aftonsällskap, då dessa bjudningar ske på kort, och då Prinsen så envist vidhållit sin antagna titel, att han helt säkert ej hade kommit, om kortet innehållit någon annan? Efter en stunds bryderi, svarade han mig, att man muntligen bjöd honom; hvilket var en tydlig undflykt, hvarmed jag likväl låtsade vara nöjd.

N:o 56.

Skrifvelse ifrån H:s Maj:t Konungen af Bayern till Konungen, daterad München d. 2 Juni 1829.

Min Herr Broder! Jag har haft den äran, uti min skrifvelse af d. 9 Oktober sistl. år, att gifva E. M. tillkänna, huru mycket jag önskade att enligt E. M. rättmätiga önskan se afslutad

frågan om Prins GUSTAFS, son till f. d. Konungen af Sverige, titlar och benämningar. Det beslut denne Prins slutligen fattat att hädanefter aflägga en benämning, hvilken tycktes förnärma Sveriges rätts-anspråk, synes upfylla det ändamål E. M. åsyftat, då E. M. i detta ämne vändt sig till de makter, som erkänt den sakernas nya ordning, som i detta rike är uprättad. Under denna synpunkt, Min Herr Broder, och för att på samma gång besvara den för mig smickrande beskickning E. M. updragit åt Grefve LÖWENHIELM, tillskrifver jag E. M. närvarande bref att öfverlemnas af min Kammarherre, Grefve LERCHENFELD-KÆFERING, hvilken jag befalt att inställa sig hos E. M. för att vara en tolk af de känslor af vänskap och stor högaktning, hvarmed jag är

Min Herr Broder etc.

(undertecknadt) LUDVIG.

N:o 57.

Skrifvelse ifrån H. E. Kgl. Preussiske Stats-ministern för Utrikes ärendena, Hr Grefve Bernstorff, till Envoyén, Hr Brandel, daterad Berlin d. 3 Juni 1829.

Min Herre!

Då Ni önskat att från mig erhålla en förnyad och mera uttrycklig förklaring af hvad jag i går hade äran muntligen gifva Eder tillkänna, tvekar jag ej att ännu en gång här säga Er, min Herre, att Konungen, min Monark, underrättad att Prins GUSTAF, son af f. d. Konungen af Sverige, antagit namn af Prins af Wasa, ej hädanefter skall gifva honom någon annan titel än denna.

Jag har den äran vara etc.

(undertecknadt) BERNSTORFF.

N:o 58.

Skrifvelse från H. E. Hr Grefve Portalis, Stats-minister för Utrikes ärendena, till Envoyén Hr Grefve Löwenhielm, daterad Paris d. 24 Juni 1829.

Herr Grefve!

Jag har emottagit och lagt under Konungens ögon det bref Ni behagat tillskrifva mig d. 29 Maj, för att underrätta mig,

det Edert hof af hofvet i Wien fått ett officielt meddelande om H. M. Kejsarens i Österrike beslut att icke åt Prins Gustaf, son af f. d. Konung Gustaf IV, vidare tilldela titeln af Prins af Sverige.

H. M. har för få månader sedan låtit direkte komma till Konungens, Eder Herres, kännedom, att Prins Gustafs titel ej kunde på något vis förnärma de rättigheter, hvilka blifvit H. K. Svenska M:t tillerkända genom högtidliga traktater, hvilkas gällande kraft Frankrike vill vidmakthålla i allt hvad som på detsamma beror.

Men som H:s Allra Kristligaste Maj:t på samma gång förklarat, att han hade för afsigt att med de andra makterna samråda, om det ansåges nödvändigt att utmärka Prins Gustaf på ett sätt, som förekomme hvarje misstydning, den Konungen af Sverige och Norge kunde finna stridande emot sina rättsanspråk, har Konungen befalt mig, Herr Grefve, att gifva Eder tillkänna, det han är färdig att lemna Prinsen den titel han i denna stund bär, och hvilken tvifvelsutan blir erkänd af alla de andra hofven, likasom den nu blifvit det af Österrike.

Jag ber Er, Herr Grefve, att lemna Edert hof kännedom om detta svar, och emottaga försäkringen etc.

(undertecknadt) Grefve Portalis.[1])

---

[1]) Ytterligare några handlingar rörande titelfrågan finnas bilagda Hemliga Utskottets protokoll, men vi anse oss ej här behöfva intaga dem, så mycket mindre, som de ofvan meddelade mer än tillräckligt tjena att belysa behandlingen af denna i sig sjelf föga vigtiga fråga. Hvad angår sättet för ofvan stående handlingars meddelande, bör kanske till det, som är yttradt i noten å sid. III, tilläggas, att de ändringar, som skett i den officiela öfversättningen, hufvudsakligen afsett att med lätt hand rätta felaktiga eller allt för osvenska uttryck, samt att de blifvit gjorda med ledning af de Utskottets protokoll bilagda franska afskrifterna.

Skeppshandelsfrågan.

N:o 59.

Reservation, afgifven inom Konstitutionsutskottet af E. G. Geijer.

Då frågan om den så kallade skeppshandeln i Utskottet förekom, angaf jag den synpunkt, under hvilken jag endast kunde betrakta saken. Nu då öfverläggningarna om detta ämne inom Utskottet synas hufvudsakligen slutade, anhåller jag att till protokollet få lemna min mening i form af reservation. Härvid kan jag ej undgå att först och främst anmärka, huru olika omdömen utgången af ett företag kan föranleda. Det nu förevarande, redan för längre tid i fråga satt, utan att afnämare till våra gamla skepp kunnat finnas, bringas sluteligen till verkställighet under oförmodadt gynnande omständigheter. Fördelagtiga och antagliga anbud ske. Köpesummorna inflyta. De redan deraf gjorda anordningar till flottans behof mötas med allmänt bifall och gälla såsom en välkommen förstling af den nytta för Riket, som Regeringen med dessa transactioner åsyftat och, såsom det syntes, äfven ernått. Hvad om de sålda skeppens destination ryktesvis kommer ut bland allmänheten, är ej egnadt att ingifva farhågor. Åt ett Engelskt hus äro skeppen egenteligen sålda, och derigenom Sverige oansvarigt för beskaffenheten af deras ytterligare bruk. Skulle detta bruk äfven, såsom säges, sluteligen bli att tjena stater, som på andra sidan oceanen kämpa för sin frihet, så synes ändamålet ädelt. Dessa staters sjelfständighet är redan af England erkänd: deras sak är populär öfver hela verlden och ej minst i Sverige, — att den måhända med sneda ögon anses af den heliga alliansen, närmar känslan till en slags triumf. Opinionen underlåter ej att räkna sig det ehuru indirect lemnade understödet till godo, att låta emottagandet af contant betalning gälla för ädelmod, och att begagna sig af tillfället att yfvas utan fara. — Under en så gyllne klang af lyckliga förebud och gynnande meningar företages den bekanta skeppshandeln; och jag vågar fråga: huru många af dem, som nu så bittert tadla den, som sedan den misslyckats och misslyckats genom omständigheter, som ej kunde controlleras, sönderslita sin regering med förebråelser för detta misslyc-

kande, skulle väl höjt sin stämma till allvarsamt tadel, om den, såsom troligt ansågs, *hade lyckats?* — Hvad mig angår, så måste jag upriktigt erkänna, att jag i fall af en lycklig utgång skulle funnit mig långt friare att göra anmärkningar än nu. Jag skulle då ha anmärkt, att en sådan köpenskap med rikets försvarsmedel, alltid betänkelig, blir det ännu mer, om den företages under omständigheter af en politisk risk, förutsedd såsom möjlig, utan att man är beredd att kunna trotsa den; att möjligheten af denna risk bort kunna förutses, i följe af sjelfva förhandlingens natur, och verkeligen blifvit till en del förutsedd, såsom synes af det vid den ena af transactionerna gjorda vilkor, att, i fall kronan skulle finna sig föranlåten att yrka återgång, contractet likväl skulle anses häfvet ifrån Hrr Michaelson & Benedick's sida; sluteligen att den förestälda okunnigheten, likgiltigheten, opartiskheten i afseende på de sålda skeppens destination upphör att kunna åberopas, i samma ögonblick som man nedstiger till dylika försigtighetsmått, som med de först undantagna och sedan till sin bestämmelse under annat namn likväl aflåtna kanonerna. Allt detta hade varit anmärkningar, hvilka skäligen kunnat göras, om äfven i de flestes ögon en lycklig utgång kanhända gjort dem oförtjenta af allt afseende, — anmärkningar, hvilka jag likväl skulle besinnat mig att göra, om den i god mening och med afseende på rikets nytta ingångna handeln sluteligen blott vållat förlust — men hvilken jag nu skulle anse ytterligen oförenligt med min egenskap af Svensk man och Representant att mot min egen regering yrka, då på förlustens vågskål äfven ligger tyngden af främmande makters mellankomst. Hufvudfrågan är nu mera: skola Sveriges Ständer mot sin egen regering uptaga och fullfölja ett klander och ansvar, som emot samma regering först är yrkadt af främmande makt? och att blott framställa denna fråga är ock i min tanka att besvara den.

Är härmed den synpunkt, under hvilken saken i sitt hela nu mera bör betraktas, faststäld, så följer häraf äfven, huru den bör betraktas till sina delar. Ingen del af densamma kan uptagas, som ej leder in i det hela. Man kommer från det partiella klandret altid tillbaka på det hufvudsakliga, och har endast med uptagandet af det förra utsatt sig för den dubbelt rättmätiga förebråelsen att ha klandrat det mindre i stället för det större, och att, blott på en omväg, ifrån det mindre klandret likväl ha ledt till det större. Jag hvarken kan älska eller gilla ett sådant handlingssätt.

De hufvudsakliga rådslagen vid handelns ingående så väl som sjelfva återgången ha af Constitutions-Utskottet blifvit lämnade oanmärkta. Man har deremot fästat sig vid vissa rådgif-

vande åtgärder, så vida de röra, ej sjelfva saken, utan sättet af verkställigheten. Så har anmärkning blifvit gjord deremot, att verkställigheten ej blifvit uppdragen åt Förvaltningen af Sjöärenderna. Den slutsats man gjort ur en paragraf i den af Konungen utfärdade instruktionen för nämnda verk är följande: emedan Sjöförvaltningen ej utan Konungens tillstånd må försälja armerade fartyg, så äger ej heller Konungen att utan Sjöförvaltningen ingå i någon sådan förhandling. Slutsatsen är ej enlig med sund slutkonst, ej heller anmärkningen med Regeringsformen, då flere vederbörande ämbetsmän i förevarande fråga verkeligen blifvit hörda; hvarföre jag reserverar mig emot denna anmärkning. Vidare har anmärkning blifvit gjord mot H:s Exc. Cederström för sin rådgifvareåtgärd vid verkställigheten, hufvudsakligen med afseende derpå, att ej endast äldre, utan äfven nyare, fullgoda fartyg skulle blifvit försålda. Oberäknad den formella olämpligheten deraf att sätta en redan Statsrådet frånträdd man under 107 § R. F., så kan mot sjelfva anmärkningens innehåll med skäl invändas, att då Höglofliga Utskottet erkänt Regeringsformen ej hindra Konungen att disponera fartyg äfven till försäljning, denna befogenhet ej blott kan inskränkas till föryttrandet af gamla fartyg med utsikt att erhålla nya, utan äfven måste gälla om goda och brukbara fartyg med utsikt att förskaffa ännu bättre och tjenligare. Jag reserverar mig således äfven mot denna anmärkning, helst skiljaktigheter äfven förekomma i högre och lägre auctoriteters omdömen om de senaste försålda fartygens godhet och brukbarhet. Jag uprepar det, är i denna handel fel begånget, så ligger det tydeligen i den rådgifvande åtgärden i det hela, i tillstyrkandet af en sådan transaction under känslan af en politisk risk, som kunde göra den skadelig och i sin utgång med Rikets heder ej öfverensstämmande. Kan *detta* klander ej göras — och utgången förbjuder att göra det — så må ock allt annat förstumma; och äfven de oformligheter och misstag, som förelupit i sjelfva verkställigheten — korttänkta, men enligt min fullkomliga öfvertygelse ej af egen vinning, utan snarare af en allt för stor ifver för en osäker allmän vinst föranledda misstag — öfverlemnas åt den glömska, som de mer än annat i denna olyckliga händelse förtjena.

I afseende på det med detta ärende gemenskap ägande tryckfrihetsmål, får jag åberopa mig min förut i protokollet upptagna mening.

E. G. Geijer.

(Efter egenhändiga conceptet i Upsala Universitets-bibliotek.)

Carl Johan och Julirevolutionen.

N:o 60.

Hofkansleren Baron Schulzenheim till Grefve G. Löwenhielm i Paris, dat. Stockholm den 14 September 1830.

Ni underrättar oss, Herr Grefve, att Prinsen af Moskwa afrest från Paris, försedd med ett notifikationsbref till vår Konung, och enär Prinsen redan passerat Ystad den 10, är det antagligt, att han snart skall vara här.

Beträffande föremålet för hans beskickning, förnyar jag här mitt yttrande, att då Konungen upriktigt önskar Frankrikes lycka och lugn, är H. M. långt ifrån att vilja dröja med att ansluta sig till den sakernas ordning, som inträdt och som under närvarande omständigheter utgör den enda möjliga garantien för stadga och ordning i framtiden.

Hvad särskildt angår valet af Prinsen af Moskwa för utförandet af ett diplomatiskt updrag vid Konungens hof, så kan detta val, så vidt man endast tager hänsyn till Prinsens personliga egenskaper, visserligen icke vara annat än behagligt för H. M:t. Prinsen sjelf äfvensom hans bror, Hertigen af Elchingen, hafva i Sverige blifvit emottagne med gästfrihet och beskydd vid en tid, då de i sitt eget fädernesland drabbades af ett slags moralisk proskription; och då Konungen alltid bibehåller i sitt minne det vapenbrödraskap, som fordom förenade honom med marskalk Ney, bemödade han sig på allt sätt att mildra smärtan af den belägenhet, hvaruti dennes söner befunno sig, i det han tillät dem att anställas vid H. K. H. Kronprinsens enskilda stab och att ingå som officerare vid Svea artilleriregemente.

Jag bör dock icke dölja för Er, Herr Grefve, att den omständigheten, att Prinsen ännu befinner sig i svensk tjenst såsom adjutant hos Kronprinsen och kapten i armén, har förefallit oss något brydsam, så väl för oss, som för Prinsen sjelf. Född Fransman, bosatt i Frankrike och tjenande Franska regeringen, bör han visserligen å ena sidan betraktas som Fransman, men å andra sidan står det fast, att han i egenskap af officer i Svensk tjenst är en Konungens tillfällige undersåte, en egenskap, som endast kan uphöra i följd af ett begärdt och erhållet afsked. Som Ni vet, Herr Grefve, har det alltid ansetts stridande mot vedertaget bruk, att en undersåte eller en tjensteman hos någon regering af en annan monark erhåller ett diplomatiskt updrag hos samma regering, som han tjenar eller hvars undersåte han är. Denna regel, som är absolut gällande med afseende på

vanlige undersåtar, gäller den äfven för tillfällige? eller medgifver den i afseende på dem några jemkningar eller undantag? Vi påstå väl icke bestämdt motsaten; men det måste dock erkännas, att afsändandet till Stockholm af en diplomatisk agent, som med denna egenskap förenar den af officer i Svensk tjenst, innebär någonting ovanligt och afviker nog mycket från det allmänna bruket. Också har detta val väckt någon förvåning hos allmänheten, bland militären och i synnerhet inom diplomatiska corpsen, som alltid är noggrann i afseende på formernas iakttagande. Somlige hafva tillskrifvit det en sorts obetänksamhet, andre hafva gått längre och till och med velat deruti se en brist på grannlagenhet, men i allmänhet synas de olika meningarna förena sig om att betrakta detta val såsom mindre lyckligt, emedan Prinsen ännu står qvar i Svensk tjenst. Konungen har för sin enskilda del deruti endast sett en naturlig önskan hos Prinsen af Moskwa att återse ett land, der han blifvit väl emottagen, och der man för honom hyst ett allmänt deltagande med anledning af hans ledsamma belägenhet.

Sedan Prinsen en gång yttrat denna önskan, har förmodligen hans svärfaders[1]) inflytande bidragit till dess uppfyllande, och Hans Maj:t har icke underlåtit att dervid fästa afseende.

Hvad ifrågavarande svårigheter angår, är det troligt, att H. M. skall utjemna den, och då jag för Er framstält de anmärkningar, som innehållas i denna skrifvelse, så har icke min afsigt varit att framhålla dem såsom några verkliga hinder för Prinsens emottagande, utan mitt syfte har endast varit att göra Er uppmärksam på de olägenheter, som skulle kunna upstå af den egna och invecklade ställning, i hvilken Prinsen här kommer att befinna sig. Ni skulle göra väl, Herr Grefve, om Ni meddelade dessa reflexioner åt de till regeringen hörande personer, med hvilka Ni vanligen umgås, och äfven åt Prinsens egna slägtingar, dock utan att gifva dem någon officiel karakter.

(Öfversättning från en afskrift i Schinkelska samlingen.)

N:o 61.

Konung Ludvig Filip till Konung Carl Johan, Paris den 22 Augusti 1830.

Min Herr Broder! Händelser, hvilka äro Eder bekanta, hade stört Frankrikes inre lugn och tycktes hota det med de

---

[1]) Bankiren Lafitte.

största olyckor. Kallad genom båda kamrarnes val och med hela nationens samtycke mottog jag kronan med titel af Fransmännens Konung. Mina personliga tänkesätt äro Eders Majestät allt för väl bekanta, för att jag skulle behöfva omtala allt hvad jag under dessa förhållanden erfor. Jag beklagar djupt de olyckor, som drabbat den äldre grenen af min ätt: min enda ärelystnad hade varit att kunna förekomma dem och förblifva i den ställning, som Försynen åt mig anvisat; men omständigheterna voro öfvermäktiga; jag måste upoffra mig; den minsta tvekan å min sida kunde störta riket i oordningar, hvilkas slutliga utgång ej lät sig beräknas och hvilka skulle kunnat blottställa det orubbade bibehållandet af den fred, som är så nödvändig för alla staters lycka. Under så allvarliga förhållanden känner jag mig manad att genast försäkra E. M. om min orubbliga föresats att ingenting försumma, som kan tjena att stärka och tillknyta de band af vänskap och godt förstånd, som förefinnas emellan våra stater. Jag önskar och hoppas, att E. M. delar mina tänkesätt i detta fall, och att E. M. skall vara mig behjelplig att upnå ett för verldens lugn så vigtigt mål. Jag begagnar med nöje detta tillfälle att för E. M. uttrycka den upriktiga högaktning och fullkomliga vänskap, hvarmed jag är

Min Herr Broder
Eders Majestäts
gode broder
(undertecknadt) LUDVIG FILIP.

Paris den 22 Augusti 1830.

(Öfversättning från en afskrift i Schinkelska samlingen.)

N:o 62.

Konung Carl Johan till Fransmännens Konung Ludvig Filip, Stockholm den 24 September 1830.

Min Herr Broder! Jag har mottagit Eders Majestäts bref af den 22 Augusti. De händelser, som stört Frankrikes inre lugn och som tycktes hota det med de största olyckor, voro mig redan bekanta. Nyheten derom hade hunnit öfver Östersjön, då Eders Majestät för mig bekräftade den genom att underrätta mig om, huru hela nationens samtycke och båda kamrarnas val kallat E. M. på tronen under titel af Fransmännens Konung. Eders Majestäts tänkesätt äro mig allt för väl be-

kanta, för att jag icke skulle fatta den djupa rörelse, som E. M:ts uphöjda själ under dessa svåra förhållanden måste hafva erfarit. Djupa olyckor förtjena allt för mycket deltagande, för att Eders Majestät skulle kunnat vara främmande derför. Jag är viss, att E. M. djupt beklagat de olyckor, som drabbat den äldre grenen af E. M:ts ätt, och då E. M:t icke kunnat förekomma dem, har E. M. underkastat sig sitt öde, öfver hvilket jag hoppas, att Försynen måtte hålla sin skyddande hand.

Jag lyckönskar Frankrike till den upoffring, Ni, Min Herr Broder, gjort under så öfvermäktiga omständigheter. Jag lyckönskar det i dubbelt mått till att hafva anförtrott sin styrelse åt en furste, som är ordningens vän, som skall vörda andra folks rättigheter och alla styrelsers oberoende.

Jag mottager med tillfredsställelse den försäkran, som Eders Majestät gifver mig angående sin orubbliga föresats att ingenting försumma, som kan tjena till att stärka och tillknyta banden af vänskap och godt förstånd emellan våra stater. Jag delar med den största upriktighet och sanning de tänkesätt i detta fall, hvarom E. M:t behagat underrätta mig, och jag försäkrar, att E. M. alltid skall finna mig på den väg, som kan leda till detta stora mål. Verlden har lidit allt för mycket, för att icke freden skulle vara målet för alle herskares önskningar och bemödanden.

Jag har åt Herr Grefve Löwenhielm updragit att till E. M. öfverlemna detta bref. Han eger hela mitt förtroende, och jag smickrar mig med, att Ni, Min Broder, skall godhetsfullt mottaga honom.

Jag beder Eders Majestät tro på de känslor af upriktig högaktning och fullkomlig vänskap, hvarmed jag är

Min Herr Broder etc.

(undertecknadt) Carl Johan.

Stockholm den 24 September 1830.

(Öfversättning från en afskrift i Schinkelska samlingen.)

RÄTTELSE:

Sid. VII, rad 24	står:	ej heller derföre,
	bör stå:	ej heller nödigt derföre,

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 12 01 08 13 007 2